

Тем, что эта книга дошла до Вас, мы обязаны в первую очередь библиотекарям, которые долгие годы бережно хранили её. Сотрудники Google оцифровали её в рамках проекта, цель которого – сделать книги со всего мира доступными через Интернет.

Эта книга находится в общественном достоянии. В общих чертах, юридически, книга передаётся в общественное достояние, когда истекает срок действия имущественных авторских прав на неё, а также если правообладатель сам передал её в общественное достояние или не заявил на неё авторских прав. Такие книги – это ключ к прошлому, к сокровищам нашей истории и культуры, и к знаниям, которые зачастую нигде больше не найдёшь.

В этой цифровой копии мы оставили без изменений все рукописные пометки, которые были в оригинальном издании. Пускай они будут напоминанием о всех тех руках, через которые прошла эта книга – автора, издателя, библиотекаря и предыдущих читателей – чтобы наконец попасть в Ваши.

Правила пользования

Мы гордимся нашим сотрудничеством с библиотеками, в рамках которого мы оцифровываем книги в общественном достоянии и делаем их доступными для всех. Эти книги принадлежат всему человечеству, а мы – лишь их хранители. Тем не менее, оцифровка книг и поддержка этого проекта стоят немало, и поэтому, чтобы и в дальнейшем предоставлять этот ресурс, мы предприняли некоторые меры, чтобы предотвратить коммерческое использование этих книг. Одна из них – это технические ограничения на автоматические запросы.

Мы также просим Вас:

- **Не использовать файлы в коммерческих целях.** Мы разработали программу Поиска по книгам Google для всех пользователей, поэтому, пожалуйста, используйте эти файлы только в личных, некоммерческих целях.
- **Не отправлять автоматические запросы.** Не отправляйте в систему Google автоматические запросы любого рода. Если Вам требуется доступ к большим объёмам текстов для исследований в области машинного перевода, оптического распознавания текста, или в других похожих целях, свяжитесь с нами. Для этих целей мы настоятельно рекомендуем использовать исключительно материалы в общественном достоянии.
- **Не удалять логотипы и другие атрибуты Google из файлов.** Изображения в каждом файле помечены логотипами Google для того, чтобы рассказать читателям о нашем проекте и помочь им найти дополнительные материалы. Не удаляйте их.
- **Соблюдать законы Вашей и других стран.** В конечном итоге, именно Вы несёте полную ответственность за Ваши действия – поэтому, пожалуйста, убедитесь, что Вы не нарушаете соответствующие законы Вашей или других стран. Имейте в виду, что даже если книга более не находится под защитой авторских прав в США, то это ещё совсем не значит, что её можно распространять в других странах. К сожалению, законодательство в сфере интеллектуальной собственности очень разнообразно, и не существует универсального способа определить, как разрешено использовать книгу в конкретной стране. Не рассчитывайте на то, что если книга появилась в поиске по книгам Google, то её можно использовать где и как угодно. Наказание за нарушение авторских прав может оказаться очень серьёзным.

О программе

Наша миссия – организовать информацию во всём мире и сделать её доступной и полезной для всех. Поиск по книгам Google помогает пользователям найти книги со всего света, а авторам и издателям – новых читателей. Чтобы произвести поиск по этой книге в полнотекстовом режиме, откройте страницу <http://books.google.com>.

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

5-1117032-8/90

DP-2

C

O

HA

C

O

HA

O

3

241-50

УКРАЇНСЬКО-РУСЬКИЙ АРХИВ

В И Д А Є

ІСТОРИЧНО-ФІЛОСОФІЧНА СЕКЦІЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА

Т. XV.

МАТЕРІЯЛИ ДО ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКО-ЧЕСЬКИХ ВЗАЄМИН

У ЛЬВОВІ, 1921.

З друкарні Наукового Товариства ім. Шевченка.

УКРАЇНСЬКО-РУСЬКИЙ АРХИВ

ТОМ XV.

УКРАЇНСЬКО-РУСЬКИЙ АРХИВ

В И Д А Ї

ІСТОРИЧНО-ФІЛСОСФІЧНА СЕКЦІЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА

Т. XV.

МАТЕРІЯЛИ ДО ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКО-ЧЕСЬКИХ ВЗАЄМИН

У ЛЬВОВІ, 1921.

З друкарні Наукового Товариства ім. Шевченка.

МАТЕРІЯЛИ

ДО ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКО-ЧЕСЬКИХ ВЗАЄМИН

в першій половині ХІХ ст.

ВИДАВ

Др. ІВАН ФРИК.

У ЛЬВОВІ, 1921.

Накладом Наукового Товариства ім. Шевченка.

947.7
Шк 821
v. 15

Передмова.

Чимало студій і матеріялів присвячено виясненню питання про відродження української літератури в Галичині. Дослідники старалися увійти, по зможі, як найглибше в генезу того відродження, відтворити як найвірнійший його образ та підійти до тих жерел, з яких воно випливало чи в нових літературних сюжетах і формах, чи в наукових пробах з новими ідеями — національними, суспільними й політичними.

Та всеж таки не можна не замітити у тих студіях, при усьому багатстві матеріялу, якоїсь односторонности. І самозрозуміло. Відповідно до якості матеріялу, на якому основувалися студії, за сильно звязувано це відродження раз з впливом української відродженої літератури і появою перших збірок української народної поезії в колишній Росії, то знову з впливом літератури й науки польської, або й московської. Не замовчувано теж і впливу відродження чеського та південно-славянського, але зазначувано його більше принагідно.

Матеріяли до історії українсько-чеських взаємин в першій половині XIX ст. доповнюють те, що досі про це питання в науці вже знане і безперечно причиняться до зрівноваження погляду на чужі впливи в українським відродженню в Галичині.

Що більше, вони кидають світло на думки й стремління того середовища, в яким зродилося відчуття потреби праці для свого народу на його рідній мові. Вони в дечому доповнюють і проявляють характеристику найживіших представників того середовища, їх літературні й наукові інтереси, їх наукове підготовлення, та вкінці ті ідеї, що лягли в основу їх праці.

Знайомість галицьких Українців з Чехами датується по нашим матеріялам найранше 1830-тим роком. В тому році «на знак чести і пам'яті» вписався в «пам'ятну книжку» В. Ганки Іван Могильницький. Дальші записи галицьких Українців показують, що імя й голосна тоді слава Ганки не були їм чужі, так

як чеськими ученими і їх творами живо інтересувала ся українська інтелігенція і у Відні і в Галичині і на російській Україні.

Сліди знайомости галицьких учених і письменників з чеськими замітні вже від 1816 р., а саме в працях Івана Могильницького. З ним, по свідоству К. Дречка, переписував ся теж і Шафарик в справі української літератури в Галичині (o řísemnictví rusínském) і дуже болів над його смертю 1831 р.

На жаль, не удало ся мені найти найменшого сліду тої переписки. Цікаво, що про граматику Могильницького писав Шафарик з Нового Саду 1830 р. Колярови. Бібліотекар в Любляні, що був у свойому часі професором „humanitatis“ у Львові М. Чоп (Zbór) доніс Шафарикови 10 липня 1831 р. про смерть Могильницького. Шафарик поділив ся цею сумною вісткою з Ганкою і Коляром. До останнього писав 1832 р.; »Жаль знаменитого каноніка Могильницького в Перемишлі, котрий мав готові в рукописах українську (rusínskou) граматику по системі Добровського й інші книжки. Писав мені перед роком і багато обіцював для історії літератури про українські рукописи і книги. Мав умерти минулого року на холеру« (СМ. 1873). Граматикою Могильницького інтересував ся теж і Ганка.

Праці чеських учених знані Михайлови Лучкаєви, Осипови Левицькому, котрий переписував ся з Ганкою (1837 р.), Осипови Лозинському, котрий теж переписував ся з Ганкою (1840, 1847 рр.), Антонови Добрянському, Денисови Зубрицькому і т. п.

Сам Зубрицький передплачував кілька примірників Шафарикових *Slovanské starožitnosti* з загального числа дванацять, що приходили до Львова, і послав їх сільським священикам.

На основі наших матеріалів можемо ствердити, що українська інтелігенція 30-х і 40-х років XIX ст. живо інтересувала ся розвитком чеської літератури і науки та захоплювала ся тою романтичною славянською ідеєю, що так поетично промовляла до неї і поривала її в чеських творах.

Це слідно головню на членах т. зв. »руської трійці«: М. Шашкевичу, І. Вагилевичу, Я. Головацьким і тих товаришах, що стояли до них найблизше. Усі вони пробують свого поетичного таланту, збирають народні пісні, з любовю й зацікавленнем ідуть в простий люд, студіюють мову, історію і давнину. Їх думки звернені на найраншу добу естования свого народу, яку намагають ся розслідати і вияснити, окружуючи її рівночасно щирим поетичним одушевленнем. Отсе саме змагання виводить їх на ширше

поле інтересу для питань загально славянських. Під тим оглядом поражуюча подібність українських романтиків до чеських.

Вагилевич пише до Шафарика в тому переконанню, що імя Славян, котре братало наших величнопамятних правітців, також і наші внуці серця вяже щирою дружбою. Його горяча фантазія шукає в печерах сумних слідів наших святих правітців. Він пише до Шафарика не тільки тому, щоби пригадати чеським побратимам Українців, а ще більше з великої пошани для того, що так дуже заслужив ся для всіх Славян (1836 р.).

Яків Головацький після свого повороту з Пешту запевнює Коляра (1835 р.), що постараеть ся розпродати його видання між приятелями славянщини. І це йому удаеть ся. Він радіє поступови славянської літератури і поширенню любови для славянщини та заявляє, що дуже ревню стараеть ся поширювати думку всеславянства, памятаючи заедно Колярові батьківські науки і ушпнення (1836 р.). Його тішить, що при російських університетах мають повстати катедри славянських мов. Його болючо вражає смерть Ходаковського, того так вчасно видертого Славянам мужа. Дякує Колярови за вістки про поступ літератури наших славянських братів. Називає себе вічним і ревним любителем славянщини (1836 р.).

Про Шашкевича пише Ковбек, що він любить чеську мову і працює над перекладом Короледворської рукописі (1834 р.).

Великою радостью сповнило ся серце Івана Бірецького на вид відозви, що взивала славянських братів на зїзд у Прагу. Він згадує про справи спільні великій славянщині. По його думці галицькі Українці бажать згоди і щирого побратимства з усіма славянськими братами, а тепер, самі слабі сподіють ся, що рідні славянські брати подадуть і повинні подати їм помічну руку і підмагати в потребі (1848 р.).

Славянською ідеєю навіяні письма Бодяньського, Максимовича, записки Лукашівича і Гатцука.

І ця романтична славянська ідея не була нічим негативним, ні шкідливим. Вона додавала тільки більше сили й ширини тій почві, що на ній почало виростати зерно національної свідомости. Українське молоде покоління брало з неї нову силу, нову самопевність, нову віру в успіх задуманого діла відродження і надію на красшу будучину свого народу. Славянська ідея будила і утверджувала в ньому любов рідного народу, його мови, історії, старовини і його величного духового скарбу, народньої поезії.

Правду тих слів доказують найкрасіше письма Вагилевича. Давно мав я щасте познайомити ся у Львові з деякими письменниками. Прочитуючи в їх товаристві славянські книги, я посвятив себе цілого словесности в нашій рідній мові. Заколисаний красою місцевих пісень і казок я цілою душею приляг до тої мови (1836 р.).

Розпочавши працю над зложенням словаря української мови, Вагилевич має надію, що чей по слухній правді наша мова, довго засуджена на забуттє й зневагу, воскресне серед своїх братніх мов і як у давнині велично гомоніти-ме в цілій своїй красі і багатстві (1836 р.). Рівночасно виступає проти мови Лучкая і Левицького, як такої, що нею ніхто не говорить, повної мішанини з церковщини і інших ненаських чудаків (1836 р.). Заохочений Шафариком і йдучи за його приміром, Вагилевич бажає пізнати мрачний первовік наших величних предків. Для Українця, по його словам, нема нічого приємнішого, як досліджувати домашню давнину й пізнавати теперішність. Як що тільки з доброю волею і охотою розпічнемо на тому полі працю, то ні люте ворогованне ні обман могучих не відберуть нам нашої розвитої освіти — і скоро будемо тим, чим нам суджено бути. Тяжко нам. Зі всіх сторін налягає сум. Не знати, що діяти. Усюди лихо. Усюди горе. Такі обставини. Та нехай наше серце їсть грижа. Байдуже! Хто наші душі зломить? Доки ми живі, у нас на думці одно стремління, з якого розіветь ся народне добро. Хоч тепер і не видно зародків того добра, то зерно для нього ядерне й здорове (1837 р.).

Наша словесність не може бути инша, як тільки народня, бо в нас нема иншої мови, як тільки жива мужича. Словесність бажалиб ми мати загально доступну, а через те і правопись мусить бути проста. Вкінці виступає Вагилевич проти азбучних спорів, бо через те і час марнуеть ся і ненависть сіеть ся (1837 р.).

Головацький з нетаеною радістю пише Колярови, що наша словесність починаеть ся з великою надією. Є вже готові переклад Слова о полку Ігоря, Короледворської рукописі, півтора тисячі приповідок, поважна частина словаря і багато иншого (1835 р.).

Небаром задумую, пише в иншому листі, післати в Пешт Петровичеви до друку »Русалку Дністрову«, альманах в нашій »руській мужичій мові« (1836 р.).

Осип Бодяньський сміло виявляє Шафарикови свою українську народність (1836 р.), а його письма пронизані любовю української мови й поезії.

Іван Бірецький остро виступає проти польської нетерпимости

й бажання даліше панувати над українським народом та домагати ся для нього культурної і політичної рівноправности (1848 р.).

В парі зі словами йшли в того покоління і діла. Йшла важка праця над собою і для українського народу. Та не тільки те, — йшла праця теж в користь славянської науки взагалі. І матеріяли відкривають перед нами ціле духове багатство того покоління, різnorodність і ширину його наукових і літературних інтересів, глибину його знання і наукового підготовлення.

Перш усього належить ствердити живе заінтересованне розвитком славянського відродження, серйозні студії над літературою і наукою інших славянських народів, стеження за новинами, широку начитаність і глибоке знання. Це покоління кидаєть ся перекладати славянські, в першій мірі чеські твори. Воно займаєть ся етнографією, риеьть ся в бібліотеках і архивах, пробує своїх сил в язикових, історичних, археологічних, етнографічних і історично-літературних наукових працях.

Що правда, ці студії вносять в науку романтично-поетичний настрій, підвняють йому деколи вимоги філософської й історичної критики, грішать навіть надто буйною фантазією, але в дійсности дають початок і основу національному відродженню.

Українті повідомлюють про свої наукові і літературні здобутки своїх чеських побратимів. Радо сповнюють кожду їх просьбу Роблять для них знимки з рукописий львівських бібліотек і пересилають разом з описом і виясненнями, шлють збірки пісень і цінні інформації.

Вагилевич, крім фантастичного опису і знімок ніби рунічних написів, пересилає Шафарикови незду характеристику української мови, інформації про етнографічне розмежованне Українців в Австрії, прегарну збірку пісень зі спробою характеристики та пояснення, знимки з рукописий та багато інших дрібних інформацій. Його наукові статті — це перші українські інформаційні статті в чеських наукових журналах. Головацький інформує Коляра про польський і український науковий і літературний рух. Для ужитку Шафарика ладить знимки з рукописий з розслідом і поясненнями, дає потрібні інформації про етнографічний склад населення Східної Галичини, українську номенклатуру місцевостей та цінні язикові замітки.

Осип Бодяньський у своїх обширних письмах пересилає Шафарикови вісти про етнографічне розміщення Українців в Росії, цікаву характеристику української мови та народньої поезії,

а вкінці інформації про українську літературу. На просьбу Шафарика пересилає потрібні йому матеріали, справляє рукописі, переглядає коректу.

Завдяки цій живій переписці українська мова, література й історія пайшли відповідне місце і освітлення в поважних наукових працях Шафарика, найбільшого тоді в Європі дослідника славянщини. І цій саме момент мав для покоління, що змагало до відродження нації, велике моральне значінне піддержки і заохоти.

Переписка Українців з Чехами цікава ще й з иншого боку. Вона вела ся головно з Шафариком, серйозним ученим, чоловіком великого ума і серця, а не з хвальковатим, честилюбивим і саме в тому часі дуже популярним В. Ганкою.

Це й вельми характеристичне для Якова Головацького. В 1830-тих роках, в часі молодечого ідеалізму і щирої праці над українським національним відродженням, він првлягає до особи Шафарика. Від 1852 р. взаємини між Шафариком і Головацьким остигають і місце Шафарика в переписці займає Ганка. Тоді саме ледяна крига лягає на українські національні пориви юних днів Головацького.

Вкінці ще одна увага. Оголошені отсе матеріали мають далеко ширше значінне. Вони являють ся цінним причинком до прояснення того загального руху, що в 30-тих і 40-вих роках XIX ст. був замітний і в інших славянських народів. Українська переписка — то органічна частина того руху, коли, по словам Ягіча, звідусіль чуло ся бажанне пробудити свідомість національної гідности, змаганне підняти низький ще уровень освіти, винкнуту в пітьму славянської старовини, підхонити закони мови, вияснити історію. То були роки молодечого одушевлення, романтичного захоплення (*Neue Briefe I*).

Переписка Чехів, що проживали хвилево в Галичині, зі знайомими і приятелями в Чехії теж не без значіння й інтересу. Я вибрав з неї тільки фрагменти, що стоять у звязку з культурним і політичним життем Українців в Галичині. Вони посередничать в переписці і обміні книжками між Українцями і Чехами та причинюють ся до навязування особистої знайомости й переписки між Українцями й иншими славянськими, розумієть ся, головно чеськими ученими і письменниками.

На місці знайомлять Українців з чеським науковим і літературним рухом, а чеський світ інформують про працю Українців. Маючи знайомости і в польських кругах, вони цілою душею звер-

тають ся в сторону Українців, з котрими вяже їх опісля довголітня приязнь. На місці одні другим помічні в перекладанню. Українці, за спонукою своїх чеських приятелів, радо сповнюють просьбу чеських учених, зновуж Чехи роблять те саме для Українців.

Нас приємно вражає те щире відношення до українського відродження, та тепла характеристика Українців і той здоровий чеський орієнтаційний змісл, що виявляєть ся в переписці.

На підставі цієї переписки стає перед нами ясно уся ширина культурних інтересів, цікавість до книжки взагалі а чужої з окрема, щире, майже діточе, одушевленне відродженою славянщиною в українській суспільности.

Для доповнення цієї характеристики не буде зайвим пригадати слова К. В. Запа з його книжки п. н. *Cesty a procházku po Halické zemi 1844 р.* Декан з Чехова коло Монастирськ розпитував ся про Добровського, чи ще живе. А коли я сказав, що ні, дуже жалів над тим. Знав його тільки з книги *Institutiones linguae vetero-slavicae*, яку вельми хвалив і бажав другого видання її, бо, як казав, велика потреба доброї граматики церковної мови. Парох з Монастирськ почав нас поучувати, як колиб ми того не знали, що Чехи починають дуже рухати ся і розвивати свою мову. Як то гарно, що Коляр, Шафарик, Ганка і багато инних пише. Як мені о. Ірка чатав Колярові сонети, то аж душа раділа. А все по славянськи. Не можна й сказати, як гарно співає про всіх славянських людий. А Шафарик, то такий учений, що аж страх збирає, як може один чоловік стільки помістити у своїй голові. Між иншим приємно було мені почути, що о. Гнітковський в Мостиськах під Калушем має дуже багато чеських книжок і що купує усі чеські книжки, які тільки має книгар в Станиславові (ст. 113—114).

Під тим оглядом польська суспільність стояла без порівняння низше. І чеські кореспонденти звертають увагу на її ограниченість і брак інтересу для чужої культури та книжки. Вони жалують ся на польський шовінізм і повне несправедливості відношення до Українців. Остерігають перед несправедливістю Поляків і їх фальшивою грою на струнах славянської ідеї.

Ця характеристика тим цікавіша і цінніша, що вона помічена на тому польському середовищу, яке завдяки показуваним славянським симпатіям стояло у зв'язках із чеськими ученими і письменниками.

Матеріали не дають усього, що відносить ся до чесько-укра-

VIII

інських взаємин. Не внесено туди тої частини переписки, що вже донебудь була надрукована. Не узглядено теж і дуже цінного та багатого матеріялу, розкиненого в сучасних чеських виданнях і журналах. І одна і друга недостача спричинена важкими военними обставинами.

Оголошуючи ці матеріяли, не можу не висказати щирої подяки тим чинникам, що уможливили їх видання. І так в першій мірі дякую Вп. проф. д-рови Ченекови Зібртові, душі Народного чеського Музея в Празі за оказану мені незвичайну готовість і прихильність, а Фільольогічній Секції і Виділови Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові за видання.

У Львові, дня 7 липня 1921.

Др. Іван Брик.

1.

Переписка Івана Вагилевича.

1. Листи Івана Вагилевича до П. Й. Шафарика.

Початок переписки між Іваном Вагилевичем і Шафариком припадає на кінець 1836 року, бо перший лист датований 3 жовтня 1836 р. Переписка кінчить ся в 1841 році, — останній лист датований 5 січня 1841 р. — і обіймає сім листів. Привід до неї дали переписка та знайомість Погодіна з Шафариком з одної сторони, і переписка Вагилевича з М. Погодіном з другої, — переписка викликана науковим інтересом для славянської старовини.

Вертаючи з наукової подорожі по славянських землях в 1835 р. задержав ся Погодін у Львові. Тут познайомив ся принагідно з Варлаамом Компаневичем, прокуратором Ч. С. В. В. Н. Попов (Письма къ М. П. Погдину изъ славянскихъ земель 1835—1861, Москва 1879, ст. 535—536) подає, що: „Черезъ Компаневича познакомились съ П—мъ и нѣкоторые другія лица, почему либо считавшія полезными для себя сношенія съ нимъ“. Тоді Вагилевич з Погодіном не познайомив ся¹⁾, а довідав ся про його переїзд через Львів і про його інтерес для українського умового руху в Галичині від Компаневича. Сю обставину потверджує лист Вагилевича до Погодіна з дати, Львовъ 8 Березня (с. в. марта) 1836²⁾, де між иншим Ва-

¹⁾ До слідчих протоколів В—ч зізнав, що з Погодіном познайомив ся случайно в університетській бібліотеці.

²⁾ Переписка Вагилевича з Погодіном оголошена Н. Поповом в „Письма къ М. П. Погдину“ op. cit., ст. 622—651 обіймає 11 листів. Про перший лист Попов тільки згадує: „Съ М. П. П—мъ вступилъ — разуміеть ся І. Вагилевич — въ литературныя сношенія еще будучи студентомъ. Въ „Московскомъ Наблюдателѣ“ за 1836 годъ, № 7, ст. 289 слл. напечапо было письмо Вагилевича, отправленное вслѣдъ за первымъ проѣздомъ П—на чрезъ Львовъ на возвратномъ пути изъ-за границы в Россію. Въ письмѣ этомъ

гилевич пише: „Перебачайте Многоуч. и Многомил. Господине, шчо я весьми не знам и далек осмѣлиуем се и до вас пишу. Рожнѣ причини натокмили мя: та шчо проѣжжаючѣ брата нашѣ Сиверо-Русини меже которими и Ви один були, як ми казано у манастирѣ св. Василя Великого, від пречесного священо-монаха госп. Компаневича так пильно и чувственно извѣдовали се о нашѣй Руской словесности“; В сѣм незвичайно интереснѣм листѣ подае Вагилевич Погодѣну звѣстки про твори, що відносять ся до української літератури і мови в Галичинѣ, згадує про літературно-науковѣ заняття Ярослава Головацького, Руслана Шашкевича і свої, дає короткий начерк прикмет української мови і її нарѣчій, називає памятки найденѣ в бібліотецѣ графа Тарновського в Диковѣ, а вкінці повідомляє Погодѣна про старинні написи на скелях в Розгірчу, Трухановѣ і Синевідську Вижнѣм, та подає факсиміля написів у Розгірчу.

Погодѣн в листѣ¹⁾ з дня 27 мая (8 іюня) 1836 просить Вагилевича, щоби повідомив про все Шафарика: „Я прошу Васѣ покорнѣйше послать извѣстіє къ Шафаріку въ Прагу о карпатскихъ письменахъ и о вашемъ нарѣчьи, также о литературныхъ находкахъ. Это человекъ отличный, занимающій первое мѣсто между славянскими филологами. [Posli wіrno uže znanum — д. б. кажет ся — Вы вѣрно уже знакомы съ его сочиненіями]. Теперь издаеть онѣ славянскія древности“. Вістки в листѣ Вагилевича були для Погодѣна „очень важны“²⁾, він подав про них вістку в Академію Наук, а лист із незначними пропусками напечатав у російськѣм перекладѣ в журналі, „Московскій Наблюдатель“, та вкінці подѣлив ся сими интересними новинами з приятелем П. Шафариком. Найбільшу увагу мусѣв Погодѣн звернути на загадочні написи, доба-

---

говорится о Галицкорусскомъ языкѣ, его правописанія и грамматическихъ свойствахъ, а также о народныхъ преданіяхъ и нѣкоторыхъ древностяхъ въ Галициѣ“ (Поповъ, *op. cit.*, ст. 623 зам.). Перше письмо В—ча перепечатане в студіі: И. С. Свѣнцицкій, Матеріалы по исторіи возрожденія Карпатской Руси, Львовъ 1905, I, ст. 145—152, відки я цитую виїмки.

¹⁾ И. С. Свѣнцицкій, Матеріалы *op. cit.*, ст. 154.

²⁾ *op. cit.*, ст. 153.

чуючи в них схожість із написами „древнѣйшихъ Руссовъ, найденными недавно нашимъ оріенталистомъ Френомъ у арабскаго писателя X вика“¹⁾). Відомість про написи зацікавила Шафарика незвичайно, а ляконічність вістки Погодина і бажання докладнѣйших донесень оживили переписку Шафарика з Вагилевичем. Перш усього звернувся Шафарик до П. І. Кеппена письмом з Праги, дня 24 липня н. ст. 1836 р.²⁾:

„Vor einigen Tagen erhielt ich ein Schreiben von Hrn. Pogodin aus Moskau, welches mich veranlasste, diese wenigen Zeilen an Sie zu richten, ohne zuvor die Antwort auf meine zwei früheren Briefe abzuwarten, die ich Ihnen auf dem gewöhnlichen Wege über Wien zugesickt habe. Hr. Pogodin meldet mir in seinem Schreiben so wichtige Neuigkeiten, und doch auf eine so kurze, unbestimmte, unbefriedigende Art, dass Sie es mir schon nachsehen müssen, wenn ich mich an Sie wende und Sie um weitere Aufklärungen bitte. Er schreibt mir unter anderem; „Aus Lemberg erhielt ich Nachricht über einige Aufschriften mit unbekanntem Charakteren in den Karpaten. Die Schriftzeichen stimmen mit denen überein, welche unlängst unser Orientalist Frähn bei einem arabischen Schriftsteller des X. Jh. entdeckt hat, bei welchem sie eine „russische Schrift“ genannt werden“. Sie können sich denken, wie nahe mich diese Entdeckungen angehen, indem in meinen Slawischen Alterthümern ein eigener Paragraph der altslawischen Runenschrift gewidmet ist. Wenn auch die Ueuechtheit der sogenannten Obodritischen Götzenbilder mit Runeninschriften und der damit gespielte schändliche Betrug nach den neuesten Untersuchungen und den vorliegenden Acten evident erwiesen ist (mir waren diese Sachen schon wegen der Sprache der Inschriften, die weder slawisch noch litauisch, sondern ein wahres Machwerk aus allen ist, immer verdächtig), so ist es auf der anderen Seite dennoch wahr, durch gleichzeitige mehrfache Zeugnisse und Denkmäler erwiesen und sichergestellt, dass die heidnischen Slawen eine Runenschrift hatten, in deren Besitze und Kenntniss die Priester waren. Sie würden mir daher grossen Gefallen thun, wenn Sie mir etwas Bestimmteres über die Entdeckung mittheilen möchten. Sollte irgend etwas darüber schon gedruckt seyn, so bitte ich Sie um Zusendung dessen: wo nicht, so sagen Sie mir kurz ihre Meinung und Ansicht über die Sache, so weit die Acten bis jetzt vorliegen. Ist die

¹⁾ op. cit. cr. 153.

²⁾ V. Jagić. Neue Briefe von Dobrovsky, Kopitar und andern Süd- und Westslaven. Berlin 1897, cr. 453—454.

sogenannte russische Schrift des Arabers von den skandinavischen Runen verschieden? Über die Inschriften in den Karpaten weiss ich keine Sylbe²⁾, und Hrn. Pogodins Erwähnung derselben ist so beschaffen, dass ich nicht einmal weiss, wo man deshalb weiter nachfragen sollte. Vielleicht wissen Sie mehr davon?“

Не дожидаючи відповіди від Кеппена, просить Шафарик о докладнійшу відомість про написи в Карпатах самого Погодина в листі з дня 7 серпня н. ст. 1836¹⁾:

„Und nun zu Ihren lieben Briefe! Sie melden mir so viel Neues, und doch so kurz, dass meine Neugierde dadurch nur in einem hohen Grade aufgeregt, keineswegs aber befriedigt ist. Das Wichtigste ist mir, die Ihnen aus Lemberg zugekommene Nachricht über die alten Inschriften in den Karpaten, dann die Entdeckung Frähn's. — Wer schrieb Ihnen aus Lemberg²⁾? Wo befinden sich die Inschriften? Dies hätten Sie mir doch vor allem melden sollen (wenn es kein Geheimniss ist!), damit ich weiter nachfragen und etwas Gewisseres darüber erfahren könnte. Hat Frähn etwas über seine Entdeckung bereits drucken lassen? — Sie können Sich denken, in welch' hohem Grad mich diese Sachen, als Alterthumsforscher interessiren. In meinem Buche ist ein eigenes Capitel der Untersuchung der Frage gewidmet, ob die alten Slaven eine Schrift gehabt oder nicht. Wenn auch die obdritischen Götzenfiguren und andere Denkmäler mit runischen Inschriften entschieden untergeschoben sind, wie wir nun, nach den Acten der Untersuchungskommission, und nachdem sich der alte Goldschmidt, der sie als Geselle fabricirte, selbst dazu bekannt hat, mit Bestimmtheit wissen (vgl. Lewezow's Aufsatz in der Abhandl. der Berl. Akad. 1836): so ist es doch nicht minder aus anderen Zeugnissen und Thatsachen (Denkmälern) gewiss, dass die alten Slaven eine Runenschrift gehabt und geschrieben haben. In Bamberg neben der Domkirche steht ein steinerner чрьпобогъ mit runischer Inschrift, dessen Alter und Echtheit Niemand beim gesunden Verstande wird läugnen können. Der Slaven bekehrer Otto, Bischof von Bamberg, hatte ihn dahin geschleppt (den Triglaw schickte er nach Rom). Von wem also ist über die karpatischen Inschriften mehreres und näheres zu erfahren²⁾?

В першій своїм листі до Шафарика з дня 3 жовтня 1835 р. зазначає Вагилевич виразно, що важив ся писати „послѣ покликаня Г. Погодина“. Із поданих нами вище витків із листів Шафарика до Кеппена і Погодина моглоб

¹⁾ Письма, op. cit., ст. 170—171. ²⁾ підчеркнено мною.

виходити, що Погодін, бажаючи вповні заспокоїти цікавість Шафарика як найдокладнішими даними, думав, що буде найліпше поручити зробити се самому Вагилевичеві безпосереднім листом до Шафарика.

Та справа виходить инакше. В листі Вагилевича до Погодіна з дня 22 серпня н. ст. 1836 р. читаємо: „Уже нескілько мѣсцѣвъ минуло коли я вѣд Вас перенеу Ваше приязнов письмо, щче вѣ почетках лѣта писане: ...Щчо се тиче орудованъ вѣд Вас поручених, владѣ як велѣли есте подѣлауем: ...Пак як Ви велѣли я росписау буу лист до Г. Шафарика и в сех днех получиуем вѣд него преприязу вѣдповѣдь“¹⁾). Коли зважимо, що Шафарик звернув ся по близші дані про звістку подану Вагилевичем Погодіну до Кеппена дня 24 липня а до Погодіна дня 7 серпня, а Вагилевич в письмі до Погодіна з дня 22 серпня повідомляе його про виконанне поручення даного вже кілька місяців тому назад, то прийдемо до висновку, що Погодін із власної ініціативи, а не на понагленне Шафарика поручив Вагилевичеві увійти в переписку з Шафариком. Зазначую, що Шафарик посилав свої листи до Вагилевича на адресу свогого приятеля Зана у Львові²⁾).

Листи Шафарика до Вагилевича, на жаль, не зберегли ся. При слідстві в 1837 р. забрано у В—ча 2 листи Погодіна і 1 Шафарика. Листи звернула ректоратови гр. кат. семінарії у Львові краєва Президія дня 29 VIII 1837 р. Що дальше з ними стало ся, не звісно.

* * *

1. 1836. 3. X. В—ч пояснюе, чому важив ся писати Шафарикови. Подае вістки про свої праці. Характеристика укр. мови і погляд на граматики Левницького та Лучкая. Вістки про бібліотеку Тарновського в Дикові. Печери і написи в Розгірчу. Новини з укр. літературного і наукового руху в Галичині. Просить прийняти поклія і прислати для перекладу старочеські пісні найдені Голембйовським у Варшаві.

У Львовѣ — дня 3. Ревня 1836 года.

Високо-ученній Господине!

Нѣне же наперсно з моєї сторони в далечинѣ, оже я незнаем науприкрю се Вам моєм письмом неважним, лише

¹⁾ Письма op. cit., ст. 622—624.

²⁾ Wahilewicz hat seinen theologischen Cursus vollendet, ist aus dem Seminarium ausgetreten und sollte jetzt heirathen und

LIBRARY OF THE NATIONAL ARCHIVES

стан наш в духу просвѣщення а послѣ покликане Г. Погодина нашего далеко-сторонного побратима; прѣто важнѣ-ем ся Вам мое почесне поздоровлене поклонити, надѣя се же загалове имѣ Словен котре в предвѣку наших велично-памятных пра-вѣтцѣв братало, також и пашѣ внучѣ сердца веже искренную шчирою дружбою.

Вдавѣ у Львовѣ мау-ем то шчесте обѣзнати се з деякими писателями и в ѣх товаришованю на словенских книгах поучуючи се, весь посветиу-ем се словесности нашего отног языка, вилелѣявши се розмарепами в облестнѣй прекрасѣ его пѣсней и небилиць; пак присвоѣвши си его предивну дебелу гадками и всеу душеу ушчениу-ем се в нем¹⁾.

Вид оного веремпя переложилу-ем на наше нарѣче: Слово о плѣку Игоревѣ поменик пѣспо-творий старорусский, висвѣтляя уступниѣ мѣсцѣ послѣ правил языкоизслѣдня по оглядѣ живучого народа з уводом о поезнѣ, языку и пѣвности (prosod). Подобниѣ знадѣланий лестним покликанием Г. Іаковецького²⁾ (sic) в правдѣ руской переложилу-ем: крлеводворску рукопись³⁾, и на предив в сло-

Diacon oder Pfarrer werden. Allein ich höre, er hat dazu keine Lust, und will auf Reisen in die Welt. Er ist jetzt nicht in Lemberg, sondern bei den Eltern auf dem Lande, und ich habe seine Adresse nicht; ich schrieb ihm stets nur per Beischluss durch meinen dortigen Freund Zap (Запъ). (Лист Шафарика Погодину 22/7 1839. Письма op. cit., ст. 241).

¹⁾ В листѣ до Погодина з 8/3 1836 свое одушевление для праці над рідною літературою висказуе В—ч ось як: „Касательно Русской Словесности, то съ тѣхъ поръ, какъ появились пѣсни Польскія и Русскія Галичанъ, изданныя Вячеславомъ Залескимъ, при чемъ имѣли въ виду больше Польскую, чѣмъ Русскую Словесность, начали на нашей Руси подумывать о народной Словесности, а съ тѣмъ возродилось желаніе изслѣдовать языкъ и узнать хранилища письменности, состояща въ пѣсняхъ, повѣстьяхъ, небылицахъ, и вообще всѣ историческіе и поэтическіе зародки, бывшіе по сю пору въ скритности и неизвѣстности“. (Матеріалы op. cit., I, ст. 146).

²⁾ Prawda Ruska czyli prawa wielkiego księcia Jarosława Władymirowicza tudzież traktaty Olga y Igora ww. xх. Kiiowskich z cesarzem greckim y Mściława Dawidowicza x. Smoleńskiego y Ryga zawarte, których текста, obok z Polskim tłumaczeniem poprzedza Rys Historyczny zwyczajów, obyczajów, religii, praw y języka dawnych słowiańskich y słowiano-ruskich narodow. Przez J. B. Rakowieckiego Królewskiego Warszawskiego Towarzystwa przyjaciół nauk człönka. Tom I, w Warszawie w drukarni xх. Piątów 1820 roku. Tom II. 1822 roku I ст. 231 i сл.

³⁾ Порівняні листи до Погодина з 8/3 1836, 9/7 1837, 30/1 1838,

весех а паче в всѣх настроях языка староческа (а прѣто л нинѣшна) стрѣтиу-ем нечайнѣ подобя з нашим нарѣчим токмо боле до предиву подобе духу прѣснотворног опроче в прѣснех меже котрими: Kutyse та skřivanek повтарюте. Тиѣ оба переложена уже окінченѣ може сегід издам. Також розпочеу-ем писати дѣло цѣле важне, а се Словарь южно-русского языка¹⁾ а чей послѣ помѣру присехтованъ хоть не дольний по потребѣ крайнѣв дасть бог може окінчит се в сим десето-лѣтїю. За привід взеу-ем себѣ Вуков Рјечник српски²⁾ подобнѣ с письменицеу³⁾, с тоукованием народних обредѣв и поведѣнок лише кромѣ того будет шче при деяких словесех истоукование первѣстцѣв и додавки слів с побратимчих нарѣчей. А чей ти по праведной истиннѣ, наш язык доуго сказаний на забуте и зневагу⁴⁾ воскресне

16/8 1840, 9/7 1843, 13/8 1845. (Матеріялы op. cit., ст. 147, Письма op. cit., ст. 622—650).

Дня 22/10 н. ст., 1836 р. пише Вагилевич Погодину: „...я також издаю Слово о плѣку Игоревѣ, пак надѣю се издати: Рукопись королевдворскую. (Письма op. cit. ст. 624), а дня 13/12 1836: „Рукопис Королевдворский, когда лиш переписи се також маю гадку видослати до печатане у Прага, але рад буѣ бих ид Вами де би легко було про поучене нашего языка і рівнане с підлѣнником и переводом сѣвероруск. Г. Шишкова⁴⁾. (Письма, op. cit., ст. 628). Оцінюючи сей переклад і даючи його у виїмках, пише у своїй статтї Ковбек: Wahylewiciuw překlad Ruk. Králođ. na rusinském (horinoopólském) nářečj, gjmžto lid mluwj w Haličj pod Tatrami i na poříečj Dněstru a Sánu — tjm gest duležitěgšjm i zanjmawěgšjm pro nás Čechy, čjm wjce nás ono swau podobnostj i přibuznostj s češtinau překwapiti musj; neb gestliře nářečj maloruské wúbec s našj materštinou hogně a důrazně sauhlasj, to tjm wjce geho varietas čerwenoruská swau shodau, ba začastě totožnostj zwuku i wýznamu slow čerwenoruských s našj češtinau nade wšecky sestry slowanské se wyznamenáwá. (Čas. č. M. 1838, ст. 370—1). Порівнай ще оцінку на статтю Ковбека в „Ost und West, Blätter für Kunst, Literatur und geselliges Leben, 1839, № 14, Red. Rudolph Glaser, Prag, де згадуєть ся переклад не тільки Вагилевича але і Маркіяна Шапкевича.

¹⁾ Про задуманий Словар звіщає Вагилевич Погодина в листах з 13 грудня 1836 і 9 липня 1837. Погодин ним дуже заінтересував ся і переписував ся з Вагилевичем кілька літ. Словар не появил ся, а частини з його вислав був кан. А. С. Петрушевич в бібліотеку Академії Наук в Петрограді із своїм „Славянскимъ корнесловомъ“ (И. Свѣнцицкий, Обзоръ, ст. 55).

²⁾ „Српски рјечник истолкован њемачким и латинским рјечма, скупио га и на свијет издао Вук Стефановић. У Бечу, 1818.

³⁾ с. е. граматикою = серб. писменица.

⁴⁾ Докладнійше висказуєть ся про се В—ч в листі до Пого-

необтинаний и некалений в рѣдѣ своѣхъ братнихъ нарѣчей, якъ в старинѣ буде гомонити велично в цѣлѣй своѣй прежнѣй буйности и должности и дебелѣй розмаѣтости; якъ лъзѣ надѣяти се колъ в немъ майже всѣ слова знаеми в иншихъ нарѣчахъ повтараютъ и в поеднихъ словахъ з всѣми здриблености стрѣчаютъся премноги синонима, бо він стереженийи своими побратимами в посерединѣ всю старину¹⁾ в собѣ вѣрне згорнувши шчере переховау якъ колисъ окаже ся тутъ декотрѣ слова: ватра (ignis), яро (ver), гавядина (pecus), кон (sacramentum), термѣтка (charta), соуп (Laviné), боуд (scorulus), харч (esca), жуковина (annulus), пады (fatum), сутка²⁾ (ptate) и прочѣ радбихъ о тимъ шче бѣльше росписувати се лишъ нужно се відложити про иншѣ важнѣйшѣ предметѣ се лишъ додаю же наридъ нашъ живе в околѣхъ горватихъ и пѣльнихъ на багнахъ и степахъ а прѣто всюди четнѣ новѣ слова творили се по при старѣ перекованѣ притокмено до обителѣ и труждания заселенцѣв.

Тутъ декотрѣ послѣдоваця о нашомъ нарѣчю шчобъ лъзѣ було відчитати его свойства и притокмити подобя къ посестринимъ языкамъ; але в первѣ невтирючи заслугамъ Г. Г. Левѣтского³⁾ а Лучкая⁴⁾ нашихъ граматикѣвъ се скажу же

дина: „Съ нами весьма несправедливо поступили, признавъ насъ полу — Поляками, а языкъ нашъ какоюто смѣсю Русско-Польскихъ словъ. То правда, что мы кой въ чемъ сходствуемъ съ Поляками, но сходство это еще больше, очевидное съ другими единоплеменными азыками, особенно съ языкомъ Чешскимъ и Сербскимъ. Сверхъ того вся Польская словесность есть просто и испорченная Русчина, потому что Поляки, какъ прежде, такъ и теперь, нашимъ языкомъ подправляютъ свой. Имъ слава, а намъ горе! (Матеріялы ор. cit. I, ст. 148).

¹⁾ Подобно пише Вагилевичъ Погодину: „У насъ — то сохранилась вся старина, потому что народъ нашъ, чуждый всей своей душою иноплеменнаго наплыва. (Матеріялы ор. cit. I, ст. 147).

²⁾ Підчеркнені мною слова находятъ ся і в листі В—а до Погодина з 8/9 1836. (Матеріялы, ор. cit. I, ст. 149).

³⁾ Grammatik der ruthenischen oder kleinrussischen Sprache in Galizien, von Joseph Lewicki, Przemysl 1834. — Грамматика языка русскаго въ Галиціи. — Grammatyka języka ruskiego w Galicyi. — Об цій граматикѣ висказуєтъ ся В—ч неприхильно і в листі до П—а з 8/3 1836: вона по його думці: „очень недостаточная, чего и можно было ожидать отъ Нижне-Сянинина (изъ Перемышля). О ней такъ отозвался ученый Русинъ, г. Левидкий, профессоръ нравственнаго Богословія въ Львовѣ: „Выдумалъ собѣ языкъ, а тамъ выдумываетъ народъ, который бы такъ говорил“. (Матеріялы, ор. cit. I, ст. 147).

⁴⁾ Grammatica slavo-ruthena: seu vetero-slavicae, et actu in montibus carpathicis parvo-russicae, seu dialecti vigentis linguae.

нѣкда не живут ними уложенѣ языки шчо видит се они сами виявляти хтѣли; називая они новотвори раз *Höherer Styl* а опет *sermo cultior* — а признаю се же ѣх языки теже обнети, бо в них кромѣ мѣшми церковшчини стрѣчают се и иншѣ ненаскъѣ чудаки; видитсе шчо они хотѣли опет воскресити бесѣду зопсовану в веремне паденя языка руско-дипльоматичног з писъм богословних на примѣр: Св. за него и инших; але дасть бог шчо суетна ѣх робота: Лишебо на наш язык трѣбно з иншог становишча удивлети се: Наш язык¹⁾ дѣлит се на два головнѣ нарѣчя: хрватский (на Пидгирю и порѣчах Днѣстра и Буга) и Украиньский — з многими відмѣнами переходними лише они нарѣче сут так малой ваги же нѣколи нестановлят відрубнѣ ворошними свойствами а боле степенними переходами и перемѣнами, в первѣ нужно прибилити заголовѣ свойства: переход *o* в *i* в односкладних або первѣстогласних пліт, брід, поріг, поліг — то перетворение видит се бути с пізних веремень так шчо до сегодне мѣпимою обоє заступаюте: рожний, різний, Бог, Біг; однак оно знаходит се уже в листах Мазеппи в почѣт. 18 столѣ. — *л* в серединѣ слів перед твердими согласн. и при кінци опроч. в спряж. глагола переходит в піусамогласноє *у*: воўк, шоўк, даў, ниў се *с* ворошне и краўнцям у Сербѣв перейшло в *у*, кромѣ того *л* наше не *с* так грубе як у поль. *л* лиш посереднѣ як на Южно-словеншчинѣ меже *l* и *ł* опроче в горах Бескида. Подобнѣ не маємо *ы* лиш уже з давини посеред. гомон *и* меже *i* та *у* як в сербським, *г* у нас всегда гомонит як в чесь. *h*, *g* немаємо а єго мѣсце заступає всегда уже в старинѣ *к*: нѣкда поль. *nigdzie*, конта поль. *gonta*: також *г* гомонит як доўге *г* в чеськ. *rgji* и здібне як у Далмат. Головинѣ обчерки тих нарѣчей тут превлюбленіє в тонких або широких самогласних *є* (*je*) *е* або *я* (*ja*) *а*. У нарѣчю хрватским *с*: жєх, мєсо, телє — захованє древног *з* перед *р*: кървавий, къртиця, рѣстити — *с* замѣсть *о*: огень замѣ. огонь, нашего за. нашего — ог за ого: жоўтог замѣ. жоўтого, лиш *г* майже нечути — ат за. ає: слухат за. слухає — також *оў*, *еў*, замѣ. *ою*, *ею*: рукоў, мислеў, рукою, мислею, оно древне повстало з *оу* и *еу* захованого на Верховинѣ Бескида де також замѣсть *я*, *ю*, *є*

Edita per Michaelem Lutskay parochum et v. a. diaconum unghvariensem, Actualem serenissimi principis et ducis de Luca capellanum Aulicum. Budaе. 1830. „...это творение по сю пору одно из самых лучших въ своемъ родѣ“ (Матеріялы ор. cit. I., ст. 147).

¹⁾ Відомости про украиньскі говори в Галичині і карпатські племена подає Вагилевич Шафарикови на просьбу Погодіна. (Лист 27 мая 1836, Матеріялы, ор. cit. I., ст. 155).

говорят *a, y, e*; подобнѣ *ѣ* замѣ. *ѣ* в також *y*: долѣ, долѣв, долу и долув — *e* и *ѣ*: мед, лед, мѣд, лѣд, вѣтер и вѣтер. В крузѣ бережнѣским говорят хотѣ и хотя замѣ. хотѣт и хотят лиш оно инуди *e* дѣспричастив. О Сянѣскої Руси язык вельми зпольшчений або рекомо уже з давини буѣ переходним з руског в поль. нарѣч. нарід тамтеїший може називатись польскїй цили ляцкїй шчеп змѣшениї з руск. О украиньским нарѣчю певнѣ уже вам вѣстним з Котляревског Ененди булоби мов послѣдоване нецѣле дольне прѣто нетрѣбне. Тож само як Ви в своєм переважнѣм дѣлѣ¹⁾ внимали: у нас ударяе ся кромѣ розмѣру гласа (Tonmasz) також и розмѣр веремня (Zeitmasz) *a, я, ѣ, ѣ* та *ю* всегда сут протеглѣ, *e* та *o* шпаркѣ, *и* та *i* середнѣ, лише послѣднѣ протягают се складнеу согласних двїйних и пїусамогласних *ii* *yy* сли сусѣдуют.

Лиш зде перервати требнѣ своє послѣдоване²⁾ о нарѣчю нашѣм, бо коротко мало-поучуючим буде а опет шчо сказати о мѣсецѣх, о брахманьским велицѣдни и инших речех — але коль дастѣ бог здоровья я тогда на кожде Ваше запитуване буду ся старати відписати найдокладне.

Тенер приступаю до найважнѣйших передмѣтей. Бувши дома у високо-ученог и велемого Г. гр. Тарновског³⁾ — де меже помениками словеньскої словесности маѣ-ем то счесте знайти: Устави свет. Володи. и Ярослав.⁴⁾ дашчо

1) *Serbische Lesekörner oder historisch-kritische Beleuchtung der Serbischen Mundart.. von P. J. Schaffarik, Pesth 1833.*

2) В—ч числив ся очевидно з тим, що подае огляд прикмет укр. мови Чехови і тому зробив се докладнїйше і систематичнїйше, нїж в листї до Погодіна з 8/3 1836.

3) В листї до Погодіна е В—ч докладнїйший говорячи про „Открытія, сдѣланныя мною въ Библіотекѣ ученаго Графа Тарновскаго, въ Диковѣ“. (Матеріялы, оп. cit. I., ст. 149).

Бібліотека Тарновських була ученим звїсна і ранше. В „Бібліограф. Лист.“ Кешпена з 1825 р. находить ся програмова записка: „Побывать въ имѣнїи Я. С. графа Тарновскаго, имѣющаго старинныя русскія грамоты въ Тарнобрегѣ (Tarnobrzeg). (Матеріялы, оп. cit. I., ст. 122).

Ще бїльший інтерес для цієї бібліотеки ребудив Вагилевич своєю перепискою з Погодіном і Шафариком. Останній в листї до Погодіна з 8/12 1838 пише: „Sollten Sie über Lemberg reisen, so finden Sie dort die Russinen Vahilewicz und Golowacký, und den Böhmen Zap (Запѣ), die Ihnen an die Hand gehen werden. Von da kollten Sie einen Abstecher nach Dikov machen, um die literarischen Schätze des Graten Tarnowsky zu sehen, darunter eine bulgarische Kormčaja aus dem XII Jahrh. (Ich bezweifle es). (Письма, оп. cit., ст. 229).

4) Докладнїйше пише об тим В—ч Погодіну: „Другая книга:

відміннѣ від описаних Карамз¹⁾ подобнѣ и иншѣ зломки рівне важнѣ для Историка яко изслѣдователя древностей — також огледаю-ем монети старо-словенскѣ и жельники и там обудила ся в минѣ гадка гостоти (sic!) въ околѣ давѣ зачутих вѣстями боуд-хробатских преважних поменникѣв тесових ваятельних перво-вѣку словенског.

Нѣнѣ знайшоу-ем там предивнѣ и пренечайнѣ рѣчи рекомо шчо в оним покутѣ Бескид (в околѣ Сколего) укрили се сумнѣ послѣдки величия наших светих правитѣв: чей яко ѣх нѣмѣ гробницѣ лиш велитовим своим долотом говорячѣ. А гробници тѣ в своем диво-творим виду суть великѣ паметники древности словенскоѣ рѣдноѣ и умноѣ. Там (в околѣ Сколего) стрѣтити боуди з викованими дуплами все в четверо-боки протеси, лавки, приступи и сходи вючѣ на циплѣ з обширими видами на всю околю з селами и лѣсами — а в внутрѣ и зѣвнутрѣ густѣ напси и ряси (туря голов в Розгірчи) лише жель Богу они по бѣльшой чести покотами веремня знищенѣнѣ; а вѣсти народнѣ хотѣ мрачно и непевно однак велично гомонят о тих свето-боудах де були светогради и контини²⁾ (як у Индиѣ)³⁾.

Лише тепер шче годѣ цѣле росписувати окремишнѣ записки коль ма робота токмо в зачерках прѣто коль черки тих боудѣв здойму и лучше ону сторону роспізнае а се на веснѣ тогда лучно буде о них росказувати: се лиш додаю

Отрывки изъ Кормчей книги XV ст.; въ ней языкъ несравнено моложе; но она тѣмъ особенно замѣчательна, что въ ней имѣются уставы Св. Владимира (Василія) о церковныхъ судахъ, уставы Ярослава и др. важные законы“. (Матеріалы, op. cit. I, ст. 150).

¹⁾ Исторія Государства Россійскаго. Птб. 1816—1818.

²⁾ Слово „континна“ взяте із Колярової Slávy Dcera, II, 65 (1832). У Výklad-i: „Kontiny, srv. Cramerus. Chron. L. I. C. 21. „Continae sind gemeine Häuser und Wirtschaften zu dem End verordnet, dass man darin gewisse Zusammenkünfte, Feste und dergleichen Gesellschaften begiege...“ Dobrowsky, Gesch. d. böhm. Spr. Prag 1818 p. 42—43. „Beim Biographen des Bamberger Bischofs Otto im 12. Jahrhunderte heissen die heidnischen Tempel, die an den Enden (d. i. Quartieren, Vierteln) der Stadt standen, Concinae. (Jan Jakubec: Jan Kollár, Slávy Dcera, Praha 1903, ст. 493).

³⁾ В листі до II—а читаємо об тім самім: „Карпатскія ущелья (закути) сохранили наилучшимъ образомъ въ себѣ всю сѣдую древность, напр. изсѣченныя храмы безъ всякой натяжки напоминають собою Индію; далѣ уваженіе къ этимъ дивамъ, рассказы народа, что каждый камень, утесъ и плита — все это памятники старины“. (Матеріалы, op. cit. I, ст. 151).

ІНДИЮ II. СТ. I. ПРАГА-СЛАВОНІЯ

же скали и печери п одобитъ уже давѣ були знаєми великому небіжчикови Зор. Ходаковскому (O Słowjan. przed chrzes. стор. 19)¹⁾. Знати шчо подобних речей густо и много розметаних стрѣти на Словенщинѣ на привід: кромѣ у нас як чуу-ем в Бубнишчу, в Танявѣ, в Доугим и Турим в крузѣ стрийск. Кагуєвѣ в чортківс. и прочь²⁾ — вѣроятнѣ послѣ Kolla³⁾ Wykl. k slaw. dcer. на островѣ Руен и у Вас може в Тросках и коло Престиць послѣ Kl'olod. ruk. Zaboј, Slavoj i Ludek⁴⁾. Зѣде лиш приближнѣ написи тепер по отвѣтѣ Госп. Погодина вельми важнѣ бо уже надѣяти се же получимо ключ до оних послѣ слів Г. Погодина: „письмена очень сходны съ письменами древнѣйшихъ Руссовъ найденными недавно рускимъ ориенталистомъ Френомъ⁵⁾ у арабскаго писателя X вѣка. Се написи у Розгірчу: (слідує факсиміле) — се на циплѣ у Трухановѣ (слідує факсиміле) — і у Синевідску вижним⁶⁾ (з факсиміле).

Шче дашчо о нашої словесности: Ярослав Головацкий зѣбрау приповѣстки народнѣ и переложіу многѣ сербскѣ пѣсни, Николай Вагилевич мій брат збираєт заганки и баснѣ народнѣ, Устияновичъ пише думаня (basnѣ). Берешчинський и Илькевичъ збираютъ казки и небиліцѣ (Mährchen) також обряди и поведѣнки народнѣ. Шашкевичъ суєтне пімнений у крілеводворѣ. рукоп. нѣчог не пише а навить нечує в собѣ парти (Talent) на списателя. Кромѣ того нашѣ ученѣ Русини не будучи узброєнѣ в дебелу вѣдомість отног язика а прѣто болячи дашчо чужими зачерками и барвами обгаленого списати, однак душею воплоченѣ в рускую вѣду пишутъ хотѣ в чужихъ языкахъ для Русинѣв и дѣютъ для Русн. Г. Зубрицкий писатъ дѣла в поль, язичѣ: O drukarniach rus. w Galicji⁷⁾, Г. Др. Яхи-

¹⁾ Z. D. Chodakowskiego, O słowiańszczyźnie przed Chryścianstwem i W. Surowieckiego, Zdanie o piśmie témże z dodaniem krótkiej wiadomości o Chodakowskim i korespondencyi jego. W Krakowie, 1835. Перше вид. в 1818 р. Пор. лист В—а до Погодина з 8/3 1836.

²⁾ Пор. лист В—а до Погодина з 8/3 1836.

³⁾ Wykład čili Prjmětky a Wyswětlivky ku Sláwy Dceře... od Jana Kollára, w Pešti 1832, ст. 104.

⁴⁾ Частина королєдв. рукоп. „Zaboј, Slavoj a Ludiek“. Zaboј старочеський співець, Славој і Людек богатирі поеми, воїни. До „Zaboј“ порівн. Jan Kollár, Wykład op. cit., ст. 49.

⁵⁾ Пор. лист В—а до П—а з 8/3 1836.

⁶⁾ Шафарик зробив на сѣм місци замітку: Confer, quae refert Długosz sub voce Bieszczad de gry litteris Russicis in montibus Carpathicis“.

⁷⁾ „Historyczne badania o drukarniach Rusko-słowiańskich w Galicyi. Lwów, 1836. 8°, ст. 90.

мовичь писатель в нѣмецк. язичѣ о гречк. мѣсяцослов)¹: тепер издасть з латинь. переложене дѣло посмертне високоученого Г. Дра и Кановника Гарасевича: De statu Hierarchiae rut.²) також чутно від него же маємо в книжници метрополит. свето-юрской петь рукописѣвъ лѣто-письних, лише не скажу якоѣ они цѣни³). Однак при тих словесних передятѣх всегда чуємо недостаток книг чеських коль тепер заперта книжница Оссолинських бо так радибихмо ворошно ступати з нашими побратимцями в вѣщи словесной так кромѣ дѣл Коллара и Ваших тежко инших дістати.

Повтарючи свій поклін и почестив прощу покірне о перебачене моєй дерзости же так неважним письмов навприкриу-єм се Вам, хоть прѣто же се дѣяло се в хѣте щироѣ воли абих ми не були забутѣ нашими побратимами Чехами, а боле для глубокого почестия Вам котриѣ есте так великѣ заслуги для всѣх Словен положили. Надѣя се же нас не забудете упрашаю Вас покірне звѣстити минѣ від високоученого Г. Ганки о зломках пѣсно-творних староческих найдених Г. Колембѣвским в Варшавѣ⁴), а бих миг они переложити на наше нарѣче.

¹) „Abhandlungen über die Regeln, nach welchen die Slaven des griechischen Ritus den Ostertag berechnen“. Львів, 1836.

²) *Annales Ecclesiae Ruthenae*, ...auctore Michaelae Harasiewicz, Lib. Barone de Neustern, Doctore s. Theologiae, Archipresbytero et Praeposito Capituli Metropolitanus Rutheni Leopoliensis, Commendatore s. r. Ordinis. Leopoli, Typis instituti Rutheni Staurupigiani, 1862, 8°, ст. XXVIII + 1134. Ся книга видана і доповнена Михайлом Малиновським, а приготовлялась до видання печатню в 1840-их роках. (Пор. Івана Ем. Левицького; Галицько-руська Библиографія XIX-го столѣтя, т. II, ст. 16, нр. 128).

В першім письмі до Погодина В—ч пише: „кромѣ двох дѣл изданих Г. Якимовичем в язичѣ нѣмецком: „Послѣдоване о греческом мѣсяцословію, пак Исторія о Руской іерархій нѣничо непосглисьмо“. (Письма, ор. cit., ст. 624). — Ся вістка е наскрізь невірна, бо ані се дѣло не вишло тоді, ані не написав його Якимович і то в язичі нѣмецкым.

³) Доносячи про се Погодіну додає: „щчо, як, с вотрих верѣмень? не сважу, тѣлько же они суг з Галича“. (Письма, ор. cit. 625). Н. Попов в Письма ст. 626, нотка додає, що „разказъ о пяти лѣтописяхъ... оказался невѣрнымъ. Онъ очевидно, слышалъ его изъ третьихъ устъ, смѣшалъ съ народными преданіями и дополнилъ своимъ пылкимъ воображеніемъ“.

⁴) Порівн. об тім лист Л. Семенського до В. Ганки з 10/XII 1836. (Письма къ В. Ганкѣ, ор. cit., ст. 909—10). Неясна вістка породила казку про віднайденне продовження Королдв. рип.

Зістаю в глибоким почестю всегда готовий к услугам
Вашим

Дамбор Иван Вагилевич.

Зьде приписую свій Адрес

Johannes Wagilewicz

Halitscher Vorstadt № 732^{1/4}.

Шафарик вписав з сього письма сі місцевости, де мають находити ся старинні написи. Картка з вписками зберігаєть ся в листі.

* * *

В листі до Погодіна з дня 13 Студня (13 грудня) 1836 р. пише Вагилевич: „Послѣ полученя Вашего отвѣта скілько радостного, я гнеть по воли Вашей, розписау сь ид Г. Шафарика в Прагу, звѣшчаючи ему дрібнѣ послѣдованя як жєдалисте об нашѣм нарѣчю и о написах карпаторусских знєтих на послѣдках з времен передхрестиянских. Отвѣт відтак від него переймиу-єм“ (Письма, op. cit., ст. 626—627). Зміст письма Вагилевича відповідає вповні листови першому, про котрий згадував В—ч в письмі до Погодіна з 22 серпня 1836, а на який одержав від Ш—а відповідь: „и в сєх днєх получиу-єм від пєго (значить ся Шафарика), преприязну відповѣдь: будь прѣтоже уже виджу прежнов величие у Словєн опєть воскреснути, и похота ма в изслѣдованѣх дальних час колись з хѣсном и прекрасною пользою посєгнути висвѣтления и истоукования. Г. Шафарик не знайшоу ключа до онихъ письмен, и нѣшчо розлучного незрѣк токмо се же з Frähn'ових старорусскихъ письмен не лъзѣ було дашчо изобрѣтити“¹⁾.

Значить ся, оба листи до Погодіна доторкають питань порушєних в першім листі Вагилевича до Шафарика, на чім переписка в р. 1836 уриваєть ся. В листі Шафарикови ми не находимо подрібного опису розгорєцьких печер. Ясно, що це зробив В—ч або окремим письмом, або додатим до першого листу описом. На жаль не зберегло ся ні одно, ні другє. Шафарик згадє про се, звѣщаючи про відомости подані Вагилевичем інтерєсованих. В листі з дня 5 жовтєня п. ст. 1836 до Кеппєна пише: „Seit meinem letz-

¹⁾ Письма, op. cit., ст. 624.

ten Schreiben habe ich Hrn Frähns Aufsatz über die Altrussische Schrift bei Nedim im Berliner Mag. f. d. Lit. des Ausl. gelesen. Auch Hr. Wahilewski (sic) aus Lemberg schickte mir einen Aufsatz über die Inschriften in den Karpathen zu¹⁾.

В листі до Поґодіна з дня 24 жовтня н. ст. 1836 читаємо: „Frähn hat über die russische Schrift bei dem Araber Nedim, einen Aufsatz im Berliner Magazin für die Literatur des Auslandes drucken lassen. Ich habe ihn gelesen und benutzt. Auch Hr. Wagilewič schrieb mir seitdem ausführlich und sandte mir die Inschrift ein. Auf den ersten Blick schienen es mir entstellte Cyrillische Buchstaben zu seyn: doch will ich darüber nicht entscheiden und stelle die Sache erst künftiger strengerer Prüfung anheim“²⁾.

Шафарик 6/11 н. ст. 1836 ділить ся звісткою Вагилевича з Коляром: „V Rusku odkryty ve Tversku náhrobky, hroby, kamení s nápisy. V Haliči v Tatrách totez“³⁾.

Сензаційна вістка про старинні написи в Карпатах переходить вкінці з приватної кореспонденції в пресу. В часописі: Příloha ku Květům č. XIX 1837 г. читаємо: „Ze Lvova. Výnimek z listu psaného z Moskwy r. 1836. Nápisy nalezené v Karpatech jsou úplně podobny těm, které nedávno nalezl náš orientalista Frähn v jistém arabském spisovateli z 10 věku“. В нотці: „Mluví se zde o nápisích vyrytých na skále v Rozburce ve kraji stryjském nad řekou Stryj (v Haliči), které jistý mřlovník starožítností přerejšoval a poslal ve svém listu p. Pogodinovi, učíteli historie v Moskvě“.

Сам же Шафарик в своїй статті „Podobizna Černoboha w Bamberku“⁴⁾ пише: „Dobrotlivým nebesům připsati a děkovati musíme, že... nejedny přesné památky v rozličných stranách staré vlasti naší objeveny jsou, mohoucí již platnější svědectví, než všeco to, což nam posavad bylo povědomo, o známosti písma u starých Slovanův vydávati. K těmto takovým památkám počítáme mimo nápisy v úskalí Tater blíž Rozhře od Jana Dalibora Vahileviče“. В нотці: Moskovskij Nabljudatel, žurnal enciklop. Moskwa 1836. Maj kn. II. str. 296—298. Též u mne w rukopisu. (ст. 40), також в: Pavla Jos. Safaríka, Sebrané spisy. K vydání upravil Josef Jireček.

1) V. Jagić: Neue Briefe, ст. 457. 2) Письма, op. cit., ст. 175.

3) Časopis Českého Museum 1873.

4) Časopis českého Museum. Praha 1837, I., ст. 37.

ГОРЬКИЙ П. П. ПРАВИЛНИК

Прага 1865, Díl III, ст. 98. Хоч Шафарик у письмі до Погодіна висказав ся про відкриття В—а досить скептично, то, мимо цього, відкриттям тішив ся і приписував йому наукове значіння.

Не перестав інтересувати ся відкриттям і Погодіп, як се виходить із листу Вагилевича до Погодіна з дня 13 грудня н. ст. 1836: „Теперь шчо ся тиче письмен горно-руских лишених в древнѣй континѣ в Роргірчу, зимоу не лъзѣ знати бо сут неприступимѣ, но послѣ веснеиой пороу, гнетъ постараюсь Вам пислати вѣрнѣ снимки, по приводѣ своего побратима Г. Килисиньского“¹⁾.

* * *

2. 1837. 2. IV. В—ч заявляє охоту займатися старовиною по слідам Шафарика. Відповідь на питання Ш—ка що до назви *Лигиса*. Написи в Розгірчу і інші памятники давнини. Вістка, про старинні рукописи. Погляд на українську літературу і правописне питання. Дякує за раду ще до правопису і залишає уживання сербського п.

У Львовѣ, дня 2. Цвѣтня 1837.

Пречесний Господине!

Вельми мене тѣшит то шчо Ви о минѣ тѣмите, и Вашим любезним писаніом дарите; я рад за Вашим приводом поучовати се на обшерѣ паморочног перво-вѣку наших величних предкѣв, котрих лукава паць сказала на сумну безвѣсть. От-же-ж всюди я Вас слухати готовий! бо для Южно-русины, вѣчог нѣт приятнѣйшого, токмо изслѣдоване домашноѣ давнини, заспіль з истверѣваніом теперешности. От — бо лишень коли на тѣм утоцѣ, с добро-хѣтю и доброволью, дѣло роспічнено, то нѣ люта вражда нѣ можна обмана нужди та зусиля, невідбере нам наше розвите просвѣчене: а гнетъ тим будем чим уроковано нам бути с первого зачала нашего существа. Алеж тѣжко перед нами, з всѣх сторон сум налегат, та незнав як-шчо дѣяти! Усюди лихо! Усюди горе! Через теперѣшнѣ рахованя та учитаня ладу вешчей. Токмо, най сердце грижа зѣдає! бай-дуже. Хто нашѣ душѣ зломит? А покиль живѣ будемо, в нашѣй гадцѣ едно посезжене, с котрого посезженя колись розѣвсе се ладне народне успѣяне: бо хоть теперь недіадрѣти и зародкѣв сего успѣяне, предцѣ животинѣ д ним, сут ядернѣ и поувѣ здоровля.

Шчо се тиче Ваших покликанѣ, стілько теперѣка відповѣдаю: 1) Прикметно до Вашего послѣдованя о земли

¹⁾ Письма, оп. cit., ст. 628.

Бойки¹⁾, се лише доси минѣ льзѣ повѣсти: шчо шче минѣ несвѣдома нѣяка рѣка промѣтуюча подібя д *Διζικη*²⁾ на складни Дичица або Тичица, може бути шчо пак дашчо вивеже се, як двійнѣ Дикова в польс. *Dzikow* (*Διζικη*?) в окресности Судомира видят се набиляти, на существо оного имня. Д тому огляду ци важне Текуча село горѣ Прута 3 миль від Коломиѣ: оно бо в престаре мѣсце, давѣ було городом, знищченим в розбоях Татарви, и пак в пізнѣй годинѣ на згарипчи поселене. Також признаю се, же окроме одноѣ рѣки Лімницѣ, вельми обмежена моя вѣджа о струях, рѣчках и потоках в нашихѣ; рѣтко бо се коли ми на гадку приходило, опроче лишень при ислѣдованю наших свѣто-городѣв: от и се шче нужно додати, же д тому рѣтко вивезают се имена подобнѣ жеже миром, опроче на долах де мере усюди стави або ставишчѣ, за-те загасли усѣ прѣзви нитомѣ.

Шчо ми звѣсно, то Вам скажу: рѣка Лімниця: струѣ Марковець, Бистра, Кузьминець, Молода; рѣчки Чута, Явір, Чербул, Турова. Дуба, рѣка Чечва сповна через Радову (у воймир. мап. Демню); потоки Пасѣчний, Шумлечий, Ясеновець, Бабский, Сиглѣнець, Джигиѣвець, Чербулець, гнилий-потік, черлений-потік, а шче не всечино вичерплено. Инуди моя вѣда уже цѣлком безладна.

2)³⁾ Шчо се тиче написѣв в розгорецких ушчоубах, послѣ мого усвѣдомленя об них, були они поза-як обзирашѣ від моѣх знасмих, лишень непогодѣ, заледви уздренѣ то-и покиненѣ, за-те нѣчог об них с помеже миру не схоплено. Однак с ровержених деяких запискѣв, про мене тилько усвѣдомлю-ем се, же и мов смотрене на сѣ памятники с предвѣку було напярсне, мимо присохтованя. А по при те усвѣдомлене, гнетъ обудила се жажда о дѣсне вивѣданя се та устоуковане сих передмѣтей; опроче коль в устах миру кружат торонкѣ казки, об сих вешчей, не токмо за-

1) O zemi gmenowané Wojky, od P. J. Safářka, *Časopis českého Museum*, 1837, st. 23. Вагилевич мусів переслати Шафарикови деякі відомости відносячі ся до питання, що виходить із примітки автора на ст. 29.

2) Шафарик ставить гіпотезу, що назва *Διζικη*, яка приходить у Коног. Порфірород. *De Administratione Imperii* означає Вислу або Вислоку, а „geště podobnějšj však gest, že Dičice (nejlíi gináč gméno to zkažené místo *Δικιζη*, t. j. Tykič, welmi obyčejným přezmyknutím slohůw) byla giná pobočnj řeka Wisly, Buhu, Dněstru anebo Njemny, genž časem swým se obgewj“. *Пор. ср. cit. st.*, 35. Вагилевич не подає нічого нового, бо або фалшиве зіставлене з „*Dzikow*“ або з „*Текуча*“, на що навів його сам Шафарик.

3) Цілу точку 2) Шафарик зачеркнув олівцем.

мѣтають широко на прежню давину з огледу вѣри и реду, але шче-й о биличнѣй повѣсте написанѣй и вичерканѣй десь в дуплѣх. Однак через своє состоянє, конше було ми свою жажду залишити, до певного времени.

За-те шче нагодило ми се довѣдати, о многих инших памятниках с предвѣку; о камнях писаних в лѣсах в околѣ Бережен, а-чей кладвишче старосвѣцьке? О камнѣ Добощука в селѣ Барѣнковѣ та писанѣм камени в Ясеновѣ и об деяких печерах и дуплах. Лиш не знаю куда и шчо постигну обѣйти та обвѣдрѣти. Я надѣю се шчо сяк, так, предцѣ видтак шчо-сь вивеже се з замороки нашего передвѣку: от коли уже здименѣли крутѣ плѣтнѣ ратарских образѣв через нѣмецьку штуку Шпонгольца у свѣт пѣдверженѣ. Се також немало псовало чисте понятє о письмѣ рунским. Шчо лишень приобрѣчу гнетѣ Вам удѣлю, тай нашему далеко-сторонному побратимови Г. Погодину.

О Полянецких (справнѣйше про Труханівских) боудях, исписау послѣдованє по польский Г. Бѣлловский¹⁾; я займу се послѣдованіом о Розгорецких ушчоубах, ид котрому уже у первь по честѣ сохтовау-ем се, се послѣ воли Вашеї постарауем, шоб оно переведене було и заслане до Временно-пису ческог Музеум²⁾, заспѣль з милим побратимом

---

¹⁾ Оглянути печери між Трухановом а Бубнищем з відкритими Вагилевичем написями вибрали ся разом Бельовський, емігрант-мазур Кілісінський і Як. Головацький. Кілісінський нарисовав вид Бубницьких скель, а Бельовський написав статтю, яка була напечатана 1835 р. в Липську в альманаху „Ziewonia“ з додатком рисунку скель. (Изъ записокъ Я. Головацкогго, Литер. Сборн. 1885, ст. 30) „Ziewonia“, де увійшла стаття Бельовського з рисунками видана не в Липську а у Празі п. з. „Ziewonia“. Zebrał i wydał A. B. Rok drugi. Praga 1838. W tłoczni Jana Spurnego. Перше виданне: Ziewonia. Noworocznik, wydany przez Augustyna Bielowskiego. Lwów, 1834.

²⁾ Стаття поміщена в „Časopis českého Museum“ 1838, ст. 197—219 п. з. „Rozhorecké geskyně. S wupodobněnjm nápisů“. Без підпису. Одна із приміток зазначена D. I. W. В додатку ставить Шафарик питання про вродостойність відкриття і відповідає: „Co se prvňj otázky dotýče, k uspokojenj zwědawosti čtenaře to ge-dině připomenauti můžeme, že sepsánj to pocházj od hodnowěrného muže w Haliči, kterýž národnjm naukám slowanským obzwlastě gazykozpytu, národopisu a starobylostem cele oddán gest, a kterýž to, o čemž zde zpráwu podává, po dwakrátě sam očima swýma spatrowal, na mjstě wyšetrowal, změnil a popsal. Mjrné geho o sobě smýšlenj, owšem tjm chwály hodněgšj, čjm za našich časůw řj-dčegšj, nedowoluge nám sice na ten čas oznámiti zde geho gméno“;

3) Об винятки с Кормчоѣ книги¹⁾, нельзѣ ми тельмом постарати се, хиба аж бих там поѣхау на Диків: бо сам

beigelegt. Wichtig für slawische Mythologie ist die am Schluß der Abhandlung befindliche Aufzählung der Gegenstände des Aberglaubens der Huculer“. Про цю статтю переписував ся Вагилевич теж з Погодіном, як це виходить з листів з 6/7 1837 (Письма, op. cit., ст. 631), і з 3/1 1842 (Письма, op. cit., ст. 639). Стаття вийшла теж в російськїм перекладі в „Сынъ Отечества“ 1842, III кн., ст. 1—31, п. з. „Гуцулы, Карпатскіе горы“ (Свѣнцицкій, Матеріялы, op. cit. I, ст. 17).

¹⁾ III—к пише в листі Головацькому дня 24/10 1838, що: „wýgimky z Kormčej knihy, gež mi p. Wahilewič sljbil, tužebně očekávám“. (Др. К. Студинський, Кореспонденція Я. Головацького в літах 1835—49, ст. 12). Обіцяних виїмків з Кормчої книги Вагилевич Шафарикови мабуть не переслав, бо для сього мусів би ще раз бути в Дикові. Так само не вийшло нічого із задуманої знимки Кіліїнського. В музеї Шафарика під сит. IX. D. 25 находять ся „Wýpisy z Hkr. Kormčaja Kniga.. z roč. XVI stol. w Dzikowě 1840“. Виїмки з двох кодексів. Зазначено: Possessor codicum: Illustriss. Felix Comes Tarnowski, а при кінці увага: „Utrumque codicem jam olim evolvit J. Dalibor Wahilewič, clericus, natione Carpatho-Russus“. Виїмки зробив Шафарик сам з кодексів пересланих йому Тарновським, чого доказом лист останнього: „Wierny przerzeceniu moiemu, wróciwszy do domu przesyłam W. Panu żądane dwa Rękopisma, Kormczaja knyhy i Nomokanon, i ufam że odebrawszy te książki, zechcesz mi przysłać swój rewers, podług danego słowa, a skoroże przejrzyysz i użyiesz, iak sobie zamierzasz, udzielizisz mi wiadomości którego iak mniemasz są wieku, i iak są ważne? Proszę aby ten dowód moiego zaufania przekonał Wnego Pana ile pragnę pozyskać Jego przyjaźń i szacunek iako meża tyle zaszczytu przynoszącego Słowiańszczyźnie. Proszę przyjąć wyraz moiego poważania z którym mam zaszczyt zostawać Wnego Pana naynizszym sługą Jan Zdzis. hr. Tarnowski. 6-go 9-bra Dzików. Bez zaznaczenia roku, мабуть 1840. P. S. Proszę pozdrowić P. Hankego odemnie, przypromnieć mię Jego pamięci oraz zapytać czy wolałby mieć Gwagnina kronikę (Gwagnin, Kronika, tłum. Paszkowskiego, Warszawa — I. B.), po Polsku, czy Somersberga do Muzeum szeskiego“. У вересні 1839 р. упрощено Шафарика на кореспондента новооснованої археографічної комісії в Петербурзі, для якої виписав Шафарик цілий ряд статей із латинської т. зв. Диківської рукописи. Крім сього „Министерство Народнаго Просвѣщенія“ поручає Шафарикови 16 марта 1843 зробити вірні виписки із „Джиковеской рукописи“, 6 вересня с. р. дякує за них, а 27 цвітня 1844 звертає їх Шафарикови. А Кочубинський зазначає, що: „Въ бумагахъ Шафарика осталась замѣтка, что другая рукопись изъ Джикова, Кормчая XVI в., въ іюлѣ 1842 г. отослана на время въ архе-

Граф Тарновский небувалець в церковно-словенським языку. Нак послѣ розмѣру времени немогу с тоу ѣздоу обѣцати се, прѣто аж колисъ не гнеть в тѣм буде минѣ можно Вам услужити. Об инших рукописѣх мало ми звѣсно, окреме то шчо в бібліотецѣ с. Онуфрия у Львовѣ, лише рукописѣ по бѣльшей честе складают з рожних грамот и листин рѣтко с книг, а помеже книгами, найчестше книги болгарского правописаня, рускѣ рѣтше; старость ѣх понайбѣльш XV. стол. Може бути шчо дегодѣ шчо и в тѣм предметѣ нового найде се, от-як то сюда то туду шчо-сь находит се, и до св. юрского Архиву посллае се, таїт в нѣм и аминь.

Теперь приступаю до головной передмѣте нашеѣ творячѣ се словесности: от-же до правописаня. Наше посуженє не є, токмо просвѣченє народне самог в собѣ и через самог себе; прѣто у нас словесність не може инша бути, окреме наїдной, хоть бо и з кальног позору смотрена та обнєта; тѣм шчо у нас нѣт иншого языка (як на прив. у Польшчѣ) окреме сѣльског, або же так скажу окреме устного народног языка. Через се посуженє словесність хтѣли-бихмо мати усѣм приступну, загалову; от-же череа правописанє просте и найприкметнѣйше до южно-руског.

Я Вам вельми дѣчен за Вашѣ уваги, в сѣй передмѣте; готовий послѣ них справляте се! Се-бо я цѣлком усвѣдомлений, же нѣт немилѣйшоѣ ряспри, на обшерѣ словесности, поза-як азбучна? от-же в нѣй опроче нудноѣ звежируче, не токмо шчо времени марнує се, але и ненависть розсѣват се. Дау-би Біг шчоб у нас уже конець буу усѣм подобним ряспрям, але тѣжко, бо скількой писателѣв, то мере тѣлької рожних правописѣв; зѣде на привід головнѣ: Максимовичъ пише: *ā, ō, ē, ū, ū — i, ē — jo, ō — ū,* з (старе); Квѣтка: *и — i* та *ѣ, ы — и*; Лучкай лишнѣ з;

Лѣвицкїй: *ā — e, ō — i, ē — jo, ĩ — ū, ж — џ*; теперь шче приймиу *j* Вука. Котляревский *и* та *i — i, ы — и*; Тѣлько неточности в сих правописанях окреме єдного Котляревского. От и мое правописанє сходит се с Котляревског, с тоу відмѣноу, же я усуди редуци се послѣ духа и потреби языка нашего, инуда відступиу-єм від него. Однак зѣде сповѣдаю явно, шчо я всегда гововий рѣшити се усѣх новостей, коли лишень они будут, на перепонѣ творячѣй

ологическую комисію; что собственникъ обѣихъ рукописей гр. Тарновскїй въ Галиціи, что обѣ рукописи разсмотрѣль клерикъ Вагилевичъ, извѣстный позже галицко-русскїй дѣятель, который послѣ смерти Прейса метталъ быть даже его преемникомъ на каведрѣ, весьма лестно рекомендуя себя предъ Погодинымъ“ (Вѣстникъ Европы, май, 1906, ст. 140, зам. 1).

LIBRARY OF THE NATIONAL ARCHIVES

се южно-руської словесности: отже первий ступень ид сему 6, по Вашей по-радѣ, занехане букви ц¹⁾.

Зістаю з глибокої пошестю, всегда готовий ид Вашим
услугам.

Далибор — Иван Вагилевич.

Адреса:

Sr. Wohlgeboren
Herrn Paul Joseph Schaffarik
Dr. der Philosophie und der f. Künst. Magistr.
Mitglied mehrerer gelehrten Gesellschaften
Neustadt Stephansgasse № 624
in Prag.

3. 1838. 7. X. В—ч згадує про мітольогічні піснї. Подїл славянської мітольогії. Пояснення до переславної Шафарикови збірки коляд. Звістки про задуману вандрівку і про задумані розправи про Бойків і Гуцулів. Посилає грамоти.

Пречестній Господине и друже!

По такъ доугѣмъ²⁾ проволоку моученія, время уже відповѣсти на Вашї покланкнѣя. Скажу що менѣ де що набилюло ся и що я самъ пакмѣтнїу. Худи находки али якъ кажеться доброго щядно.

Отъ результата.

Пїсець міеологическихъ или такихъ що представляють очеркъ передхристїанского набоженства пре мало. Бо демонологическіе набиленія, хоть яко часть религіозного розвитія туго звязани зъ міеологическими, суть менѣ тутъ чужи: отъже я не буду займатися нѣ Дивами (дѣдьками, Дѣдухами) въ обохъ цолахъ, Стригами, Майками, Русалками, Вилами, Огнянами, нѣ Лѣшами, Хохликами, Перуномъ, Рарашками, нѣ Упирями, Вѣдьмами³⁾, Воуколаками, Ягами, Потеплѣниками, нѣ Лѣтавицами; ото суть существа

¹⁾ Ізза недостачі листу III—а годї сьогонднї сказати, як виглядала рада Шафарика що до правописи. В кождім разї лишаєть ся певним, що В—ч зрозумів її так, що не тільки закинув ц, але й змінив фонетичну правопись „Русалки“ на більш етимологічну та рівночасно зіпсував мову. Читанне в мові і правописи слїдне і в дальших листах. Об тїм доносить В—ч і Погодїну в листі з дня 9 липня 1837: „Видите що я свое правописане изначиу: се послѣ поради Г. Шафарика и моѣхъ крайнѣвъ, щобъ охранити се відъ пегѣ азбучной; котра звѣсно найневзгоднѣйшая и найнеприятнѣйшая. Надѣю се що тото правописаніе, безъ сварки и нужди одержит-се и зістане безъ всякой перегороди загаловимъ“ (Письма, op. cit., ст. 631).

²⁾ Ÿ віддає ізза недостачі черенок у з дашком (°) оригіналу.

³⁾ Стаття „O upřech a wid'mách. Od Dalibora J. Wahyle-wiče появила ся в Sas. č. M., op. cit., 1840, ст. 232—261.

нижайшою черги, котрѣ наридъ нѣколи не почитаѹ. Зате-
опроче розметанихъ, дрібнихъ былъ, скількой о нихъ
и тямки, та й то більше жяху и грози, нѣже привѣту на-
вить въ ихъ дружбѣ.

Древная словянская Многочлія, послѣ свои собствен-
ности судя, представляется въ трехъ эпокахъ развитія. Пер-
вая эпока дѣтская, однобожія, при жизни скотарско-кочевой
холоднѣй и худѣй, о того нѣтъ слѣда. Другая эпока моло-
децкая, однобожія переходящего въ многобожіе, короче
символьи, при жизни орацкой, де въ громадахъ уединени
живется для себе внутренно, тай на свѣй ладъ. Въ послѣдъ
третья эпока мужеская, зарѣвно ци оно е планетическое ци
дуалистическое въ жизни гражданской, при общѣмъ сре-
дотечью перейми и сообщенія. У насъ токмо промѣтуются
слѣда другой эпоки — ци не отои самои о котрѣй набиляе
Прокопій Цезарейскій. Слѣда преждехрестіянского набо-
женства у насъ сосредиточовуются около одного Бога ве-
ликого, небесного, котрого образъ ясній сонце а другій
образъ земля, а мѣсяць, зори и дождь суть его ангели-
слуги; (стрѣчаются такожь, но прерѣдко прѣзви дѣди-ладо
и Лелгѣя али видить ми ся що уже пізньѣйши а чей
зъ Литви до насъ перейшли. Чомъ нѣтъ дивоти що и най-
древнѣйшіе пѣсни через смисль и духъ покревнїи съ хресті-
янствомъ, мере усюди здаеся що суть зеркаломъ отои вѣри.
Зъ религіознихъ пѣсень суть двѣ молитви (гумни) N. 1,
и 2, молитви оти воскликають гласопѣніемъ хлопци ско-
тарїи, одну во время посухи, а другу плути. N. 3. е обична
колибельная пѣсень въ галицко-руси. N. 4, и 5, суть ду-
манія, съ котрихъ одну ще прото важне що толкуе прѣзву
ляцкую „księżyc“. N. 6, обрядовая пѣснь во время вело-
кодня (sic) на Гайлкахъ или Могилкахъ, коли молодь
обохъ поль сходится на драматическое представленіе жизни
громадской по кладвищахъ.

Въ друге пересилаю Вамъ всѣ пѣсни святочніе праз-
дника Коляди. Я ихъ зѣбрау на зудачевскѣй и галицѣй
земляхъ; а де годъ було менѣ збирати, то извѣдаѹемъ якъ
въ Белскѣй и Сяноцкѣй земляхъ. — Зудачевска земля стрїй-
ское порѣчя до рѣки Чечви иль Лїмници, відти Галицкая
земля, межирѣчья прутско-черемошское частка еи, зовется
Пукутиомъ, Белзкая земля обшаръ межи Бугомъ и Сяномъ,
стара земелька Бойківъ; оти старїи подѣли прикметнїи
и луччи відъ пустихъ австрїйско-державнихъ, прото я ихъ
употребляю.

Пѣсни святочніе праздника Коляды дѣлятся на че-
тире дѣла. 1) Для господар. 2) Для господ. 3) Для молод.
и 4) Для дѣвки. Къ тому приходятъ припѣви благословенія
колядниківъ обичнїи на кінци. Ви про изслѣдованія старои
жизни опять можете ихъ дѣлити по своемъ предметѣ, по

LIBRARY OF THE NATIONAL ARCHIVES

явленію ся былевѣмъ въ домашніе, хлѣборобіе и проч. Токма тихъ при читаніи ихъ Вамъ виявятся. Я лишь тількой набиляе, що въ (нихъ?) промѣтуются слѣда жизни наддунайской и тямка походівъ за Дунай. Число пѣсень неспоре, однакъ я надѣюсь, що оно ще колісь приросте¹⁾). Коби ми Бігъ допомігъ гостити сей гідъ черезъ Коляду на селѣ, то роздививши ся въ отую старину, було би менѣ можъ и Праздникъ Коляди описати, що я сердечне бажаю-бихъ. Межи опрочимъ що я накмѣтну по пути своей лѣтної, е 1) извѣданіе ся о древнѣмъ кладвищи въ Дерешівцяхъ підъ Залѣсіомъ великимъ (Zaleszczyki), 2) о дуплѣ въ Поточищахъ въ сусѣдствѣ прѣзванѣмъ Баба, 3) съ пятьъ городишъ. Опять зѣ своихъ трудівъ, по при деяки матеріяли, Боуди в Полянищи, однакъ описаніе ото мимо своей важности для Руси, не прикметне для ческого публикумъ. О Бойкахъ теперь пишу, они сами хотъ нрѣдка зовутся Сербинами, Бойко е прѣзва недомашна, точно по цельтицкихъ Бояхъ. Прото сли буде можъ опустѣте мое замѣчаніе о сихъ обитателѣхъ галицкои Руси въ „Гупулахъ“, однакъ аби ся не повтаряти, а пакъ аби не перерѣкати собѣ²⁾).

¹⁾ Вагилевич післав Шафарикови рівночасно з сим листом збірник пісень, який подаю на своїм місці. Збірник находить ся в Чеськім Музеі у Празі у відділі Шафарика під сигн. VI/7 і затитулований рукою Ш—а: „Písňe maloruské z Haliče. Poslano od. D. J. Wahilewiče 1838 m. Řjgna“. Також при кінці збірника поклав Ш—к нотатку: „Pjsně maloruské z Haliče. Posláno od D. I. Wahilewiče 1838 m. Řjgna“ — себто жовтня.

²⁾ Від „О Бойкахъ“ — до „собѣ“ Шафариком зачеркнене. Стаття появилa ся в Časopis č. M., op. cit., 1841 I, ст. 30—72, ч. з. „Bojkové, lid ruskoslawanský w Haličjch. Od Dalibora I. Wahilewiče.

На кілька літ перед статтею Вагилевича оголосив Шафарик в Čas. č. M. 1837, I, 23, студію „O zemi gmenované Wojku“, користуючись відомостями поданими Вагилевичем, як се видно з примітки: „Obsjrnými a wěrnými zprávami gakož o těchto Wojcjch, tak tež o giných obywatelích východní Haliče opatřil mne horlivý vlastenec, Dalibor Iwan Wahilewič, šťastný obgewitel starých nápisůw Rorhirčenských w Tatrách, rodák té kraginy, gemuž zde za geho ochotné mi se w tom propůgčenj srdečne djký skládám... Sousedé jejich jsou Lemkové, Červán, Huculí a j. Jméno jejich prastaré, národní (od adj. rus. bojek, bojky, fortis. audax), nikoli místní; v posledním zajisté ohledu slovou Rusíni bydlíci v horách Verchovinci, Hirnjáki, v předbořích Pihoreni, Horeni, v nížínách Dolenci, Poleni, Opoleni, Podoleni. Křivé a nepleché jest tlumočení jmena toho u Golebiowského „Lud posk.“ str. 114: „Chlop nadniestrzanskíej okolicy od gnuáności swej Bójkiem czyli wolém nazywany“ (!) Podobně páni ruští prastaré slovice smerd

Майтеся гараздъ. Вашъ слуга вѣрній и пріятель-
искреній

Д. Иванъ Вагилевичъ.

Львѣвъ дня 7 жоутня 1838.

Н. В. Ви давѣ писали до мене, аби до Васѣ передати деякі памятники старо-рускіи, увѣдомляя що тото маєте що издау Лѣвицкій. Послаю я Вамѣ тутѣ то що зъ Грамотѣ було въ Диковѣ при кін. 14 а съ нача. 15 столѣ. и опять свѣжо найшлая Грамота зъ врем. Казимира великого тѣмъ важнѣйша якъ усѣ опрочи, бо е истина съ очеркомъ верема и мѣстности: не такъ якъ оті ложній Льва князя. Притѣмъ увѣдомляю Васѣ, що знимокъ для Васѣ теперъ знимае, Килисинскій въ Диковѣ, зъ старинной булгарской Кормчой книги.

Вашъ вѣрній слуга

Д. И. Вагилевичъ.

Ціле „postscriptum“ зачеркнув Шафарик олівцем.

4. 1839. 19. II. В—ч подае етнографічні границі українсько-польські і українсько-румунські. Просить о присилку чеських коляд. Радить прислати рускіи книги для переписчика у Львові.

Пречестній Господине а друже!

Найперше искренно дякую¹⁾ Вамѣ за услуженьку. Я раднѣсенькій, щомъ ся вивязау зъ своєї обѣщанки.

Теперъ відвѣтъ на Вашу запитанку.

На помежи Русинівъ съ польскимъ народомъ суть въ репівскимъ села, де окроме церкви нема нѣчого руского, а инуди, уже и церковей нѣтъ; а предцѣ ще наридѣ деяки обряди, отъ весѣлья и похоронѣ обходитъ по рускій. Є то истиннѣ переходѣ народности руской въ польску и на виворотѣ. Тутѣ Русь въ любви и дружбѣ зъ Польщею. Инакѣ въ сандецко-ясѣльскимъ; тамъ оба народа остро и твердо роздѣляються, такъ межи иншимъ е десятка сѣль пометана яко островъ середѣ Ляхами (такъ Русь горная,

t. chlap, poddaný, což původně vyznačovalo muže, člověka, od vngradu! Omnia pessata patria“.

Примітка цікава раз тим, що основуєть ся на відомостях поданих Вагилевичем (диви „Истоукованя“), а відтак відправою польському ученому за його глупозлобну, не позбавлену претенсіональности увагу. Відносно до статті Вагилевича „Бойки“ порівн. Письма, op. cit., ст. 633 і А. Кочубинскій: „Отчетъ о занятіяхъ славянскими нарѣчїями, командированного заграницу доцента і т. д.“, Записки Имп. Новорос. Унив. Одесса, т. XVIII.

¹⁾ Ізза недостачі черенок я з дашком (°) оригіналу не зазначають ся.

LIBRARY OF THE NATIONAL ARCHIVES

називає долянців, котрї суть польски); до сьогодні перешовала цѣлко свою народність. Села ти суть: Rzerpnik, We-
glówka, Woparówka, Oragowka и пр.

На помежи Русинівъ зъ дацко-трацкимъ иль воло-
скимъ народомъ, суть села де токма языкъ рускій извѣстній,
а опять де господствує рускій, або де можна ше розмовити
ся по рускій. Суть ту явнѣ переходи. Тяжко розлучно озна-
чити черку роздѣлу. Однако відъ бѣди, полягаючи на ви-
повѣди бувалихъ тамой черезъ доўгий чясъ.

Смотрѣтъ відъ Серета города від села Терешени, че-
резъ Купку, Петровцій (Petrautz), Банилівъ (Banilla), Руска,
Булова (Putilla) и Шипіть вижній: доти наридність руска
превосходить и языкъ рускій головній. Въ обрубѣ понадъ
Молдаву рѣку відъ Сучави города по Качику, Ваму, Ким-
полунгъ, Гронъ, Бруза, Молдава ше всегда можна зачуги
руску бесѣду. Відти усюди Волохи.

Число рускихъ донесе Вам Запъ, відъ Яхима, котрїй
е въ ц. к. Бухгалтерїи урядникъ, и ему того извѣстно.

Я Васъ просиу въ прежнихъ листахъ, абистеся пи-
тали за коляднї пѣсни въ Чехахъ, въ окрузѣ прахенскимъ.
Мають они существовати під Страконицами. До собранїя
сихъ пѣсень мїгъ би ся підняти (zamecký karlan w Něm-
čicjch p. Smidinger).

Книги рускіе для перепищика можете посилати прямо
до Львова черезъ Запа: бо що приходить будь зъ Вѣднѣ,
будь зъ Праги, опроче що не на продажъ слобідно пускає
ся. Та же Ви въ Празѣ наставникъ цензурного комѣтета,
а admittitur одной цензури пересилаєся заедно другимъ
обоѣмъ.

Майтеся гараздъ. Зїстаю всегда готовій на Вашу услугу
въ любвѣ и дружбѣ
Д. Иванъ Вагилевичъ.

Львівъ 19 Казидороги 1839.

Від слів „На помежи Русинівъ“ до „Відти усюди Волохи“ Шафарик
зачеркнув олівцем.

Истоукованя¹⁾.

Черка тягнууча се через обвод. Sadeck. Jasielsk. Сяноцк.
и Rzesowsk. (порѣчом Попрада, по над мѣстечка: Nowy-
Sandecz, Bobów, Biecz, Iasło, Krosno, Lancut порѣчом Сяна)²⁾
е на розмежю народа руского и мазурского абой польского.

числ. I. сѣдалишче Лемкѣвъ.
ся честь відповѣдат давнѣй земли сяноцкѣй и повѣ-
тови Бѣцкому — с. Крайняки.

¹⁾ Додаткове поясненне до листу з 19/2 1839 і етнографічної
карти. ²⁾ и в оригіналі без дашка (").

числ. II. сѣдалишче Бойкѣв.
ся честь відповѣдат давнѣй земли зидачевскѣй и га-
лицкѣй.

числ. IV. сѣдалишче Гуцулѣв.
ся честь (окреме Буковини) зове ся Кути також По-
куте а. Чеваки.

числ. III. Опіле: ся честь відповѣдат давнѣй земли
львівскѣй в. Гривняки.

числ. V. починають се Волохи.

числ. VI. честь Поділя.

числ. VII. честь Волиня.

числ. VIII. честь Полѣся.

числ. IX. 6 Доли.

ся честь відповѣдат давнѣй земли Перемисльскѣй. сѣ-
далишча Лемкѣв и Бойкѣв зовут се загалом: Підгіре.

Тільки лиш можу усвѣдомити, и то так уламково,
опроче за Днѣстром и за Бескидом.

Оцеж-бо знаю шчо сѣ имена невичерпенѣ, от як уже
неяко наводят на се меже Бойками, окреме знакомѣ звѣснѣ
прѣзви: Верховинци, в стрийск. обводѣ, Горени, тамки
дашчо нижей Доляни и Порѣчени в стр. и станицл.
и колом. обвод. (черкѣв не можу дати бо їх по истинѣ,
и меже хрестени пѣт.

Об прѣзвах Гривняк и Чевак, нѣчог бильше несажу:
тож само и о Русинах на Буковинѣ.

Також розмежа Гуцулѣв, незвѣсна на Угорщинѣ
и Семоградах. Можна завергчи запитанку: ци сут якѣ шче
иншѣ прѣзви? на то от-що!

Окреме гірских прѣзв сут усѣ лиш окольнѣ а зрів-
навши з гірскими на однѣм Підгірю, точно же на Долах,
Опілю и Поділю вивежут се торонкѣ имена; як уже на-те
замѣтуе имѣ Гривняк. Опроче коли прѣзви сѣл так досадно
переховуют старовиннѣ имена кминовѣ, на прив. Дилѣби
(sic), Хревт и прочѣ.

5. 1839. 22. II. В—ч пересилає Шафарикови колядку про сотворення
світа і про те саме оповіданя в прозі. Просить прислати подібні чеські
колядки і повідомити про ново найдені старочеські пісні. Звертає увагу
на т. зв. „божія стопи“. Повідомляє про переписання сербської літописи.

Львівъ дня 22 Казидороги 1839.

Пречестній Господине а друже!

Праздник Коляди (25 Просимця) умѣемъ схісновати.
Спѣвау мѣнѣ колядні пѣсни Вайда (такъ ся зве перед-
пѣвецъ въ колядѣ, що е истне східное зъ литовск. вайде-
лотою) изъ Синевідска вижлого зъ надъ рѣки Стрія.
Къ тому ше зъ инуди; так що теперъ уже мій сборникъ
сеи черги пѣсень досягає числомъ 12 десятокъ.

LIBRARY OF THE
NATIONAL ARCHIVES
OF THE UNITED STATES
PHOTODUPLICATION
SERIES
MSS. 100-1-100-100-100

Туть удѣляю едну пѣсень¹⁾, для Васъ она буде нужна, бо въ пѣй розказъ о созданю мира. (Є то вѣрно винято изъ усть селянъ Кальничанъ під Балигородомъ).

Коли небыло зъ нащада свѣта, Подуй же! По-
[дуй Господи изъ святимъ духом по земли!
тогда небыло неба ни земли, —
а но лемъ было синее море, —
а середъ моря зеленій явіръ,
на явороньку три голубоньки. —
Три голубоньки радоньку радять —
радоньку радять якъ свѣтъ сновати: —
Та спустѣмо ся на дно до моря, —
та дістанеме дрібногo пѣску, —
дрібній пѣсочокъ посѣме ми, —
та намъ ся стане чорна земляця; —
та дістанеме золотій камѣнь, —
золотій камѣнь посѣме ми: —
та намъ ся стане ясне небонько, —
ясне небонько, свѣтле сонѣнько, —
свѣтле сонѣнько, ясенъ мѣсячикъ, —
ясенъ мѣсячикъ, ясна зірниця, —
ясна зірниця, дрібни звѣздочки. —

Съ пѣсню сею сходное переданіе: отде можно буде Вамъ ривнати.

„Съ самого перво-почятку небуло на свѣтѣ нѣчого лише сама вода та-й пѣна на водахъ. Разъ коли переходиу Господь Богъ воздухами, всюди нема нѣчого. Го-

¹⁾ Цю пісню у відписі переслав Шафарик Бодянському з просьбою „abyste to pro mne opravil, a přepsal latinskými literami, zvláště z ohledu i a y, též t a l... Chci mítí česky psaný vzor opravdového národního vyslovení maloruského“. (Лист Ш—ка Б—му з 11/1 1842 р. Лавровъ Сперанскій оп. cit., ст. 26). Листом з 27 марта 1842 р. Шафарик дякує Бодянському за „poslané přepisy maloruských písní! Jsou tak, jak jich právě potřebuji. Jen na dvou místech mám pochybnosti. Ve verši: Ta spustymo sja na dno do morja, psal jste „spustymo“ místo Vahilevičeva spustěte“. (Тут очевидна помилка Ш—ка замість дійсного Вагилевичевого „спустѣмо“). „Dobře! Jako futurum? Neníli to imperativ, nemáli místo t (ě) psati se i i t. d. Prosím, poučte mne“. (Лавровъ Сперанскій, оп. cit., ст. 29—30). Редактори Лавров і Сперанскій замічають: „Малорускія пѣсни, которыя Ш. посылає Б—му для исправленія текста і правописанія, вошли въ приготавлившееся имъ второе изданіе Národopis'a ст. 154—158 (1842 г.), гдѣ напечатаны: 2 пѣсни за подписью Б—го, одна изъ Вагилевича и одна изъ Голембовскаго. (Оп. cit., зам. 1, ст. 30). Примітка о стѣлці невірна, що пісні подані Б—м і В—м увійшли вже у I вид. Národopis-у. Впрочім між першим а другим виданнем нема ніякої різниці.

сподь дивится всюдп, аж щось сидить въ п'нѣ, присмотрѣўся аж то нечиста сила. А що тутъ робишь? Лѣтаю, лѣтаю усюди води, нема її де відпочити, отъ тутки и п'нью надобаў та-й остановиў ся. Господь Богъ велѣў нечистѣй силѣ пірнути на дно моря и добути кусникъ землѣ. Нечиста сила пірнула, — нема, нема — ажъ виходить на вѣрха. Не можно досягнути дна моря. Господь Богъ велѣў въ друге пірнути. Не досягнула нечиста сила до дна. Ажъ за тритимъ разомъ, нечиста сила занурила ся ажъ на самъ спідъ моря та-й досягнула дна. Випливає и виносить, али лише тилько землѣ що за нѣхтми зістало. Тогда Господь Богъ взявши тоту землю, посѣяў еи по морю по верха, и такъ ся земля основала на водахъ“.

По розказуваню Г. Яхима Чеха урядника ц. к. здѣшного, уроженца сѣлского, ще и на чеськѣй земли суть колядки духомъ и предмотомъ (sic) къ нашимъ подобни. Такъ въ однѣй парібокъ пускае яблоко на воду, щобъ плило до его миленькой.

Ви моглибисте уложитися щобъ дацо таківскихъ пѣсень узбирати. Видь бо я хотѣубихъ о празднику коляди дацо зъ обще-словенской точки росписати. Тако-жь десь то було извѣщено публицѣ о новѣ находцѣ староческихъ пѣсень бачу въ „Květach“. Ци е що въ тѣмъ истного? Въ изслѣдованю древностей словенскихъ роблю Васъ бачнимъ на божіи стопи¹⁾ находящися тутки на нашѣй Галицкѣй Руси та-й по говірцѣ Г. П. В. Кирѣвского такожь на Сѣвернѣй Руси тай въ Малѣй Польщѣ. Позаякъ мѣнѣ звѣстно въ Підкамени и Почаевѣ підъ Бродами на Волинѣ, въ Лѣсникахъ въ Бережанск. обв., въ Лопушнѣ въ Сандецк. обвод. въ Свѣцмѣ въ Ясельск. обв. Лѣтопись сербская для Васъ уже цѣлкомъ переписана. Чернило нѣмецко-фляшкове підъ надписью „Achte swarze Gall-äpfel-Tinte“.

О Келисинскимъ немаємъ нѣякои вѣсти.

Майте ся гараздъ. Вашъ ширіи и вѣрній

Д. Иванъ Ваглевичъ.

6. 1839. 16. IV. В—ч подае докладніці вістки про Вуковину. Радить зрідержувати ся теперішнього етнографічного розмежування.

Львівъ 16. Березня 1839.

Пречестній друже!

Зъ листу Вашего до г. Запа извѣдаємъ ся, що Ви неесте задоволені зъ розмежи Руси зъ Волохами на Бу-

¹⁾ В листі до Погодіна „зъ новимъ годомъ“ 1839 пише В—ч: „При тѣмъ извѣдаємъ ся о иншихъ сюда прикметнихъ послѣд-

LIBRARY OF THE
NATIONAL UNIVERSITY OF
LJUBLJANA

ковинѣ, за-те що она не согласна съ черкою меживою на Крайобразѣ Галиціи перешлого года Вамъ пересланою.

Отже якъ того е:

Вамъ извѣсно що на Буковинѣ перевобитними обитателями е Русь, а Волохи прибишнѣ. Языкъ рускій буу доуго грамотїй. Коли галицка Русь була підъ польскою обладою торонкии напада Татаръ и гоненія релігїозни заедно гѣнїи Русинівъ переселяли на Мунтаву. Такъ я коли-мъ буу на Буковинѣ въ селѣ Бабинѣ казау 70 лѣтїи дѣдъ що цѣле село мере съ прибишнївъ подільскихъ и его дѣдъ-такожъ съ Поділя. Підъ обладою нѣмецко-аустрійскою Буковина яко помежна крайна була черезъ якисъ чясъ слобідна відъ наборівъ рекрутскихъ, та-ї панщини не було. Въ тѣмъ обстоятельствѣ горнулися торопки челяди съ Підгіря и Опіля на переселеніе до Буковини а навить и на Мунтаву якъ ся тогди називало на раи; будучи и відъ-сувершности до того ще запрошени до полу-пустихъ лѣснихъ дѣдинъ якими суть Буковински и Мунтанскїи волости.

Такимъ способомъ Русь галицкая позаякъ и доси на Буковинѣ и Мунтавѣ забезпечили свое первобитное сѣдалище. И теперъ шляхта любуеся въ язицѣ рускимъ (котрій гласомъ *ит* за *и* заносить дащо на иллирско-словенск.), и прости люде глубоко межи Волохами можуть розмовити по рускій. Такъ мѣнѣ говориу одинъ хрестянинъ съ Перегѣнска що въ Сочавѣ и в Галачи не умѣючи по волоскій говорили зъ нимъ зъ руска.

Въ нияшнѣмъ веремни зедночена церковь підъ охраною сувершности апостолу на Буковинѣ, такъ що межи рускимъ и волоскимъ народомъ суть тми уніятівъ, якъ ся о тїмъ можете довѣдати зъ Шематизмівъ лѣвскои архїдїецеїи. Роз-межи народности нехоче имъ ся зробити, бо у насъ не народа али исповѣданія вѣри по шематизмахъ.

Касательно моего розмеженія народности такъ я бихъ Вамъ радиу по теперешному, бо се я извѣдау ся відъ людей бувалихъ и тамо-жильцівъ. Перешне розмеженіе походить відъ г. Зубрицкогo, а чѣлно відъ протоерея и бувалогo Ректора Семинаріумъ Черновецкогo г. Сухопана, котрій уважяу на зъедноченихъ рускихъ и благочестивихъ, коли ще за его сѣдала въ Чернівцехъ зъедноченїи межи Днѣстромъ и Прутомъ дѣйствовали. Однакожъ сли уже сте повідтискали черки на крайобразяхъ то дайте покїи,

кахъ въ волости древнихъ Бѣло Хорватівъ. Е ихъ не мало и дупель и печяхъ (здасть ся печер). До того належать камни зъ написами на предвѣцкихъ кладвицахъ въ Дерешівцѣхъ, въ Поморьяхъ, въ Зеленѣ: божии стопки, а 3 або 4 божища. (Письма, ор. cit., ст. 635).

може колись ще лучше я самъ заможу обѣ народности
рочитати въ ихъ сѣдалахъ.

Майте ся гараздъ. Зістаю зъ глибокимъ почитаніємъ
готовій на Вашій услуги
Д. Иванъ Вагилевичъ.

7. 1841. 5. I. В.—ч доносить Шафарикови, що роздобув стару руську
медаль і меч бужський.

Пречестный Господине!

Гідъ цѣлый минуу; опять¹⁾ вітзиваюся до Васъ. Може
буде въ чѣмъ пріятно и пригіжно для Васъ.

Я лѣтъ путовау по по-дністрью и підгірью, де окроме
не много колядныхъ пѣсень приобрѣуемъ медаль рускую
съ кін. XIII стол. зъ спижу²⁾.

Осени черезъ два мѣсяці обитауемъ по рожныхъ мѣ-
стѣхъ побужскихъ и тутки узирауемъ дащо коляд. пѣсень,
и що мы ся було доси укрило щедрівной пѣсни. Але най-
важнѣйше приобрѣтеніе мое е мечъ старосвѣцькій найденый
въ рѣцѣ Полтвѣ при усьтѣ въ Бугѣ підъ Бужскомъ
зъ двома чертами руническими золотомъ написанymi³⁾. Ду-
маю щось о нѣмъ написати; а теперъ лише вітчерки по-
силаю. Говориу мѣнѣ Г. Зубржицкіи що и вінъ мау прежде
показану собѣ вітъ Г. Дзялинського⁴⁾ рогатину ископану
зъ написомъ доугимъ золотимъ: лише не умѣу вітчитати.
Коли маєте связь зъ Г. Дзялинскимъ извѣдайте ся, а не-
то изі Львова напише ся.

Більше ничего не пишу, бо нема ничего.

Майте ся гараздъ. Вашъ щиро-желаучій

Далиборъ Иванъ Вагилевичъ.

Львівъ 5 Сѣчня 1841.

Адреса:

Seiner Wohlgeboren

Herrn Paul Joseph Šafářk

Dr. der Philos., ord. Mitgl. der Königl. Böhm. Gesell. der Wis-
sensch. Ehrenmitgl. der gesell. des vaterl. Mus. in Böh. der
Königl. Acad. der Wissen. in Berlin und mehr. ander. gelehr.
Gesell. coresp. Mitgl.

Neustadt Stephans-gasse № 646.

in Prag.

¹⁾ я в оригіналі має замість дашка (ˆ) дві точки (ˆ).

²⁾ Порівн. статтю: Medal ruski, Bibl. Ossol. Львів 1842, VI,
ст. 174—175.

³⁾ Порівн. статтю: Miecz buzki, przez D. Jana Wagilewicza.
Lwów, 1841. Диви теж Свѣнцицкій, Матеріяли, op. cit., ст. 194.

⁴⁾ Граф Адам Т. Дзялинський (1798—1861) культурнополи-
тичний діяч, бібліофил. і меценат.

LIBRARY OF THE
NATIONAL ARCHIVES
OF THE CZECH REPUBLIC
PRAHA

Хоча переписка Шафарика з Вагилевичем уривається по нашим матеріалам у 1841 році, то мимо цього Ш—к інтресується В—м і далі та звертається до нього за потрібними інформаціями і матеріалами. Серед листів Ш—ка до Запа знаходить ся кінець листу без початку. З огляду на порушені у нім питання, а саме про город „Собен“, можна його віднести до 1842 р., так як те питання порушене Ш—ком теж у листі до Запа з 6 грудня 1842 р. У ньому Ш—к просить Запа о інформації, які міг дати тільки Вагилевич: „р. Wahilewič mi jednou připomenul řiku Tuču (?) č. Tučicu (?) v. Haliči... na známé slovo Ditzike u Constantina Porphyrogenety. Ja to excerptum někam založil, a nyní z paměti nevím kde tu řičku hledati“. Tyto a těm podobné věci jsou mi pro nové historické mapy velmi důležité“.

У листі до Запа з 25 марта 1843 р. Ш—к пише: „Obratle se k p. Hołowackému, Zubříckému a j. s pozdravením ode mne“... Rad bych věděl zdaližby pp. Hołowacki, Wahylewič a j. nemohli něco ze starších církv. knih, a zvláště rukopisů pro mne dostati?“ А в листі Шафарика до Запа з 18 мая 1844 р., читаємо: „Odpověď p. Wahylewičovi připojena na lístku následujícím“. Цей відповіді нема. — Виходилоб, що переписка тревала ще до 1844 р., хоч цих листів ні Ш—ка ні В—ча досі не найдено.

---

2. Збірка пісень.

У рукописній спадщині по Шафарику зберігається цікава збірка пісень, зібраних і пересланих Вагилевичем Шафарикови і означена: Pjsně maloruské z Haliče. Posláno od D. J. Wahilewiče 1838 m. Rjgna¹⁾. Збірка носить сигнатуру VI/7 і обіймає 9 $\frac{1}{2}$ карток, з чого сім карток писаних рукою Вагилевича, а 2 $\frac{1}{2}$ карток рукою Шафарика на залюбки уживаному ним жовтавому папері. Пісні переписані самим Шафариком безсумнівно із якогось автографу Вагилевича, на що вказує тожсамість правописи. Крім цього на окремій картці переписана „Коляда для господаря співана Вайдою Дмитром Поповичемъ із Фитькова“. Правопис в дечім відмінна, значить ся, коляда не переписана рівночасно, хоч на походження її від Вагилевича вказує увага Карла В. Запа в „Cesty a procházku po Halické zemi“, Praha 1844, ст. 119: „Jako národopisné kuriosám uvedu zde ruskou koledu, kterou mému příteli J. Dal. Wahylevičovi r. 1839 ve Fytkově, blíže Nadvorny v kraji Stanislavovském, prostý vesničan, jmenem Dumiter Popovič zpíval“. Про висилку пісень Шафарикови писав Вагилевич Погодіну в січні 1839 р: „Найважнѣйша рѣчь на моеї пути е собраніе пѣсень на Коляду. Числомъ они теперъ доходятъ изъ варіянтами надъ 100. Краснѣй відъ всѣхъ досиль извѣстныхъ народнихъ голосівъ. Рівно важни для поета историка и археолога; вѣрно ми нѣчого ще подобного не видали. (Я до 3 десятки буѣ післаѣ Г. Шафарику, котри ихъ називае дорогоцѣнными перьями пишучи: „Wděku

¹⁾ На ишому місці в матеріялах збірка означена Шафариком: „34. D. J. Wahilewiče: Maloruské písně, sebrané v Haliči. V Rkp. Horlivý sběratel pokračuje neunavně v rozhojnění této své sbírky, kteráž vyjdeli na světlo, opravdovým obohacením této třídy literatury se stane. Bibliografický přehled sbírek slovanských národních písní (ČSM. 1838. IV, ст. 545—561).

plné ty prstonárodní, čisté, vonné kwěty gsau mi milé pe-
gináč nežli drahocenné perly“). Суть у нихъ помянутья о бы-
ляхъ зъ 8 стол., а може ще съ прежде зъ доби первовѣка
словенского о Царьгородѣ, о Галичи; суть такожь и ми-
енческіи. Ото душа жизни нашихъ предківъ сбережена підъ
горами Карпатскими. А то истнѣ лише ще сотня, таківскихъ
памятниківъ, бо я то въ 8 селѣхъ, та її то не всячино зѣ-
брау. Однакожь хочьби дуже радъ описаніе Коляди съ сими
пѣснями представити для публикумъ, и нуженій ще до
того зъ усѣхъ боківъ; жяль ми що годѣ, хiba самъ бихъ
буу межи народомъ обходити Свято Роджество; а то на
другій гідъ“. (Письма, op. cit., ст. 636).

Виймок із цього листу оголосив Погодін: „...У г. Ва-
гилевича собрано много матеріяловъ для Демонологіи, для
древней Астрономіи и Археслогіи. Опъ трудится теперь
надъ сочиненіемъ о праздникѣ Коляды, для котораго у него
собрано слишкомъ 200 пѣсенъ, сокровище для Поэта, Исто-
рика и Археолога. Въ нихъ упоминается о быляхъ 8 сто-
лѣтія, о Царѣградѣ, о Галичѣ; много остатковъ Мнѣологи-
ческихъ. „Ото душа жизни нашихъ предковъ сбережена
подъ горами Карпатскими“. (Москвитянинъ, журналъ изда-
ваемый М. Погодинымъ 1841, I, ст. 635—6). Порівняй ще
листи Вагилевича до Погодіна з 16/8 1840 (Письма, op. cit.,
ст. 637), головно з 8/11 1843 (Письма, op. cit., ст. 647—8), до
Лукашевича і Кирівського (Свѣнцицькій, Обзор., ст. 74) та
М. Максимовича (В. В. Даниловъ: Письма Ивана Вагиле-
вича къ М. А. Максимовичу, Р. Ф. В. 1912, IV, ст. 413—15).

Písňe maloruské z Haliče¹⁾.

Posláno od D. J. Wahilewiče 1839 m. Řijna.

Пѣсни релігіозніе.

1.

Равле, Равле!
вилій воду на колоду

єк не вильєш, то сам випьєш
то на дожджь то на град.

2.

Не йди дожджику
дам ти борщику
поставлю на дудочку

прилетят три голубочки
та возмут тя на крилонька
занесут тя в чужинопьку.

¹⁾ Пояснення і класифікація пісень збірки подані у листі
Вагилевича Шафарикови з дня 7 жовтня 1838 р.

3.

Ой ходит сон
коло вікон
а дрѣмота
коло плота.
Питає ся
сон дрѣмоти

де ми будем
ночовати.
Де хатонька
тепленькая
де дитина
маленькая.

4.

Ой мѣсяцю, мѣсяченьку, мѣсяченьку княжю
Скажи менѣ ширу правду с ким я ся звязю.

5.

А над тихим Дунаєм
виріс дерев високій,
а спід того дерена
війшла вдова молода
двох синочків вродила
в чорний кѣтай завила,
на корабель всадила
в тихій Дунай пустила.

Ой ти тихий та Дунаю
монх снів не займай
а ви жоути пѣсочки
вигодуйте два синочки.
Сонце каже: я зійду!
Твої сини огрѣю.
Мѣсяц каже: я зійду
Твої сини обѣйду.

6.¹⁾

Ой Дѣд-дѣд-ладо
Та повѣдж кизли ми правду
що ти маєм повѣдати
коли вѣчог нечувати
Ой як паняночки скачуть біс
Ой то в гору то в долину
То в роженьку то в калину
Ой Дѣд-дѣд-ладо и проч.

Ой як парубочки скачут біс
[и проч.
Ой Дѣд-дѣд-ладо и проч.
Та як стари баби скачут біс
Ой то в гору то в долину
То в бодляки то в кропиву!
Ой Дѣд-дѣд-ладо и проч.
Та як стари дѣди скачут. біс
[и проч.

Святочніє пѣсни на коляду

А) Дѣль

Для Господаря.²⁾

А въ нашего господаренька на имя такое то —
і та незавѣдуйте милии братя Богъ ему дау
По двору ему калиновѣ мости,
мостами ходить самъ Божій господь
Въ правѣ рученць свѣченьку носитьъ
Текमितъ³⁾ волики чомъ на три плуги

¹⁾ Варіант у Якова Головацького: Народныя пѣсни Галицкой и Угорской Руси, Москва 1878, II, ст. 181—2.

²⁾ Варіанти у Як. Г—го, оп. cit., II, ст. 15, III, ст. 12.

³⁾ Пояснение В—ча: schätzen.

ДЛЯ ГОСПОДАРИИ И ДИТЯТИ И ДИТЯТИ И ДИТЯТИ

а на рікъ буде чомъ на чотири.
А въ нашего господаренька и проч.
токмить корови на три обори
а ялівничокъ чомъ на чотири.
А въ нашего господаренька и проч.
токмить коники чомъ на три стайнѣ
а жеребчики чомъ на четири —
А въ нашего господаренька и проч.
токмить овечки чомъ на три струнки¹⁾
а ялівничокъ чомъ на чотири.
А въ нашего господаренька и проч.
токмить пчоловцьки чомъ на три лавки
а первѣнчики чомъ на чотири.

2.²⁾

Господареньку, господиноньку, Ой дай Боже
Господиноньку на имя — такее то
Покажи личко а въ оконічко,
а зъ оконічка на подвірѣчко.
Въ тебе на дворѣ радість божія
всѣжь ти ся коровки та потелили
а все бичечки половенькіи,
половенькіи, жоўто-рогіи
Господареньку, господиноньку и проч.
всѣжь ти ся клячки пожеребили
а все коники вороненькіи
вороненькіи бѣлокопитѣ
бѣлокопити, золотогривѣ
Господареньку, господиноньку и проч.
всѣжь ти ся овечки та покотили
та покотили поблизничили,
а все баранці ланстенькіи³⁾
ланстенькіи, круто-рогіи —
Господареньку, господиноньку и проч.
всѣжь ти ся пчілки та пороили
та пороили понароили.

3.⁴⁾

Ой устань газдо та твердо не спи Ой дай Боже —
Ой відидижь собѣ на подвірѣнько
та подиви ся въ чистое поле;
А въ чистѣмъ поли ходить ти господь
ходить ти господь по тихъ рленькахъ

¹⁾ Пояснение В—ча: Hürden.

²⁾ Порівн. Я. Г—ий, op. cit., II, ст. 15, варіант III, ст. 14.

³⁾ Пояснение В—ча: gefleckt.

⁴⁾ Варіант у Я. Г—ого, op. cit., II, ст. 15.

Кладе волики та въ три плуженьки
а молодчики та у чотири.
Ой устань газдо та твердо не спи и проч.
Кладе кляченько въ три борононьки
А жеребчики та у чотири —
Ой устань газдо та твердо не спи и проч.
Кладе стоженъки у три шароньки
А стиртоньки та у чотири —
Ой устань газдо та твердо не спи и проч.
мѣряе жито въ три переруби
яру пшеницю та у чотири —
Ой устань газдо та твердо не спи и проч.
кладе рублики у три скриньоньки
а червінчики та у чотири.

4.¹⁾

Святи боже вечереньку на святій вечерь
ходить самъ господарь по свѣтлонцѣ,
ставить стolonьки у три рядоньки;
кладе обрусн всемъ шоуковѣн,
кладе шкляницѣй всемъ зототѣн,
кладе тарѣлцѣй всемъ срѣбернѣн,
кладе ножики всемъ стальянін.
Просить Боженька на вечереньку.
Посадиу Бога посередь стола,
святу пречисту при другѣмъ столѣ
усть святіи то коло неи
Пріймае Бога виномъ и медомъ
усть святіи пивомъ горѣлкоу
свою челядку чисто водою.
И самъ пѣе воду зъ свою женоу
Свѣтитъ имъ сонѣнько въ одно оконѣнько
ясенъ мѣсяченько въ друге оконенько
ясніи зори свѣтятъ на около.

5.²⁾

А ластивінько прилѣтае
Сподаренька пробуджае:
Ой устань, устань сподареньку,
побуди свою челядоньку,
пошли ихъ по оборонькахъ:
Чи ся корови потелили,
Чи ся кобили пожеребили,
Чи ся вівцѣй покотили —

¹⁾ Варіянти у Я. Г—го, оп. cit., II, ст. 31, III, ст. 5.

²⁾ Варіант у Я. Г—го, оп. cit., II, ст. 32.

А самъ піди по пасѣчейкахъ

Чи ся пчолн поронли.

(Объ изъ Белзкоп землѣ, изъ Любичп).

6.¹⁾

А въ чистѣмъ поли блисько дороги, ой дай Боже
ореть ми плужокъ четвѣрничкою
(жичь Боже на рікъ шестѣрничкою);

а все волове, все половін,

на нихъ роженьки все золотін,

а воловоди все шоуковін

на нихъ яремцѣ все тисовін

на нихъ снѣсочки все кидровін²⁾

а занѣсочки все мѣдянін.

Та вѣйшляжъ икъ нимъ Божая мати,

таѣ искалажъ (sic): Орѣтже синки!

орѣтъ же синки а зъ доуга нивки

а зъ доуга нивки а зъ дрібна скибки

Ой посѣмо яру пшеницю

та вродить же ся що стебло-сребро

що стебло-сребро золотій колось.

Зберемо женці дѣвки панянки

а носѣлнички хлопці молодці

а кладѣлнички середній люде

а пораднички старін люде.

Накладеможъ кіпъ якъ на небѣ звѣздъ;

стане господарь межи копами,

якъ ясенъ мѣсяць межи звѣздами.

Зберемо вози та в три обози,

звеземъ пшеницю въ господарске гумно,

искладеможъ и та въ три стирточки,

а въ три стирточки а въ три рядочки,

Ой искладемо а въ спідъ широко

а въ спідъ широко а въ верхъ високо,

та-й завершимо сивъ соколонькомъ⁴⁾. —

Сивъ соколъ сидить далеко видитъ³⁾

ой видитъ же вінъ чистое поле

чистое поле, синое море.

7.⁴⁾

Ой нема дома господаренька ой лелѣя

господаренька на имя такее то —

поѣхау же він до Судомира

¹⁾ Варіант, у Я. Г—го, op. cit., II, ст. 17.

²⁾ Поясненіе В—ча: Föhren, стар. боръ.

³⁾ Перечеркнене: „въ море ся дивить“.

⁴⁾ Варіанти у Я. Г—го, op. cit., II, ст. 33 і 18.

Чожъ тамъ поѣхаў? — суди судити
Щожъ ему дано за тоти суди?
Ой дано-жь ему та три селечка
А въ однѣмъ селѣ старіи люде,
А въ другѣмъ селѣ все парубочки,
А въ третѣмъ селѣ усе дѣвочки.
Старими людymi село породне
Парубчиками село горѣжне¹⁾
А дѣвочками село весело.
По надъ Судомиръ коникомъ грае,
мила виходить що мій мужъ їде.
По чѣмъ ти его та испізнала.
На нѣмъ сукмана облясована²⁾
на нѣмъ шяпочка изъ бараночка,
на нѣмъ кошуля якъ бѣль бѣленька
якъ бѣль бѣленька якъ листъ тоненька —
Де й она прана въ краю Дунаю,
де вна кручена коня копита,
де ѡна сушена въ тура на розѣ,
де ѡна тачена въ львовѣ на столѣ,
дей она брана въ Бога за дверьми,
Хтожь ей брау самъ панъ господарь? —

8.³⁾

Радуйся! Радуйся земле синъ намъ ся божіи народиу.
А чій то плужокъ найраньше вїйшоу?
Такого то-плужокъ найраньше вїйшоу!
Самъ господъ Божїи волики гонить
свѣта пречиста їстоньки носить,
їстоньки носить все Бога просить:
Ой родижь Боже жито пшеницю,
жито пшеницю всяку пашницю,
Буде пшеничка Богу на хвалу,
Богу на хвалу людіомъ на дару.
Будуть женчики все молодчики,
будуть волоньки якъ повозоньки,
будуть колоньки яко звѣздоньки,
будуть снопоньки якъ дробенъ дожджикъ.
Будуть возити въ стоги стожити,
и въ ширъ ширити и въ висъ висити.
А на вершечку сивъ сокілъ сидить,
сивъ сокілъ сидить въ море ся дивить
въ море ся дивить рибоньку ловить
рибоньку ловить гоцодарени,

1) Поясненне В—ча: kampflustig.

2) Поясненне В—ча: wyłogami bramowana.

3) Варіант у Я. Г—го, op. cit., II, ст. 16.

господоревн ва вечереньку,
на вечереньку на святѣи вечерь.

9.¹⁾

Ци дома дома господаренько — Ой дай Боже!
господаренько на имя — такее то —
Кажуть служеньки що нема дома,
а ми знаемо що е винь дома,
Сидить же собѣ по конець стола,
по конець стола красче сокола.
А пѣлѣ него служеньки его,
держать пшпочки тай за крисочки.
Винь собѣ сидить грошки личить
грошки личить на три столнки.
Передь нимъ колачѣ зъ ярои шпеницѣ,
помѣжи колачѣ восковѣ свѣчѣ,
помежи свѣчѣи золотѣи кубки.
Що-жь ми въ тихъ кубкахъ? Зелене вино.
Зелене вино розшаунуло ся²⁾
розшаунуло ся по тѣсовѣмъ столѣ
по тѣсовѣмъ въ господарскимъ домѣ.

10.³⁾

Ци спишь, ци неспишь господареньку, Ой дай Боже.
господареньку на имя — такее то —
підведижь собѣ сву головоньку,
заяжи-жь свѣченьку въ праву рученьку,
та піди-жь собѣ до комороньки,
перелѣчи-жь си свое имѣня.
Ой червѣнчики ба-й на дзвоночки,
ой талярочки ба-й на ризочки⁴⁾
ой а рублики на образочки,
ой а дудочки ба-й на свѣченьки.
Сами дзвоночки ба-й задзвонили,
сами ризочки службу служили,
самѣ ся образи повдотваряли
сами ся свѣчѣи пожажигали:
и всѣ ся душѣ порадовали
до пана Бога хвалу давали.

11.⁵⁾

Ой долівь, долівь, долівь луженьки. Ой дай Боже.
Идутъ долівь ними бистрѣи рѣченьки.

¹⁾ Варіант у Я. Г—го, оп. cit. II, ст. 20.

²⁾ Поясненне В—ча: verschüttelt.

³⁾ Варіант у Я. Г—го, оп. cit. II, ст. 22.

⁴⁾ Поясненне В—ча: meszgewand.

⁵⁾ Варіант ibid., II, ст. 30.

Ой плинежь, плине райское древце,
райское древце съ трома вершемьки.
Въ однѣмъ вершеньку сивъ соколенько,
въ другѣмъ вершеньку сива кунонька,
въ третѣмъ вершеньку сивъ ластовлята,
Ой не ежь тото сивъ соколенько,
али е-жь тото господаренько.
Ой не е-жь тото сива кунонька
али е-жь тото господипонька.
Ой не е-жь тото сивъ ластовлята,
али е-жь тоти еихъ дѣтята.

12.¹⁾

Ци дома, дома господаренько, Ой дай Боже
господаренько на имя — такее то —
Ой знаеможь ми що е вінъ дома
Ой сидить собѣ по конецъ стола,
а коло него служеньки его,
держать шляпочки поза вершечки.
— Пушай насъ пане въ чистое поле,
въ чистое поле невмѣренное,
та-най ми его помѣряемо,
вірненькимъ плужкомъ ба-й пооремо;
та посѣемо яру пшелицю,
яру пшелицю всяку папницю.

13.²⁾

А въ чистѣмъ поли блисько дороги, Ой дай Боже —
стоять намети бѣлїи, шоуковїи;
а въ тихъ наметахъ все громадове,
радоньку радять коби врадили.
Ой несправляймо на жони шуби,
на жони шуби, на дочки злото;
али справляймо мѣдяни човна,
мѣдяни човна срѣбнии весла:
та пускаймо ся края Дуная.
Края Дуная за тихїи Дунай;
Чуемо-жь ми тамъ доброго пана,
доброго пана а пана Петра,
що платить добре за заслугоньку.
Ой дае на рікъ по стохъ червонихъ,
по коникови по вороному,
по жупанови китаевому,
по яснѣ стрѣлцѣ, по хбрѣштѣ дѣвцѣ.

1) Варіант у Я. Г—го, II, ст. 28.

2) Варіант у Я. Г—го, op. cit., II, ст. 33.

14.¹⁾

Гордій²⁾ и пишній панъ господару, Ой дай Боже!
панъ господару на имя — такее то —
зъ горда ти собѣ ба-й починаешъ,
сивимъ коннкомъ ба-й выгравашъ.
Конникомъ граешъ царя визиращъ,
скорожъ го узрѣу та-й мечемъ извиу,
по біля коня блисько стременя.
Ой царь невѣрній красно ся просить
Віте³⁾ пусти мя, віте зотни мя!
— Нѣтъ не пушу тя, нѣтъ не зотну тя,
Ой поведу тя а въ руску землю;
а въ рускѣй земли короля нема,
на королицю тай на столицю; —
Ой поведу-жь ты чорнимъ пожаромъ.
Ой чорній пожаръ ніжки підпалну,
що ему зъ ніжокъ кровъ виступае,
кровъ виступае слѣдъ затапае,
Ой чорній воронъ ба-й залѣтае,
ой его кровцю ба-й попивае:
Бігъ му послужну коникъ ся схопивъ,
ухопивъ же го по біля коня
по біля коня блисько стременя.

15.⁴⁾

Ой черезъ гору, ой черезъ Дунай, Ой дай Боже!
Стоять мостоньки калиновіи,
Калиновіи покощеніи,
покощеніи жуковинами.
Ой ишоу ними господаренько,
господаренько на имя — такее то —
Та-й зострѣчае два, три ангели,
— Помай-бігъ, май-бігъ господареньку
господареньку на имя — такее то —
— Бодай здорови два, три ангели —
— Ой дежь ти идешъ господареньку,
господареньку на имя — такее то —
— Ой яжь бо иду въ рай дороженьки.
— Верни-жь ся зъ нами а зъ ангелами.
право-жь ти буде въ рай дороженька. —
Ой взяли-жь его попідъ плеченька
та-й понесли го въ рай дороженьки
тай принесли го нкъ костелови,

¹⁾ Варіанти у Я. Г—го, II, ст. 29, 30.

²⁾ Поясненне В—ча: bohaterски, staд i czos. hrdina.

³⁾ Поясненне В—ча: отъ = Familienoberhaupt.

⁴⁾ Варіант у Я. Г—го, op. cit., II, ст. 27.

таї занесли ба-ї до костела,
поклали его конецъ престола.
Ої на престолѣ горять свѣченьки,
по за свѣченьки стоять чашеньки,
по за чашеньки сплять ангели;
радоньку радять субірненькую,
субірненькую, недѣлненькую.
Свята пречиста словечка зрєкла,
ої ви янгели, ви божі дѣти
берѣтъ на себе церковні рѣчи,
та йдѣтъ до церкви служби служити
бо уже пішли дяки дзвонити.
Кому найперше Богу святому,
а по Богови Божѣй-матери,
а по матери господарєви.

16.¹⁾

Колись то було давно въ предвѣку, Ої даї Боже —
Тогди Жидове Христа мучили,
Христа мучили на муку брали
На распятію геї розпинали,
клюкою за ребра геї розбивали,
терновій вѣнецъ на головѣ клали,
гроговій шпильки за нѣхті били,
Всяке деревце били у тѣлце,
всяке деревце не лѣзло въ тѣлце,
червива ива таї согрѣшила,
Исуса Христа кровцю пустила.
Де кровця канє, церковця стане,
де плечї впали, престолї стали,
де руки впали, тамъ свѣчѣ стали,
де очї впали тамъ книги стали
де личка впали образи стали,
де зуби впали тамъ звони стали.
Самї ся престолї позастеляли,
самї ся свѣчи позажигали,
самї ся книги перечитали,
самї ся образи помалювали,
самї ся звони перезвонили.
Самї ся служби переслужили
И всѣ ся душѣ порадовали.

17.²⁾

Ої въ чистѣмъ поли блисько дороги, ої даї Боже,
стоятъ ми стоить церковця нова,

¹⁾ Варіанти у Я. Г—го, op. cit., II, ст. 23, III₂, ст. 26.

²⁾ Варіанти у Я. Г—го, op. cit., II, ст. 21, 22, III₂, ст. 21.

СВЯТА ПРЧСТА СЛОВЕЧКА ЗРЄКЛА

церковця нова побудована,
побудована съ трома вершечки,
съ трома вершечки зъ двома оконци,
На тихъ вершечкахъ три голубоньки.
По підъ церковцю лежить стежечка.
Надійшли-жь нею два мисливчики,
та-й висмотрѣли три голубоньки,
та-й узяли они геѣ помѣряти;
А они узяли къ нимъ промобляти:
— Мѣряй, помѣряй а въ насъ нестрѣляй,
Ой бо ми не е два голубоньки,
али-жь бо ми е два янгелоньки,
два янгелоньки зъ небесъ сослані:
— Чому-жь такъ не е якъ було давно
якъ було давно а съ первовѣку,
святамъ Николамъ пиво неварятъ
святамъ роджествамъ служби неслужать
святамъ водорщямъ свѣчѣ несучать.
Бо уже давно якъ правди нема,
бо уже ся царѣ повоіовали,
а царь на царя вѣйско збирае,
а братъ на брата мечемъ рубае,
сестра сестрици чари готуе.
Ой бо синъ вѣтця до права тягне
донька на матѣрь гнѣвъ піднимае
Ой бо кумъ кума зводить зъ розума
сусѣдъ сусѣда збавляє хлѣба.

18.)

Ой изійшли ся три товаришѣ — Славенъ еси!
славенъ еси нашъ милій Боже на небеси! —
Единъ товаришѣ бѣлій мѣсяченько,
другій товаришѣ ясне сонѣнько,
Третій товаришѣ то дробенъ дожджикъ.
Мѣсяць же каже: Нема надъ мене!
якъ же я зійду въ вечерь підъ-поунѣ,
освѣчу-жь бо я гори й долини,
гори й долини, поля й дуброви,
поля й дуброви, гостѣмъ дороги.
А сонце каже: Нема надъ мене!
якъ же пійду въ недѣлю рано,
обѣгрѣю же я гори й долини,
гори й долини, поля й дуброви,
поля й дуброви, церкви костели.

¹⁾ Ту саму коляду з незначними змінами переслав Вагилевичъ
Погодину у листі з дня 30 січня 1838 р. (Письма, op. cit., ст. 634).
Варіант у Я. Г—го, op. cit., II, ст. 8, 19, III, ст. 3.

А дожджикъ каже: Нема надъ мене!
якъ же я піду три рази въ маю
розвеселюжь я гори й долини,
гори й долини, поля дуброви,
поля й дуброви, жита пшениці
жита пшениці всякі пашниці.

(Тутъ же варіантъ зъ Глубокого села підъ Богородчянами).

Ой змовляли ся три товаришѣ, ой дай Боже.
три товаришѣ та три ангели:

Першій товаришъ яснее сонце,
другій товаришъ та дробенъ дожджикъ.

„Чимъ ся похвалишь першій товаришъ,
першій товаришъ яснее сонце? —

Ой яжь бо знаю чимъ ся похвалю
якъ же зійду рано зъ зорями,
вогрѣюжь бо я гори й долини,
морози спадуть а роси стануть. —

„Чимъ ся похвалишь другій товаришъ,
другій товаришъ та бѣлий мѣсяць? —

— Ой яжь бо знаю чимъ ся похвалю
якъ же я зійду темной ночи
темной ночи та о піўночи

освѣчужь бо я гори й долини,
та в радуе ся вся звѣрь у поли
вся звѣрь у поли та рибка въ мори,
гість у дорозѣ війско въ обозѣ. —

— Чимъ ся похвалишь третій товаришъ,
третій товаришъ дробенъ дожджикъ?

Ой яжь бо знаю чимъ ся похвалю.

Якъ же я спаду мая мѣсяця,

та в радуе ся жито пшениця
Жито пшениця жемчужна трава
жемчужна трава золота ряса.

19.1)

А въ чистѣмъ поли та на Дунаю. Ой дай Боже.

стоить ми намѣтъ бѣлий шоўковій,
а въ тѣмъ наметѣ золотій столикъ,
на тѣмъ столику гордій панъ сидить,
гордій панъ сидить на имя — такее то —

Ой сидить сидить лічбонько личить,
личбоньку личить незлѣченую.

По передъ него служеньки его
держять шяпочки поза вершечки,
— Ой нашъ паночку господаречку,

1) Варіант у Я. Г—го, оп. cit., III, ст. 10.

ТОВАРИШІ ТА І АНГЕЛИ

господаречку на имя — такее то —
ой поплати-жь намъ за заслуженку,
ой дай же ти намъ грошій нелѣченій
гроши нелѣчени, коніи пелѣзженіи,
коніи неѣзженіи, поля пемѣреніи.
Ой ми-жь бо грошій перелѣчимо,
вороніи коніи попроѣздимо,
широкіи поля перемѣримо.
Ой засѣмо золотими стрѣлки
заволочимо тугими луки
тугими луки вороними кіньми.
Все-жь того буде панъ-господару
панъ господару ба-й на охвалу.

В. Дѣль.

Для господинѣ.

1.¹⁾

Стоить ми стоить свѣтлонька нова. Ой дай Боже,
а въ тѣ свѣтлоньцѣ гей газдиненька,
гей газдиненька на имя — такее то —
Она собѣ ходить съ чѣлядю говорить,
съ чѣлядю говорить въ квартиру ся дивить,
дивится, дивить въ чистое поле.
Ой висмотрѣла дивное звѣря
дивное звѣря тура-оленя,
на головцѣ жь му девять рожечкѣвъ.
Ой крикнула-жь она на свои слуги:
Служеньки-жь мои найвѣрнѣйшии
берѣтъ же собѣ шоуковой сѣте,
други заберѣтъ ясенькии стрѣли;
Ой виходѣте въ чистое поле,
въ чистое поле, підъ темній лѣсокъ,
Еднѣйжь заверъзте шоукови сѣте
другіи застрѣйте ясенькии стрѣли,
Чей спіймаете дивное звѣря
дивное звѣря тура-оленя.
Якъ спіймаете відъ разу вбѣете,
відъ разу вбѣете, роги щибете,
роги щибете, шубу здоимете,
Ой принесете тай повѣсите,
та-й повѣсите въ новѣ свѣтлоньцѣ,
въ новѣ свѣтлоньцѣ чомь на стѣноньцѣ,
все-жь того буде гей газдиноньцѣ.

¹⁾ Варіант у Я. Г—го, оп. cit., II, ст. 48.

2.1)

Ой при кирици, та при студинци, ой дай Боже.
ой тамъ черцеве воду святили,
воду святили, благословили;
та загубили золотій хрестикъ.
Ой булажъ туди гладка стеженька,
ой ишлажъ нею та газдиненька
а газдиненька на имя — такее то —
та найшла-жъ она золотій хрестикъ.
Та-й зострѣчае два, три черцеве.
— Помай-бигъ, майбигъ та газдиненька,
та газдиненька на имя — такее то —
бодай здорови два, три черцеве
будѣмъ питати а звѣдовати,
ой ци незнайшла золотій хрестикъ. —
Ой хотъ емъ найшла, хотъ емъ ненайшла
щожъ мѣнѣ буде за пересмець²⁾.
— Будѣмъ за тебе бога просити,
бога просити, служби служити,
не-онъ³⁾ за тебе, за господаря
за господара та-й за дѣточки,
та-й за дѣточки, за сусѣдочки.

3.4)

Ой над Дунаемъ надъ береженькомъ — Ой дай Боже —
стоитъ ми стоитъ свѣтлонька нова,
свѣтлонька нова гей орѣхова,
А въ тѣ свѣтлонцѣ саме столове;
поза столове сидятъ особе,
сидятъ особе все ремѣсники,
все ремѣсники саме шевцеве.
Ой ладятъ⁵⁾, ладятъ червѣнь сафіанъ
гей газдиненьцѣ на имя — такее то —
Ой надъ Дунаемъ надъ береженькомъ и проч.
все ремѣсники саме кравцеве
ой ладятъ ладятъ дорогу шубу и проч.
Ой надъ Дунаемъ надъ береженькомъ и проч.
все ремѣсники саме ткачеве,
Ой ладятъ, ладятъ дорогій завій и проч.

1) Варіант у Я. Г—го, *op. cit.*, II, ст. 49, III₂, ст. 32.

2) Пояснене Вагилевича: Fänderlohn.

3) онъ = нь старруск. відти но.

4) Варіант, *ibid.*, III₂, ст. 33.

5) Поясненіе Вагилевича: bereiten.

ТОВАРУ ПІ І ПОДАТИ СИНДКАТ

4 Для удовиць.¹⁾

Чи дома дома хороша вдова, Ой дай Боже,
хороша вдова — такая то —
Кажуть служеньки що нема дома;
ой ходить собі в нові світлонці,
тай носить ключі при л'яв' руці.
Вдні ключики та від світлоп'ки,
другі ключики від комороньки.
Носить ключики все дрібненькі
все дрібненькі, не однакі
На подвір'чку грушечка, щепка,
красно зацвила та незродила
Якь сь тои щепки цвіточок паде,
то-жь такь удовинь світточок иде.

С) Д'яль.

Для молодця.

1.²⁾

Пов'їний! Пов'їний в'їтре прихили явір' до землі!
Стоить ми стоить зеленій явір'
на т'м' явор' сив' сокіл' сидить —
сив' сокіл' сидить гв'здечко в'ват' —
обкладає го острим' терн'чком'
острим' терн'чком', сухим бил'чком',
а в' серединку цв'т' та калинку,
а на вершечку широе злото.
Туда милала³⁾ гладка стежечка
до сив' сокола нам'вряючи.
Надійшоу нею гордій молодець,
гордій молодець на имя — такеє то —
Золотим' луком' потрясаючи,
ясноу шабелькоу побрязкуючи.
та яу сокола стр'лоу стр'ляти,
стр'лоу стр'ляти шаблеу рубати —
Сив' сокіл' каже не рубай мене,
нерубай мене, не стр'ляй мене;
коли ти будешь та женитися
я тоб' стану та в' пригодоньц':
ср'бними підківками вибрязкуючи,
ясноу шабелькоу вививаючи,
сивоу шапечкоу насуваючи,

¹⁾ Варіант у Я. Г—го, *op. cit.*, II, ст. 50.

²⁾ Варіант *ibid.*, ст. 60, 68.

³⁾ милити = sich schlängeln.

рѣсними суконцями потрясаючи,
Тебе молодогъ самъ перепроваджу,
твою молоду на крилцѣ возьму
а твои грошѣ возьму на ношѣ.

2.¹⁾

Въ недѣлю! Въ недѣлю рано зелене вино саджено.
Ишли молодці рано зъ церковці,
Ой ишли, ишли раду радили,
раду радили не еднакую,
не еднакую а троякую.
Ой ходѣможь ми до ковальчика;
до довальчика до золотника:
покуйможь собѣ мѣдяні човна,
мѣдяні човна, золотї весла;
Ой пустѣможь ся на тихій Дунай,
на тихій Дунай, долівъ Дунаемъ,
долівъ Дунаемъ підъ царегородъ.
Ой чуемо-жь тамъ доброго пана,
що платить добре за заслугоньку,
ой дае на рѣкъ по сто червонихъ,
по сто червонихъ по коникови,
по коникови тай по шабелцѣ,
тай по шабелцѣ — по пари суконъ,
по пари суконъ та-й по шяпоццѣ,
та-й по шяпоццѣ, та-й по панноццѣ.

3.²⁾

Зачорнѣла ся чорная гора — Ой дай Боже —
Війшла зъ за нею чорна хмаронька,
Ой не тото чорна хмаронька,
али но е то овець турмонька.
Війшоу за ними гордій молодець
гордій молодець на передовець³⁾
на передовець на имя — такее то —
заперезау ся чорноу ожиноу
за тоу ожиноу двѣ, три, трубоньки;
една трубонька та роговая,
друга трубонька та мѣдяная,
трета трубонька та зубровая.
Ой якъ затрубить та въ роговую
пішоу голосокъ ой по підъ лѣсокъ.
Ой якъ затрубить а въ мѣдяную,
пішоу голосокъ по вѣрховинахъ,

¹⁾ Варіанти у Я. Г—го op. cit., II, ст. 67, III₂, ст. 49.

²⁾ Варіант *ibid.*, II, ст. 60, III₂, ст. 52, *Zegota Pauli*, I, ст. 7.

³⁾ Поясненне В—ча: *indzie batejesować*.

ЦЕНТРАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ ІСТОРІА

по вѣрховинахъ, по полонинахъ,
Ой якъ затрубигъ а въ зубровую
пѣшли голоса попідъ небеса,

4.¹⁾

Де ся взяла сива зазуленька на клениновць явориницьку,
и всѣ осади облѣтала, підъ самъ верхъ бѣло залѣзо
но въ еднѣмъ небувала, на самій вѣрхъ золотій
де ся церковь муровала, [хрестъ. —
Муровали ей три вірлоньки, Въ тѣ церковци самъ Богъ
и но еднѣмъ немуровау [попомъ
но имъ тилько розказувау: а дячата янголята.
Кладѣтъ на спідъ бѣле ка- Сами свѣчѣй посвѣтили,
[мѣня, самі ся книги почитали,
на камѣню сиру дубину, сами ся служби повідправ-
на дубинѣ клениновцьку, [ляли. —

(изъ Любичи города Белзк. землѣ).

5.²⁾

Зачорнѣла ся чорная гора — Ой дай Боже —
що незродила жито, пшеницю
али зродила жемчужну траву,
жемчужну траву, золоту рясу.
Надѣхау нею гордій молодець
гордій молодець на имя — такее то —
та пустиу коня въ жемчужну траву,
ой а самъ припау а къ сирѣ земли,
такъ скоро припау такъ борзо заснуу.
Ой десь ся взяли буйнѣ вѣтрове,
буйнѣ вѣтрове шарті дожджове
та-й зашумѣли въ жемчужнѣ травѣ,
та-й зазвенѣли въ золотѣ рясѣ.
Гордій молодець въ тѣмъ прохониуся
якъ прохониуся коня вхопиуся,
коня сѣдлае гадку гадае:
Коню-жь мій сивій, будь ми счастливій,
поѣдемо-жь ми въ чистое поле,
въ чистое поле та въ темній лѣсокъ,
за чорнимъ туромъ за грубимъ звѣромъ.
Та якъ надибау чорного тура
чорного тура грубого звѣря —
и тугій лучокъ невістрѣляє,
и сніпокъ стрѣлокъ недолѣтае,
ясна шабелька недорубае;
та-й сивій коникъ изъ нігъ спадае:

¹⁾ Варіант у Я. Г—го, *op. cit.*, III, ст. 34.

²⁾ Варіант *ibidem*, II, ст. 68—69.

Гордій молодець съ страху вдлѣвае,
А чорній турецъ яу промовляти:
Гордій молодче небій ся мене!
небіи ся мене, забьешь ти мене.
Поѣдешъ же ти въ недѣлю рано,
тогда ти мене та пострѣляешъ
ясноу шабелькоу, та порубаешъ,
а за славоньку панпу дістанешъ.

6.1)

Не чорно перо по коникови полегло.
Ой загнѣваўся синъ на матѣнку,
Якъ ся загнѣваў опрѣчь поѣхаў:
займнў же стаде на калинівъ мість:
Мість ся заломнў стадо затопнў.
Не жяль же мѣнѣ та того стада
як жалъ же мѣнѣ сивъ кониченька,
що нимъ обѣхаў трои земельци:
една земельца а турецкая,
друга земельца а нѣмецкая,
трета земельца а угорская.
А въ турецкій бѣль камѣнь лупаў
а въ нѣмецкій святці оналаў²⁾
а въ угорскій костель муроваў;
костель муровау на вѣсімъ уголцивъ,
на вісімъ уголцивъ на четвере дверци,
на четвери дверци на трои оконци
на трои оконци на три вершечки.
Едно оконце зъ востока сонце,
друге оконце въ полудне сонце,
трете оконце зъ запада сонце.
Въ еднѣмъ вершечку звононьки дзвонять
въ другѣмъ вершечку воргани грають,
въ третѣмъ вершечку служби ся служять.

Д) Дѣль.

Для дѣвици.

1.3)

По новихъ сѣнехъ побудованихъ, ой даи Боже,
та-й по свѣтлоньцѣ помаліованѣ,
Ой ходить, ходить гречна панночка,
гречна панночка на имя — такее то —

1) Варіант у Я. Г.—го op. cit., II, ст. 66—67.

2) Пояснене В—ча: неизвѣстне слово.

3) Варіант *ibidem*, II, ст. 89.

Ой ходитъ, ходитъ съ ключики говорить:
— ключики мои не побрязкуйте,
мого милого не побуджайте,
бо мій миленькій барзо труденькій,
барзо труденькій зъ Угоръ поѣхавъ;
та привѣзъ мѣнѣ три подарочки;
единъ подарокъ перлова тканка,
другій подарокъ сръбный перстенець,
третій подарокъ кованій поясъ.
Кованій поясъ лѣдвоньки ломить,
сръбній перстенець пальчики свѣтлить
перлова тканка головку клонить,
головку клонить на постѣлоньку,
на постѣлоньку а къ батенькови
жичъ Боже на рікъ а къ миленькому.

2.1)

А въ лѣску, лѣску на жоутѣмъ пѣску. Ой дай Боже —
росте деревце тонко, високо,
тонко високо, въ корѣнь глубоко,
въ корѣнь глубоко листомъ широко.
На тѣмъ деревци гуси, лебеди,
Ой сидять, сидять, далеко видять.
Ой видять же ъни чистое поле,
чистое поле, синое море.
На синѣмъ мори корабель плаве
а въ тѣмъ корабли гречна панночка,
гречна панночка, на имя — такее то —
обзивае ся до паниченька,
до паниченька поповиченька:
„Ой возьми мене а съ кораблика,
бо е у мене сѣмдесять братівъ,
сѣмдесять братівъ а сто ріденькихъ
Ой держать мѣнѣ а партъ²⁾ велику
А якъ мя возьмешъ все то ту дадутъ
Ой паниченьку, поповиченьку.

3.3)

Въ чистѣмъ полю грушечка стоить,
на тѣ грушочцѣ золотая ряска,
Тамъ ся взяла прекрасна дѣвонька,

1) Варіант у Я. Г—го, *op. cit.*, II, ст. 89.

2) Пояснення В—ча: партъ = *Wetliches Gut auch Mitgift*;
III—ка: *Glück, Vermögen, zbořj*?

3) Варіант у Я. Г—го, *op. cit.*, II, ст. 88.

збирала ряску у запаску,
понесла ей до золотничка:
рем'єсничку, золотничку
підбій м'єв'є тим'є спідничку,
по спідничц'є кованій поясь,
по пояску золотую ряску.

(З'є Лубичи).

4.¹⁾

Ой с'є Під'єгир'єнка, а с'є під'є сон'єнка, Ой дай Боже —
Над'єяла с'є свого милого,
Красна д'євонька — така то —
Гатила гати дрогими шати,
мостила мости жуковинами,
садила сади все виногради,
вбирала л'єси паволоками,
с'єяла поле дрібноу жемчугоу.
Ай як'є мій милій на мість по'єде,
дудит'є ми мости жуковинами,
Ай як'є мій милій садом'є по'єде,
садит'є сади все виногради.
Ай як'є мій милій л'єсом'є по'єде,
ряхти-ж'є ми л'єсе паволоками.
Ай як'є мій милій полем'є по'єде,
лел'єй²⁾ ми поле дрібноу жемчугоу.
дрібноу жемчугоу, яроу пшеницеу.

5.³⁾

По гор'є гор'є павоньки ходять, Ой дай Боже
павоньки ходять та-п'єр'єя ронять,
ходить за ними красна д'євонька.
Красна д'євонька — така то —
П'єр'єя збират'є в'є рукавец'є кладе,
з'є рукавця бере в'єночок'є плете.
в'єночок'є плете на главку кладе
на главку кладе все прим'єряє.
— Диви с'є ненько ци оздібненько —
Пішла д'євонька рано по воду
та сходили с'є буйнїй в'єтрове,
буйнїй в'єтрове, шартї дожджове:

¹⁾ Цю колядку переписав Вагилевич і для Погодїна у листї з дня 30. сїчня 1838 р. (Письма, ор. cit., ст. 634—5). Варїант у Я. Г—го, ор. cit., II, ст. 87.

²⁾ Поясненне В—ча: лел'єти = schimmern.

³⁾ Варїанти в »Русалцї Днїстровїй« 1837, ст. 56 і Я. Г—го ор. cit., II, ст. 85, III, ст. 94.

та изшайнули павляній вѣнокъ
занесли его на тихій Дунай;
на тихій Дунай підъ крутіи берѣгъ,
підъ крутіи берѣгъ на бѣлій камѣнь.
За нимъ дѣвонька лужкомъ, бережкомъ,
лужкомъ, бережкомъ гладкою стежечкою
гладкою стежечкою таи ухадженоу,
та-й ухадженоу, позолоченоу.
Надійшли туди три риболови
три риболови паньскій синове. —
— Бодай здорова красна дѣвонька,
красна дѣвонька — така то —
— Ци не стрѣчали павляній вѣнокъ?
— Хоть истрѣчали, коли не знали,
а щожъ намъ буде за переемець? —
Едному буде хустка шоукова,
другому буде золотій перстень,
третьому буде сама молода,
сама молода та якъ ягода.

6.¹⁾

Ой рано, рано куройки пѣли
ой а ще раньше — така то — встала,
ще раньше встала садъ підмѣтала,
садъ підмѣтала, грядки копала,
грядки копала, вино садила
вино садила, слово мовила:
„Ой рости вино тонко, високо,
тонко високо корнья глибоко, —
А тое вино сино заквилло,
ой не зродили йно три ягродки,
Перша ягодка ей матейка,
друга ягодка ей батейко,
трета ягодка сама молода,
сама молода зарученая,
зарученая ажъ до Люблина
ажъ до Люблина за поповогъ сиѣна,
за поповогъ сиѣна жеби неробила
жеби неробила, мѣдъ, вино, пила
мѣдъ, вино пила ключьми звонила.
(Изъ Яворова города Белзкой земль).

7.²⁾

Ой у поленьку та въ городеньку — Ой лѣтай!
Ой лѣтай чорна галочка зъ низенька!

¹⁾ Варіант у Я. Г—го, op. cit., II, ст. 91.

²⁾ Варіант у Я. Г—го, op. cit., III, ст. 76.

Ой тамъ панночка зѣля садила,
зѣля садила нееднакое,
не еднакое а троякое.

Едножь ми зѣля червона ружя,
друге-жь ми зѣля чорное терно,
третежь ми зѣля жоўтое-тѣло¹⁾,

Ой зайде собѣ та урве собѣ,
та урве собѣ червону ружю,
та прикладае къ своему личеньку:

— Коби ми Бігъ даў таке личенько,
годна-жь бимъ бути за панскимъ синомъ,
за паньскимъ синомъ паніеу бити. —

Ой зайде собѣ та урве собѣ,
та урве собѣ чорное терно,
Ой прикладае къ своимъ оченькамъ:

— Коби ми Бігъ даў такі оченьки,
годна-жь бимъ бути за поповичемъ,
за поповичемъ попадеу бути. —

Ой зайде собѣ та урве собѣ
та урве собѣ жоўтое-тѣло
та прикладае къ своимъ косонькамъ:

— Коби ми Бігъ даў такі косоньки,
годна-жь бимъ бути за кмѣтскимъ синомъ
за кмѣтскимъ синемъ кметицеу бути.

8.²⁾

Ой въ садку, садку, садку садженѣмъ, Ой дай Боже.
садку садженѣмъ поостроженѣмъ,

а на вершечкахъ позолоченѣмъ;

а въ тѣмъ садочку гречна панночка,
гречна панночка на имя — такее то —

Ой сидить сидить ключики звенить,

Ой держить собѣ троякіи напій:

единъ напоецъ зелене вино,

другій напоецъ кудрое пиво,

третій напоецъ солодкій медокъ.

Ой пилижь въ неи три крамарчики,

ой пили, пили та не платили;

А онажь бо ся помѣрковала,

три крамарчики заравовала

въ одного взяла сивъ кониченька

въ другого взяла ясну шабельку,

въ третого взяла дорогу шубу.

Сивъ кониченька своему тату,

¹⁾ Пояснення В—ча: *gatunek długiej trawy*, — III—ка: *Cuscuta Europea*, Linn. *Flachsdatter*.

²⁾ Варіант у Я. Г—го, *op. cit.*, III₂, ст. 81.

УСТАВНИКЪ ПЕРВОГО ПЕРІОДА СЛАВЯНОСЛОВІЯ

ясну шабельку старшому брату,
дорогу шубу, самѣй молодѣ,
самѣй молодѣ та якъ ягодѣ.

9.¹⁾

По долу, долу яра пшениця,
до пшениченьки вбита стеженька:
хтожь ей убиу — красна дѣвонька
красна дѣвонька на имя — такее то —
Вбила стеженьку пшеницю жяла.
Надїйшоу туди поповиченько,
поповиченько завистниченько:
позавистувау на пшениченьку
на пшениченьку, та й на дѣвоньку.
Поповиченьку, завистниченьку
кобись мя видѣу рано въ недѣлю,
якъ стане мати мене вбирати;
Ой на ноженьки жоутї чобїтки,
Ой на лѣдвоньки кованїй поясь,
Ой на плеченьки пять чемерочокъ
Ой на пальчики срѣбнїй перстѣвнїцї
на головоньку перлову тканку,
жовтї чобїтки нїжки стискають,
Кованїй поясь лѣдвоньки ломить,
пять чемерочокъ плечима тисне,
срѣбнїй перстѣвнїцї пальчики свѣтлять
перлова тканка головку клонить.

На тѣмъ кінчу, ще лишило ся у мене 30² десятки,
али най до своего веремня, може и они повнєсвѣчаются
и лучше порозвиваються, якъ ся надѣяти можь.

Майте ся гараздъ, Вашь вѣрнїй слуга

Д. И. Вагилевичъ.

Колядки.²⁾

I. Для Господаря.

1.³⁾

(Дай йому! Дай йому щястя здоровля а въ дому!)
На ѳметѣвнїньку красно вметено
Красно вметено передъ свѣтлонькоу,
А въ тѣй свѣтлоньцѣ стоятъ столове,
На тихъ столовехъ стоятъ обруси,

¹⁾ Варїант у Я. Г—го, ор. cit., II, ст. 86.

²⁾ Відси переписано рукою Шафарика.

³⁾ Варїант у Я. Г—го, ор. cit. III₂, ст. 14.

Стоять обрусил все ильчистин,
По тихъ обрусахъ стоять поуноньки¹⁾
Стоять поуноньки щиро злотніи,
Щиро злотніи зъ виномъ поуіи.
За столомъ сидить господаренько,
Господаренько чомъ — такіи то —
Передъ нимъ стоять іого служеньки,
Ой стоять стоять шяпочки держать,
Шяпочки держать нисько ся клонять:
Ой нашъ паноньку господареньку,
Ой якъ ми тобѣ вѣрне служеме,
Вѣрне служите, я добре плачу.
Мои служеньки барзо вѣрніи,
Верѣть ключики а все дрібніи,
А гонѣть воли а все зъ обори,
Впрягайте коніи а все ворони.
Ой поѣдете въ чисте поле,
Въ чистое поле за черно море;
Будемъ орати широки лани;
Будемъ сѣяти жито пшеницю,
Жито пшеницю всяку сѣвбицю.
Уродить намъ ся якъ тихий Дунай,
Богу на хвалу людіомъ на дару.
Будемъ збирати красніи женци,
Красній женци, дѣвкѣ, молодци,
А зъ серпочками якъ зъ мѣсячками.
Збереме вози якъ чорна хмара,
Та повеземе а въ чисте поле,
Та искладеме широкии стожикъ.
На стижку сидить господаренько,
Господаренько та — такіи то —
Ой сидить сидить в море ся дивить.
Въ море ся дивить з рибкою говорить;
Ци будешъ рибко пану на обѣдъ,
Пану на обѣдъ рано на уклінъ²⁾.

2.³⁾

(Соколе! Не лѣтай рано раненько на поле!)
Въ нашего пана три соколоньки,
Единъ полетѣвъ въ чистеньке поле,
Другий полетѣвъ въ бистрий потоки,
Третий полетѣвъ въ темни лѣсоньки.
Тотъ що полетѣвъ въ чистеньке поле,
Принѣсъ на обѣдъ перепеленьку.

1) Поясненне: Schälchen.

2) Поясненне: Gabe.

3) Варіант у Я. Г—го, оп. cit., III₂, ст. 6.

Тоть що полетѣу въ бистрій потоки,
Принѣсь рибоньку та на снѣданья.
Тоть що полетѣу въ темній лѣсоньки.
Принѣсь вінъ пану чорну куноньку,
Зъ чорней куноньки паній шубойка.

3.¹⁾

Гордіи и пишній панъ господару,
Панъ господару чомъ — такіи то —
Зъ горда ти собѣ та починаешъ,
Сивимъ коникомъ та виграваешъ,
Коникомъ граешъ, царя визирашъ,
Скорожъ го узрѣу таи мечемъ извиу,
По бѣлѣ коня блисько стременя,
А царь невѣрній красно ся просить:
Віте²⁾ пусти мя, віте зотни мя
— Нѣтъ нешуцу ти, нѣтъ незотну тя,
Ой поведу тя та въ руску землю,
А въ рускѣи земли короля нема,
На королицю таи на столицю.
Ой поведужъ тя чорнимъ пожаромъ.
Ой чорній пожаръ ніжки підпалиу,
Щожъ ему зъ ніжокъ кровъ виступае,
Кровъ виступае, слѣдъ затапае.
Ой чорній воронъ баи залѣтае,
Та его кровцю ба-и попивае.
Вигъ му послужиу коникъ ся схопиу,
Ухопиу же по білѣ коня,
По білѣ коня блисько стременя.

4.³⁾

Гордіи и пишній панъ господару,
Панъ господару чомъ — такіи то —
Зъ горда ти собѣ ба-и починаешъ,
Сивимъ коникомъ баи виграваешъ.
Мати виходить, то мій синъ ѣде!
По чѣмъ ти его та испізнала?
На нѣмъ сукмана облясована
на нѣмъ шяпочка изъ бараночка,
на нѣмъ кошуля якъ бѣлѣ бѣленька
якъ бѣлѣ бѣленька якъ листъ тоненька —
Де її она прана въ краю Дунаю,
Де вна кручена коня кошита,
Де ѡна сушена въ тура на розѣ,

1) Варіант у Я. Г—го, op. cit., II, ст. 29, 30.

2) Поясненне: віте = отъ = Stammeshäuptling.

3) Варіанти у Я. Г—го, op. cit., II, ст. 18, III₂, ст. 59, 116.

Де она тачена въ львовѣ на столѣ,
Чимъ она тачена? виннимъ ябличкомъ,
Де она брана? въ Бога за дверьми.
А хтожь ей брау? Самъ панъ господарь.

В. Для молодця.

1.¹⁾

Зачорнѣла ся чорная гора,
вѣшла зъ-за неѣ чорная хмара,
Не чорна хмара, а овецъ турма²⁾
На передь овецъ бутеець³⁾ овецъ
Бутеець овецъ гордѣй молодець
Гордѣй молодець чомъ — такѣй то —
Заперезау ся чорноу ожиноувъ
за тоу ожиноу двѣ, три трубоньки;
една трубонька та роговая,
друга трубонька та мѣдяная,
трета трубонька та зубровая.
Ой якъ затрубить та въ роговую
пѣшоу голосокъ аѣ попѣдъ лѣсокъ.
Ой якъ затрубить а въ мѣдяную,
пѣшоу голосокъ по вѣрховинахъ,
по вѣрховинахъ, по полонинахъ,
Ой якъ затрубить а въ зубривую
пѣшли голоса попѣдъ небеса.

2.⁴⁾

Вѣхау молодець зъ Угоръ до Русичъ.
Та вѣзъ же собѣ троякѣй напѣй
Единъ напоецъ кудрое пиво,
Другѣй напоецъ солодкѣй медокъ,
Третѣй напоецъ шумна горѣлка.
Кудрое пиво самъ буду пити,
Медокъ солодкѣй любку поити,
Шумна горѣлка отцу та-ѣ матцѣ.

3.⁵⁾

(Не чорно! не чорно перо по коникови полягло!)
Ой рано рано кури запѣли.
Ой ище ранше молодець устау,

¹⁾ Варѣянт у Я. Г—го, оп. cit., III₂, ст. 52.

²⁾ Поясненнѣя: groÙe Herde; ³⁾ бутей = opilio.

⁴⁾ Варѣянт у Я. Г—го, II, ст. 69.

⁵⁾ Варѣянт ibid., II, ст. 61, III₂, ст. 43, 44.

Молодець устау чомъ — такій то —
Ой коли устау три свѣчи ссукау,
При однѣй свѣчи ніжки убувау,
При другѣй свѣчи личенько вмивау,
Предъ нимъ батечко ручничокъ тримау,
— Якъ я поѣду на Украиночку,
Принесу я ти подаруночокъ,
Подаруночокъ сивого коня.
При третѣй свѣчи коника сѣдлау,
Коника сѣдлау, съ коніомъ розмовляу:
Ой коню коню продамъ я тебе.
Молодій пане погадай собѣ,
Погодай собѣ ци нежаль тобѣ.
Коль я тя випѣсь съ Турківъ съ Татарівъ,
Съ Турківъ съ Татарівъ а съ трохъ побоївъ.
За нами стрѣли якъ гримъ гримѣли,
Якъ гримъ гримѣли, якъ дожджъ летѣли;
За ними (sic) стрѣлокъ якъ на небѣ звѣздокъ.
Коль насъ нагнали съ крута берега,
Съ крута берега на тихій Дунай,
На тихій Дунай на синє море:
Ти жь незамочиу жоуті чобітки,
Жоуті чобітки я ще рь¹⁾ сѣделця
Я ще рь сѣделця тебе молодця.

4.²⁾

(Радуй ся! Радуй ся земле синь намъ ся Божій на-
Ой изъ-за гори, зъ-за високой, [родиу!]
Ой ишло ми тамъ вороне стадо.
Ой гониу стадо пишній паноньтѣ,³⁾
Пишній паноньтѣ чомъ — такій то
Навертау стадо на золотій містѣ,
Ино ся уробиу на середь моста,
Взяли ся мости заламовати,
Взяло ся стадо замачовати:
Взяу ся паноньтѣ бараъ турбовати⁴⁾
Баръ турбовати та-й жяловати.
Яжъ нежялую всего стаденьтѣ
Якъ я жялую сивця не сивця,
Сивця не сивця сивого коня;
Що помислами листенько писау,
Що вінъ гадками землицю писау,
Що копитами бѣлъ камѣнь лунау,

1) Поясненне: рь = и.

2) Варіант у Я. Г—го op. cit., III₂, ст. 35.

3) Пояснення: ть про к; 4) турбовати = grämen.

Бѣль камѣнь лупау костѣль муроуау,
Костѣль муроуау съ трома вѣрхами
Съ трома вѣрхами зъ двома окнами.
Еднимъ ми окномъ чомъ засвѣтало,
Другимъ ми окномъ чомъ зазарѣло,
Третимъ ми окномъ сонѣчко сходитьъ.
А въ райскій дверцї самъ Христосъ ходить,
Самъ Христосъ ходить службоньтю служитъ,
Службоньтю служитъ соборовую,
За здоровлячко пишного пана.

5.¹⁾

(Нашъ пане! Молодїй пане все на конику играе!)
Ой гордїй пишнїй молодїй пане,
Почаю ся панокъ въ вїйну збирати.
Его матѣнка та-ї виправляла,
Коль виправляла та-ї умлѣвала,
Таї умлѣвала наказувала:
Тдъ же спночку та на вїйночку,
Не випереджуй усю вїйночку,
Не оставай ся зъ заду вїйночки²⁾
Змагаї синоньтю въ серединоньтю.
Овїнь (sic) матѣнки та нѣтъ неслухау,
Передъ вїйночки конїомъ вигравау;
Ино ся вчинїу середъ Галича,
Стау си таборомъ пїдъ самимъ муромъ.
Ой якъ бѣ такъ бѣ у самїй ринокъ.
Вихапують ся всѣ Галичеве,
Всѣ Галичеве предни панове,
Звѣдують же ся що то за панокъ:
Ми би го знали чимъ даровати,
Чимъ даровати що жъ їому дати.
Вивели їому коника въ сѣдлѣ,
Коника въ сѣдлѣ въ ширѣмъ золотѣ.
Вїнь тото узяу шяпочки не зняу.
Стау си таборомъ пїдъ самимъ муромъ,
Ой якъ бѣ такъ бѣ у самїй ринокъ.
Вихапують ся всѣ Галичеве,
Всѣ Галичеве предни панове,
Звѣдують же ся що то за панокъ:
Ми би го знали чимъ даровати,
Чимъ даровати що жъ їому дати.
Винесли їому мису червонихъ,
Вїнь червонї взяу шяпочки не зняу,

¹⁾ Варїант у Я. Г—го, *op. cit.*, III₂, ст. 46.

²⁾ Пояснення: вїйночки = Heer.

Стаў си таборомъ пiдъ самимъ муромъ.
Ой якъ бѣе такъ бѣе у самiй ринокъ.
Вихапують ся всѣ Галичеве,
Всѣ Галичеве предни панове,
Звѣдують же ся що то за панокъ:
Ми би го знали чимъ даровати,
Чимъ даровати що жь йому дати.
Матѣвка мовить: Мiй тото синокъ!
Я го пiзнала по уродоньцѣ,
По уродоньцѣ по кошуленьцѣ;
На вѣмъ кошулька якъ день бѣленька,
Та-й уродонька дуже славненька.
Вiдводжають му гречну панпоньтю.
Вiнъ панцу узяў шляпочку зняў —
Шляпочку зняў та-й вiдклонну ся:
Сь передъ Галичя вiйскомъ вступиў ся.

С. Для дѣвки.

1.)

Була вѣ батенька нова свѣтлонька,
А коло неѣ садокъ садженiй,
Садокъ садженiй, злотомъ ряшенiй;
А вѣ тѣмъ садочку зелено вино,
Зелено вино що Богу мило.
Стереглажь его красна дѣвонька,
Красна дѣвонька чомъ — такаѣ то —
А стережучи шитѣнько шила,
Шитѣнько шила твердо уснула.
Та надлетѣли райски пташеньки,
Сѣли, упали на злоту рясу,
А злота ряса та звенѣла
Та-й ся дѣвонька зѣ сну проходила:
Ой шуги вѣ луги райски пташеньки,
Не вамъ батенько садочокъ садиў,
Садочокъ садиў, все злотомъ рясиў,
Зелено вино барзо оздiбно,
Маю я брата на женидѣбонцѣ,
Сама молода на вiдданѣню.

2.)

А вѣ чистѣмъ поли стоить коршмонька,
Стоить коршмонька орѣховая;
А вѣ тѣй коршмоньцѣ дѣвчя шенькарчя.

1) Колядка помiщена в „Русал-цi Днѣстров-иѣ“ 1837 р., ст. 41—42. Варiянты у Я. Г—го, *op. cit.*, III₂, ст. 79, 135.

2) Варiянты *ibid.*, II, ст. 87, III₂, ст. 81.

Ой сидить собѣ конецъ стolonька,
Тай держить собѣ троякій напій;
Единъ напоець кудрое пиво,
Другій напоець медокъ солодокъ,
Третій напоець зелене вино.
Сидить же сидить по конецъ стола,
А кватирочку¹⁾ все відхиляє
Та въ чисте поле все позирає
Надишли туди три Волошини,
Три Волошини, три товариши.
Одинъ Волошинъ барзо хорошій
Другій Волошинъ та й ище красній
Третій Волошинъ та ще краснійшій.
Ой сѣли-жь собѣ підпиваючи,
Дѣвчя шенькарчя підмовляючи:
— Дѣвчя шенькарчя ходижь ти зъ нами,
Ходи жь ти зъ нами та зъ молодцями;
Будешь ти пити медокъ солодокъ,
Въ шоуковихъ шубахъ будешь ходити.
Ще не вивели дѣвчину зъ саду,
Уже вчинили зъ дѣвчини зраду.
Ой ведуть мило, ой ведуть другу,
А на третій жь би відпочивати.
Пустили жь они коники пасти,
Казали ей постѣль стелити,
А підъ яворомъ підъ зеленъкимъ.
— Мене ще ненька та не віддала,
Аби я для васъ постѣль стелила,
А підъ яворомъ підъ зеленъкимъ.
— Устань кременю, викреши огню,
Запали сосну въ вѣрху и споду:
Ой гори, гори зелена сосно,
Ой течи течи чорная смоло:
Та на шенькарчя на бѣле тѣло,
Щоби шенькарчя прѣчь некортѣло.

Прощеніе Колядниківъ.²⁾

Господареньку на имя — такое то —
Вияви личко та въ оконѣчко,
А зъ оконѣчка на подвѣрѣчко,
Та подякуй намъ за колядочку,
Ой що жь ми тобѣ колядовали,
Колядовали димъ звеселили.
Якъ соловейчикъ при тузѣ, въ лузѣ,

¹⁾ Пояснение: кватирочку = Fensterflügel.

²⁾ Варіант у Я. Г—го, op. cit., II, ст. 36.

При тузѣ въ лузѣ при зелененькимъ;
Якъ зазулечка при буковинцѣ,
При буковинцѣ при вѣрховинцѣ;
Якъ ластовочка на подвѣрѣчку,
На подвѣрѣчку при новихъ сѣнехъ,
Такъ ти газдинька въ своѣй свѣтлоньцѣ;
Якъ удудята въ вишневѣмъ саду,
Такъ ти худібка при обороньцѣ;
Якъ ярї пчѣлки при пасѣченьцѣ,
Такъ ти овечки при кошяроньцѣ.¹⁾

Коляда для господаря спѣвана Вайдою Дмитромъ Поповичемъ изъ Фитькова.²⁾

Ой на толоцѣ, та на муравцѣ — Ой раненько.
Тамъ король рускій коникомъ грае,
Коникомъ грае вѣско збирае,
Турскаго царя все вызирае:
— Ой выгѣдь, выгѣдь ты турскій царю,
На ту толоку та на мураву;
Покажи славу, ты турскій царю. —
— Як бы я незнау, вѣско незыбрау. —
Ой все нашъ панокъ коникомъ грае,
Та якъ го уздрѣу та-й мечемъ извѣу;
Якъ панокъ нашъ тяу, то туръ-царя стяу.
Ой взяу-же его по-підлѣ-коня,
А повѣзь его я въ чesкy землю;
Я въ чesкѣй земли короля нема.

¹⁾ Доси переписано Шафариком. Слѣдуюча коляда на окремихъ картї.

²⁾ В чesкѣй транскрипцїи помѣстив цю коляду Карло В. Зап в Cesty a procházku po Halické zemi, ст. 119—120. Від „Oj na toloci, ta na muravci, oj raneňko“ до „A z slidiw krowěju wse wipuwaje. Oj naš ranočku, hospodarečku...“ Слѣдує увага „Na ostatek nemohl si zpěvák zprovenouti“. Відтак дає Зап точний переклад коляди в мові чesкѣй і кінчить слѣдуючим поясненнем: „Ze tato koleda má jistý historický základ, každý lehko uzná. Dle zdání p. Wahylewice ještě v 13 století povstati musela, v časech po smrti halického krále Daniele († 1266) a českého krále Přemysla Otokara II. († 1278). V osobě turského cara rozumí buď některého z chanův Tatarských neb Buňáka prašivého, chana Polovcův. Ze se tu na bezkrali v české zemi naráží, lehko se dá vysvětliti, an Daniel a Lev, králové Haličtí, s Čechy tehdaž časté styčnosti měli, a ruský lid o Otokarově smrti na Moravském poli a maloletnosti jeho syna Václava III. snadno známost míti mohl“.

Ой ты паночку господаречку,
Я в чеськѣй земли королемъ будешъ.
А взяуже его по пѣжареви,
Чорный пожарецъ ножечки коле,
Ножечки коле все підбѣджае;
Що слѣды кровця все заливае.
А чорный воронъ все залѣтае,
А зъ слѣдівъ кровцю все выпивае.
Ой нашъ паночку господаречку....
Окінченіе перервано.

3. *Рукописні копії.*

У рукописному відділі Шафарикового музея сиг. IX.
Е. 31. є копії п. з.:

а. — Виятокъ изъ рукописи о жизни иночеськѣй изъ
библіотеки монастирской св. Онуфрія ч. 41.

Се находило се mezi дробинами при кінци, списано
скорописю. Та рукопись, лебонъ въ пол. 17 стол.

Паміят и житіе блаженнаго учителя нашего Констан-
тина философа, перваго наставника роду російскомъ и всемъ
языкъ словинскомъ списано з библіотеки хиландарской лавры
сербской.

Рукопись переписав власноручно Вагилевич у 1837 р.
Шафарик при кінці дописав: „Zprávu o rukopisu, z něhož
životopis tento vyřítat, viz ve knize: Русалка Днѣстровая
str. 126. № 20“.

б. — Рукопись: Житие Сѣго и раціонального Кнѣзя
Бладиндра, писана скорописю, мабуť з кінця 17 ст. Ша-
фарик задумував, здасть ся, післати її Вагилевичеви, коли
власноручно написав на ній „P. T. Panu Wahylewičowi“.

II.

Переписка Якова Головацького.

1. Листи Я. Головацького до І. Коляра.

Переписка Якова Головацького з І. Коляром починається 1835 роком і обіймає три листи. Не улягає ніякому сумнівови, що з Коляром, котрого імя і твори були вже Головацькому звісні, останній познайомив ся в Пешті в час свого побуту на Угорщині, як студент I року філософії в рр. 1834/5.

В споминах читаємо, що „М. Пашкевичъ и Ив. Ваглевичъ сопровожали мене изъ Львова лѣтомъ 1834 г. съ четверть мили за Стрыйскую рогатку“ (Литер. Сборн. 1886, ст. 88).

У Пешті попав Головацький в кружок славянофілів, чи, як вони себе називали, панславистів, що гуртували ся довкола апостола славянської взаїмности. Коляр збирав славянську молодіж і впливав на неї в напрямі пробудження славянського духа, до чого заохочував його і Шафарик: „Nu co pak dělají ostatní přátelé a Slované u Vás a okolo Vás? Ja jsem ještě žádnému nestačil psáti. Račte je všechny ode mne srdečně pozdravit. Kdyby se především při vydávání *zpřevanek s Vámi spojili a Vám věrně a horlivě nápomocni byli“ (Лист з 1. X. 1833 р.). А в листі з 3. III. 1834 р. взиває Шафарик Коляра: „Račte, prosím Vás, rokovat s ostatními Slovany okolo Vás... Mluvte tedy ke Slovanům okolo Vás od srdce k srdci“.

Із споминів Головацького виходить, що зараз „на перших же дняхъ“ свого побуту в Пешті він „заполькъ Славянину Іоанну Коляру, который встрѣтилъ мене весьма дружелюбно. Онъ давалъ мнѣ читати книги, познакомилъ съ другими учеными Словаками Годроу, Кузма-

нимъ, Хорватомъ Курелацомъ и издателемъ Сербской Матицы Сербомъ Павловичемъ, купцемъ и сербскимъ менажеромъ Миловукомъ. Особенно я подружился съ Сербскими студентами: Георгіемъ Петровичемъ (издавшимъ послѣ иллюстрированный листокъ: Сербскій Народный Листъ), Николичемъ, Поповичемъ и др. Я оцутился совсѣмъ въ своемъ элементѣ, читалъ сербскіи, словацкіи, чешскіи книги и упражнялся въ славянскихъ нарѣчіяхъ... Чуть только по экзаменахъ, я взялъ аттестатъ и паспортъ и отправился въ Галицію... На прощанье Миловукъ подарилъ мнѣ по одному экземпляру находившихся у него сербскихъ книгъ, Колярь и другіи дали свои изданія. Народныя Спѣванки, которыя именно въ то время вышли изъ печати, Колярь отдалъ мнѣ за половинную цѣну. Я устроилъ себѣ небольшой ранецъ, прикрѣпилъ ремешки и рѣшился нести на плечахъ свою дорогую ношу, такъ какъ по пословицѣ было: „тяжко нести а жалъ покинути“ (Литературный Сборникъ, Львів 1886 ст. 97—98).

Деяке свѣтло на сі часи кидають теж і виїмки з листів, а саме з листу Я. Головацького до брата Івана з 27/8 1841: „Часы тїи із нами пережитїи, то найщасливїши мои в житїю, тямлю я и во вѣк не забуду тых годин перебутих у Пешти из молод. Сербами, Хорватами и Словаками и с теми Чехами, шом ся познав у Львовѣ, знаеш сам яке наше пожитє було. Люба мнѣ згадка за тыми хвилями, коли далекии однородцѣ пбзнали побратимство свое и вкупѣ радов котѣшали, одним духом жили. Хранѣ мене Господи щоб я подумав про них що такое, знаю я як их болит сердце над нашою долею. Не цурався ними и не цураю ся, для того що обряду латинского, у Словен є одна народность, один язык, один дух, а вѣра не чинит чи не повинна, рбзницѣ“. (Кореспонденція Якова Головацького ор. сіт., ст. 58). А у листі Івана Головацького до Якова із Пешту 27/8 1841 р. „Як я сюда приїхав, ци прийшов знатемеш из попереднього. Перша менѣ тутки гадка була, повитати вѣд нас обох родимого, високоумного Батька Словенщины І. Колара и всю его всечестную дружину — всѣ мня сердечно радї прийняли а дякуючи тобѣ за Приповѣдки поздоровляють тебе, именно Г. Колар, Павлович, Попович (також и Калитовскій, але все той самий пустїй, що з вѣка —

все бѣдний) — а Петрович єст у Вѣднн, и слушає прав нѣмецких — дуже менѣ жалко, що так довго пробуваючи, нѣколи не сустрѣчивем го... Колар питає, ци ти яко священник не пустиш так красенько справлену рѳлю в облѳг або толоку; бо то, каже, не рѳз та не два ся так стало — але ям го забезпечив за тебе — дуже рад припоминає собѣ тїи часи, що ти єго навижуючи, попри нѣм обраауючись, мов рѳдная дѳтина приголублявсь к ньому“. (Коресп. Я. Головацького, ор. cit., ст. 56). Про вѳдносини товаришѳв із Пешту до Головацького і про їх симпатїї для умового українського руху в Галичинѳ глѳди їх листи (Коресп. Я. Г—го ор. cit., ст. 6—10).

Листи Головацького до Коляра, являють ся цїнним причинком до затраченої переписки Головацького із Славянами в рр. 1835—7. На два першї листи Головацького, маємо вѳповідь Коляра з дня 7/6 1837 р. Третїй лист Головацького навязує до питань порушених у названому листї (Коресп. Я. Головацького, ор. cit., ст. 3—4).

* * *

1. 1835. 15. IX. Головацький оправдуєть ся, чому скорше не писав. Здає справу з Колярових поручень: доносить про Закржевського і о. Жуківського, про продажу Колярових видань. Новї польськї видання. Вістка про науковї заняття Українцѳв-товаришѳв.

Wielmożny Panie i łaskawy Dobrodzieju!

Niewiedząc z pewnością, czy będę przyjęty na drugi¹⁾ rok filozofji we Wszechnicy Lwowskiej — nie dałem żadnej wiadomości o moim pobycie we Lwowie W Panu Dobrodziejowi — sądząc, że powróciwszy do Pesztu ustnie będę mógł wszystko godne wiadomości W Panu Dobrodziejowi oświadczyć.

¹⁾ Із споминів Головацького виходить, що на Угорщину виїхав 1834 р. Поезія „Туга за родиною“ зазначена „Пешт 1835“ (И. Онинкевича, Руска библіотека, III, ст. 325). На ферїї вертає Г—ий у Львів. Із листу виходить ясно, що на Угорщинї скінчив Головацький першїй рік філософїї в шк. р. 1834/5, а на рік 1835/6 вписав ся на львівському університетї на другий рік філософїї. З огляду на це належить справити мохїбку совѳсеного і заслуженого автора „Введень-я“ проф. В. Коцевського, будьтоби Г—ий другий рік філософїї кінчив на Угорщинї. (И. Онинкевич, ор. cit., III, ст. XXIII).

Teraz zaś, gdy przyjęty jestem za słuchacza tutejszego — czuję się być obowiązanym W Panu Dobr. zdać sprawę ze zleconych mi sprawunków.

Przybywszy do Lwowa pytałem się o Pana Dra Zakrzewskiego¹⁾ i smutną wieść otrzymałem, iż się już przeniósł do wieczności. — Pytałem się o księdza Żukowskiego²⁾ — dowiedziałem się, iż jest teraz na wsi — ma się żenić — potem w miesiącu Listopadzie przybędzie do Lwowa brat poświęcenie do stanu duchownego. Następnie dowiedziałem się u księgarza Pfaffa, że nie sprzedał nic z książek poręczonych mu od W Pana Dobr. — odebrałem więc wszystkie egzemplarze Rozpraw³⁾ i Pismi lidu słow.⁴⁾ i będę się starał pomieścić je między przyjaciółmi Sławianszczyzny — jakoż przyobiecał mi Pan Prawosław Kaubek, bawiący tu we Lwowie wkrótkim czasie rozprzedać. — Ztej więc przyczyny nie posyłam W Panu Dobr. teraz książek — gdyż najprzód nie mam w zapasie tyle pieniędzy, abym mógł dzieł choć znaczniejszych o Sławianszczyźnie kupić — osobliwie że Gołębiowskiego dzieła są bardzo drogie, tak „Lud polski, jego zwyczaje, obyczaje i zabobony⁵⁾“ kosztuje 2 fl. 24 x. CM. „Gry i zabawy ludu polskiego“ 2 fl. CM.⁶⁾ — Kaź. Wojcickiego Przysłowia narodowe polskie⁷⁾ III Tomy kosztują 3 fl. CM. — Wojcickiego pieśni narodowe polskie nie wyszły jeszcze na świat — ale wytłoczona jest w Krakowie Żor. Chodakowskiego Rozprawa o Sławianszczyźnie przedchrześcijańskiej wraz z recenzją Wawrz. Surowieckiego⁸⁾, lecz do Lwowa nie nadeszło jeszcze to dziełko.

Sławianin⁹⁾ nie wyszedł jeszcze z Cenzury, co od samego wydawcy P. Jaszowskiego słyszałem — Ryciny zaś mające być ozdobieniem tej książki rytuują się staraniem WP. Rościszew-

1) Стояв у переписці з Коляром, для якого мав безграничну пошану. Збирав передплатників на його твори (Пор. лист зі Львова 23/4 1830 р.).

2) о. Іван Жуківський (* 1810 † 1884) у львівській семінарії (1828—30 р.), у Відні на богослов'ю (1830—4). Від 1839 р. був парохом у Львові і учителем укр. мови в акад. гімназії, від 1865 крилошанином львівської капитули, референт у правописній комісії на з'їзді „руських учених“ 1848 р., автор правописного проекту. Старався о катедру укр. мови на львівському університеті. (Студинський, Львівська духовна семінарія, Льв. 1916 ст. CCXLV, 4, М. Возняк, ЗНТ. т. 82 ст. 53—86).

3) Jan Kollár, Rozprawy o jmenách, počátkách i starožitnostech národu slawského a jeho kmenů. W Bádíní 1830.

4) Jan Kollár, Písňě swětské lidu slovenského - v Uhřích I, 1823; II, 1827.

5) вид. в 1830 р. Warsz.

6) вид. в 1831 р. Warsz.

7) вид. в 1830 р. Warsz.

8) див. ст. 12, ув. 1.

9) вид. в 1837 р. Lwów.

skiego w Wiedniu i Pradze przez znakomitszych w tych grodach rytowników.

Zpiewanek Słowiańskich¹⁾ postanych od WP. Dobrodzie nie odebrał jeszcze zakład nauk Ossolińskich, niewiem dla jakiej przyczyny. Jeden z młodych przyjaciół²⁾ moich przełożył na język ruski (małoruski) całkowity Króloworski rękopis. — Obiecał przekład ten p. Kaubek posłać do Pragi, gdzie ma być umieszczony między przekładami na wszystkie sławiańskie języki, wnowem mającem wyjść bardzo ozdobnym wydaniu (Poliglocie). Tenże pracuje nad przekładem: Słowa o płku Igora na język nasz ruski. Oczekując od WP. Dobrodzieja w odpisie dalszego objaśnienia, które i jakich książek nakupić mam, zostaję z winną wdzięcznością i uszanowaniem W Pana Dobrodzieja

Uczniem i najniższym sługą

J. Głowacki

Sluchacz Filozofji II-go roku
w Uniwersytecie Lwowskim

Lwów 15/9 1835.

Адреса: An Hochwürden Herrn Johann Kollár
Prediger an der Ewang. Gemeinde etc. Wohlgeboren zu Pesth.

2. 1836. 29. III. Г—ні здає Колярови справу із продажу книжок, дякує за „Slavy Dcer“—y від себе і приятелів. Вістки про польські видання. Новини укр. наукового руху. Бібліотека Тарновського в Дикові. Згадка про Погодіна. Панславянські симпатії.

Wielmożny Panie i najłaskawszy Dobrodzieju!

Rozprzedawszy dzieła, które mi Wielmożny Pan Dobrodziej zlecił, odsęłam pieniędzy t. j. 8 zł. R. KM. za Rozprawy o Gmenách i nóty do pjsni národných, a 2 zł. R. za Slavy dcerę³⁾, za którą równie jak za inne dzieła, które z łaski WPD. posiadam z najgłębszym uszanowaniem dziękuję, gdyż z nich nie ja tylko, ale i młodzi moi przyjaciele, nawet inni uczeni, i sam Wacław z Oleska (pan Sekretarz Gubernialny Zaleski) korzystać mieli sposobność, za co WP. Dobrodziejowi swoja wdzięczność przekazać kazali. Czuję się być obowiązany WP.

¹⁾ Jan Kollár, Národnie spiewanky I—II. 1834—1835 pp.

²⁾ В „Сазорис českého Museum“ 1838 помістив Ковбек переклади Шашкевича і Вагилевича. Шашкевич по його словам ізза хвороби не докінчив ще тоді перекладу цілої рукописи. Повний переклад виготовив Вагилевич (ст. 367—368). Головацький має отже на думці мабуть Вагилевича.

³⁾ Перше видання в 1824 р., друге розширене і з коментарем 1832 р.

Dobrodziejowi donieść nieco o literaturze polskiej, jakoteż i naszej. — W przeszłym roku wyszła we Lwowie: Historia miasta Lwowa Zimorowicza, napisana w r. 1672, a z rękopisu przełożona na polski język przez M. Piwockiego w Krakowie: Z. D. Chodakowskiego Rozprawa o Sławiańszczyźnie przed Chrześcijaństwem, z uwagami nad tą rozprawą Surowieckiego, i dołączeniem wiadomości o życiu i listowanie Chodakowskiego z Gołębiowskim. Nieoszacowane dziełko.

Tamże trzecie wydanie: Dziejów polskich przez Bandtkiego¹⁾ III Tomy.

Wyszły także w Krakowie Pamiętniki²⁾ historii i literatury polskiej pr. Wiszniewskiego.

K. Wojcicki zapowiedział Badania Starożytności polskich i Ruskich w VII oddziałach.

Rakowiecki wydaje swoje pisma zeszytami.

W Warszawie wyszedł dalszy ciąg: Histor. prawodawstwa sławiańskiego³⁾ przez Maciejowskiego.

Togo roku wyszła we Lwowie: Historia drukarni ruskich przez D. Zubrzyckiego.

W Krakowie Groby Królów polskich i inne starożytności. Starożytności polskie we Wiedniu i okolicach.

P. Jaszowski ogłosił przedpłatę na: Sławianina we dwóch Częściach około 40 arkuszy. — Więcej wartości spodziewałem się ze Sławianina, gdy w nim będą same Sławiańszczyźnie obojętne kawałki prozą i wierszem, prócz sonetów kilku na cześć Sławianom sławnym⁴⁾, Kaubka (Czecha) wywód historyczno-genealogiczny pochodzenia kilku rodzin polskich z Czech⁵⁾, także Gorczyńskiego⁶⁾ powieści z historii czeskiej wyjęte i tłumaczenia ze Slawy dcery Turowskiego⁷⁾. Z żalem muszę powiedzieć, że słyszałem, jakoby miał Pamiętnik Krakowski przestać wychodzić — szkoda i wielka szkoda dla Polaków i dla Sławiańszczyzny.

Narbutt wydał w Wilnie historję Litwy w III tomach.

Co się tyczy naszej słowiesności poczyna się z wielką nadzieją. — Mamy w pogotowiu Slovo o piku Igorja — Krá-

¹⁾ вид. у Вроцлаві 1835, I i II вид. у двох томах в р. 1810 i 1820.

²⁾ Pomniki historii i literatury polskiej в 1835—36 pp.

³⁾ Historia prawodawstw sławiańskich, I i II т. 1832, III 1835.

⁴⁾ Sonety ku czci uczonych Sławian przez wydawcę 1. Kollár, 2. Wuk Stefanowicz Karadzicz, 3. Padurra, 4. Puszkina (ст. 7—9).

⁵⁾ Ułamki jenealogicznohistoryczne przez Jana Prawosława Kaubka ст. 53—62.

⁶⁾ Braniec polski w Czechach ст. 20—21, Sobiesław Wtóry, legenda czeska ст. 89—93.

⁷⁾ Sonety Jana Kollára 499, 527, ст. 166—7.

lodworsky rukopis przełożony — przysłowiów półtora tysiąca — Słownika znaczne zarisy i innych wiele.

Byłem teraz niedawno¹⁾ nad Wisłą u P. Hr. Tarnowskiego, z jednym z moich przyjaciół, gdzieśmy bardzo wiele znaleźli ważnych rzeczy do historii etc. Sławiańskiej — rękopisów starych bardzo wiele — między ruskimi znaleźliśmy prawo S. Włodzimierza o daninach duchownych — potwierdzenie tegoż prawa przez Jarosława W. Księcia, gdzie stoi wyraźnie, że Kormczaja kniha z greckiego nie była tłumaczoną, ale tylko na wzór greckiej do obyczajów Sławiańskich zastosowana, oczém się uczony Rakowiecki tylko domniemywał.

Byli tu we Lwowie uczeni rossyjscy, powracający z Karlowarów z Kąpieli; pięciu między niemi P. Pogodin prof. histor. we wszechnicy Moskiewskiej, ale nie miałem szczęścia widzieć się z nimi. — Czytałem później w gazecie Poznańskiej wyjątek z listu p. Pogodina, gdzie bardzo wiele pisze o obecnej literaturze czeskiej, nieco i o Horwackiej. Najwięcej mię ucieszyły słowa jego, że mają przy Uniwersytetach rossyjskich mają być zaprowadzone katedry języków Sławiańskich²⁾. — Cieszę się z tych postępów literatury Sławiańskiej, i rozszerzenia miłości do Sławiańszczyzny, i staram się jak najusilniej myśl Wszesławianstwa rozszerzać — pamiętny zawsze na ojcowskie nauki i upomnienia WP. Dobrodzieja i zostaję WP. Dobrodzieja z winną czecią i uszanowaniem,

najniższym sługą

Jarosław Głowacki

Sluchacz filozofii 2-go roku
we Wszechnicy Lwowskiej.

Lwów dnia 29-go Marca 1836.⁶

3. 1836. 13. VIII. Г-ий дякує за память і літературні новини. Подает вістки з польського наукового руху. Задумує післати до друку Русалку Дністрову, а Колярови ще недрукований лист Ходаковського.

Wielce szacowny Panie, i łaskawy Dobrodzieju!

Uradowany odebrałem list WP. Dobr. dniami pierwszemi tego miesiąca. — Z wielkim szacunkiem dziękuję WPanu

¹⁾ Побут у бібліотеці гр. Тарновського в Дикові належить віднести до 1832 р. (Изъ записокъ Г—го, Литер. Сборн. Льв. 1885, ст. 15).

²⁾ В університетськiм уставі 1835 р. постановляло ся відкрити нову катедру „Исторіи и литературы славянскихъ нарѣчій“ (Ягичъ, Исторія славянской филологіи Спб. 1910, ст. 310). Відкрито що йно 1842 р. Перші професори Григорович, Боданський, Средневський, Прайс.

Dobr. za łaskawą pamięć Jego — że nas WPanu Dobr. o postępie piśmiennictwa braci naszych Sławiańskich uwiadomić raczył. Nawzajem podaję WPanu Dobr. wiadomość o ważniejszych dziełach: Rękopis Królodworski tłumaczenia Lucyjana Siemieńskiego¹⁾ wyszedł w Krakowie — czytałem także w Rozmaitościach tutejszych, że p. Rakowiecki wydał „Odezwę do miłośników Starożytności Sławiańskich“ w której obiecuje ogłosić: Historyję języka Sławiańskiego i powstałych z niego dyalektów, obejmującą rzecz o cywilnym stanie dawnych Sławian w IV tomach. — Tom I. obejmuje: Terorya (sic) i praktyka sposobu utworzenia się mowy ludzkiej, podziela-jącej się z natury rzeczy na różne języki martwe i żyjące. T. II. Recz o cywilnym stanie dawnych Sławian. T. III. Historyja początku Sławiańskiego języka i powstałych z niego dyalektów. T. IV. Wypisy oryginalne najdawniejszych pomników piśmiennych różnych dyalektów Słowiańskich. — Augustyn Bielowski zamysła tu we Lwowie drukować nowe (drugie) wydanie²⁾ tłumaczenia Wyprawy Igora na Połowców z dołączeniem oryginału. Sławianin p. Jaszowski jeszcze nie wyszedł, ale wkrótce już pocznie się drukować — Pan Jaszowski zasęła swoje uszanowanie WPanu Dobr. i będzie się starać po wyjściu to dzieło WPanu jak najrychlej udzielić.

Popiersz W Pana Dobr. kazał już rytować p. Rościszewski, a po odrytowaniu odesła oryginał na ręce W Pana.

W krótkie zamysłał posłać do Pieszty p. Petrowiczowi do druku „Rusałkę Dniestrową“³⁾ almanach w ruskim naszym gminnym języku — przytem chcę WPanu Dobr. posłać list jeszcze jeden Z. D. Chodakowskiego o wyszukiwaniu horodyszcz i innych Starożytności Sławiańskich, a którego nie był drukowany w Krakowskim wydaniu między listami tego nieodżałowanego zawczasie Sławianom wydartego męża.

Polecam się łaskawej pamięci WPDobr. i zostaję na zawsze miłośnikiem gorliwym Sławiańszczyzny i W Pana Dobr.

najniższym

Jarosław Głowacki

Lwów 13-go Sierpnia 836.

2. Листи Я. Головацького до II. Шафарика.

Переписка між Я. Головацьким і Шафариком починається в 1837 р. а кінчить ся у 1856 р. Властивих листів

¹⁾ вид. 1836 р.

²⁾ Wyprawa Igora na Połowców, poemat sławiański wydany przez Augusta Bielowskiego, Lwów 1833.

³⁾ вид. 1837 р.

два. Головацький переписував ся з Шафариком, по всякій правдоподібности, носередно через К. Запа, на що вказує передівсім брак безпосередньої адреси, а відтак і ця обставина, що свою просьбу, як це побачимо на іншому місці, передавав Ш—к Г—му через Запа, а Голов. теж через нього відповідав Шафарикови. Лист перший, як виходить із його початку: „На желаніє Вашой Милости изробив-ем знимки из старого Сербского зборника: але с причини непорозум'я в попередущім прим'чаню довжен я обширн'їще изяснити ся“, навязує до сповненого уже попередно бажання Шафарика.

Листів Шафарика до Г—го знаємо доси три, а саме з 29. VI. 1838 р., з 29. I. 1846 р. (К. Студинський: Кореспонденція Я. Головацького op. cit., ст. 10—11 і 162) та з 30. XI. 1856 (Кореспонденція Я. Г—го в літах 1850—62 ст. 306—7).

Оголошені листи не дають, на нашу думку, повного образу переписки. Неможливо, щоби перший лист Ш—ка походив аж з червня 1838 р., коли Г—ий в 1837 р. так радо знимав для нього із старих рукописів копії та пересилав у Прагу. Прогалину між роками 1838 і 1856 виповнює по части переписка Шафарика з Запом і Запа з Головацьким. Листи Г—го доси ще незнані. Листи Ш—ка оголошені К. Студинським у Кореспонденції Як. Головацького в літах 1835—49 і Кореспонденції в літах 1850—62. У листі з 4/7 1842 р. Ш—к пише Запови: *Podněwadž prwní wydání mého Národopisu ani samým předplatitelům nepostatčilo, přinucen sem přikročiti ke druhému, jenž se jiz tiskne. Prosím Vás, račte mi poznamenane omyly tisku a jine značné chyby neprodleně oznámiti, abych to opravití mohl... Žadejte poznamenání omylův též od p. Holovackého. Jeho spisek o Rusínech chci dáti tisknout v 1. svazku 1843, tedyby vyšel 1843 okolo 10 Ledna. Jestli spokojen s tím?* Листом з 6/12 1842 р. Ш—к доносить З—ви, що „Hol(ovackého) sepsání o haličké a uherské Rusi již tištěno v Musejniku ještě nevydaném. Další zásilky pro Musejník podržte u sebe až do mého příštího psaní. Hol(ovackého) prosím, aby mi zhotovil výpis místných jmen, hradův a měst, ve vých. Haliči a okolí Pod. Wol. v chronologickém pořádku, jak se vyskytají v historii, s udáním léta, teč položení, pedle Karamz. Dlužoše a jiných historiků i diplomů asi do XIV století. Co ma v pojednání,

není úplné. Castrum Sobin u pramená Dněstru (dle Dluhoše a rusk. kronik) rozdílne od Sabinova v Uhřích... Potřebuji toho pro histor. mappu. Hoř. vklad do Matice zapraven“. У листі з 25/3 1843 просить III—к Запа „Obratite se k p. Hořovackému, Zubřickému, a j s pozdravením ode mne“... „Radbych věděl, zdaližby pp. Hořowacki, Wahylewiš a j. pomohli něco ze starších cirk. knih, a zvláště rukopisů pro mne dostati?“ Листом з 22/10 1844 „oznamuji Vám nakrátce, пише III—к, že pro Hořovackého přišly knihy od přátel a známých, jenž u mne složeny jsou, ztíží devadesát liber netto, za něž sem vydal v hotových penězích za ctaorne a do atd. devět zl. ve stří. Jest mezi nimi mnoho vzácných a drahých. Račte ho tedy bez odkladu o tom uvědomiti, a společně s ním co nejdříve někoho zde splnomocniti, aby je u mne vzal, spakoval (nebo rozložený jsou) a poslal“.

Від серпня до кінця 1849 р. Головацький засідав з Шафариком у Відні в комісії для уложення славянської правничої термінології. (Лист Я. Головацького до брата Петра, з 7 (19). VIII. 1849, Студинський, Кореспонденція, op. cit., ст. 272—375 і лист К. Гавлічка Паляцькому з 15/6 1849, (L. Quis, Korespondence, op. cit.).

* * *

1. 1837. 20. IX. Головацький описує докладніше сербську рукопись, якої опис переслав був Шафарикови вже попередно.

Многочесний Пана!

На желаніс Вашой Милости изробив-ем знимки из старого Сербского зборника: але с причини непорозум'я в попередущім прим'чаню довжен я обширн'ше изяснити ся.

Рукопись тая займає 194 листів в великій 8-ц'ф (8-vo) завбільшки як знімок „Житія Констант. Филос. (№ 3).¹⁾

В н'м м'стятся сл'дуючі р'чи: З начала до 101 $\frac{1}{2}$ листа є: Б'лженнаго Архієпкопа Б'лгарскаго Θεωφιλαкта, прот'ль Ѡ ματ'τα Εὐλας (знімок № 1).

¹⁾ Копія сеї рукописи, зладжена Я. Головацьким в 1837 р. находить ся в некатал. рукописнім музеї Шафарика. Згадаємо про неї на иннім місці.

На відворотѣ 102-го листа починає ся: **Иже въ стѣхъ ѿца нашего Іѡанна Прхископа Константина града Златовстаго. Слово ѡ соуетнои жизни сени ѡ оусѣпшии.**

На відворотѣ 111-го листа на долинь: **Сѣго Ефрема ѡ соудѣхъ ѡ люкки. ѡ ѡ покланіи слово ѡни — до 121-го листа простягаєся.**

На долинь 122-го листа: **Мѡца Іюрїла къ поѣвѣ ѡ воушеѣ соудѣхъ, ѡ зѣмльнѣхъ моукахъ.**

На долинь 123-го листа: **Мѡца погоже ѡ иже въ стѣхъ ѡца нашего ефрема побченіе ѡ съдѣлованіи влгынѣ дѣль ѡ иже жданїа вжїа.**

На відворотнїй сторонѣ 124-го листа горѣ: **Тогоже сѣго Ефрема ѡ соудѣхъ славѣ ѡни — аж по 128 лист.**

Сїе все писано на гладкїй, бѣлїй термѣтцѣ, полууставом таким як видко на знимкови № 3. Заголовнї букви и изсилки слів Св. Матея Евангелїя всюда червонї.

Вїдси зачинає ся инший почерк дрѣбнѣшчїй и не так берѣжнїй полуустав. Заголовнї букви червонї — чернило споловѣле и порудѣле — термѣтка також не така вже бѣла и дуже зветошѣла. Сим письмом писано наслѣдне, на 129-ім листѣ посерединѣ: **Блжнїа Іданасїа и проч. Як на знимк. 2. стоїт. Горѣшнїй зломок не знать до чого належит, бо до предидучого неналежит.**

На відворотѣ 160-го листа: **Исповѣданїе ѡ стѣой ѡ єдиносоушнїкї и жикотвореционѣ трїони. — А на тїйже сторонѣ 160-го л. нижче: Інастасїа пратрїарха влженнаго грѣа великїе антїохїе и курїнла блжандрїскаго изложенїе въ кратцѣхъ ѡ вѣре по вѣпрошенїю.**

На відворотѣ 160-го л.: **Къ поѣвѣ є. не поѣвѣє славѣа акадѣстѣ прѣстѣнѣ вѣни на шемчнѣн стѣхъ и проч. Из тою стороною и 162-им листом кїнчїтєся почерк 2-го снимка и тая термѣтка. Тут из 163-им листом настає знов така термѣтка и точно тов чернило як с переду зборника. Печерк скорописнїй, який є знимок № 3. иво дацо блшїй.**

Вїтак на листѣ 163: **Житїе ѡ жїзнь прѣпоѣнѣ ѡцѣ нашнѣ Карлаамѣ и ішасафа, дшєвннѣ ради**

полъзы съписано Ѡ прпоѡвнаго ѡца нашего іѡана
Дамаскіна.

Продовжав ся до 171-го листа, али кінця му не достав
так як и слѣдуючому: Житію Конст. Фил.

Житіе Варлаама писано точнѣсѣнько такою рукою, що
житіе Конст. Фил. як на знимку № 3. лиш буквы трохи
більшечки — а правопись відлична від всеї в тій руко-
писи, для того виписую тутки тих кілька рядків:

Житіе ѿ жи́знь прѣпоѡвнѣх ѡца́ нашихъ Варла-
ама и прочія як горѣ.

Слѣдци дхѡмь бжїемь водѣтса, сїн сѣть снѡве бжїи
реѣ бжтєвныи апѡль, а їже дхѡ ст҃го спшѡвєнти се, и снѡмь
бжїемь вѣти-желѣніемь сѡ сѡвршєніи. ѿ бѣвшѣ вѣсѣкомь
вїдѣнїѣ покойце, їкоѣ пишеть. вѣше їстѣствєномь ѡво сѣмь
ѿ желѣніемь крайнѣго влїжнєства спшѡвєнїеѡ полѣчити. їже
Ѡ вѣка ст҃їи добродѣтели и раѣ дѣланїа. ѡвєи ѡво мнѣ-
чєскы постраѣши и до кровє прѡтнєж грѣхѣу стѣвши. ѡвєж
постнїчєскы подвїгшєѡ. ѿ тѣснѣмь шєстєковѣши пжтємь,
и лннѣци ѿ зколєніемь бѣвшє: нхѣже добродѣтели ѿ справле-
нїа, нхѣже кровїж и скончавшїи сѣ: ѿ нхѣже вѣздрѣжанїемь
апѡльскомь житїю ѡподѡльшєсє. писанїю прѣдати: и докре-
дѣтели ѡбразь їже по сєѣѣ ѡставїти родокомь, Ѡ вл҃глас-
ныѣ апѡль и вл҃жїныѣ Ѡца, хѣѣ прїати цр҃ки; на спсєнїє родѣ
нашємь. сє " Бзѣконопомѡживши.

Букви л и ж мѣсто м и ѣ, котрих в цѣлїм рукопису
нема, находятя дуже торѡнко в тотїм житїю Св. Варлаама,
однак часто прилучитя найти сє мѣсто сѣ и ѣ мїсто ж.
Житіе Константина все писано одним почерком (скоро-
писю) як знимок 3-їй показує.

Кінчу на сѣм и радїи, що маю честь тую маленьку
услугу зрѡбити, Вашої Милости, оставь Ваш Многочєснїи
Господїне

найнижцїи

Ярослав Головацкїи

20/9 1837.

2. 1856. 19 (31). XI. Головацький постарав ся о копію з біблії 1575 р. Опис рукописи.

Ваше Высокоблагородіє
Достопочтеннѣйшій Государь!

Получивъ Ваше письмо¹⁾ съ ч. 30 Ноября т. г. я сейже часъ отправился въ Монастырь св. Онуфрія, чтобъ взаимодействовать желаемуя рукописи библіи съ года 1575, но свѣдавъ, что се не было въ библиотекѣ и она что взята была къ разсмотренію Г—номъ Антоніемъ Петрушевичемъ, Нотаріемъ Митрополита и кард. Левицкаго, я долженъ былъ отнестъ ся письменно въ Уневъ, и по той причинѣ замедлил нѣсколько въ посланіи выписковъ требуемыхъ Вами.

Получивъ рукопись я немедленно отдалъ ее переписывать Семинаристамъ сдѣшней русской Семинаріи духовной, приказывая, чтобъ списокъ былъ снятъ вѣрный слово въ слово безъ малѣйшихъ перемѣнъ. И переписчикъ сдѣлалъ болѣе, чѣмъ нужно было; онъ сдѣлалъ графически буквенную копію, строго наблюдая все подробности правописанія, такъ что эта копія можетъ замѣнить и самую же рукопись. Извлечение я сличилъ самъ съ подлинникомъ и ручаюсь за вѣрность переписи.²⁾

Переписчикъ Семинаристъ не требуетъ никакого вознагражденія за свой трудъ, онъ охотно сдѣлалъ для Вашего Вблагородія и въ пользу науки. Если впрочемъ не отмѣнно восхочете чѣмъ нибудь одолжить его, благоизволите при случайности прислать какую книжочку русекую и онъ довольно вознагражденъ будетъ.

Описание рукописи.

Въ библиотекѣ Святоонуфрейскаго Монастыря (Базиліановъ) въ Львовѣ находится рукопись библіи ветхаго Завета, о которой подано было мною въ Русалкѣ Днѣстровой изданной въ Будимѣ 1837 г. (хотя скудное и частью ложное) извѣстіе, стр. 122. Рукопись эта писана в листъ (in follio) полууставнымъ почеркомъ, болѣе или менѣе

¹⁾ Цей лист е відповіддю Головацького на лист Шафарика з 30. XI. 1856, де останній просить о копію біблії. (Коресп. ар. cit., в літах 1850—62, ст. 306—7).

²⁾ Копія находить ся в некатал. рукописнім музеї Шафарика і обіймає книги: Бытіє 30. 25—43, Исходъ 8. 1—23, Книга царская I. 8. 1—22, Книга царская Д. 25. 1—30. При кінці кождей книги власноручна примітка Головацького: „coll. I. Glowackij“.

клонящимся къ скорописи XVI столѣтія, вѣроятно на толстой бумагѣ, сложенной тетрадами по 5 листовъ (Bögen), внизу отмѣченными обыкновенными славянскими числами. Заглавія и начальныя буквы писаны киноварью. Всѣхъ листовъ считается нынѣ 355 (sic) или 710 страницъ. Три начальныя (sic) листа и конца недостаетъ, сверхъ того недостаетъ въ второй тетради 4 листа или 8 стр. Рукопись содержитъ въ себѣ слѣдующія книги ветхаго завѣта. Стр. 1—62. книги бытія. Первой главы и начала второй нѣтъ; тоже недостаетъ главъ 15—21. Далѣе стр. 63—129. книги исходъ съ предисловіемъ; стр. 130—176. кн. левить съ предисловіемъ; стр. 177—242. кн. Числь съ предисловіемъ; стр. 243—300. кн. Второй законъ съ предисловіемъ. На стр. 301, пробѣлъ, потомъ слѣдуетъ стр. 302—339. кн. Исуса Навина; стр. 340—380 кн. Судей, и на тойже стр. 380 начинается и на стр. 386 кончится кн. Руеъ; потомъ стр. 387—606 книги Царствъ, а именно первые кн. безъ всякаго предисловія, прочія съ краткими предисловіями; наконецъ стр. 607 до конца книги Паралипомены т. е. съ начала до конца II. кн. или до гл. 36, послѣ окончаній которыхъ на послѣдней страницѣ начинается: „Молитва Манасія Црѣ Іудейскаго, однакже некончена. — Прежде того думалъ я было, что эти книги библейскія переведены прямо изъ Еврейскаго текста¹⁾, основываясь на словахъ покойнаго Ильи Лучаковскаго Доктора св. Богословія и бывшаго профессора библейск. студій въ богословскомъ заведеніи для монаховъ въ Львовѣ, который разсмотривъ эту рукопись изрекъ объ ней таково сужденіе, но между тѣмъ обратилъ Г—въ Петрушевичъ Антоній, совѣтникъ консисторіи Митрополитской и Нотарій ЕЕ. кард. Левицкаго, что это не что другое, какъ списокъ перевода библии на русскій языкъ изданнаго дромъ Францискомъ Скориной въ Прагѣ 1517—1519.

Короче познакомливая съ рукописей и, за неимѣніемъ печатнаго перевода Скоринова, сровнявъ единственно извлеченія изъ него (Левить гл. I. и Числь гл. 9) напечатанныя въ Прибавленіи къ Грамматикѣ малорусскаго языка, соч. Іос. Левицкимъ стр. 7—12. убѣдился я совершенно, что право разсуждаетъ Гнъ Петрушевичъ. Такъ какъ въ Львовѣ нѣтъ экземпляра Скоринова перевода, извлеченія же помѣщенны въ Гречевомъ Опытѣ Исторіи Литер. равно какъ выписки помѣщенны въ Карамзинѣ Т. I. прим. 529 и въ Сопикова библиографіи не обрѣтаются въ нашей рукописи.

¹⁾ Порівн. „Коротка вѣдомость о рукописахъ Славянскихъ и Русскихъ находящихся ся в книжницѣ Монастыря Св. Василія Вел. у Львовѣ ч. I. (Русалка Дибѣстровая 1837, стр. 122).

то я не былъ въ состояннн сдѣлать больше сравненнй. — Рукопись Львовская писана въ 1575 году¹⁾ Дмитромъ изъ Зѣнкова писарчикомъ, какъ объ этомъ увѣряемъ ся изъ приписки на стр. 300 помѣщенной: **Доконаны соутъ патын книги Моусовы и пр. лѣтъ тѣсаща па со седмѣдѣса пѣтого, мѣа носѣ дѣ днѣ Дмитро изъ Зѣнкова писарчыкы.** — Зинковъ (Zinkow) естр мѣстечко (или деревня?) надъ рѣкой Ушицей въ Подольской губернн²⁾. — Можетъ быть, что Дмитро переписывая эти книги библн подѣлалъ нѣкоторыя перемѣны въ формахъ языка и въ правописаннн соображаясь болѣе окончаннѣмъ Малоросснйскаго нарѣчнѣ (sic!). Языкъ этого рукописнаго равно какъ и Скоринина Перевода — книжный сведень съ церковно-славянскаго и русскаго, не чуждаясь и польскихъ словъ.

Впрочемъ достопрнмѣчательно, что въ этомъ переводѣ находится прѣмного явннхъ богемнзмовъ, изъ чего видно, что Скорина переводъ свой дѣлалъ въ Чехахъ или покрайней мѣрѣ подъ влнѣннѣмъ чешской библн. Желательно было бы, чтобъ кто нибудъ занялся разсмотрѣннѣмъ Скоринина перевода и сравненнѣмъ его съ Чешской библнѣю и вывелъ наружу этотъ изобильный элементъ Чешскнй въ русскомъ языкѣ. Въ переводѣ (Апостола, пѣсны пѣсней) тѣхъ частей библн, которыя совершенны въ Внльѣ языкѣ чнстѣе и свободнѣе отъ Чехнзмовъ, каковыми переполненъ переводъ изданныхъ частей въ Прагѣ. Въ доказательство привожу сдѣсь нѣсколько разительныхъ Чехнзмовъ, которые при бѣгломъ пересмотрѣнн рукописн впали мнѣ въ глаза:

слютѣтса надо мною = slituje se	зѣбрь лють съ жрала его лѣтемыи = libiwy, libowy
ликовость = libiwost	съ поєразками
припонтн = pŕipojiti	конало са (соєршнлось)
да поглѣжоу, безъ похнѣмъ	внннкати = wŕynikati
крупокнтн	крыдла, всады, кадъжѣ,
пѣпннцн выпоуцнлѣ, подмо	шкоудоу вчнннтѣ
рѣоуха = řeficha	єть пѣлы згмызѣтн (zmizeti)
оутирадла, прѣтѣтовалѣ	гмнзѣтн
на коусы пороуцалѣ, нухлншн	шпраковати = oprawowati
смымокашн знѣмоуал	да зѣвртѣтѣ его, зѣкрнѣ
вѣтѣсть и вѣлскѣ, грѣшннкѣ и грѣшока	
пѣснркншѣ = pѣbŕkŕw, на тѣи гоусрѣ	
мѣста яєкнннн къ окоронѣ, шѣадеа грѣхъ спахлалн и проч.	

¹⁾ В „Русалцѣ“, ор. cit., подає Г—нй рѣк 1576.

²⁾ В „Русалцѣ“, ор. cit., припускає Г—нй „може Сѣнкѣвъ Чорткѣвскнмъ“.

ЦЕНА ЗА ПРИБИРАНИЕ 1 РУБ. И ДВАДЦАТЬ КОПѢЕКЪ.

Такъ какъ я не нашель въ книгахъ Судій ни одинъ кратъ словъ: коломогъ, коморогъ, ни слова полна, то я никакихъ выписокъ оттуда не дѣлалъ. Послѣднее слово замѣнено чрезъ долна, ган доловъ; коломогъ чрезъ шатро, станъ; коморогъ же чрезъ перкеницъ и беркеницъ переведено. Съ тѣмъ имѣю честь пребывать съ достодожнѣмъ Высокопочитаніемъ
Вашего Высокоблагородія покорнѣйшій слуга и почитатель

И. Головацкій.

Львовъ 1856 г. мѣсяця Ноября 19/31 дня.

2. Рукописні копії.

а.

Музей Шафарика. Рукопись некаталогована.

Памѣть ѣ житіе вѣженаго оучителя нашего Константина философа прѣваго наставника словенскоту языку. вѣви ш^т.

На першій стороні замѣтка Шафарика: „Z rukopisu srbského we Lwowě. Přepsal I. Głowacki 1837“¹⁾.

На стр. 15 находитъ ся писана Головацкимъ „Примѣтка“:

„Зборник, из которого виписане сеѣ житіе, писаній на павоуняній термѣтцѣ в 8-цѣ. Почеркъ полууставный, четкій — при кінци двѣ розправн скорописю дрѣбною — зачалні букви черлені. Вязана тая книжка крепко в шкіряну обвертку — и колись була озд (перечерк.) окрашена витисканими оздѣбками, меже котрими льви мабуте герб Болгарскій. Правопись зовсѣмъ сербская — нѣгде нема а ни ж, ѣ також дуже рѣдко стрѣчается. к и ѣ майже однакового строю — остатне дуже рѣдкѣ — ю в полууставным писмѣ торонко приходит. — В однім лише житію Св. Варлаама в відмѣнна правопись, хотъ тоуже самою рукою писано бачится — ж и л котрі дуже згуста прилучаються показуют на Болгарщину.

¹⁾ Про рукопись повѣдомивъ Шафарикъ Погодина у листѣ з 4. III. 1838: Ich habe eine slawische (cyrillische) Biographie des h. Konstantin oder Cyrills aus einer serbischen Handschrift erhalten. Sie ist am Ende defect, nicht eben sehr alt oder sehr interessant, indess würde ich sie doch gern drucken lassen, wenn nur Geld da wäre. (Der Druck würde leicht bis 250 oder auch 300 Rub. ass. kosten). Ich bin eben mit der Redaktion des Textes und mit Anmerkungen dazu beschäftigt. (Письма, op. cit., ст. 210).

На первим листѣ від обертки є напис: Помани їи Іс̄ Х̄с̄ Ёе нашъ благочестивыѣ Паншъ и Кназєи иже дають намъ мл̄ню и помощь. Ємєринный Досидь Митрополит Єучакскій съ вратѣмъ прочинѣмъ и молимъ сѧ (печать втиснена чернилом — образ св. Юрія — з написом наоколо: Печать Єтго Гергїа Митрополїи Єучакск.). Митрополита Досидєєи живъ во второй половинѣ XVII столѣтя — перенѣс ся по битвѣ під Хотимом и звитягою Короля Собєского над Турками до Стрия а потім в новозаложенний Манастирь до Жовкви и там померъ — тим дѣлом дістала ся сія книжка до Жовкви а потім до Львовского Монастира св. Онуфрія.

При кінці увага Шафарика: „Zprávu o rukopisu, z něhož životopis tento vyňat, viz též ve Knize: Русалка Двѣ-стровая str. 124 № 14.

6.

Музей Шафарика. Рукопись під сигн. IX. A. 6.

A. E. Daniila Rodoslov (серб.). Z rukopisu knihovny university Lwowské, přepsal Bieřecký, ruský seminarista, od m. Listopadu 1838, do února 1839.

Srownal Głowacki.

Се бажана Шафариком копія, в справі якої писав Головацькому дня 24/10 1838, а також К. В. Запови. (Др. К. Студинський, Кореспонденція Я. Головацького в літах 1835—49, Львів, 1909, стр. 12).

В.

Музей Шафарика. Рукопись некаталогована.

Описаніє книги рукописной сербской хоронящейся в книгохранилищѣ Львовского Всеучилища № 35. В. 5.¹⁾

Рукопись сія в лист в двѣ дощчѣ гладкою шкірою обложєні туго звязана — з верху на нѣй різні украшенія повидавлювані знать колиш позолотою прикрашені були.

Термѣтка (papier) груба, бѣла, гладжена, протѣв свѣтлу держана зображає такий знак водяний²⁾. Листів всѣх є 182. Почерк рукописи тоѣ полууставный, чистий, дуже читкий, подобєн до єного из рукописи монастира тутєйшого св. Онуфрія, в котрої находится житїє св. Констан-

¹⁾ Шафарик дякує Г—му за прислані виписки в листі з дня 24/10 1838, де зазначає, що з огляду на вік і вагу рукописи бажав би її покласти в основу видання „Monumenta Serbica“. (Др. К. Студинський; Кореспонденція Якова Головацького в літах 1835—49. Льв. 1909, ст. 11.)

²⁾ Якор з перехрєстом на ручці.

тина, и с котрой снимки робив-ем Вашей Милости, до того однастайний скрѣзь через цѣлий список; опрѣчь же на відворотѣ 128-го листа при кінци житія Уроша IV-го дрібнѣйший почерк скланяющийся до скорописи. — Надписи и начальні букви декуда и точки писані червоно, рѣдко зелено або синю. Статъ и образ букв цѣло не відличний від звичайних так прізвианих Сербулѣв.

Правописане також сербське ж и л так звичайне в списках болгарских по части й южноруських нѣгде не-надобав-ем в цѣлій рукописи, окрім раз в житію Уроша IV-го свѣце нж и на помянутом 128-им листѣ „кралъ до-врѣк и вѣоуго^нж поживѣ въ слажж — місто на то-ронко писано я въсякаго, влагяа — мѣсто пише ж або ѣ дуже густо. ѡ мѣсто ѡ. Буква Т має vsюди таку статъ т — ш завсѣди пише нѣколи шт — також й (во слитноу нѣколи не писано завсе и (без слитноу). Язык Словенскій (церковний) если много має в собѣ Сербщини, прецѣ не тільки як в гражданских и урядних писмах Сербів, н. пр. в Законницѣ царя Душана 1349, в котрім находжу вже ѣ и г (h). В нашій рукописи знаходжу лиш ж^а (мѣсто ни-нѣшнього h) в словах як: жѣ^ажа, мѣ^ажѣ.

В сѣй рукописи вмѣщаються слѣдующі рѣчи:

На другім листѣ під приоздобленіем різними потягами крутими виробленим и красками и барвами напущеним, починає ся долѣ надпис червоно писаний тими словами: Житіе и жизнь повѣсти вѣоугодни^а дѣланіи Х^олюбивыхъ кралѣ Сръбскіи и поморскіи зимаѣ.

Далѣй чорнилом йно перва буква зелена: „Бѣ ни^а же прѣвначелника^а н^а похвалимъ, стго бѣа нашего Свѣтлана Неманю. . . . Оуроша“. Из сим кінчится первый лист.

По тім від листа 3-го до 10. Вступленіе лѣтописателя, возваніе помочи св. Духа, а дальше дещо розповѣдає о Свѣтланѣ Неманѣ, и синѣ его Ірхїейнѣ кр^а Савѣ — вторім синѣ سموу Стефанѣ прѣвовѣчанном кралѣ. Сынове его Радослакаѣ кралѣ Владославаѣ кралѣ и кралѣ Оурошѣ. Памятигодні слова сїи на 4 листѣ: о нихже оуко понудихомсе похвали евоу-годнаго житія ихъ сѣставити... и мѣ оубо длѣжны всмы испокѣдати сїа, шми^а, велика слы-шах^а и разумѣх^а, или некотори ѿ дрѣкны^а моужин сѣдѣли выши дѣла^а ихъ велико сѣтко-рише въ дни житія, и тыи оубо кѣзвѣкстине нам. и се оубо по имѣніи кѣс испокѣдѣвѣ. О Радославѣ и Владиславѣ пише які церкви и монастири создали, де померли и де схронені — и додає и тоу лежить и до сего дни.

Описля о кралѣ Урошѣ, жонѣ его кралицѣ Слѣнѣ ѿ рода Фру^аска рождествѣ сына Драгодина, як сей

*

изрѣс, заручен був из Каталиною Оугрѣскою (Катериною). — Як вигнав вѣтця свого и сам опановав пристѣл сербскій. — На сих кінчит ся 10-ий Лист.

Новий надпис. Від 11 до 26 листа: Мѣа Марта Кї днѣ Житїе вооугодног вѣгочтиваго краля Стефана Срѣскаго а монахѣ Ошконїста.

27 до 52 л. Мѣа Февруарїа й днѣ, Житїе вѣоугодно и жизнь непорочная вѣгочтивїе и хрѣстолюбивїе гѣже наше вѣженїе монахѣ Єлени.

Лист 53—89. Мѣа што врїа кд днѣ житїе и жизнь вѣгочтиваго и хрѣстолюбиваго исторванаго и крѣпкаго и самодрѣжавнаго съ вѣмѣ гнѣ, краля Стефана Уроша, прѣвнѣка стѣго Єлїмїшна Неманѣ и внѣкѣ прѣвковѣнчаннаго краля Стефана. снѣ великаго Стефана Уроша.

Л. 90—119. Надпис: Оурош третїи.

Л. 120—128. Стефан краля Урошѣ д. Тутки вирѣзаний один лист.

129—151. Єказанїе о житїи прѣвсщѣеннѣ Архїєпискѣ Срѣскїи поморскїе землѣ, прѣваго учїтеля й мнїнаставника, Архїєпископа Хѣа Стїла Савы и по нїемѣ влицн прѣдрѣжїше прѣстолю егѣ, ктѣже нѣхъ како прѣводит житїе скѣе или когѣже нѣхъ вѣооугодна дѣланїя вѣше, и мѣже вѣ прїимѣтѣ й, и ктѣже нѣ колико лѣтѣ житѣ кѣ чїну чрѣды скѣе.

На 130 Листѣ в тїм житїю св. Савы стоѣт, що написав сїѣ Житїя краля и Архїєпископѣ — „рав твои Данила Вѣлко мѣи спасї“.

Из сего видко, хто був писателем, або знать перенїечиком тих житїй.

На відворотѣ 151-го листа до 161. Глава в Архїєпискѣ Срѣскїи.

162—176. Мѣа Генварїа д днѣ Памѣтѣ Стѣго Євстатїа, Архїєпискѣ Срѣскаго від половини 176 листа. Іакова Патрїарха Слова, а кінчїтєся в пятїм рядочку 177 листа.

Тутже починає ся: Вторы Євстатїе Архїєпискѣ.

На відоротѣ листа 177: в Глава Архїєпискѣ.

На 178 л. долѣ: Никодимѣ Архїєпискѣ.

На відворотѣ: О прѣставленїи Архїєпискѣ Данила.

Листѣ 179 горѣ: О прѣставленїи дѣго Патрїарха Срѣвљѣмѣ Ішаникїа.

На відворотѣ 179 до 181 л. О прѣставленїи вѣго Патрїарха Срѣвљѣмѣкѣ Сакоу.

Від половини 181 до кінця т. в 182. О поставленіє третіяго Патріарха кр^р Єфрема съ вл^вненіємъ Патріарха ц^роградскаго и съвѣршмъ его.

От — и вся рукопись.

Ще спмннути треба, що на відворотѣ 128 Листа при кнпци Житій королѣв Сербских приписка рукою другою, очивидячи пізнѣшчою скорописом здѣлана в сих словах: „Изволеніємъ оцѹ и с поспешеніємъ сѣа и съвѣршеніємъ С^того Д^ха, се азъ равъ вѣін Гангоріе Юряшко Оурика^р коупи сѣа книга рикомал лѣтописец и сръвскихъ кралев и ар-хїеп^кпъ, како кто свое житіе проводи и коупихъ еж Ѧ по^а Іwon Ѧ градъ Хоши^а и дахъ за неж кї зла^а како да ми вѣдетъ память въ днѣхъ вл^вгоч^тваг Г^на Іw Петра Бое-води в лѣто вѣг (1575) Ноем^і кї и дадо^а еи с^тмѹ Мона-стырю Ѧ Бучевци и де^а е^о храмъ вѣскресеніе г^а в^а и Сїса наш^і ІсХр^а. — По сѣм проклинав всѣх, хто би тую книгу відтам узав. — На самѣм початку на первѣм листѣ в також приписка: Сїа кнп^а сѣтвори^а еж Юрашко Оурика^р да е^о емѹ память за Ѧнѣшеніе грѣхо^а его и за родител^к его и за грѣхи его въ славу а^мнь ап^а (1681).

Из сего всѣго показуе ся, що якийсь Данїил (знать чернець) написав сїю лѣтопись (або лутше сказавши жи-зніописаніе) десь коло кінця XIV столѣтя; бо тогди 1376 поставлен був Патріарх Ефрем — а наш писатель не згадуе о его (смерти) преставленію, хочъ преставленіе пер-вѣшних правителѣв Церкви: Сави III. Іоаникія описуе. Давнѣши вѣдомости міг взяти наш лѣтописецъ из лѣто-писи Архіепископа Сербского Данїила — а житія Святых Сави и проч. вѣдав из Минеи або Пролога, бо при кѣждім житію приложен день, которого празнуе ся память сего або того святого.

(Лист без року і підпису Головацького).

3. *Информации владжені Головацким для Шафарика.*

Зберігають ся у некатальогованім відділі рукописного музея Шафарика.

a.

Sbírka gmen.

Halič

Osady německé w Haliči 1841. Od Zappa.

Почерк письма Я. Головацького, який цю збірку зладив, а К. В. Зап вислав Шафарикови з увагою: „Poznamenání žvabských osad v Haliči, ačkoliv neuplné, a mnohá

místa snad ani Švabami obsazena negsau, předce v nedostatku dákladnějších zpráv nedalo se to jinak sebrati“.

Далі слідус: „Miasta i wsie w Galicyi“ по повітам.

Для прикладу наведу повіг львівський.

Obwód Lwowski (Львівський)

Lwów — Lwiw Львів (genet.) Львова

Grzybowice Hrybowuči Грїбовиць

Jaryczów Jaryčiw Яричів

Tószczow Touščiw Тоущів

Wołkow Woukiw Воуків і т. д.

З черги йдуть граматичні уваги:

„W nazwiskach ruskich ma się zawsze wymawiać polskie — g w ruskim h, г. Hora, Góra

а, е — ja, je, а, е, я, podług ducha języka

Zaczynające się na pod w ruskim mają pid

przed — pered

prze — pere

Kończące się na pol — pil

ica — ucia

iec { niec — ec
wiec — ec

ce, ice — ci, yci

ucze, icze — yči

awce — awci

ówka — iwka

owce, owsko — iwci, iwsko

owki — iwky

rz — r.“

Підпис: „Ярослав Гловацки“.

При кінці увага Шафарика: (Napsal mě to p. Jaroslav Głowacki (Holowacki Rusín, posluchač theologie w I. roku obřadu řeckého mimo semináře, externista).

6.

Декотрї уваги і поправки до Народопису Словенского Г-на Шафарика:¹⁾

Стр. 23. Вмѣсто „Jasynи“ має бути „Jasynow“ (млр. Jasyniw); хотя именно поселенья Руськии в тїм уголочку

¹⁾ „Уваги“ в дечім відмінні і повнійші від начерку уваг оголошеного М. Возняком (Додатки, ЗНТ. т. 98, ст. 120—21). Го-

ще дальше за Яснів сягають, и ажъ в горѣшним Вишевѣ (Visó) знаходяться Русине.

Стр. 25. „Севаку“. Того назвища нѣгде не чувати, хотѣ я роспытаванъ не мало. та нѣхто ми не знавъ за него уповѣсти. „Doły“ такожь незнакома назва. „Гривняки“, то лише прѣзвико мѣщан Зыдачевських, яке им звичайно еусѣде селяне прикладають.

Так и по других мѣстах, н. пр. Николаѣвских мѣщан называють „Копачи“, Соколѣвских (из Соколѣвки мѣстечка Золочевск. обв.) „Валюхи“, и пр. е то прѣзвика мѣстним, а не имена племен.

Стр. 72. Карпаторусине нѣколи неговорятъ ѓ (нѣмецк.) вм. о, але завсѣгды і часом грубше „у“ або як на угорьскѣй Верховинѣ и (нѣм.) *ui*, ба і просто *u*: *müst*, *muist*, *must* (мость).

В Галицько-угорскѣй Руси розличаемо два рѣзпорѣчія Малоруськой бесѣди, котрою в нинѣшнѣй Галиччинѣ точно такъ як на Волинѣ або на Подѣлю говорятъ лише маліи крайки к границямъ Россійскимъ притыкаючіи.

І. Галицькоє або Надднѣстрянское рѣзпорѣчіе говоритья по всѣмъ порѣчію (Flussgebieth) Днѣстра по обохъ сторонахъ вѣд гѣр ажъ до половины Золочевского и Жовкѣвского округа, и еще до того занимає Гуцулѣв и Буковину. Оно любитъ особенно вузкіи самоголоснѣ *e*, *je*, *y*, вм. *o*, *ja*, *a*.

Знаки: 1) *e*, *e*, вм. *я*, *a*. — а) По ж, ч, ш, щ: жѣти, час, шѣпка, шѣстьє (*žety*, *žäty*, нѣм. ä) вм. жати. — б) *je*, *ž* (ѣ) вм. *ja*, *a* (я): тѣжко, веремѣ, насѣньє (ср. серб. тешко, време, церк. тѣжко, кремл.); пшеницѣ, мѣрницѣ (рѣпусѣ). У Гуцулѣв пшеница, мѣрница, пшеницу. Якъ у церковнослов. С початку слова задержує ся *ja*, (я) окрѣм Гуцулѣв, котрі кажутъ: *jeta*, *jevig*, вм. *jata*, *javig*.

2) Вм. *eu*, *oju* в твор. пад. говоритья *ov*, *ev*, мѣв дувшєв, добровъ головов (поѣу *dušeu* сров. чєско-слов.).

3) *y*, *e*, вм. укр. *o*, *u*: лыжка, блыга, дрыва (млр. ложка); вѣкенце, пѣдешва (*vikence*, *rodešva* вм. вѣконце; сидѣти, дѣтина, мѣнѣ, еден, оден вм. сирота, сидѣти, дѣтина, *sydity*, *dytyna*, *muñi*, *odun*).

4) Вм. ходять, носять, говорятъ: ходьє, носьє (*chod'je*, *nosje*) ср. слов. *chod'ja*, *nosja*.

5) Вм. той, тая, тєс, сєй, сїя, сєс, говорятъ тотот, тота, тото, сєс (сєсь) сєся, сєсє (ср. Болгар. ат, — от, сось).

6) Вм. *vy*-грати, *vy*-бити говорятъ мякко *vi*: *vihraty*, *vibyty* (на Верховинѣ *vy*грати, *vy*бити).

ловацький не підписаний, хоч почеркъ письма його. Вислав іх Шафарикови мабуть через Запа. Деякі поправки узгляднив III—к у другому виданню Народопису.

7) Махне т (ть) перетворюють часом в мягесеньке к, н. нр. вм. тѣсто, тѣло, кажут кѣсто, кѣло (kjisto, kjiło, ср. серб. h). кнн = дшерь.

8) Вм. я, ты, вѣн, був, мы, вы були каже ся бувем, бувесь, булисьмо — съте. Гуцули вм. бувем кажут був сме (ср. gsem).

II. Гѣрское рѣзпорѣчье.

говорится вѣд жерел Свѣчи на запад гет скрѣзь горами, такожь у угорской Руси, а по сѣм боцѣ гѣр понад горѣшним Стрѣм и Днѣстром и долѣв по цѣльсеньким порѣчью Сяновѣм. Тото рѣзпорѣчье любуе ся дуже у широким я, и заховало ще полуголосне з чи ь.

1) Вм. а уживае часто я: чяс, шяпка, рясний, курята.

2) В твор. пад. мае ов, ев, або и распрягае ся на о-у, е-у: руко-у, ного-у, душе-у.

3) Заховуе полуголосну з, ь: др=ва, др=жит, тр=пѣти, р=щенный, вы р=ста (хрещеный, выхреста), тепрь; в односложных дѣнь, пѣнь (ср. Серб. и церк.), и пр.

4) Розличае ы вѣд и: для того вымавляе: быв, были, было, бывши, бывало вм. був, були, було, бувши, бувало.

5) Любит дж (церк. жд, серб. h) медже, чуджый; а в глаголах (як ходжу, нуджу) спѣльно из Галицьким розпорѣчьем.

6) Нарѣчя зле, добре, красно на подобие церковно-словенск. (по нашому выговору) мают ѣ: добрѣ, злѣ, краснѣ; такожь кажут: сѣдѣти, дѣтина, мѣнѣ, síd'ity, d'ityna, zli, dobri.

7) Вм. спѣвае, просихае (укр. спѣва́, просиха́) говорят. спѣват, просихат.

8) Вм. маємо, будемо або маєм, будем говорится: будеме, мазме (ср. серб. чesk.); вм. ходѣмо, несѣмо або ходѣм, несѣм = ходьме, несьме и пр.

9) Глаголы скорочаются вм. чусшь = чешь, будешь = бешь; хочу = чу або хчу (ср. серб. хћу); с чого над нижним Сяном выробило ся на польскій лад: *хцу, хцешь, хцете*.

10) В уменшительных именах вм. енькій, онькій, кажут: -ейкій, -ойкій, бѣлейкій, вечаройка, дѣвойка (ср. серб. ђевојка), бѣејкіј, веѣаројка, дѣвојка.

11) Вм. нема кажут не ѣ (ср. чesk. неj); вм. бымых, мавбых, казавбых; вм. к менѣ, к собѣ = д мѣнѣ, ид собѣ: замѣсть весь, все = вшиткій, вшитко (ср. слов. и болг. сичкити) и пр.

На стор. 142 на долинѣ „Kastelan u Stolpina p. Torogow, k. Złoc̄), выпустити, бо там нема Швабѣв.

Стр. 143. Małenica поправити Малиниско (Małynysko).

Стр. 144. Morkotyn поправ. Mokrotyn.

Поправки узгляднені Шафариком зазначені окремо на картці п. а.

Пřídavky a opravy k prvámu vydání.

(видрук. 1842 р. окремо 2 л.)

Str. 12. ř. 14 přidej: dále na východ po celé Sibirii, na čtvery gubernie, Tobolskau, Tomskau, Jenisejskau, Irkutskau, a dvě oblasti Jakutskau a Kamčatskau, rozdělené, s 2,800.000 obyvateli, z nichž asi tři čtvrtiny Rusové.

Str. 25. ř. posl. místo Turkáw čti: Tataráw.

Str. 26. ř. 10. po tak: přidej: w podřechi Nowohradském a...

Str. 27: ř. 15 po: křičí přidej: č. zowe. t. ř. 29—31 čti: mají je místo a, a: žjety (žati), tježko (těžko), pšenycje (pšenice); y místo o: lyžka (lžíce), drywa (dřeva).

Str. 142. ř. posl. a str. 143 ř. 1 vymaž: Kastelan-Złoczow t. ř. 10 čti: Malinisko a vymaž (Małenica?).

Str. 144. ř. 2 čti: Mokrotyn.

Str. 155. ř. 14 čti. polovyna.

Na Mappě w polí Fl. místo Podhírce (řeka) oprav Zbruč.

B.

Поправки імен галицьких місцевостей до виданої Ш—ком мапи впринисав Головацький до листу Запа Шафарикови з 10/7 1842. Подаємо їх далі у переписці Запа.

4. Листи Я. Головацького до В. Ганки.

Головацький познайомив ся з Ганкою особисто підчас свогого побуту в Празі 1849 р. у вересні. Переписка починаєть ся у 1852 р., а кінчить ся у 1865 р. Усіх листів 11. Відповідий Ганки 4. Останні оголошені дром К. Студинським, (Кореспонденція Якова Головацького в літах 1850—62, Львів 1905). Листи Г—го уже оголошені у виданню: „Письма къ Вячеславу Ганкѣ“, В. А. Францевъ, Варшава 1905, ст. 221—237, ізаа того в наших матеріялах їх поминаємо.

5. Лист Якова Головацького до Шембери.¹⁾

1865. 19 (31). І Г—ий просить прислати Шемберові видання і посилає на них гроші.

Многоуважаемый Господине!

Со времени нашего вспольного дѣйствования въ комисіи 1849 года учрежденной для уложения юридической

¹⁾ Альойс В. Шембера (* 1807 † 1882). Професор чеської мови на академії в Оломуці, а відтак у Берні (морав.). Учасник

терминологіи не было случайности ни лично стрѣтити ся зъ Вами, ни письменно повѣдати ся. Припоминаясь давной знакомости удаю ся къ Вамъ съ просьбою о благосклонномъ высланіи нѣкоторыхъ сочиненій Вашихъ: а именно

Základové dialektologie¹⁾ . . . . . 1—50 х.

Dějiny řeči a liter. českosl.²⁾ I. . . . . 1—50 х.

dto dto II. sv. 1—2. —80 х.

Summa . . . 3 fr. 80 х.

На которыя посылаю 4 fr. а. В.

Въ ожиданіи скорого отвѣта честь имѣю оставатись
Вашъ усердный почитатель

Яковъ Головацкій

ц. к. профессор. унив. Львов.

19/31. Янв. 1865 г.

6. Лист Я. Головацкаго до Франт. Єзбери.³⁾

1872. 29. IX. Г—ий дякує за присланіє Єзберові брошури і їх одінок. Збірлик нар. пісень. Просить о інформації в справі зготовлення у Варшаві карти тишів, одежі і т. д., потрібних для видання пісень. Просить о інформації до задуманої географічної карти.

Милостивый Государь Феодоръ Ивановичь!

Я душевно благодарю Васъ за присланныя мнѣ Вами брошюры. Нѣкоторыя изъ нихъ были мнѣ уже извѣстны, но я съ душевнымъ наслажденіемъ читаю ихъ. Онѣ всѣ насквозь пропитаны искреннимъ Славянскимъ духомъ — отъ нихъ такъ дышетъ взаимная славянская любовь — изъ за которой проглядываетъ отрадная будущность всеславянскаго единства. Дай Богъ намъ побольше такихъ писателей и сочиненій писанныхъ въ такомъ духѣ. Въ непродолжительное время я пошлю Вамъ мою брошюру написанную въ такомъ же направленіи. Gutta cavat lapidem non vi, sed saepe cadendo.

Письмо Ваше доставилъ мнѣ не г. Машковскій, а какой то другой господинъ, его сосѣдъ изъ Смоленской губерніи.

Комісії для уложенія славянської правничої термінології у Відні 1849 р., відтак професор ч. мови у Відні і редактор ч. перекладу законів. Автор численних літературних і наукових праць. Головна його заслуга, се студії про Моравію і її піднесення. (Н. В. Ягличъ, Історія слав. филол., оп. сѣт., ст. 603—6).

¹⁾ Základové dialektologie československé вид. у 1864 р.

²⁾ Dějiny řeči a literatury české вид. у 1858 р.

³⁾ * 1829 р., доцент слав. мов на варшавському університеті, автор дрібних розправ, з ідеєю злуки Славян на основі кирилівської азбуки.

Я объяснился съ нимъ на счетъ мѣста для г—на Машковскаго. При томъ я радъ, что постороннее дѣло привело насъ къ взаимной перепискѣ. Чтобы она и далѣе продолжалась — я опять начну писать о дѣлѣ. Мой сборникъ народныхъ пѣсенъ печатаемый в Чтеніяхъ Императ. Общества исторіи и древностей російскихъ выдетъ въ особыхъ оттискахъ въ Москвѣ въ III томахъ или 4 частяхъ. Сочиненіе должно выти въ концѣ настоящаго года. Я вознамѣрилъ украсить изданіе хромолитографическими и ксилографическими картинами, представляющими народные костюмы и типы или картины изъ народнаго быта Галицкой и Угорской Руси. Я предполагаю изготovitъ ихъ въ Варшавѣ, по той причинѣ я прошу Васъ о содѣйствіи. — Потрудитесь по милости въ литографію Фаякса и спросите его; не принялся ли бы онъ сдѣлать ксилографическія картинки въ видѣ прилагаемой картинки. Я пошлю ему образцы, срисованные на особой бумагѣ — нужно будетъ перенести ихъ въ уменьшенномъ форматѣ (съ 4-ой въ 8-ю доль) и отпечатать. Ксилографическихъ картинокъ будетъ 4 или 5.

Спросите, по милости, сколько будетъ стоить таковая картинка на бѣлой бумагѣ въ 1600 экс. — и спросите, какъ скоро такія картинки могутъ быть изготвлены. Спросите при томъ, сколько будетъ стоить такаяжъ картина, если бы одну или другую хромолитографировать, т. е. печатать разукрашену.

Еще одно дѣло. — Въ непродолжительномъ времени мнѣ понадобится изготвленіе географической карты въ величинѣ Шафарикова „Славянскаго Землевида“ — касательно шрифта же похоже на карты изд. Словинской Матицей (нап. во Вѣнѣ). Сколько требовалъ бы Фаяксъ (или кто другой въ Варшавѣ) за такую работу въ тысячахъ двухъ или трехъ эксемпляровъ.

Въ ожиданіи Вашего отвѣта честь имѣю оставаться съ истиннымъ почитаніемъ и преданностію Вашъ
покорный Слуга

Яковъ Головацкій

Вильна 29 Сент. 1872 г.

III.

Лист Івана Бірецького до К. В. Запа.

1848. 20. V. Бірецький рад з того, що на відозві скликуючій „всѣхъ братѣвъ Словенськихъ“ у Прагу підписаний Зап. Журить ся, хто з галицьких Українців туди поїде і поговорить про спільні справи „великої Словенщини“. Хоч Русин був від віків свобідний, втратив волю і мусів Ляхови служити. Односторонна петиція Поляків. Їх крик проти укр. опозиції. Сліпа ненависть Поляків. Руська Рада і петиція. Домагання і програма Українців. Поляки хочуть Польщі в давних границях. При допоміж Славян побідить українська свята справа. Просить Запа стати речником Українців. Здоровить Шафарика, Ганку, цілий чесвий собор і питає, чи буде „батько наш Коляр“.

Бахурь дня 20-го Мая 1848.

Любезный Друзе!

Радостию многою возрадовало ся серце мое, обачивши имя твое медже підписами вѣдозвы, взываючої всѣхъ братѣвъ Словенськихъ на 31-го Мая до старосвѣтцкой городѣвъ матери Праги. Не сумнѣваюсь, що всѣхъ Словенъ

¹⁾ Лист вправді без адреси, однак нема ніякого сумніву, що він писаний до Запа, як до широго приятеля і одного з організаторів Славянського зїзду в Празі 1848 р.

Іван Бірецький † 1883 р. в 68 році життя. Товариш Головацького і Вагилевича. Займав ся етнографією. Зібрані ним загадки увійшли у збірник Ількевича: Галицькі приповѣдки и загадки... 1841 р. Брав живу участь у працях зїзду „руських учених“ 1848 р. (Студинський, Кореспонденція Я. Головацького, I, ст. LIX). Інтересну й тенлу характеристику Бірецького дав Вагилевич у листі до Погодіна з 8/11 1843; „Тогда также я имѣлъ счастье какъ послушатель послѣднаго года С. Богословія (с. е у 1839—40 pp.) назвать г. И. И. Бѣрецкаго своимъ другомъ, ибо онъ пламенной душей объялъ все что есть славянское, особенно страну поэтичѣскую, гордился изъ имени быть южноруссомъ и самъ имѣлъ значительный Сборникъ народныхъ пѣсень, а между ними было нѣсколько колядныхъ. Чрезъ него я получилъ колядныя пѣсни изъ

заступники на голосъ той до Васъ поспѣшатся, але ктожь поѣде зо стороны Русинѡвъ Галицкихъ? Кто промовитъ за нами слово ласкавое? Тяжко кто зъ нашихъ буде при томный нарадамъ Вашимъ, бо не ма кому обняти справу русскую, нема кому зъ нашихъ поговорити купно съ Вами о общихъ справахъ великой Словеньщины. Таке теперѣшне положеніе наше. — Коли всѣ народы тѣшатъ и радуются оденъ тѡлько Русинъ смутный и невеселый не чудуй же ся и теерь брате, що туга лієся изъ сердца моего.

Хоць Русинъ свободенъ бувъ изъ первовѣка, якъ и всѣ матери Словеньской чада, но черезъ крамолы и злое князѣвъ своихъ пануваня потерявъ свою народню свободу и мусѣвъ рѡдному брату своему Ляхови служити. Якъ му ся въ тѡй службѣ черезъ пѡвпята блисько вѣка поведило, всѣ о тѡмъ знаете добре. Наконецъ лихая доля осудила, що оба браты въ чужую дѡстались неволю.

Приключенія 13-го и 14-го Марця встряснули цѣлу Австрію рѡзнародну, вѡльности свѣтле засвѣтило соньце, а лучами своими всѣ народы изъ своего пробудило сону (sic!), щобъ всѣ домагались правъ запереченыхъ, и пѡдно-оили пригнетенны народовости. Здавало ся и намъ, що безъ всякой перешкоды прецѣ разъ прійдемо до себе, слово царское було намъ на тое порука. Але лежавши тѡлькїи вѣки въ тяжкой немочи политической, годѣ намъ було швиденъко прилагодитись; а нѣмъ мы прочумали ся, вже браты наши Поляки уложили во Львовѣ перокую петицію, въ котрѡй о собѣ добре постарались, а о насъ они словомъ не спомянули. Просили о гваранцію народовости польской и запровадження польского языка въ школахъ, судахъ и урядахъ въ цѣлѡй Галичинѣ (якбы въ ней Русинѡвъ не було) и т. п. все тое добре Вамъ вѣдомо буде. Бачивши Русиня такую односторонну петицію тенденцію, декотри ю зо всѣмъ пѡдписовати не хотѣли, иншіи лише зъ застереженіемъ правъ, народовости нашої приналежныхъ, пѡдписали. Звѣдты на насъ Братя Поляки великій крикъ пѡдняли: Що вы думаете собѣ Русини, вы сами слабы, ничого безъ насъ не порадите; ваша мѡва не образована, нарѡдъ темный, а заступникѡвъ справы вашои не

Вишніи“... (Письма къ Погодину, *op. cit.*, ст. 646). Из Запом познайомив ся у Львові і з ним лучила його щира приязнь. (Лист Біренцького до Головацького 31. I, 1820. *Коресп. op. cit.*, ст. 22—24). Переписував ся з Запом (Коресп. *op. cit.*, ст. 26—28, 64—65). Називає його „любий“, „наш добрий“, „наш Владислав“ (Коресп. *op. cit.*, ст. 26—28, 64—65, 238—39). Зап радий його письмам (Коресп. *op. cit.*, ст. 20). Називає його „наш Вѣфеску“ (Коресп. *op. cit.*, ст. 24, 42).

маете. Вы изъ давна до нашої короны належали, для того и на дальше (т. е. на вѣки) подъ нашою властію zostавати вамъ нужно, бо право тое килькавѣковимъ посѣданіемъ узаконено!? Другіи навѣтъ такъ далеко зайшли въ своимъ нерозумѣ, що конечно сказати хотѣли же мы Русинами звати не повинись, бо первовѣчни предки наши коло города Києва Полянами именовались!?

Изобразити собѣ легко можешъ, якъ такіи говоры, письма и имъ одвѣтти поступки дѣлати мусѣли на Русинѣвъ, зъ давной неволѣ ще зо всѣмъ не пробаторившихся! Не сподѣваючись въ такихъ обстоятельствахъ для себе ничего доброго, Русини формально вѣдъ Полякѣвъ вѣдѣлилися, злежили подъ покровомъ Губернатора народню (sic) Русску Раду и подали зо своей стороны особливую петицію до Царя. Тое допѣро всѣмъ очи отворило. Мудрійшии пѣзнали, що тая розлука для справи польской не корыстна, для того обманомъ хотять тое затерти уживаючи до того розмайтыхъ средствъ; а дурнѣ кричатъ смѣются а навѣтъ и наругаются съ того. Предсѣдателемъ рады русской есть Яхимовичъ, именованый Владыка Перемискій, належать до неи священники русскіи, ставропигіяне и много изъ мірянъ Рускихъ. Цѣль свою намъ ищи не обвѣстили, (бо „Зорѣ Галицкои“, котра вѣдъ 15-го Мая шо тиждень по аркуши виходить ще не читаемъ), але иншой мати не можуть, якъ тѣлько образование народности своей на основанію чисто русскимъ подъ покровительствомъ Царя Австрійского, Галицкого короля конституційного. Чого иншого въ нынѣшнемъ часѣ домагатися ани не можемо ани не хочемо.

Мы хочемо згоды и спокою и щирого нобратимства зъ брати Ляскими якъ и зо всѣми брати Словенскими, але они мусять о тѣмъ забути шо були колись нашими Панами (няй Богъ насъ на всѣгда хоронитъ вѣдъ такого пануваня) и лишити намъ вѣльное мѣсце, абысьмы могли образовати ся на власной народной нивѣ. Хоць мы бѣднѣ и убоги, зо всѣхъ Словенскихъ братѣвъ позадѣ зѣсталися, прецѣ не хочемо стратити своей самоѣстности, не хочемо бути орудіемъ до осягненія самолюбныхъ намѣреній. Намѣренія братѣвъ Полякѣвъ суть дуже ясны: хотять Польски въ давныхъ границяхъ вѣдъ Балтицкого до Чорного моря яко одное политическое тѣло зъ одними институціями а шо гбрше зъ однимъ урядовымъ языкомъ т. е. хотять панувати не тѣлько надъ нами слабыми Русинами, але надъ всѣми брати Словенскими. А може я неправду кажу? Читай „Dziennik narodowy“, читай „Postep“ пальцемъ намацаешъ тое. Для того правды приняты не хотять, у нихъ Словенщина — Польска!

Правда тое брате любезный! що мы теперь дуже слаби, але чи не маємо рідныхъ братѣвъ Словенскихъ, котри подати намъ повинни руку помочи, и спомогати насъ въ потребѣ? По грошику вдовинѣмъ звержетесь на насъ, подасте по щепику изъ вашей землѣ, а мы всею зъ сердечною подякою приймемо, на нашій (sic) красной и плодovitій посадимо землицѣ, розмножимо садокъ красный, и благословити будемъ Васъ на вѣки! Бо чижъ для того, що словеснѣсть наша на низкой образованія степени, що мы найдовшии лѣта у гѣркѣй неволѣ вѣкъ свѣй коротали, и теперь не маемъ огрѣти ся на теплотѣ вольности соньця, але вѣдречись имени своего и на вѣки носити пѣданства узы? Тяжко прийде на ново начинати бо весь початокъ в тяжкій, але помалейку змужаемся а змужавшись возхитимо предную славу нашу! Одже брате така наша святая справа, якъ марный хробачокъ вѣдгрѣбаемо ся а чей бы прийти колись до себе. Прецѣ и о насъ спомянѣтъ въ Вашихъ розговорахъ, и насъ узнайте за своихъ братѣвъ, хоцъ въ рядѣ остатныхъ? Бо такъ Богъ изъ первовѣка розположивъ, щобъ насъ було пять братѣвъ Словенскихъ.

Нехай згине вѣчная незгода, котра пануе теперь въ Галиччинѣ меже нами, а котру мы якъ змѣю огидну ненавидимо, але годѣ намъ и пѣдъ ноги дати ся стопати въ роцѣ 1848.

Ты брате! бувъ у насъ и всею добре знаешъ. Ты и тое знаешъ, якъ сердечно Русинъ любитъ всѣхъ Словенъ, ты найдешъ ласкавыхъ слѣвъ поговорити прѣязно о насъ. Зверни увагу въ тѣмъ смыслѣ на насъ, якъ тутки щиро и справедливо ти пишу, не обявляючи навѣтъ имени моего, бо если такъ буде пѣзнѣйше якъ в теперь у насъ неохжно станемось поталою братной незгоды. Напиши менѣ поскѣнченѣмъ соборѣ, що доброго урадите на немъ, а знаешъ що всею зъ того дуже буде занимати мене.

Поздорови вѣдъ мене ПП.: Шафарика и Ганку, кокрыхъ хоцъ не зъ лица знаю но въ подобизнахъ все на нихъ позираю. А може и батько нашъ Кольбаръ буде у Васъ? Поздорови цѣлый честный соборъ словенскихъ мужѣвъ. Честь и поздоровленіе имъ одъ всѣхъ Галичкихъ Русинѣвъ!

Твоѣй щирѣй прѣятель.

Иванъ Бѣрецкій
з Бахура.

per Przemysł Dubiecko.

Може немає ще вѣдозвы вѣдъ Русинѣвъ до Полякѣвъ то Вамъ посылаю.

IV.

Переписка Осипа М. Бодянського.

1. Листи О. Бодянського до П. Шафарика.

Переписка починаєть ся у 1836 р. а кінчить ся у 1857 р. Усіх листів 26. Вони припадають на роки 1836, 1842, 1847, 1849—57.

Шафарик поважно інтересував ся московською, українською і білоруською мовою. У 1832 р. питаєть ся Шафарик: „Kdo dialektu ruské a maloruské dosavad dokonale vyskoumal? co v těch věcech psáno, nic neplat“. (Лист до Паляцького, Čas. Česk. Mus. 1832, 110—11). Шафарик заявляє Востокову: „Auch wäre mir eine gedrängte Auskunft über die slavischen Sprachdialekte in Russland sehr wünschenswerth“ (Лист Востокову 4 вересня 1833, Сбор. стат. 1873, V. ст. 309). Користаючи із побуту Погодіна в Празі 1835 р. і знайомости з ним, яка скоро перейшла у щиру приятельськість, просив його поетарати ся о діалектольоґію східної, т. зв. руської групи мов і о етноґрафічну карту Росії. Просьбу свою повторив у листі з 26/IX 1835; „Die ethnographische Karte von Böhmen, welche ich Ihnen schicke, soll Ihnen als Musterkarte bei der Verfertigung einer ähnlichen Karte über die Slaven in Russland dienen. Über die russischen Dialekte schreibe ich Ihnen meine Anfragen diesmal nicht theils weil die Zeit zu kurz ist, theils aber auch, weil die Sache ziemlich klar ist nach dem was ich Ihnen mündlich darüber mitgetheilt. Später schrieb ich dennoch etwas, und legte es hier bei“, примічує III—к. III—к говорив багато на цю тему і з Кирівським і мав надію, „dass er selbst den fraglichen Gegenstand am besten erledigen und meine Wissbegierde befriedigen könnte“ (Письма, op. cit., ст. 144). Як дуже це питання лежало Шафарикови на серці,

доказує його лист із 23/V 1836: „Und nun, mein theuerster Freund, erlauben Sie mir meine Bitte zu wiederholen, und Ihre Aufmerksamkeit auf diejenigen Gegenstände zu lenken, deren Erledigung ich Ihnen und dem Herrn v. Kirjewskij so dringend empfohlen habe. Ich meine die genaue Untersuchung, Bestimmung und Classificirung der Sprachdialecte des Russischen, und die Anfertigung einer ethnographischen Karte vom europ. Russland, besonders in Beziehung auf die slaw. Völker in demselben. Ich kann Ihnen nicht sagen, wie sehr mich diese Sache fortwährend interessiert und beschäftigt. Ich habe meine Vorarbeiten dazu seitdem bedeutend vermehrt. Das slaw. Russland muss ich ganz Ihnen überlassen. Nur nicht gezaudert und hinausgeschoben. Sie werden sehen, wie viele Schwierigkeiten dabei zu überwinden sind und wie viel Zeit und Mühe eine solche Arbeit braucht. Schreiben Sie mir, ob irgend ein Anfang, ein Schritt dazu geschehen ist?“ (Письма, op. cit., ст. 163). Ще раз пригадує III—к свою просьбу листом' з 4. VII. 1836. (Письма, op. cit., ст. 165).

Між тим Погодін, не чекаючи нового понаглення, вже на першу пригадку Шафарика з 26/IX 1835, а може й раніше, передав його просьбу Бодянському, що сповнив її частинно, починаючи листом з 26. IV. ст. ст. 1836 р. характеристику української мови і її діалектів. До такого поладнання справи признаєть ся і Погодін: „До сихъ поръ не могъ я исполнити этого желанія Шафарика, не имѣя нужныхъ на то познаній, ни средствъ, ни времени. Я послалъ ему только краткое извѣстіе о разселеніи литовскаго племени изъ письма Ходаковскаго, и малороссійскаго — въ письмахъ О. М. Бодянского“ (Письма, op. cit., ст. 163, прим.). Бодянський передав своє письмо Погодіну, а цей разом із своїм письмом з 26. V (7. VI) 1836 переслав його Шафарикови. III—к у листі до Погодіна з 7. VIII. 1836 пише: „Ihr Schreiben vom 26. Mai (7 Junl), sammt dem Beischluss von Hrn. Bodjanskij (Über den kleinrussischen Dialekt) ist mir bereits vor längerer Zeit richtig zugekommen. Da Sie in demselben nicht erwähnen, durch wen Sie es schicken, so weiss ich auch nicht wessen Zumittelung ich es zu danken habe: ich erhielt es mit dem Poststempel, wie es mir scheint, aus der Lausitz“. (Письма, op. cit., ст. 169). У тому

самому листі дякує теж і Бодянському: „Herrn Bodjanskij sage ich meinen herzlichen Dank für die interessanten Mittheilungen über die Wohnsitze der Kleinrussen und ihrer Mundart. Gern hätte ich ihm schon jetzt geschrieben, allein dringende Geschäfte nöthigen mich, es auf andere Zeit zu verschieben. Mit Verlangen sehe ich der Fortsetzung entgegen; nur muss ich ihn freundschaftlich bitten, etwas deutlicher (lesbarer) zu schreiben, und seltene kleinrussische Wörter häufiger zu erklären. Das Lesen seiner Hand macht mir und meinem Freunde Čelakovsky Schwierigkeiten“ (Письма, op. cit., ст. 172). А у листі з 24. X. 1836 Шафарик просить Погодина: „Entschuldigen Sie mich bei unserm lieben Herrn Bodjanskij, dass ich ihm nicht schreibe. Seine Briefe machen mir grosses Vergnügen: ich danke ihm herzlich für seine literarischen Nachrichten. (Письма, op. cit., ст. 180), Шафарик Бодянському так і не писав скорше, аж у 1838 р. Такий початок переписки і заочної знайомості між Ш—ком і Б—им. Особисте познайомлення припадає на кінець 1837 р. Листи Шафарика до Бодянського від 1838—1857 рр., числом 85, видані у „Чтенія-х въ Имп. Общ. Истор. и Древн. Рос. при Моск. Унив. 1895 р. п. з.: Письма П. І. Шафарика къ О. М. Бодянскому (1838—1857) приготовленныя къ изданію П. А. Лавровымъ и М. Н. Сперанскимъ, Москва 1895.

Я оголошую поки що три листи Бодянського, як найцікавійші. Інших, що доторкають обміну книжками, різних поручень, видавання памяток, новин з'обсягу фільольогії, історії і т. д., ізза технічних причин тепер не оголошую. Зроблю це при іншій нагоді. Деякі виїмки із листів Б—го подав В. А. Францев: Очерки по історіі чешскаго возрожденія, Варшава 1902. На своєму місці буде про них мова.

* * *

1. 1836. 26. IV. ст. ст. Бодянський рад сповнити просьбу Шафарика передану Погодином. Ізза недостачі потрібного знання полишає на боці мови великоруську і білоруську та їх діалекти. Пише про українську мову і її наріччя. Укр. мова давнійша від великоруської. Вона самостійна. Уваги про етнографічне розміщення, історію і поезію Українців в Шафар.: Geschichte d. slav. Spr. u. Lit. 1826. Звучня. Обіцье, деклінацію, конюгацію, складню і короткий начерк історії укр. мови й літератури. Просить писати до себе в чеській мові.

Москва 26 Апрѣля 1836 года.

П. I. Шафарику.

М. П. Погодинъ передалъ мнѣ одну изъ Вашихъ къ нему просьбъ (3), именно: о главнѣйшихъ языкахъ Россіи, т. е. объ яз. Велико-Россійскомъ, Мало-Россійскомъ и Бѣло-Русскомъ, пространствѣ земель обхватываемомъ каждымъ изъ нихъ, отличительныхъ свойствахъ, ихъ нарѣчій, и т. п. Я¹⁾ очень радъ буду, если сколько-нибудь удовлетворю Ваше желаніе своимъ посыльнымъ рѣшеніемъ Вашего вопроса; впрочемъ напередъ оговариваюсь, что я ничего немогу сказать Вамъ новаго о нарѣчійхъ Велико-Р. языка: Новгородскомъ, Суздальскомъ, Олонекскомъ, и т. п.: нарѣчія эти, пока, и для насъ — темна вода во облацѣхъ воздушныхъ. Я сдумѣлъ бы наговорить Вамъ многое множество объ этихъ нарѣчійхъ, особенно объ языкѣ Бѣло-русскомъ, тѣмъ болѣе, что пѣсенъ на этомъ послѣднемъ имѣется у меня довольно порядочное собраніе (около 2500); но въ дѣлахъ подобнаго рода я положилъ себѣ правиломъ: не произносить своего суда о томъ, чего самъ не имѣлъ случая видѣть, слышать, провѣрить на туземцѣхъ: вѣдь страны то этѣ не за горами? Авось, рано — поздно, приведетъ Богъ побывать тамъ, прислушаться, наглядѣться, свѣрить, перевѣрить вычитанное и перенятое отъ другихъ, и, тогда уже, подвести конечный итогъ. И такъ я буду говорить съ Вами только о томъ, что, по моему мнѣнію, знаю сколько-нибудь; слѣдовательно объ языкѣ Мало-Россійскомъ и его нарѣчійхъ, какъ Мало-Россійянинъ. Не считаю нужнымъ толковать съ Вами о томъ, что языкъ Южныхъ Руссовъ (Мало-Р.) столько же древнѣе, какъ и языкъ Сѣверныхъ Руссовъ (Вел.-Р.) если только еще не древнѣе, по крайней мѣрѣ касательно письменныхъ памятниковъ, въ коихъ легко можно замѣтить его присутствіе, ни о томъ, что онъ столькоже самостоятеленъ, столькоже языкъ, какъ и языкъ Велико-Р., съ которымъ у него то лишь и общаго, что оба они языки Славянскіе; тѣмъ менѣе считаю нужнымъ говорить съ Вами о томъ, что, будтобы языкъ этотъ нарѣчіе Велико-Р., или что хуже и смѣшнѣе всего, Польскаго, какаѣ то смѣсь перваго съ послѣднимъ... Равно не стану вычислять Вамъ и его сходства близкаго-отдаленнаго, съ другими Славянскими языками, его отношеній, разницы и т. п. Разсуждать объ этомъ съ Вами, такъ коротко знакомыми со всѣми языками Славянскими, былобы съ моей стороны не только смѣшно, но просто ребячество, незнаніе, съ кѣмъ дѣло имѣть.

¹⁾ Відси у Францева, Очерки, оп. cit., ст. 328, але в дечім відмінно від оригіналу.

Вы сами уже въ своей И. Л. и Сл. Я., отчетно то означили мѣсто жительства Южно-Руссовъ въ прислушномъ, истинномъ смыслѣ; только, по моему мнѣнію слѣдуетъ исключить отсюда Губерніи: Орловскую, Рязанскую и Томбовскую; границы ихъ издревле были границами Сѣверной Руси съ Южною. Далѣе и Южно-русскій языкъ начинается не съ середины Галиціи, но какъ Карпато-Россы, такъ и Русняки, живущіе въ С. В. Венгріи, говорятъ тоже, если не языкомъ Мало-Россы, такъ его нарѣчіемъ, или лучше: быть можетъ ихъ-то языкъ и былъ когда-то первобытнымъ языкомъ теперешнихъ Мало-Россянъ, потому что засѣленіе Южной Руси, по всѣмъ догадкамъ, чутъли не отъ Карпатъ и изъ-за Карпатъ производилось. Теперь же языкъ Русняковъ Закарпатскихъ, Карпатскихъ и Галиційскихъ, равно Руссовъ Западной Украины (на правой странѣ Днѣпра), Задеснянцевъ, и т. д., суть нарѣчія Мало-Россійскаго языка того, которымъ говорятъ въ Восточной Украинѣ или на лѣвой сторонѣ Днѣпра, т. е. в Губб.: Полтавской (сердцѣ чистаго, настоящаго Мало-Р. яз.), Черниговской (по Десну и Сеймъ), Слободско-Украинской (въ западныхъ уѣздахъ) Екатеринославской (сѣверо-западныхъ уѣздовъ), на Черноморьѣ, въ Азовѣ и Анапѣ (у Запорожцевъ), отчасти въ Приднѣпровскихъ уѣздахъ Киевской губ.¹⁾ Языкъ первыхъ я считаю потому нарѣчіемъ, что въ немъ множество польскихъ, словацкихъ и др. словъ и оборотовъ; языкъ Задеснянцевъ потому нарѣчіе, что въ немъ множество словъ и оборотовъ Русскихъ, Бѣло-русскихъ и отчасти Польскихъ; такая же смѣсь замѣчается въ языкѣ Мало-Россянъ, обитающихъ въ нѣкоторыхъ уѣздахъ губерній: Кишиневской (съ примѣсю словъ Польскихъ, Молдав., Татарскихъ и Турецкихъ), Херсонской, Таврической (Татар), Воронежской, Саратовской, Пеньской, Курской (въ уѣзд. южн.), Южной Сибири (съ примѣсю словъ В.-русскихъ) и т. д. Велико пространство захватили сесѣ Южные Руссы; ихъ родина не уступаетъ родинѣ Сѣверныхъ Руссовъ; число ихъ не меньше числа послѣднихъ; чтоже касается до Исторіи, то въ Исторіи Руссовъ Юга гораздо болѣе движенія и жизни, чѣмъ въ Исторіи Руссовъ Сѣвера. Причина? Причина та, что тамъ дѣйствовалъ народъ всею массою своею, а здѣсь только государи; народъ же оставалъ празднымъ, зная о томъ или другомъ событіи лишь по насылавшимся грамотамъ да церковнымъ молебствіямъ, и т. п.; исключая весьма немногихъ происшествій, въ которыхъ принималъ

¹⁾ Досе у Францева, Очерки, оп. cit., ст. 329. Відси пропущено аж до „Велико пространство“ і т. д.

онъ прямое участіе; а которыя, какъ исключенія не мѣшаютъ главному положенію быть справедливымъ¹⁾).

Отсюда, тоже изъ образа жизни, установленій, климата, природы, и т. п. Велико и Мало-Россіянь, я, между прочимъ, по случаю разбора Словацкихъ пѣсенъ, изд. Я. Колларомъ (помѣщеннаго въ 15 и 16 NN. Московскаго Наблюдателя 1835) вывелъ заключеніе о духѣ, характерѣ и отличительныхъ свойствахъ пѣсенъ того и другого народа, т. е. пѣсни Сѣверныхъ Руссовъ угрюмы, унылы какъ ихъ родина; отсутствіе многосторонней политической дѣятельности лишило ихъ драматическаго движенія, а ограниченіе себя однимъ настоящимъ, заключеніе въ одномъ окружающемъ быту, сообщило имъ повѣствовательно-описательную форму, самую простую, легкую, подручную; слѣдовательно это поэзія наглядная, только что скользящая по предмету вещественнаго и духовнаго міра, поэзія, если угодно, объективная, но тутъ и конецъ всему. Совсѣмъ другое пѣсни Южныхъ Руссовъ: въ нихъ, въ слѣдствіе многосторонней дѣятельности народа, цѣлые пята вѣковъ невлагавшаго въ ножны меча, ведшаго день и ночь борьбу съ внутренними и внѣшними врагами, отъ Бурлацко-Гайдамацкаго быта перешедшаго къ Козацкому, а отъ этого съ слезами на глазахъ къ Чумацко-Земледѣльческому, въ пѣсняхъ этого народа выражается неудовольствіе, досада на свою шерба тую долю, вполне отразившіеся въ нихъ, стоящіе на первомъ мѣстѣ, заслоняющіе собою все прочее, какъ побочное, служащее только для точнѣйшаго, удобнѣйшаго проявленія преобладающей, главной идеи. Козаки чувствовали что они имѣли полное право на лучшій жребій, достойны его, но при всемъ своемъ усилии не могли достигнуть цѣли своихъ желаній: естественно, въ такомъ положеніи, изъ груди ихъ должны были вырваться горькія жалобы на свой рокъ, глубокая тоска, сильная грусть облечь сердце, и, наконецъ вылиться въ пѣснѣ какъ повѣренной души всякаго Славянина. Касательно изложенія, оно, по причинѣ столько дѣятельной, бурной, кипучей, полной заботы и безпокойства жизни, исключительно — Лирико-Драматическое, вездѣ дѣйствіе, порывъ, буря, вездѣ драма, вездѣ жизнь, огненная, пламенная... Признаюсь, я съ умысломъ удалился въ сторону отъ своего настоящаго предмета прибравши съ къ слову, и завелъ рѣчь о пѣсняхъ; но это потому, что въ Вашей И. Л. и Я. Сл. я нашелъ, будтобы „характеръ народныхъ Мало-Россійскихъ пѣсенъ всякаго рода вообще элегическій“. Это не такъ... Теперь обращаюсь къ языку, и, если Вамъ угодно будетъ, пройду съ Вами вкратцѣ, по

1) Доси у Францева, op. cit., ст. 330. Дальше пропущено.

крайней мѣрѣ, Этимологию Южно-русскаго языка, чтобы, такимъ образомъ, отыскать тѣ отличительныя, ему одному приличныя свойства, коими онъ разнится отъ яз. прочихъ Славянъ, указывая тутъ же и на характеристическія признаки его нарѣчій... Начнемъ съ Азбуки!

Азбука Мало-Россіянь меньше тремя буквами азбуки Велико-Россіянь, именно въ ней нѣтъ: *ѣ, ѓ, ѵ*. Въмѣсто первой употребляютъ или: а) *ав*: хвуда, хвыля (волна на водѣхъ) хвартухъ, хвасоля; б) просто *х*: Охримъ?; с) *н*: каптанъ, Остапъ, Пылыпъ: д) *к* кухвайка; е) *кв*: квасоля (чаще всего хв). Въмѣсто второй: а) *хвт*: Саваохвтъ, кахвгызма, рыхвтма: б) *хв* Хведоръ, Хведося; с) *х*: Хома; д) *н*: Агапія (Огапія, Гапка), Опанасъ (Папасъ); е) *т*: Марта (Марѳа). Въмѣст третьей: а) *ы*: мыро; б) *в*: Евангелья. А послѣ *ц* въ концѣ слова обращается въ *я*: тройця, царыця. Въ нарѣчій Галиційскомъ эта буква послѣ *ж, ш, щ, ц, ч* выговаривается за *е* твердое: жехъ, шеную, щевель, честую; Карпато-Россы буквы *е* въ срединѣ и на концѣ словъ, выговариваемую Галиційцами за *е* твердое: месо (мясо), дне (дня), произносятъ за *а*: масо, дна. В обыкновенно вѣслов, иногда переходитъ въ *н*: Бодай тебе! Подай тебе! В обыкновенно: кромѣ того; а) безъ всякаго разбору въ предлогѣ *въ*, въ славѣ весь и другихъ, начинающихся этою буквою или имѣющихъ ее въ срединѣ, обращаетъ въ *у*: у мене, устѣ, ухопивъ, навтикача; б) прибавляется къ словамъ, начинающимся буквою *о*, обращающеюся въ такомъ случаѣ большею частію въ *и*: винъ, виль, вона, воно; с) часто поставляется вмѣсто *л*, особливо въ срединѣ и концѣ словъ: повный, вовкъ, жовтый, пысавъ, любивъ (всегда оконч. *лз* прошедш. врем. муж. р. 3-го лиц. ед. ч. обращается въ *въ*). Галиційцы нерѣдко въ творит, надежѣ вмѣсто *ю* употребляютъ *въ*: ноговъ. Г а) вездѣ почти произносится какъ латин. *h* или чешское *h*: гадаю, гора, Господь; б) въ весьма немногихъ собственныхъ иностранныхъ словахъ выговаривается какъ латин. *g*: гудзь, грона, ганкы; с) часто къ словамъ, начинающимся гласными: *а, е, о* прибавляется *г*: гарбузъ, гарапныкъ, Гануся, Ганна, гей, гострый, горобецъ; д) въ дат. и предл. падежахъ един. ч. въ именахъ женск. рода; въ предложн. ед. ч. въ именахъ муж. р. окончаніе *га* изслагается въ *з*: небозѣ, у лузѣ; е) въ зват. пад. ед. ч. въ именахъ конч. на *гз, г* переходитъ въ *ж*: Боже! ф) въ словѣ Богдай *г* часто опускается: Бодай. Д, кромѣ обыкн. а) въ нѣкоторыхъ словахъ, начинающихся *ж, з* прибавляется *д* къ этимъ буквамъ: джгутъ, джыгупъ, дзвинъ, дзвонця, дзыглыкъ, дзвень; Галиційцы къ 1-му лицу наст. вр. ч. ед. глаголовъ на *жу* прибавляютъ *д*: ходжу, нуджу б) въ частицѣ *да, д* обращается в *т* — та; с) въ предлогѣ *для, д* произносится какъ латин.

Цифры и буквы в заголовке
 и в тексте
 являются
 частью
 оригинала
 и не
 являются
 частью
 оригинала

g. *E*, кромѣ обыкновен. своего произн. въ началѣ, срединѣ и концѣ словъ, выгов.: а) въ нѣкоторыхъ словахъ за *o*, особенно имѣя предъ собою твердую согласную: чоловѣкъ, чоло, чомъ пишовъ; б) въ нѣк. слов. послѣ согласной мягкой послѣ гласной — за *io*: лёнь, всёго, моёго, слёзы; с) послѣ согл. мягкой — за *и*: нижъ (нежели), ячмень, слизня, каминья. *Ж*, кромѣ обыкнов. стоя передъ гласн. *e*, *ѣ*, *ю*, *я* принимаетъ *ь* и повстаетъ *ж*: *жа*: збижъжя. *З* обыкновенно; часто употребляется вмѣсто *с*: зовѣмъ (зусѣмъ), зо мною. *И* а) гласные *e*, *o*, *y* въ него измѣняются (объ *e* сказано выше, о прочихъ см. ниже); б) стоя сначала выслов. какъ *ѣ*, но въ правописаніи удерживается: иду, иклы (кльки) (ыду, ыклы); с) въ другихъ словахъ, стоя сначала, выслов. остро: ихъ, ижакъ, Йвга; д) стоя же на концѣ, или остро: мон, свон, гарныи, или кратко: мій, свій, гарный; е) часто сначала отбрасывается: знову (изнову), изходыть (зходыты), зъ (изъ): это обыкновенно случается въ словахъ начинающихся предл. изъ; ф) въ предлогѣ *кз* часто прибавляется *и*: икъ имъ, ико мнѣ; г) въ нѣкоторыхъ словахъ, стоя сначала, обращается въ краткое *и*: Иванъ, йшовъ; впрочемъ можемо говорить въ такихъ случаяхъ и Иванъ, ишовъ и т. д. *Г* одинако выгов. съ предыл., но употребляется: а) для виду въ правописаніи прилагательныхъ фамильныхъ передъ *и*, выговариваеь за *и*: Хмилъницкій (—кый); б) для выраженія звука *ѣ* въ тѣхъ словахъ, гдѣ по всему нельзя поставить этой буквы: *io* — Юсипъ, покотіоло, лопуціокъ. *К*, кромѣ обыкн. произн., а) въ дат. и предл. пад. именъ жен. р. ед. ч. *к* измѣняется въ *ч*: дѣвцѣ, швайцѣ, гыльцѣ; равно и въ им. муж. рода въ предл. падежѣ: на байрацѣ, на кулацѣ; в) въ *ч*: око — очи, клькаты — кльчу; с) въ него переходитъ буква *ф*: кухвайка; д) буква *ч*: квѣтъ, е) въ предлогѣ *кз*, икъ выговаривается какъ латин. *g*, а Галичане и въ другихъ словахъ часто его обращаютъ въ *g*: мыска (—ga), триска (—ga); ф) въ зват. пад. ед. ч. *к* и змѣняется въ *ч*: чоловѣче. *Л*, кромѣ обыкн., а) переходитъ въ *в*: жовтый (желтый), вовкъ (вожкъ), казавъ (казаль); б) когда послѣ *ль* слѣдуютъ гласн. *e*, *ѣ*, *ю*, *я*, то передъ ними свова повторяется *л*: зильле, —льмъ, —льлю, —льля. *М*, кромѣ обыкн., когда за нимъ стоитъ *я*, то въ такомъ случаѣ къ *м* прибавляется *ь*, а передъ *я* поставляется *и*: имья, сѣмья, памьять. *Н*, кромѣ обыкн., стоя передъ гласн.: *e*, *ѣ*, *ю*, *я*, принимаетъ къ себѣ *ь* и повторяетъ себя: каминьяне, на каминьнѣ, каминьню, каминьне, каминья. *О*, кромѣ обыкновен., а) за *и* въ нѣк. односложныхъ въ имен. п. ед. ч., иногда же въ многосложныхъ и притомъ во всѣхъ падежахъ: виль, вола, кинецъ, киньця, киньцю и т. д.; у Галичанъ мѣсто *и* заступааетъ *ю*: кюнь (кинь), юль (виль):

это употр. только въ односложныхъ въ именит. и прочихъ падежахъ, равныхъ ему, въ родит. множ. и въ срединѣ нѣкоторыхъ многосложныхъ; у Мало-Россiянъ же за Десной и Сеймомъ, *о* въ этомъ случаѣ переходитъ въ *у*, *ю*: куншъ (конь), сюль (соль); у живущихъ въ Бѣло-Россii въ *у*: кунъ (кинь), суль (силь); б) въ односл. на *ой*, *о* измѣняется въ *і*: гвiй, мiй, твiй; с) въ нѣкоторыхъ словахъ иногда отбрасывается, но на письмѣ пишется съ значкомъ *˘*: ѳдынъ, ѳднымъ (дынъ, двымъ); въ другихъ отбрасывается вовсе безъ вышнего значка: ополоныкъ-полоныкъ; д) въ глаголахъ на *оваты* и нѣкот. другихъ словахъ переходитъ въ *у*: годувати, табуръ; е) въ нѣкот. словахъ принимаетъ къ себѣ сначала *в*: воко, вона, воно. **П**, передъ *я* всегда почти принимаетъ *ь*: пятныця. **Р**, передъ гласн. *е, ѣ, ю, я* принимаетъ послѣ себя *ь* и повторяется: пирьре, пирьря. **С**, кромѣ обыкн., а) нерѣдко принимаетъ послѣ себя *ь*, особенно въ срединѣ, въ оконч. *скій*: Скоропадскій, вивчарскій, в) во 2-мъ л. н. в. ед. ч. глаголовъ на *ся*: коха-еся, смѣся, ворочаеся, с) въ глаг. окончанiи *ся* с измѣняется въ *ц*: кохацьця, кохаецьця, смѣяцьця, смѣ-ецьця. **Т**, кромѣ обыкн., а) въ томъ же глагольномъ окончаниі измѣняется в *ц*: кохацьця (кохаться), кохаецьця (кохается), женыхаецьця (женыхается), женыхацьця (женыхается); б) въ 3-мъ л. ед. ч. наст. и будущ. врр. окончаніе *тъ*, послѣ гласной *е* опускается: спѣвае (...еть), спѣватыме (...ть), буркоче, регоче; въ тѣхъ же глаголахъ, коли передъ *е* имѣютъ еще *а, я*, 3-е л. ед. ч. н. вр. можетъ окончиваться на эту послѣднюю букву: спѣва, чыта, коха, гуля (по объ этомъ распространюсь поболѣе при спряженiяхъ; б) *нѣтъ, тѣ* опускается и пишется *-и*; Галичане же и въ словѣ *тутъ* послѣднее *т* не выговариваютъ. **У**, кромѣ обыкн., а) употребляется вмѣсто *е* въ словахъ, начинающихся ею или имѣющихъ ее въ срединѣ: учора (вчера), научыты (навчыты), у мене (въ мене); б) нѣкот. словахъ, начинающихся ею, иногда прибавляется *в*: вульця (ульця), вухо (ухо); впрочемъ *у* и *е* безъ разбора, на письмѣ и въ разговорѣ, употребляются, обращая только вниманіе, гдѣ то или другое лучше поставить. **Х**, кромѣ обыкн. а) оно въ соединенiи съ *е* (хв) употр. вмѣсто Русск. ф., латин. f, ph а въ соединенiи съ *ет* (хвт) вмѣсто *ѳ, th*; о чемъ говорено выше; б) въ дат. и предл. и, именъ жен. р. ед. ч., въ предлжн. именъ муж. р. *ѳ* измѣняется въ *с*: сваха-свасѣ, у горосѣ, на мусѣ. **Ц**, кромѣ обыкнов., а) въ Малоросс. яз. нѣтъ окончанiй *ца, цы, цу, цамъ, цами*, вмѣсто коихъ употр.: *ця, ци, цю, цямъ, цями*, молодыця, вивця, вивцiй, вивцю, вiвци, вивцямъ, вивцями; б) если передъ *ц* стоитъ *т*, то это *т*, большею частію, обращается въ *ц* съ *ь* (ць) и безъ *ь* (ц): паноцьця (панотця),

оцця, оця; с) въ нѣкоторыхъ словахъ, особенно начинающихся съ *ц*, это *ц* переходитъ въ *к*: квѣтъ (цвѣтъ), квѣтка; d) въ звательномъ пад. ед. ч. *ц* обращается въ *ч*: хлопецъ — хлопче, панотець — паноче, горобець — горобче! Ъ, кромѣ обыкнов., употр. еще во 2-мъ лиц. ед. ч. настоящ. врем., вмѣсто того какъ въ В. Росс. яз. тутъ стоитъ *ь*: читайшь, пишешъ, говоришь. Ы не есть твердое Велико-россійское *ы*, но что-то среднее между этимъ *ы* и *и*, и употребляется вездѣ тамъ, гдѣ въ Велико-росс. яз. стоитъ *и*: листь, палывода, абыколы, бындогы, червоный, мыркую, кнѣжками, пысаты, одлыгнуты. Ь очень часто употребляется для смягченія звука, почти послѣ всѣхъ буквъ; кромѣ того всегда поставляется въ 3-мъ лицѣ. един. ч. настоящего времени, тамъ, гдѣ у В.-Р. имѣеть мѣсто *ь*: бѣжыть, носыть, говорить; во 2-мъ лицѣ множ. ч. повелит. наклон. наст. врем.: бѣжить, носить, говорить. Ъ всегда, во всѣ времена выговаривалось и выговаривается Мало-Россіянами за острое *и*, удерживаеь, не смотря на то въ правописаніи: ѣмъ (имъ), ѣду (иду), ѣхаты, тобѣ, крѣпкій (крипкій), сѣмья (симья), Олексѣй (Олексій), свѣтъ (свить) и т. и. Я, кромѣ говореннаго объ немъ въ другихъ мѣстахъ, замѣтить должно, что оно почти всегда произносится такъ, какъ бы состояло изъ двухъ буквъ — *ья*. — Теперь я, если Вамъ понравятся эти замѣчанія, въ слѣдующемъ письмѣ перейду къ характеристическимъ особенностямъ въ склоненіи именъ существ., прилагат., увелич., уменьш., сравнит., числительн., и мѣстоименій; потомъ займусь глаголами и др. частями рѣчи, сдѣлаю обзоръ синтаксису, и наконецъ коротенькій очеркъ исторіи Мало-Россійскаго языка и его Литературы. Буде¹⁾ признаете Вы нужнымъ отвѣчать мнѣ письменно, въ такомъ случаѣ я просилъ бы Васъ писать мнѣ на языкѣ чешскомъ: это для меня будетъ пріятнѣе всего; у насъ такъ рѣдки книги западныхъ Славянъ, такъ мало случаевъ, при всемъ желаніи, при всей ревности и стойкости, изучать языки нашихъ однородцевъ, что мы обыкновенно дорожимъ всѣмъ, что только малѣйшее имѣеть отношеніе къ этому предмету²⁾. Никогда я не забуду въ этомъ отношеніи того радушія Михайла Петровича, съ какимъ онъ предложилъ мнѣ пользоваться вывезенными имъ изъ-за границы книгами западныхъ Славянъ. О, никогда, никогда!

Иосифъ Бодянский.

Зміст листу мусів мати для Ш—ка велике значіння, коли уважав потрібним переписати його латинкою від слів „Na przed ogowariwajusi!... аж до ...iz dwóch bukw ья“.

¹⁾ Відси знову у Францева, op. cit., ст. 330.

²⁾ Доси у Францева.

2. 1836. 23. VIII. ст. ст. Б—я виправдує несистематичність своїх інформацій. Працює над порів. грам. укр. мови і над словарем. Прикмети укр. деклінації іменників, прикметників, степенювання прикметників. Творення згрубілих і здрібнілих іменників і прикметників. Відміна числівників і заміників. Переклади Б—го з чеської мови напечатані і ще ненапечатані.

1836 г., Августа 23 дня. П. І. Шафаріку. (Письмо 2-е).
Москва.

Въ первомъ моемъ къ Вамъ письмѣ, я, помнится, остановился на переходѣ къ особенностямъ Мало-Россійскихъ склоненій и т. п. И такъ предметомъ моего втораго письма будутъ характеристическія отличія М.-Р. склоненій именъ существительныхъ, прилагательныхъ, увеличительныхъ и уменьшительныхъ, числительныхъ и мѣстоименій, включительно до глаголовъ¹⁾. Здѣсь²⁾ придется мнѣ многое повторять изъ того, что я сказалъ уже, говоря объ Азбукѣ: по что же дѣлать? Всего вдругъ не сообразить, особливо тамъ, гдѣ самому должно пролагать дорогу, собирать матеріалы, приводить ихъ въ порядокъ, дѣлать надъ ними наблюденія и потомъ выводить общія и частныя правила. Впрочемъ я пишу не систему; еще время вперед, когда вся эта пестрая разнообразица можетъ быть приведена въ стройное цѣлое; подождите годика, два - три, и я подарю Васъ Систематическою Сраснительною Грамматикою Мало-Россійскаго языка съ прочими Славянскими языками, равно какъ и такимъ же Словаремъ, изъ коихъ первая доведена уже до глаголовъ, а второй — до буквы К³⁾.

Вотъ особенности Мало-Россійскихъ: А) Склоненій, 1) Въ дательномъ падежѣ единств. числа именъ мужескаго рода одушевленныхъ и неодушевленныхъ (очень рѣдко въ именехъ средняго рода), вмѣсто склоненія *у, ю*, употребляютъ еще *ови, еви, ѣви*: козаку, -ови, волю, -ови, коню, -еви, -ѣви, сонцю, -еви, -ѣви, колыву (колыво — паннахидная кутья), -ови; 2) Имена женскаго и общаго рода, кончащіяся на *га, ка, жа*, в дательн. и предложн. пад. един. числа измѣняютъ *г* на *з*, *к* на *ц*, *ж* на *с*: колыска (колыбель), колысци, -сыцѣ, помылка (ошибка), -ци, -цѣ, затирка (тертая лапша), -ци, -цѣ; дуга, дузи, -зѣ, нога, -зи, -зѣ, смряга (род смурага кафтана), -зи, -зѣ; сваха, -си, -сѣ, завяриха (сильная мятель), -си, -сѣ, стрижа (свѣсъ, концы кровни), -си, -сѣ, муха, -си, -сѣ; но въ именахъ мужескаго рода на *гъ, къ* и *жъ*, измѣняются, такимъ образомъ, только

1) Дѣслово не узгляднене зовсім.

2) Відси у Францева, Очерки ор. сіт., ст. 330—31.

3) Доси у Францева, ор. сіт., ст. 331.

въ предложн. пад. един. числа: батигъ (родъ кнута, плѣти), батозъ, лугъ, -зъ; байдакъ (родъ барки) — байдагъ, мотузокъ (родъ веревочки, снурка) -згъ, ранокъ (утро), въ ральцъ; горохъ, -съ, лёхъ (погребь) -съ; равно и имена средняго рода на *ко* и *хо*: лижко (кровать), на лижцъ, ухъ, въ усъ, лихъ (бѣда) въ лысъ.

3) Женскаго рода на *чи* родит. един. ч. оканчиваются на *чи*, дат. на *чѣ*, вин. *чю*, зват. *че*, твор. *чею*, предл. какъ дат.: молодыця, молодыци, и т. д.; мужскаго рода, конч. на *чъ*, родит. оконч. на *ча*, дательн. *чю*, вин. какъ род., зват. *че*, твор. *чемъ*, предложн. *чѣ*. Хлопецъ, хлопця, и т. д.; во множ. числѣ тѣ и другія именит. оканчив. на *чи*: молодыци, хлопци, родит. первыя на *чь*: молодычь, вторыя на *чивъ*: хлопчивъ; дательн. оба *на *чямъ*: молодычамъ, хлопцямъ; винит. какъ род.: молодычь, хлопчивъ; зват. какъ именит.; творит. оба на *чямы*; предложн. на *чяхъ*: молодычяхъ, хлопцяхъ. 4) Звательный надежь един. числа, большею частію, оканчивается на *е*, *ю*, *у*, *о*: брате. Пане, воле, доле, дурню, коню, бугаю, злодѣю (воръ), панычу, коныченку, соколонку (почти всѣ на *ко*, зват. имѣютъ на *ку*)! Имена же, кончащіяся въ именит. на *гъ*, *къ*, *хъ*, въ зват. переимѣняются въ *жъ*, *къ* въ *чъ*, *хъ* въ *шъ*: Боже, стоже, чоловѣче, дяче, душе (духъ, душа въ зват. душо), кожуше, равно и кончащіяся на *чь* въ зват. *чъ* измѣн. въ *чъ*: паноче, хлопче, кравче (портной), шевче (сапожникъ). 5) Именительный множеств. числа въ именахъ мужскаго р. одушевл. кромѣ обыкновеннаго своего окончанія, допускаетъ и *ове*, но тогда такія имена означаютъ что-то цѣлое собирательное: панове, волове; впрочемъ окончаніе это рѣдко употребляется.

6) Творительный множ. числа въ нѣкоторыхъ именахъ, кромѣ *амы*, *ямы*, оканчив. еще на *ьмы*: грошамы, гришмы; санямы, саньмы, чоботямы, чобитымы; но въ этомъ случаѣ *о* переходитъ въ *и*: конямы, киньмы, грошамы, гришмы.

7) Творит. един. числа въ именахъ на *а*, *я* женскаго и общаго р. и въ женскаго оканчивается всегда на *ою*, *юю*, *ѣю*, никогда на *оі*, *ей*, *ѣй* (какъ въ В.-Росс.): торба (родъ мѣшка), торбою, долею, долѣю; кончащіяся же та *тъ*, *чь* женскаго рода имѣютъ на *тъю*, *тю*, *чьчю*, *чю*: щыръсть (искренность, откровенность), щыръстью, -тю; ничъ, ничьчю, ничю; пичъ, пичьчю, пичю; напротивъ въ Галиціи этотъ творительный въ просторѣчью сокращаютъ еще на *озь*, *езь*, *о*: водовъ, душевъ, голововъ, голову.

8) Кончащіяся на *іе*, *е*, *іе*, *іе*, *іе*, *іе* въ Велико-Росс., въ Мало-Росс. обыкновенно оканч. на *іе*, *іе*, *іе*: зѣльіе, жениханьіе, коханьіе, удерживая это удвоеніе и во всѣхъ прочихъ надежахъ: зѣльіа, зѣльію, зѣльіемъ,

зѣльмъ: равно и въ числѣ множ.; если нужно изъ имени па *лье*, *льи* сдѣлать собирательное, тогда въ именительн. един. ч. оконч. на *льи*, *льи*: зѣльи, коханья (т. е. этотъ именит. равенъ именительному множ. въ обыкновенной формѣ). 9) Въ дательн. един. ч. на *еи*, твор. на *емь*, *ею*, е нерѣдко переходитъ въ *ѣ*: горобцеви -ѣви, горобцемъ -ѣмъ, суныцею -цѣю (земляника), крыцею, крыцѣю (сталь). 10) Родит. множ. въ тѣхъ именахъ, въ коихъ онъ въ Велико-Росс. оконч. на *овъ*, въ Мало-Росс. оконч. на *ивъ*: кавунивъ (арбузъ), ослонивъ (скамья), шыколоткивъ (изгибъ у пальца).

Б) Особенности прилагательныхъ, 1) Именительный един. ч. въ муж. родѣ оконч. на *ий*, *ій*, жен. на *а*, *я*, *а*, *я*, средн. на *е*, *е*: гарный (хорошій), синій, гарная, синяя, гарна, синя, гарнѣе, синѣе, гарне, сине; родит. муж. на *ого*, жен. *ои*, средн. какъ мужеск.: гарного, гарной, гарного; дательн. муж. на *ому*, жен. *ій*, средн. какъ муж.: гарному, гарній, гарному; винит. муж. какъ род., жен. *ю*, *юю*, *у*, *ю*, средн. на *е*, *е*: гарного, гарную, гарну, сыню, сыню, гарнее, гарне; твор. муж. *ымъ*, женск. *ою*, *ею*, *ѣю*, средн. какъ муж.: гарнымъ, гарною, синѣю; предложн. муж. *имъ*, *ому*, *емъ*, *имъ*, *ѣмъ*, жен. *ій*, сред. какъ муж.: гарнимъ, -ому. сынемъ, -имъ, -ѣмъ, гарній; въ числѣ множ. именит. во всѣхъ трехъ родахъ оконч. на *и*, *и*, *и*, *и*: гарныи, синии, гарныи, сыни; прочіе падежи какъ въ В. Р. 2) Усѣченное окончаніе въ именахъ прилагательныхъ въ муж. родѣ очень рѣдко употребляется, зато чаще всего въ женск. и средн. 3) Притяжательныя прилагат. двухъ родовъ: одни на *ивъ*, *инъ*, *ынъ*, другія на *ий*, *ій*; послѣднія склоняются какъ обыкновенныя прилагательныя; первыя же такъ: кончащіяся на *ивъ*, происходящія отъ существ. мужескаго рода, суть не что иное, какъ родит. пад. множ. ч.: чоловѣкивъ, отцивъ, жен. чоловѣкова, сред. чоловѣкове, -во, и т. д.; также и женскія на *инъ*, *цинъ*, *чинъ*, *шынъ*, *жынъ*: Марусынъ, ж. Марусына, сред. Марусыно, -не; молодцынъ, -на, -но, -не; крамарчынъ, -на, -но, -не; Евдошынъ, -ни, -но, -не; Андришынъ, -на, -но, -не; Ивжынъ, -на, -но, -не.

В) Особенности степеней уравниенія. 1) Уравнительная степень образуется чрезъ приставленіе слога *иый*, *иый*: моторный (проворный), моторнишый, дужый (сильный), дужшый, дужшпый, червоный (красный), червошый, червоишый, кончащіяся же на *ий*, въ уравни. к выбрасываютъ: глубокий (глубокій), глѣбшый, глѣдкий, глѣдшый, солодкий, солодшый; кончащіяся на *ий*, въ уравни. то выбрасываютъ, то удерживаютъ *г*, то измѣняютъ въ *х*: дорогой, дорошый, дорошпый, дорошшый. 2) Превосходная степень образуется прибавляя, а) къ положительной, нерѣдко и уравнит., слогъ *пре*, прегарный, предужый, предобрѣшый,

превѣрнѣшій; б) къ положительной нарѣчій: *дуже, сыльне, но, вельмы, несказанно, но*, и под. т. мѣстоименія *самый, ая, -а, -е, -е, -е*, къ положит. и уравни.: *дуже прудкій (быстрый), сыльне, вельмы, несказанно поганый, самый гыдкій (отвратительный)*; в) прибавляя частицу *най* къ уравни.: *найкращый (самый лучший), наймицнѣшый (самый крѣпкій)*; г) въ просторѣчии нерѣдко въ сильномъ движеніи духа превосходную степень выражаютъ говоря: *изъ сына, изъ чорта, изъ бѣса* и т. п. *изъ чортового, — бѣсового*, и т. п. сына, напр. злый, поганый, и т. д.

Въ неправильно уравниемыхъ мало особенностей и потому я объ нихъ умалчиваю.

Г) Особенности увеличительныхъ и уменьшительныхъ.

1) Увеличиваются различно: а) существительныя, прибавляя оконч. *ще, га, ка, чьче, чья, че, чя*: звонѣще, ручѣще, головыще, чоловяга, чоловяка, коняка, звѣряка; б) Прилагательныя, прибавляя окончаніе: 1) *енный, еный*: здоровенный, враженный, -ный. 2) Уменьшаются: а) Существительныя: 1) на *ыкъ*: кожькъ, Петрыкъ; 3) *усь*: Петрусь, татусь; 3) *сыкъ*: татусыкъ, Петрусыкъ; 4) *шка*: барошка, Марушка, грушка; 5) *ка*: ручка, сливка; 6) *ечка*: барошечка; 7) *чечка*: батюшечка, ручечка, матусенечка; 8) *ечко*: татусечко, сонечко, виконечко; 9) *чечко*: сонечечко, виконечечко; *енька*: барошенька, матусенька, рученька; 10) *чокъ*: кусочокъ, утрочокъ, чоловѣчокъ; 11) *ечокъ*: кусочечокъ, писочечокъ, чоловѣчечокъ; 12) *чыкъ*: стовпчыкъ, хлопчыкъ; 13) *чычокъ*: стовпчычокъ, хлопчычокъ; 14) *ецъ*: стовпець, хлопець, слѣпець, Иванецъ; 15) *ына*: чоловѣчына, дытына, свытына, хатына; 15) *ынка, инка*: свытынка, дытынка, матинка, Марынка; 17) *очка*: свытыночка, дытыночка, хатыночка; 18) *че*: черныльце, покотіолце, сонце; 19) *енько*: козаченько, соненько; 20) *онько*: голубонько; 21) *сынко*: Марусинько; 22) *унько*: Ганнунька, Марунька; 23) *улька*: Ганнулька, Марулька; 24) *инька*: Марусинька, Ганнусинька; 25) *еня*: Марусеня, гусеня, поросеня; 26) *ся*: гуся, порося, Маруся; 27) *чя*: дѣвчя, и т. п. б) Прилагательныя: 1) *енькый*: гарненькый; 2) *сенькый*: гарнесенькый; 3) *сесенькый*: гарнесесенькый; 4) *инькый*: мацюпинькый; 5) *синькый*: мацюписинькый, гарнисинькый; 6) *сисинькый*: мацюписисинькый, гарнисисинькый; 7) *ниничкый*: мацюпиничкый; 8) *ычкый*: мацюпенычкый; 9) *ничкый*: мацюпиничкый; 10) *сенычкый*: гарнесенычкый, мацюпесенычкый; 11) *сесеничкый*: гарнесесеничкый, мацюпесесеничкый, и т. п.

Д) Числительныя не имѣютъ значительныхъ особенностей, кромѣ своего выговора: *одынъ, два, тры, чотыри, пять, шість, симъ, висимъ, девять, десять, одынадцять*, и т. д. *Два, ж. двѣ*, род. *двохъ, трѣхъ*, дат. *двомъ, трѣмъ*, винит. какъ род. твор. *двома, трѣма* и т. д. *Обыдва, ж.*

обывѣ, род. обохъ, дат. обомъ, вшн. какъ род. твор. обома и т. д.

Е) Въ склоненіи мѣстоименій большія особенности:

и.	я	ты	—	} Множ. какъ и въ Велико-Россійскомъ,
р.	мене	тебе	себе	
д.	мынѣ	тобѣ	собѣ	
в.	мене	тебе	себе	
т.	мною	тобою	собою	
п.	мынѣ	тобѣ	собѣ	

винъ,	вона,	воно	} какъ мужескіи	} Множ. воны и пр. Сей, цей, сая, цяя, ся, ця, сее, цее, се, це и т. д., оц-цей, оцця, оцее (э) тотъ-то; мій, моя, мое, твои, твоя и т. п., той, тая, та, тее, те и т. д., хто, що, кого, чого, кому, чому и т. д., чый, чія, чіе, чіего, чіему и пр., котрый, котрая, -ра, котрее, -ре, котрого, котрой, и т. д., кожный, кажный, кождый, -ая, а, ее, е, и т. д., всякый, усякый и т. д., никто, нищо, якый, ая, а, ее, е, и т. д., якыйсь, якаясь, якеесь, и т. д., хто-то, що-то, и пр. т. и.
ѣго,	іп,			
ѣму,	ій,			
ѣго,	ін,			
имъ,	ею,			

Заключая¹⁾ это письмо, скажу Вамъ, что всѣ Ваши историческія изслѣдованія, помѣщенныя въ часописъ Чеш. Музея 1833—35 г. переведены мною и напечатаны въ здѣшнихъ журналахъ, именно: Přeblad neup. lit. Illyr. Slow. и Přebl. pramen. st. hist. slow. въ IX, X, XI и XII Телескопа; O nar. km. Skyth. и Mušl. o starob. slow. w Eur. въ VIII и IX Московскаго Наблюдателя; O nar. km. litew. будетъ помѣщ. въ одномъ изъ слѣдующихъ Телескопа. Сверхъ того переведены мною, но еще нигдѣ ненапечатаны: I. Langer; Česk. prost. obyčeje a pjsně; F. Palack: O velik. stěh. se nar. z As. do Eur.; I. Dobrowsk: Słowacki slow и пр., Cech neb Čechuwe, F. L. Celakowsk. Prost. pjsně slow. w Luž., Чешкая Грамм. по Дубровскому-Ганки; Грамм. Иллир. яз. Ив. Ал. Берлича; Грамм. Винд. яз., Ан. И. Мурко; начать переводъ Hist. Lit. české. I. Юнгманна. Съ нетерпѣніемъ ожидаю выхода Вашихъ Старожитн. Слов. и Чешской Исторіи Г. Палацкаго.

Io. Бодянский.

3. 1842. 9. IV. В—я недоволеный Шафариковим Слов. Народописом, присланнымъ йому до коректуры. Поправки: номенклатура, число

¹⁾ Відси до кінця у Францева, Очерки, op. cit., ст. 213, ув. 1.

Українців, граматики, літератури, число Білорусів, мова, звучна. Поручення в справі книг.

Письмо О. Бодянського до Я. Шафарика¹⁾.

9-го Апрѣля 1842 г. ст. лѣч. Фрейгардъ.

Какъ²⁾ предполагалъ, такъ точно и случилось съ Вашимъ Славянскимъ Народописаніемъ, мой любезнѣйшій Другъ. Ошибокъ, промаховъ, недомолвокъ, и подобнаго тому — множество а множество! Согласно желанію Вашему „не заботиться о распространеніи и исправленіи до нельзя, но только объ удаленіи ошибокъ въ находящимся подъ руками, потому что сочиненіе Ваше „народное“, что все — это — только отрывки; система къ нему не относится, а принадлежитъ къ Грамматицѣ, и пр., я, однакоже именно потому, что сочиненіе Ваше назначается для народа вижу необходимость исправленія, по крайней мѣрѣ, важнѣйшихъ погрѣшеній. Иначе, при такомъ назначеніи и отъ такого сочинителя заблужденіямъ конца не будетъ, тѣмъ болѣе когда дѣло идетъ о предметъ по сю пору такъ мало извѣстномъ, но важномъ чрезвычайно. Далѣе, мнѣ не хотѣлось бы, чтобы кто-либо, особливо же знающіе изъ моихъ земляковъ, читая Ваше сочиненіе (разумѣется въ вѣрномъ переводѣ, котораго ожидать надо отъ меня грѣшнаго тотчасъ по возвращеніи во свояси), покачивали головою, говоря: „Не такъ, не такъ, вовсе не такъ! Эхъ, чтоже это онъ написалъ! А, вѣдь, слыветъ еще первымъ Славянскимъ языкознателемъ“. Или же, чтобы переводчикъ что слово оговаривался въ ошибкахъ сочинителя, исправляя, пополняя, добавая, и т. далѣе. Это моглобы очень вредить Вашему имени, особенно у насъ, привыкшихъ на Васъ смотрѣть гораздо съ высшей точки зрѣнія, нежели.

---

1) Листъ відносить ся до видання Слов. Народопису, в чім Бодянський був вельми помічний Шафарикови головню в часті українській і білоруській. З листом 13/4 1842 р. вислав III—к. Б—му коректуру з просьбою дещо справити: „Mily Příteli! Posílám Vám korekturu, jak vyzázeno od sazeče, jen tu i tam jsem něco na kvap korigoval. Český text skoriguji sám. Vý pecujte, aby v malo- a běloruských slovích omyly nezůstaly. Jsou to jen zlomky — systém sem nepatří — než do grammatiky. Můj spis je populární... U nás v Praze Velkorus Panov historik. S nim sem skorigoval o Velkorusech“. (Лавровъ и Сперанскій, оп. cit., ст. 30). Бод. добросовісно сповнює просьбу III—ка, посилаючи свої правки і уваги у третьому з черги листі.

2) Відси у Францева, Очерки, оп. cit., ст. 336.

3) Дося у Францева, оп. cit., ст. 336.

та, съ которой цѣнять Васъ Ваши соотчичи. И та б, не вдаваясь ни въ какія подробности, я принимаюсь за правленіе грубѣйшихъ погрѣшностей, нуждающихся въ томъ больше всего. Впрочемъ, отъ Васъ зависитъ воспользоваться ими или нѣтъ. Честь предложена, — какъ говорить русская пословица — а отъ убитку Богъ избавитъ¹⁾. Слѣдую строго тексту Вашего сочиненія, такъ съчитать строка за строкой, слово за словомъ. Прежде всего замѣчу что: а) не наблюдаете послѣдовательности въ употребленіи мѣстныхъ названій, именъ народныхъ подразденій и т. д.; разъ пишете названіе въ Чешской формѣ, другой разъ въ народной, между тѣмъ какъ сами говорите, что все „зчещено“. Такъ Крайняци (Крайняки), и потомъ Пидгоржѣ (Подгоржи). Что нибудь одно: или все въ Чешской (дежѣ (а въ скобкахъ въ народной), или же въ народной (а въ скобкахъ въ Чешской). б) Число Малоруссовъ чрезвычайно уменьшено. Малорусскія губерніи, какъ известно даже изъ каждой учебной географіи, самыя народонаселенныя въ Россіи, ни одна изъ Великорусскихъ или Бѣлорусскихъ не можетъ тягаться, напр., съ Полтавскою, Киевскою, Черниговскою, Харьковскою, Волинскою и Подольскою, въ коихъ всѣхъ больше чѣмъ по полтора милліона (въ первой слишкомъ 1,800 тыс.) и такъ вотъ ужъ 9 милліоновъ; въ губ. Екатеринославской, Таврической, Херсонской, половинѣ Воронежской на Черноморѣ, губ. Люблинской — болѣе трехъ мил., придайте Галичанъ 2 м. 149 (хоть ихъ гораздо больше: если Поляковъ, живущихъ въ 6 округахъ считаютъ 1 мил. 800 т., то Руссовъ въ 12 неужели только два слишкомъ?), да 625 т. Русняковъ. Я того мнѣнія, что Южныхъ Руссовъ, по меньшей мѣрѣ 15—16 мил., за вычетомъ всѣхъ иностранцевъ, которыхъ тутъ не очень-то много, особливо въ Россіи, такъ какъ дворяне въ Предѣловскихъ губ. почти исключительно ополчавшіеся Руссины, знающіе столько же хорошо по-Русински какъ и по польски, и при томъ съ каждымъ днемъ снова добровольно перерождающіеся въ свое первобытное лоно. в)¹⁾ къ знаку *ѣ* слѣдовалобы прежде всего прибавить, что *и* *вм.* *ѣ* свойственно Новгородскому разнорѣчью, а потомъ ужъ о другихъ, г) къ употр. *и* *вм.* *о* иногда допускается и въ языкѣ Словенцевъ. д) Въ 4-мъ я выспоралъ слово между *и* *вм.* между, такъ какъ оно въ этомъ видѣ никогда у насъ не употребляется, напротивъ всегда *ми* *жѣ*, гдѣ *и* мягкое. е) Къ 5 и 6-му надо прибавить непременно, что употребленіе *в* *вм.* *у* и на оборотъ такъ свободно, что одно и то же слово произносится съ *в* и съ *у*, слѣдую въ этомъ лишь закону благозвучія въ соединеніи съ другими сло-

¹⁾ Відсп до кінця зачеркнув III—к черв. чорнилом.

вами. ж) Въ 7-мъ слово г де тоже вычеркнуто мною, потому что *г* въ немъ почти никогда не слышно, а если и выговаривается, то очень рѣдко, какъ исключеніе, а исключеній не слѣдуетъ употреблять вмѣсто правилъ. Можете его замѣнить словомъ *годи* (*doſt*). Нерѣдко *г* прибавляется въ началѣ словъ къ гласнымъ: *гострый*, *гей*. з) Къ 9-му: это надобно такъ измѣнить: *жв* употребляется не всегда *вм. ѳ*, но иногда только: напротивъ гораздо лучше будетъ сказать, что Малоруссы вовсе не знаютъ *ѳ* и *ѳ* подобно Сербамъ южнымъ и сѣвернымъ, т. е. Лужичанамъ), и стараются замѣнять его или *жв*: *хвартухъ*, или *кв*: *квасоля* (и *хвасоля*), или *жст*: *кахвтызма*, или *п*: *Пылыпъ*, (*Филипъ*). *Вм. ѳ* всегда *жст*. Это совершенно вопреки Велико-Руссамъ которымъ *ѳ* столько нравится, сколько М.-Руссамъ *ж*. и) Въ 11-мъ слова: *пецы* и *тецы* какъ повелит. не годятся здѣсь въ видѣ примѣра на то, будтобы *ц* въ повел. употр. *вм. г* и *к*: это вовсе М.-Русскому языку чуждо; напротивъ тутъ онъ допускаетъ *ч*: *печы*, или удерживаетъ *к*: *тикай* (*уходи*), но никогда *тецы*, потому что *вм. тес* . . . *течь* употр. *текты*, иногда *течы*; если же Вы хотѣли сказать: *ч* *вм. к*, то тогда поставьте *вм. ц* букву *ч*, и *печы* *вм. пецы*. Замѣненія *ц* буквы *г* въ повел. не бываетъ у насъ рѣшительно, а потому *тецы* можете вовсе выпустить. і) 12-е такъ: *и* придается а) къ предлогу *кз*, *ко*, который съ нимъ и безъ него всегда выражается какъ В.-русское *г* или латинское *g*: единственный примѣръ употребленія буквы *г* (*g*) въ чисто южно-русскомъ словѣ, равно какъ и въ словѣ *для*, въ коемъ *д* обращается въ *г* (*g*), между тѣмъ какъ иностранныя слова съ *г* (*g*) измѣняются въ *h*, удерживая его (*g*) только въ двухъ-трехъ случаяхъ: (*гвалтъ*) изъ *Gewalt*, что перешло отъ Поляковъ, и слышно лишь въ Волынской, Подольской губ. и Галиціи; в) къ началу другихъ словъ, избывъ *вм.* простаго збывъ, издаты, изробыти, изказати. Этѣ всѣ слова равно употребляются и безъ прибавочного *и*. Тутъ наблюдается то самое правило, какое при замѣненіи *в* буквой *у* и наоборотъ. к) Въ 13-мъ слова: *вулиця* и *вухо* надо выпустить, потому что они чаще слышны безъ *в*, нежели съ *в*. л) 14-е такъ: Не только въ жен. *сја* *вм. са*, но вообще *ц* на концѣ не принимаетъ твердыхъ звуковъ (*а*, *о*, *у*, *ы*, *ъ*, употр. въ В.-русскомъ), но мягкіе: *я*, *е*, *ѣ*, *и*, *ь* (какъ Древне-славяни): *ко(и)нецъ*, *коньця*, *коньцю*, *коньцемъ*, *коньци*, *коньцями*, на *коньцяхъ*; *лице-лиця*, *яйце*, *яйця*, и т. д. м) Къ 15-му послѣ правила: равно какъ и въ 3-мъ лицѣ един. ч. настоящ. страд. возвр. и прочихъ глаголовъ *ся* обращается въ *ця*: *женыхаецця*, или *женыхаеця* (первое чаще и лучше), *розлучаецця*, *сердыцця*. Впрочемъ, иногда неокончателное на *ця* и 3-е лице выговариваютъ часто какъ *ся*: *кохаться* или *кохацься*, *жены-*

хаеться и жєныхаецця, но это очень рѣдко слышно. н) 16-е лучше измѣнить такъ: образомъ: 3-е лице въ наст. ед. и множ. вѣ. Врусскаго тѣ употр. тѣ (согласно Древне Слав.): носыть, носыть, просыть, просыть, давыть, давыть. Но въ един. по е выпускаетъ т: веде, клыче, и пр., удерживая его послѣ и и множ.: ходыть и пр. Если же передъ е находятся а, я то и е можно выбрасывать: чытае, чыта, похожае, похожа, спѣвае, спѣва, гуляе, гуля, сяе, ся, исключая немногіе глаголы, недопускающіе этого послѣдняго сокращенія: дае, но никогда да. Впрочемъ и полное окончаніе равно употребительно, какъ и сокращенія: чытаеть, чытае, чыта. о) 17-е такъ: Буд. составляется прибавленіемъ глагола *иму* къ неоконч. накл., отбрасывая одно *и* для лучшаго произношенія: ходытѣму, ходытѣмемъ и пр. (Вашъ примѣръ могтѣму не хорошъ, особливо во 2-мъ видѣ могтѣмешъ).

Вы говорите, нѣкды, не нѣгды, но всегда составляе у Мруссовъ то, что у Сербовъ *отсо, тсо, рчу*, болгаровъ *щю, шту* или ново-роман. языковъ *futurum exactum*. Употребленіемъ *иму* не исключается, однакоже, употр. *буду*, такъ что то и другое можно употребить одно вмѣсто другаго. Между 17-мъ и 18-мъ нужно прибавить еще слѣдующіе признаки, какъ отличія Мрусскаго языка равнаго же достойника съ предыдущими, напр.: 1) Неоконч. наклон. всегда почти на *ти* (согласно съ большею частію другихъ славян. язык.): пыты, потягнуты, любыты, допуская однакоже, и *ть*: любыть, дать, но тогда лишь, когда нужно выразить быстроту и под. тому движенія и т. д. 2) Прошедш. время всегда на *въ* вѣ. *лз*: бувъ, знавъ, давъ, пизвавъ (какъ въ Бѣлорусск. Сербо-луж. верхнемъ и Словенскомъ кой-гдѣ). 3) Множ. первое лице на *мо*: ѣмо, знаемо, пишемо, будемо, допуская и *мз* въ подобномъ случаѣ съ замѣчаніемъ 1-мъ т. е для вираженія скорости, быстроты и т. п. или же въ поэзіи. 4) 2-е лице един. настоящ. *мз* (вѣ. шъ Врусскаго): бѣешъ, спышъ, маешъ, употребляя иногда и *сы* (какъ въ Древне-слав.) ѣсы, дасы. 5) Вспомог. глаголѣ буты вездѣ одинаково употребляется, т. е. сохраняя *у*: буты, бувъ, бувавъ, бувай, бувшы, буду, будучы, равно какъ и въ сложныхъ: прыбуты, добуты, забуты и пр. Въ 3-мъ лицѣ ед. наст. *е* вмѣсто *есть* (согласно съ Новгородскимъ и многими другими Славян. языками), (а въ разнорѣчій Задеснянскомъ *ѣ, ѣсть*, приближаясь тѣмъ къ Бѣлорусск. *ѣ, ѣсць*). в) Во множ. ч. прилагательныхъ полное окончаніе для всѣхъ родовъ (какъ въ Древне-славян) *и*: чыстыи, добрыи, святыи; тоже самое и съ сокращенною формою для всѣхъ родовъ: чысты, гарны, святы. 7) Родит. падежъ един. муж. и средн. *ого, ёго*: добраго, повнаго, сынёго, а въ жен. *ои, ёи*: доброй, сынёи, яснои, чѣмъ отличается отъ дательнаго на *ой, ёй*, или лучше *ій*: добрій,

снній. 8) Звательный надежь или на е (какъ въ Древне-славян.); брате, отче, сыне; или на у и ю: сыну, царю; это послѣднее свойственно особенно уменьшительнымъ: братику, сынку, козаченьку; 9) Очень часто в прибавляется къ словамъ, начин. съ о: винъ, воиа, воно, воко, вичи, вивця, вогонь (и вигонь). Но въ словѣ вотъ (ессе) в опускается: отъ. 10) Если послѣ лъ и нь слѣдуетъ гласная, то предъ нею л и н повторяются: весилья, зилья, спашинья, коханье, добуванье, употребляются и безъ повторенія: коханя, зпаня, зилья, что неприятно, впрочемъ, уху Мрусскому. Послѣ же м передъ я всегда вставляется н: память, время, имья. 11) Часто о въ началѣ слова опускается: дынь, вм. одынь, дынь, дымъ = одынь, однимъ, а союзъ и сокращается въ ѣ (особливо въ поэзии и быстромъ разговорѣ для приданія силы и т. п.). Это сокращенное ѣ такъ свойственно Мрусскому яз., что почти можно его ко всякому слову прибавить, особенно въ стихахъ, напр. ѣ была ѣ жинка ѣ мужыка. Всѣ слова, начинающіяся имъ, допускаютъ сокращеніе его въ ѣ: ишовъ или йшовъ, известны и ѣзвесты. 12) Очень любимое обращеніе е въ и даже тамъ, гдѣ и не слѣдовало бы, такъ что никто не осмѣливается его писать, хотя въ рѣчи часто произносится: чырвоный, чыпурный (такъ и въ Бѣлорусск. и Словенскомъ, отчасти Верхне-Луж.). 13) а замѣняется часто буквою ы: куды, туды, суды. 14) д переходитъ въ т и наоборотъ: да, та, одъ, вид(т)киль, (отколь). 15) Переходъ с въ з, отдѣльно и въ соединеніи, особливо въ частицахъ: зъ, зо, зовсимъ или зусимъ, знову, збуты. 16) вмѣсто придаточной частицы то употребляется всегда съ: колысь (когда-то), десь (гдѣ-то), щось (что-то). — Къ „Родѣеі“ о разпорѣчьи Задеснянскомъ прибавить: вмѣсто и, образовавшагося изъ о, слышно ии: куннь, суиль, у: купь, суль, ю: кюнъ, суюль или кюинъ, сюиль. Къ „Словесности“: слѣды Мрусскаго языка находятся безъ исключенія во всѣхъ древнѣйшихъ письменныхъ памятникахъ, сочиненныхъ или переведенныхъ на древне-Славянскій языкъ (нерѣдко даже только переписанныхъ) въ Южной Руси, и даже такихъ, которые вышли изъ рукъ до XIII ст. на Сѣверу и Западу Россіи тѣхъ писателей, которые по происхожденію были Малоруссы. Въ Несторѣ больше всего слѣдовъ Малорусскаго языка. Въ XVI и слѣд. вѣкахъ Запорожскіе Начальники и Малорусскіе Южаны писали множество грамотъ чисто или смѣшенно Малорусск.-языкомъ (съ древне-славян.). Монахъ Кіево-Михайлов. монастыря, Софоновичъ (Сохвоновичъ) жившій въ концѣ XVII-го ст. написалъ „Кроньку“ Малорусскую весьма чистымъ и исправнымъ Малорусск. языкомъ. Далѣе Богданъ Хмильницькій (Chmilnický) извѣстенъ какъ сочинитель а) прекрасной Пѣсни, пропѣтой имъ въ Кіевѣ

или Переяславъ послѣ очищенія своей родины отъ Поляковъ, Уніи и жидовъ: „Да не буде лучче, да не буде краще, якъ въ насъ на Украинѣ, да немає Ляха, да немає Жыда, немає и Уніи“. и пр.; и б) Думы: „Ой бида, бида Чайци небози“; и пр. Мазепа сочинилъ тоже думу: „Вси покою щиро прагнуть“, и нѣсколько писемъ къ дочери Кочубея напечатанныхъ въ Прибавленіяхъ или Примѣчаніяхъ Бантышемъ-Кам. въ его И. М. Р. Слогъ его немножко пахнетъ Полонисмами. Козакъ Клымовскій (Kłumowski) написалъ повѣстную пѣсню, столько любимую Малоруссами: „Ихавъ козакъ за Дунай“ и пр. — Архіепископъ Коницкій (Koniński) помѣстилъ въ своихъ комедіяхъ и трагедіяхъ, писанныхъ больше Врусскимъ яз. съ примѣсью Древне-славянскаго тоже нѣсколько сценъ на чисто Малорусскомъ языкѣ. — Сковорода писалъ по Малорусски, но слишкомъ неисправно и смѣшенно. — Тутъ является Котляревскій за нимъ Гулак-Артемовскій (Hułak-Artemowski), профессоръ Харьковского Университета, и теперь еще въ живыхъ, лучший изъ нынѣшнихъ Малорусскихъ писателей, далѣе Боровыковскій (Bogowukowski) 1828, Квитка (1832), Гребинка (1834), Я (подъ именемъ Запорозця Матерянки-Materynku, 1834), Шпигоцькій, Сынельникивъ, Забила, Метлинскій, Костомаривъ, и, наконецъ Пандура. Между Галичанами вмѣсто Илькевича, который ничего не сочинилъ, ни перевелъ на Малорусскій яз., а только издалъ пословицы, поставьте Муха, издателя сочиненій своихъ подъ именемъ Метелля. Я вычеркнулъ изъ ряду писателей Малорусскихъ гг. Павловскаго, Максимовича и Срезневскаго, такъ какъ они никогда ничего, сколько извѣстно, не написали на родномъ Малорусскомъ языкѣ. Мѣсто ихъ въ ряду издателей пѣсень. — Число Бѣлоруссовъ тоже Вами чрезвычайно уменьшено. Судя уже потому, сколько обращено ихъ изъ Уніи въ Православіе въ 1839-мъ, т. е, около 4-хъ мил., какъ это извѣстно по официалнымъ извѣстіямъ, должно полагать, по крайней мѣрѣ до 5-ти мил. потому что Бѣлоруссовъ Православныхъ было и до 1839 г., для коихъ имѣлся всегда Могилевскій Архіепископъ. — Собственная Бѣлая Русь ограничивается не только Витеб. и Могилев. губ., но также и Минской съ частію Гродненской. — Что касается поднарѣчій Бѣлор. яз., то раздѣленіе его на чисто Бѣлор. въ Могил. и Витебск. губ., и Литов. Русское въ остальныхъ, совсѣмъ неосновательно и противно сущности дѣла и самой дѣйствительности, потому что такъ назыв. Литовско-Русское поднарѣчіе никогда не было, нѣтъ, его и не будетъ, а то, что подъ нимъ хотя бы разумѣть, есть ничто иное, какъ языкъ письменный, искусственный, книжный Бѣлорусскій писателей въ быв-

шемъ Литовско-Русскомъ В. княжествѣ составленный изъ языка чисто Бѣлорус. и Древне-славянскаго церковнаго. Стоитъ только сравнить пѣсни народныя въ губб. Могил. и Витеб. съ пѣснями же губб. Минской, Гродн. и т. д. Конечно есть разности; но это ничтожность, и скорѣе можно назвать разпорѣчьемъ, чѣмъ поднарѣчьемъ а тѣмъ менѣе Литовско-Русскимъ, что какъ я сказалъ, рѣшительно пустая выдумка. Лучше всего этотъ письменный языкъ Бѣлоруссовъ называть Книжно-Бѣлорусскимъ. Словарь его составленъ еще въ XVI-мъ вѣкѣ извѣстнымъ Бѣло-русскимъ языкословомъ Памвой Берындой. — Къ признакамъ Бѣлор. языка необходимо придать еще слѣдующіе существенныя: 1) Я вмѣсто ѣ, когда надъ нимъ нѣтъ ударенія: у снягу, лясу. 2) ѣ вм. о: ѣнъ, ѣна, хоть говорится и япа, яно. 3) ё вм. е і ё, ёсць (что замѣчается и въ Задеснянскомъ разпорѣчьи Малорусск. яз. гдѣ говорится ё, ёсть; это переходъ отъ МР. къ БР.). 4) џ вм. ч: печатка (что и у Тверичанъ сохранилось, за что ихъ и зовутъ Цуканѣми, равно какъ и Новгородцевъ) Пасмовиць, Ивановиць (согласно съ Чехами). Къ употребленію џ и dz вм. ть и дь придается, что это сохраняется иногда и у Нижне-Русскомъ (въ губб. Симбирской и Нижегородской), равно и у Тверичапъ. — Вотъ все, что я считаю необходимо нужнымъ прибавить, измѣнить, пополнить, исправить въ Вашемъ „Народописѣ“. Впрочемъ, Вы хозяйнѣ его, и „имате власть творити, якоже хотите“. — Потрудитесь, пожалуйста, сказать г. Гривнячу, что я на дняхъ собираюсь отправить два огромныхъ ящика съ книгами черезъ Голомуць посредствомъ книгопродавческаго пути для сохраненія у него до моего прибытія, которое послѣдуетъ вѣроятно недѣли черезъ четыре. Тогда я, составивъ списокъ всеѣмъ моимъ книгамъ отправлю ихъ черезъ него же далѣе въ Устьѣ Травы, а оттуда на кораблѣ въ Петербургъ и Москву.

Согласенъ ли онъ на это? Напишите мнѣ его отвѣтъ. Много бы еще могъ кой о чемъ поговорить съ Вами, но вотъ бѣдетъ $\frac{1}{2}$ десятого, и я спѣшу съ своею грамотою на почту.

Вашъ навсегда

И. Бодянский.

Примѣтка Шафарика: „W 2-hem wyd. podlé tohoto listu zde onde něco oprawiti se může“.

По одержанію листа писавъ III—к Б—му дня 30. IV. 1842: „Za korektury děkuji; než přišla bohužel o několik hodin pozdě! K čertu s Vašimi Freiwald poštami! Z Paříže

a Londýna jde čerstvěji. Nejhrubší omyly opravil sem v presu; ostatek musí zůstatí pro budoucnost. Zůstane mi to vždy vzácné a drahocenne. Ostatně Vy by tam byl méně nedostatkův viděl, kdyby jste spisu mého byl neuvažoval jak porovnájící grammatiku a soustavnou historii literatury, čímž on není a býti nemá. Můj spis jest pro ty, jimž posud sotvy jméno Malorusův známo, a pro ty to tam dost. Jména uvodím těch, jež bud' sami psali, bud' aspoň vydali něco malorusky. Špyhocky psal mnoho drobných básní, jež jsem u Srezn. viděl a Čelák. některé z nich pro Čas. mus. přeložil. Sresnevský mi tež v rukopisu své maloruské spisky ukazoval, a mimo to pracuje v maloruské literatuře sbíraním, přepisováním, vysvětlováním a vydáváním maloruských spisův. Viděl jsem u něho zásobu pro maloruský sborník. — O Maksim. v Čas. mus. opravíme budoucně: ostatně byt' i chyba byla, není tam nic pro něho pohoršivého. Zdaliž každý zloděj, kdo cizí věci vydává? Chod. umřel, a z jeho pozůstalostí vydáváti zásluha jest. Do Maksim. sbírky se mohly přepisy z jiných sbírek dostatí, o nichž snad sám nevěděl, odkud jsou... кінець нема. (Лавровъ и Сперанскій, op. cit., ст. 31).

Дрібні поправки, але тільки звукові, вспів III—к ввєсти ще до першого видання. Інші поправки Бодянського узгляднив у другім (1842) і третім (1849) виданню.

Основні поправки поробив Б—ий у своїйому перекладі: Славянское Народописаніє, Москва 1843, на що дістав впрочім дозвіл від самого Шафарика.

Треба признати, що Шафарик старав ся, щоби виданне Народопису вийшло, о скільки можна, поправно. Він просив Б—го переписати латинкою пісні українські й великоруські, щоби мати вірний образ виговору, як це побачимо на іншому місці. В листі з 4/3 1842 інформував ся: „oznamte mi, která jména z těchto spisovatelův maloruských jsou opravdová, která vymyšlená (pseudonim): Hrebenko (psal Maloross. prykazky 1834), Osnovjanenko (pověsti, svatanje atd.), Dovhonosenko (Cyhanskaja Šoloputnjava 1836), Topola (Čari 1837), Mogila (Dumki 1839), Halka (Sawwa Čałyj 1839). Mně jen to známo, že Mogila je Ambrož Metlinský, I. Halka = Nik. Iv. Kostomarov; ale kdo jsou Hrebenko, Osnovjanenko, Dovhonosenko, Topola? Neznáte li jich všech aspoň mi vyznačte, které jméno za opravdové, které za jinota-

jitelné držíte. Mezi novějšími básníky maloruskými nacházím jména: Lev Borovikovský, Athanas Špihocký, Ruslan Šaškevič; snad některý z těchto pod oněmi Hrebenko, atd. ukrytý? Potom jak jich uvodit? Ja myslím takto: nejnověji psali malorusky: Mohyla (t. Metlinský), Halka (t. Kostomarov) atd. Ja ve sve knize položím pouze jména: nic víc o nich. Odpovědi do 19 března čekati budu. (Лавровъ и Сперанскій, op. cit., str. 28—29).

Похибки вийшли ізза поспіху Шафарика з виданням Народопису. До того признаєть ся Ш—к у листі з 27/3 1842: „Se sázením a tiskem se velmi prospíchati bude, abych v létě byl svobodný“. Ш—к жалув теж, що не міг післати Б—му переписані части рукопису „o maloruštině, a běloruštíně. „Ten den, co jsem Váš list dostal, odevzдал jsem rukopis impressí. Přepisovačův tu není při ruce. I sám jsem tuze za neprázdněn, tak že často ani lžici polívky pokojně sníti nestačím. Pošlu Vám tedy korekturu, a budu čekati s tiskem na ni. Právě se to sází. Doufám, že hrubých omylův tam nebude. Bral jsem to všecko s Vašich zpráv a z národných písní. Bud'te tedy bez péče“. (Лавр. Сперанск., op. cit., str. 29—30).

2. Рукописні матеріали.

а.

Музей Шафарика. Рукопись некаталогована.

Пісні справлені і переписані Бодянським для Шафарикового видання „Slovanský Národopis“.

1.

1. Koľy ne buľo*) z naščada⁶) svita,
2. Tokdi ne buľo neba ni zemli,

---

1) а. КореKTуру пісень: „Koľy ne buľo“... і „Pojichav Iva-seňko“ прислав Б—ий Шафарикови перед 15. II. 1842 на його просьбу з дня 11. I. 1842: „Příkládám tu přepis dvou písniček maloruských, abyste to pro mne poopravil a přepsal latinskými literami, zvláště z ohledu i a y, též ě a l. Pošlete mi Váš přepis ordinární čili listovní poštou. První mám z Haliče. (Першу пісню прислав Вагилевич, порів. ст. 28, другу виписав Ш—к з Голембйовського). Při variantách druhé písně mějte pozor nejen na vy-

3. Ano^a) tem⁶) buło synee more,
4. A sered morja zelenyj javir,
5. Na jaworońku try hoľubońky,
6. Try hoľubońky radońku radjat'
7. Radońku radjat' jak svit snovaty^a)
8. Ta spustymo sja na dno do morja;
9. Ta distanemo⁾ dribnoho pisku
10. Dribnyj pisočok posijemo my,
11. Ta nam stanećcja^a) čorna zemľycja.
12. Ta distanemo zoľotyj kamiň,
13. Zoľotyj kamiň posijemo my,
14. Ta nam stanećcja jasne neboňko

slovení maloruské, ale i na metrum a verš. Pro metrum a verš někdy jsou v písnech archaismy. Chci míti česky psaný vzor opravdového národního vyslovení maloruského. Підкрєнено III—ом. (Лавровъ и Сперанскій, op. cit., st. 26). Шафарик дякує Б—му листом з 15. II. 1842: „Díka za přepis písní“ i листом з 27. III. 1842: „Milý Příteli! Díka za poslané přepisy maloruských písní. Jsou tak, jak jich právě potřebuji. Jen na dvou místech mám pochybnosti. Ve verši: Ta spustymo sja na dno do morja, psal jste „spustymo“ místo Vahilevičeva спустѣте (вирн. спустѣмо I. Б.). Dobřeli? Jako futurum? Neníli to imperativ, nemáli místo ѣ (ě) psati se i. Dale: Vvjijšov Ivaseňko do switlyci, u Vás slovo „Vojšov“ omylně psáno „Vojijšov“. Ja položil „Vojšov“. Dobřeli? Potom pišete vsudy: myni, mysjačok. Analogie zdá se žádati: „misjačok“, t. i místo ѣ. Či to snad výminka? Prosím poučte mne“. (Лавровъ и Сперанскій, op. cit., st. 27 i 29—30).

6. Пісні: „Oj chvortuno“... „Oj lužečku“... i „Zasvyštaľy kozačėnky“... прислав Б—ий Шафарикови 11. III. 1842 теж з Фрайвальдау на його просьбу з 15/2 1842: „Máteli vydání Malorus. Pěsní. Mosk. 1827, 16°, přepište mi asi dvě pěkné písničky, na ten způsob jako ony karpatoruské. Dlouhých nemohu potřebovati“ (Лавровъ и Сперанскій, op. cit., st. 27) i з 2/3 1842: „Dnes Vás prosím pošlete mi co nejdřív přepis jedné z nejpěknějších maloruských písní ze sbírky Maksimoviče: Ukrainsk. narod. pěsní. 1834. 8°, třebas delší, jen latinsko-česky ortografovanou, jakž mi ondy halickoruské přepsal jste“ (Лавровъ и Сперанскій, op. cit., st. 28—29).

v. Кромі цього Б—ий прислав III—ви теж і дві московські пісні: „Как на dubčikě dva gaľubčėka“ i „Na ulicě to dožd', to vňěg“ в чеській транскрипції і з увагами. О це просив III—к Бодяньского 27/3 1842: „Přiložene tu velkoruské písně, prosím, opravte dle vyslovení Moskevského, to jest konverzační mluvy, místo bezpřízvučného o položte a, a dejte pozor na ł a ľ. Pošlete mi to prosím hned první poštou“. (Лавровъ и Сперанскій, op. cit., st. 29—30).

15. Jasne neboňko, svitlе sonyňko,
16. Svitlе sonyňko, jасen mysjačyк,
17. Jasen mysjačyк, jasna zirnycja,
18. Jasna zirnycja, dribny zvizdočyк.

Примѣчанія.

1а) Ошибочно не *було*. МРуссь не можетъ равнодушно принимать въ *бувъ*, *була* и пр. *ы* вмѣсто *у*.

1б) Вѣрно *вм. настада*, или *настаду*, отъ настаты — происходить, *orig. entstehen*. Оно соотв. древне-славян. *искони*. Выраженіе теперь устарѣвшее.

3а) *Ано* — сходно съ Словен (кранн) *ино*, и тоже самое значить, т. е. *и*. Какъ въ *ино*, такъ и въ *ано* вторая половинна *но* — прибавочное, а первая, *и* и *а* — существенное, хотя и вторая въ стихотв. народныхъ часто употребляется безъ первой, не перемѣняя, однакоже своего значенія. А потому не слѣдуетъ этой частицы писать разстановочно, а *но* (*а но*) что было бы *и но*, а это не по МРусски, тѣмъ болѣе въ связи съ *лемз*. Цѣлое будетъ значить: „И лишь“.

3б) *Лемз* — сокращено изъ *леноиз*, употребляемаго и теперь Словаками вмѣсто Чешскаго *genom*, почти какъ ВРусское *лишь*, одинакое съ нимъ значеніемъ, — сокр. изъ *лышень*, сохранившагося и нынче у МРуссовъ, какъ въ этой полнѣй (лышень), такъ и сокращенной (лишь) формѣ.

7а) *Сноваты*, въ значеніи *основать*, теперь болѣе не употребляется, а только лишь въ первобытномъ *сновать* — *den Auftrag od. Zattel anlegen*.

9а) А не *дистанеше*, что скорѣе по чешски, но вовсе невозможно по мрусски, ревнио какъ *просіеше* и т. п. Это даже не можетъ быть и архаизмомъ.

11а) *Ся стане* — по польски, чешски и т. д., только не по русски вообще. По сю пору не удалось мнѣ слышать между Русскими употребленіе *ся* передъ своимъ глаголомъ. Это, подобно 1а), 7а), рѣшительно вопреки духу мрусскаго языка, а потому не есть даже устарѣлымъ выраженіемъ или оборотомъ. Одни только ополячившіеся Русины въ Галиціи и Венгріи, т. е. такъ называемые ученые, плохо знакомые съ роднымъ языкомъ, равно какъ и „Панская челядь“ употребляютъ *ся* передъ своимъ глаголомъ.

2.

1. Pójichav Ivaseňko na polovanie,
2. Pokynuv svoju myľu na chorovanie
3. Vyjichav Ivaseňko v čyстее*) pole,
4. Pustyv konyka na popasanie

5. A sam prypav k syrij zemli na spočyvanie.
6. Prysnyvsja Ivaseńkovi dyvneńkyj son,
7. Ščo*) zletiv z prave*) ručky jasneńkyj sokol.
8. Pojichav Ivaseńko do vorožeńky,
9. Ščob odhadała dyvneńkyj son.
10. Vorožeńka hoľubońka son odhadała,
11. Moľodomu Ivasiovi žalu zavdała.
12. Jide, jide Ivaseńko, konyka bjučy
13. A vže svoji*) myleńkoji ne zastajučy.
14. Pryjichav Ivaseńko pid voritoczka,
15. Stuknuv, puknuv konyk v kopytočka.
16. Vyjšla do joho*) najstaršaja svist':
17. „Vytaj, vytaj, pane ziatiu, čužyj ta ne naš!“
18. A vže tvoji*) myleńkoji*) na sviti ne maš!“
19. Vvjijšov Ivaseńko do svitlyci,
20. Ležyt joho myleńkaja na prestoľnyci.
21. „Nižkyž moji, skoropadlyji, čom ne pidete?“
22. Ručky moji čorneńkyji, čom ne pryhornete?“
23. Očy moji čorneńkyji, čomu*) ne hlanete?“
24. Usta moji, pryjaznyji*), čom ne promovyte?“

Примѣчанія.

3а) Отнюдь же не *čystoe*; 7а) *šo* вм. *ščo* больше по карпаторусски. 7б) Вмѣсто *pravoj*, что никакъ не можетъ быть по мрусски, потому что усѣченное окончаніе на *oi* вовсе не употребляется въ этомъ языкѣ. Оно должно быть либо на *oi*, либо и обратитъ ся въ *i* (i), гдѣ это возможно, либо же, вм. полного *oi*, допускается усѣченное *e*. 13а) Но не *svojej*: см. 7б). 16а) Изъ всѣхъ славянскихъ языковъ одинъ только мрусскій не допускаетъ въ мѣстоименіи *onъ* послѣ предлога прибавленія *n* передъ *e*, а всегда употребляетъ *ego* безъ онаго: *do joho*, а не *do njoho*. 18а), 18б) см. 7б). 23а) Такъ а не *čom*; иначе нарушится стихотв. размѣръ. 24а) А не *pryjazneńkyji*, по причинѣ упомянутой въ 23а). Въ первомъ случаѣ (въ 23а) не доставалобы одной стопы, а въ послѣднемъ (24а) было бы одной больше.

3.

(Изъ Сборника Бодянекаго.)

а.

„Oj chvortuno — churtovyno!	Usi sady zelenijut',
Ščo ty vyrobľaješ?	Tilky sucha vysnja.
Daľa na čas piznatysja,	Koho ľjublju, žyt' ne možu,
Teper rozľučaješ!	Za toho ne vyša.

Ne vsi tiji sady cvitut',
Ščo rozvyvajut'sja¹⁾
Ne vsi tiji vinčajut'sja¹⁾,
Ščo ženychajut'sja¹⁾.

Połowyna sadu cvite,
Połowyna vjane;
Bilše toho vinčajet'sja¹⁾,
Ščo rodom neznane.

Och vy roky! och vy roky!
Roky nepravdyvy!
Vkorotite žyt'tja myni,
Bud'te myłostyvy!

Vkorotite žyt'tja myni!
Pokil v smutku budu?
Łuččež mene umertvite,
To vsjoho zabudu.

Och vy roky! och vy roky!
Choč ne prybuvajte!
Koly vy nas rozlučyły,
Dak žyt'tja ne dajte!

Łetiv oreł ponad morem;
Daj stav hołosyty:
„Tjazko, važko na čužyni,
Bez myłoho žyty“.

Łetiv oreł ponad morem
„Podaj, more, pyty! —
Tjazko, važko nam ubohym,
Bahatych ljubyty.

Ne tak ščast'tje, ne tak dolja,
Jak bahaty ljude,
Jak rozlučut po ljubovi,
To j ščast'tja ne bude.

Step šyrokij vodu vydno,
Myłoho ne baču,
Jak počuju movu joho,
Nechotja zapłaču.

Oj mała ja, mij myleńkyj,
Družynuju buty,
Oj daj myni toho zillja,
Ščob tebe zabuty.

„Je u mene take zillja,
Blyžko perełazu,
Jak dam tobi napytysja,
Zabudeš od razu.

Budu pyty, vypyvaty,
Taj kapli ne vpuše —
Todiž tebe ja zabudu,
Jak oči zapljuše.

(Украин. пѣсни, изд. Максимовича 1834).

6.

Oj lužečky da berežečky
Da voda ponjała;
Da vžež moju hołovońku
Žurba obnjała.

Da pływ żyrbo, da pływ toska²⁾
Da po vsim bereham,
Och i rozdaj, Bože, moju peča-
Po vsim voroham. [teńku

Och i ja žurbu, och i ja tosku Da zełenyj dub, da zełenyj dub,
Da na lystu spyšu, Da bez sońcja zav'jav —
Och i ja žurbu, och i ja tosku Mołodeńkomu da kozačeńku
Da na Dunaj puše. Boh doli ne dav.

Da ne dav doli, da ne dav ščastja,
Da ne dav tałana,
Da kudy ja pidu, kudy povernusja
To vse čužyna!

¹⁾ Уваги Б—го! лучше сія.

²⁾ Увага Б—го: отнюдь не тоска, но тоска.

b.

Zasvystaly kosačėnky v pochod z poľunočy,
Zaplakala Maruseňka svoji jasny oči.

Ne plač, ne plač, Maruseňko, ne plač, ne žurysja,
Za svojoho myleňkoho Bohu pomolysja.

Stojit' misjač nad horoju, da sońcja nemaje,
Maty syna v doroženku slizno provožaje.

Proščaj, myľtyj mij synočku, da ne zabavljajsja,
Čerez čotyri nedilouky do domu vertajsja.

„Oj rad by ja, matusenko, skoriše vernučcja,
Da vžež ščoś mij voroneňkyj v voritjach zpotknuvsja..

Oj Bih znaje koľy vernuś, v jakuju hodynu,
Pryjmyž moju Maruseňku jak ridnu dytynu.

Pryjmy jiji matusenko — vsi v Božijij voli!
Bo čto znaje, čy žyv vernuś, čy ljažu na poli.

Oj rada ja Maruseňku za ridnu prynjaty
Da vse ne tak vona bude mene považaty.

„Oj ne plačte, ne žuriteś, v tuhu ne vdavajteś,
Zahrav mij kiń voroneňkyj — nazad spodivajteś“.

4.

Oj spav puhač na mohyli,
Daj kryknuv vin: puhu!
Čy ne dast' Bih kosačėnkam,
Choč teper potuhu!...

Oj koľyś my vojovaly,
Da bilše ne budem!...
Toho ščastja j tiji doli —
Povik nezabudem.

Ščo deń, ščo nič — use ždemo...
Požyvy ne majem:
Davno buľa Chmelnyčėnka
Uže ne zhadajem.

Da vže šabli zaržavily,
Muškety bez kurkiv, —
A šče serce kosačėkeje,
Ne bojičcja Turkiv!...

6.

Бѣлорускія пѣсни. Свадебныя. П. І. Шафаріку,
І. Бодянскій.

26-го Дек. 1837. Прага.
7-го Янв. 1838.

Переписані Бодянським на двох аркушах.

b.

Збірник українських і кількох польських пісень. Пе-
реписав власноручно Шафарик і зазначив: Прерсано z wła-

snoručnjho rkp. Z. D. Chodakowského, nacházegjcjho se u I. M. Bodjanského, 1837, Praha. Порівн. в статті Шафарика, Bibliographische Übersicht der Sammlungen slavischer Volkslieder між рукописними збірниками ч. 32. „Sammlung kleinrussischer Lieder von S. D. Chodakowski. Die Reste dieser Sammlung kamen in die Hände Bodjanski's. (J. Jordan. Jahrbücher für slav. Lit. Kunst und Wiss. Leipzig, 1842, ст. 325).

Крім цього в бібліотеці чеського Музея в Празі зберігається немало книжок з присвятою Бодянського „П. І. Пану Шахварику“, або „И. І. Шафаріку“.

Лист М. Максимовича до П. Шафарика.

Коли саме почала ся переписка між Максимовичем і Шафариком, напевно сказати трудно. Імя Максимовича було Шафарикови знане як видавця збірок „Малоросійскія пѣсни“ Москва 1827 і „Українскія народнѣя пѣсни“, М. 1834. У листі з 16. VIII. 1835 писав Ш—к Коляру: „V Rusku vyšly znamenité prý sbírky národních písní, od Kašina v Moskvě 1834. 4°, 3 díly, od Maximoviče tamže 1834 (maloruske)¹⁾, potom: Ruska starina, tuším 3 díly (národní písně) atd. atd. Všecko to ještě jen počátek; kdo dožije, uvidí divy, když Bělo- a Malorusi všecky své písně seberou. Čechové svých buď neváží sobě, buď jich nemají“. Блище про Максимовича довідав ся, на мою думку, Ш—к, від приятеля Максимовича М. Погодіна підчас його пробування в Празі 1835 р. Імя-ж Шафарика було Максимовичеві знане головно як автора „Slovanské Starožitnosti“ Praha 1837 г. Шафарик висказуючи у листі до Погодіна з 2/X 1835 надію, що йому допоможуть виданнями з Росії, додав: „Die Herren Kirjejewski und Maksimowič (der freilich von Ihnen weit genug ist) werden doch wohl meiner auch nicht vergessen“. (Письма, op. cit., ст. 149). І справді Погодін просив Максимовича посилати книжки своїому приятелеві у Прагу. „Пошлите своихъ книгъ, писав П—н М—чу 30/X 1839, по два или по 3 экземпляра въ Радзивиловъ къ г. Гартенштейну для доставленія г. Шафарику въ Прагѣ. И попросите непременно у преосв. Иннокентія туда же 3 экз. Воскреснаго чтенія,

¹⁾ Шафарик у листі до В. А. Мацейовського з дня 3. III. 1835 просив: „...objednejte mně ihned: Maksimovič, Ukrainskija narodnja pěsní část. 1. Moskva 1834, 8°, 178 str.“ (Slovanský Sborník, E. Jelínek 1884, ст. 307).

Исторіи, Проповѣдей и всѣхъ книгъ изданныхъ въ Кіевѣ“ (С. И. Пономаревъ. Письма М. П. Погодина къ М. А. Максимовичу. Спб. 1882, Сборникъ отд. р. яз. и слов. Имп. Ак. Н. т. XXXI, № 2, ст. 18). А у листі з лютого 1840 р. питає Погодін: „посылаете ли вы книги Шафарику чрезъ Гартенштейна?“ Максимович сповнив просьбу П—на. Про те свідчить поважне число книжокъ бувшої Шафарикової бібліотеки з присвятою Максимовича. Замітна присвята на вид. „Українскія народныя пѣсни“ М. 1834: „Достопочтенному и многоуважаемому у насъ Г. Шафарику отъ Максимовича изъ Кіева“.

Думаю, що початок переписки належить звязати із посилкою книжок Максимовичем Шафарикови та його пошаною і прихильністю для Ш—ка, що їх розбудили у нього не лиш Slov. Starožitnosti, але й листи Погодіна та Бодянского — останнього підчас побуту в Празі.

У листі з 26. III. 1838 р. писав М—ч Б—му: „Пишете пожалуйста ко мнѣ; я весьма желаю читать ваши письма, слышать, что творится въ нашемъ двоюрідномъ мірѣ, нашими Славянами“... „Я кое — что новаго выработалъ относительно русскаго языка¹⁾, о чемъ прочтете нѣчто въ письмѣ къ Шафарику, въ коемъ и это къ вамъ письмо влагаю. (Письма А. М. Максимовича Бодянскому, Чтенія 1887, I, ст. 129—131).

Виходить, що початок переписки належить віднести на рік 1838. Лист Максимовича з 23. IV. 1840 р. є відповіддю на лист Шафарика, переданий йому П. А. Лукашевичем. Останній був у Празі в 1839 р. Частина листу з пропусками і змінами була вже оголошена в статті: А. Кочубинскій, П. І. Шафарикъ, Вѣстникъ Европы, 1906, V, ст. 132—33.

* * *

1840. 23. IV. Максимович дякує за лист і статтю. Книжки. Оцінка Slov. Starožitnosti. Просить Ш—ка написати для Кіевлянина-а статтю з обсягу мітології. Пісні Ходаковського.

¹⁾ Ш—к покористував ся дослідями Максимовича і совісно зібрав їх в рукописних записках, п. з. „O maloruském nářečí: dle Maksimoviče“. Музей Ш—ка, снг. IX, Е. 4.

Г. Шафарику отъ Максимовича. Кіевъ 1840 г. 23 апрѣля.

Милостивый Государь!

До сихъ поръ еще не благодарилъ Васъ я за письмо Ваше и любопытную статью объ изданіяхъ народныхъ Словенскихъ пѣсень, полученныя мною чрезъ Г. Лукашевича. Тому причиною моя долгая болѣзнь, которая мѣшаетъ мимъ занятіямъ, заставляетъ меня болѣе года сидѣть безвыходно въ четырехъ стѣнахъ и принуждаетъ преждевременно оставить службу. — Сахарова и Снегирева у меня на ту пору не было, ибо незадолго передъ тѣмъ отправилъ ихъ во Львовъ, кажется Вагилевичу; но я писалъ, что бы Вамъ эти книги выслали изъ Москвы, и не знаю доставлены ли онѣ Вамъ. Не знаю также дошла ли посланная мною Вамъ и Г. Ганкѣ I ч. моей Исторіи Руской Словенности, въ которой многимъ я воспользовался изъ Вашихъ Древностей, сколько съ моими слабыми глазами и недостаточнымъ знаніемъ Чешскаго языка могъ прочесть ихъ. Въ ней есть нѣсколько замѣчаній о Рускомъ языкѣ, трехъ видахъ его и нарѣчіяхъ, кои можетъ быть заслужать Ваше вниманіе и одобреніе. Жалѣю очень, что не въ силахъ былъ доселѣ издавать продолженіе. Кое-какъ только въ прешедшую осень и зиму составилъ и напечаталъ первую книгу Кіевлянина, коего два экземпляра — для Васъ и Г. Ганки — послалъ уже чрезъ г. Гартенштейна. По немногу приготавливаю и вторую книгу.

Каково Ваше здоровье теперь, и скоро ли мы увидимъ вторую часть Вашего труда, который, по истинѣ всѣ Словены могутъ назвать своею Сокровищницею? — Въ ожиданіи онаго я обращаюсь къ Вамъ съ слѣдующею просьбою. Наша Руско-Словенская мѣологія такъ мало воздѣлана, что мы не имѣемъ еще яснаго понятія даже о семи богахъ Кіевскихъ. О первыхъ четырехъ кое-что еще извѣстно, но о Хорсѣ, Мокошѣ, Симарглѣ вовсе неизвѣстно, — и только Вы можете подать свѣтъ намъ объ этомъ предметѣ. Изъясненіе семи боговъ, коимъ поставлены были 6 кумировъ Владиміромъ Великимъ на Холмѣ Перуновомъ, прямо относятся къ изъясненію Кіевской древности; которой преимущественно посвящается мой Кіевлянинъ. Посему мнѣ пришла мысль просить Васъ покорнѣйше удѣлить нѣсколько часовъ Вашихъ собственно для насъ и сообщить нашей публикѣ посредствомъ моего изданія, результаты Вашихъ изысканій надъ словенскою мѣологіею относительно семи боговъ кіевскихъ, хотя въ краткой статьѣ. Симъ весьма обязали бы Вы насъ всѣхъ; не говорю уже о личномъ моемъ удовольствіи, получить статью относительно Кіевской древности написаную Вами нарочно для Кіевлянина!... Если бы я могъ получить ее въ Октябрѣ или даже

Ноябрь, то она была бы однимъ изъ лучшихъ украшеній второй книги; съ нѣмецкаго или чешскаго мы здѣсь можемъ перевести ее исправно, а еще бы лучше и для Русской души усладительнѣе получить ее отъ Васъ прямо на Русскомъ языкѣ. Не повѣрите какъ краснорѣчивъ Русскій языкъ напр. въ письмѣ Г. Ганки... я хотѣлъ бы и его просить, ибо весьма бы желательно мнѣ ознаменовать Киевлянинъ участіемъ знаменитыхъ нашихъ Словенъ; но не бывъ съ симъ мужемъ въ непосредственныхъ сношеніяхъ письменныхъ, не смѣю его беспокоить. Прошу Васъ покорнѣйше засвидѣтельствовать мой душевный поклонъ ему, Челяковскому и другимъ Вашимъ соотчичамъ, и съ моимъ истиннымъ почтеніемъ, честь имѣю быть, Вашъ,

Милостивый Государь
покорнѣйшій слуга

М. Максимовичъ.

Р. S. Пѣсенъ я, какъ ни старался, а не могъ собрать еще болѣе трехъ тысячъ. Пѣсни Ходаковского я купилъ у его жены, и онѣ находятся у меня и теперь, потому Вамъ кто то объ нихъ сообщилъ несправедливое извѣстіе.

Да ниспошлетъ Господь Вамъ здоровье и всякое благополучіе!

VI.

Записки Плятона Лукашевича.

Видаецъ збірника „Малороссійскія и червонорусскія народныя думы и пѣсни“ Птб. 1836 і фантаст-фільольогъ познайомив ся з Шафариком з початком 1839 р. в Празі. Слѣдів переписки з Шафариком нема нїяких. Переписка з В. Ганкою оголошена д. Францевом: Письма къ В. Ганкѣ, *op. cit.*, ст. 649—658.

В музеі Шафарика зберігають ся статті Лукашевича¹⁾: 1) „О Баснословныхъ преданіяхъ Малороссіянь“ 1839 г. 17 марта, Прага, Плятонъ Лукашевичъ; 2) Система рѣкъ и городовъ рускихъ. Пл. Лукашевичъ. 1839. Обі у зшитку, сир. IX, D. 28. Крімъ сього під сир. 74, E. 18, переховуєть ся:

---

¹⁾ Порівн. А. Кочубинскій: П. І. Шафарикъ, *Вѣсникъ Европы*, 1906, V, ст. 133.

Описаніє України. Сочиненіє Боплана. Переводъ з французкаго, Спб. 1832. На чистих картках записки Лукашевича для ужитку Шафарика.

На обороті першої картки присвята: Велеученому Панови Шафарикови отъ Пл. Лук.

Слѣдують записки Лукашевича: на картці 2:

А що, Гапко? — а що, Пане?

А дай, Гапко! — а зась, пане!

На обороті другої картки: Малороссійскіє Историческіє пословицы.

И Ляхъ мудрый -- по шкодѣ.

Пьяный якъ Угорь.

Знай, Ляше, по Случь наше.

Одъ Чорта одхрестится, а одъ Москаля и не одобється.

Храбрый якъ Русинь.

Не пивъ Полтавської воды.

Пропавъ якъ Шведъ підъ Полтавою.

Якон, Цыгане, вѣры?

Якон хочъ, батю!

Да нема найкраще, да нема найлучче якъ у насъ на Украинѣ.

У насъ на Украинѣ не буде Жида, не буде Ляха, не буде Уни. Гайд. Пѣсня.

Беззаконная Литва.

Абы не лежачого Татары взяли!

Одъ Кіева до Кракова

Протоптани шляхи

Завладѣли неправедно

Краемъ нашимъ Ляхи!

Пословица Жида: Помози Боже, нашимъ и вашимъ!

Литвина трясця нападе якъ не дзякне.

Допався мовъ Литвинъ до кашы.

Се Котельва, кругомъ вода, а въ середини брага.

Славенъ градъ Кіевъ церквами, Переяславъ млинами, Лубни горами, а Полтава блядьми.

Московській часъ!

Здався цыганъ на своихъ дѣтей.

Якъ поѣхавъ за Дунай, то до дому не думай.

Сердитый якъ Русинь, лютый якъ туръ в горахъ.

За царици ѣли паляныци, а за царя не буде и сухаря.

На останній картці:

Окончанія малороссійскихъ прозвищъ (фамилій).

1. а) на -ко — Славко, Рудь-ко, Рачко, Оплечко.	с) -шко — Рудешко, Полѣшко.
б) -нко — Соколенко, Петренко, Горченко.	д) -жко — Божко, Рожко.
	2. -ка — Соломка, Прошанка, Почека.

3. -та — Волюта, Семенюта.	20. -усь — Прудіусь.
4. -ша — Гаркуша, Лыкуша.	21. -усь — Самусь.
5. -да — вешійбѣда, Хвойда.	22. -ця — Кострыця, Печерыця.
6. -га — Шульга.	23. -ян — Красяпъ.
7. -ра — Хмара.	24. -овъ — Драгословъ.
8. -ііі — Бачііі, Пузііі.	25. -яіі — Гуляіі.
9. -ѣіі — Гречаный.	26. -аіі — Порубаіі.
10. -уцъ — Годуцъ.	27. -ачъ — Рогачъ.
11. -ецъ — Романецъ.	28. -имъ — Побѣдимъ.
12. -акъ — Глушакъ.	29. -оіі — Лихоіі.
13. -па — Чѣпа.	30. -ѣіі — Палѣіі.
14. -ма — Сулма.	31. -хно — Михно.
15. -ухъ — Злогодухъ.	32. -пкій — Тоцькій.
16. -аііло — Свѣтаііло.	33. -ака — Мироняка.
17. -ло — Покотило.	34. -пкъ — Скорникъ.
18. -ичъ — Бутовичъ.	35. -ха — Макуха, и пр. и пр.
19. -осъ — Пачосъ.	

VII.

Лист Миколи Гатцука

з дати: Черупа¹⁾ 14/25 1858 з просьбою прийняти його видання: Ужинок рідного пола, вистачинні працеу М. Г. Москуа 1857 з присвятою: „Пану Шафарикку“ (олівцем). Лист писаний з Київа по українськи, у якому автор розвиває свої погляди на становище Українців серед інших Славян, ізза технічних перешкод тепер не оголошується. На листі увага Шафарика: „Literae hae redditae mihi die 16 Julii 1858. Neque auctorem, neque opusculum eius novi“. Гатцук, автор фантастичної статті про мову „люду козако-руського“ (ibid. ст. 11—48) та ще фантастичнішої правописи, написав Шафарикови листа ізза пошани для того, що його імя й твори, по крайній мірі, Narodopis, не були йому незнані. На Narodopis покликуються Г-к у згаданій статті ст. 15.

---

¹⁾ Ізза браку відповідних черенок правопись змінена.

VIII.

Матеріяли до історії славянського зїзду в Празі 1848 р.

Із Архива Народного чеського Музея в Празі.

a.

Żądania Rusinów w Galicyi¹⁾.

§. 1. Stosownie do większości ludności Polskiej lub Ruskiej w każdym obwodzie ma być mowa polska albo ruska mową urzędową; zastrzyga się zaś dla wszystkich urzędów gminnych i miejskich używanie języka miejscowego przeważającej ludności, ale każdemu krajowcowi zastrzega się wolność używania języka polskiego lub ruskiego w każdej styczności z władzą, która w tymże samym języku odpowiedzie udzielać będzie. Każdy krajowiec bez różnicy narodowości ma prawo do urzędu; domagamy się jednak stosunkowego uwzględnienia narodowości przy obsadzaniu urzędów nie przez lud obieranych. W okolicach mieszanej narodowości urzędnik posiadać ma biegłość obu języków.

§. 2. W gminach szkółki parafialne, trywialne i normalne — w języku przeważającej ludności, mięszności atoli zostawia się prawo mieć szkoły dla swojej narodowości. W całym kraju w 3-iej klasie normalnej ma być wykładany język polski w szkołach ruskich, język ruski w szkołach polskich. Gymnazya będą dla narodowości ruskiej i polskiej osobne. Tworzenie ich i liczba zależy będzie od potrzeby zgłaszającej się do nauki młodzieży jednej lub drugiej narodowości. W każdym gymnazium literatura obydwóch języków wykładaną będzie. Na liceach i wszechnicach dozwolony wykład w każdym języku.

§. 3. Gwardya narodowa Galicyjska w tych miejscach gdzie będzie organizowaną tak jak większością głosów obiera swoich naczelników równie stanowić będzie o używaniu ko-

¹⁾ Порівн. Дяло, Львів 1883, ч. 61, Уклады Русинів з Поляками.

mendy ruskiej lub polskiej. Jako oznakę nosić będzie herby obu narodowości obok siebie.

§. 4. Cały kraj ma wspólną centralną władzę, która to z władzami Ruskiemi po rusku z polskimi zaś po polsku korespondować będzie. Sejm wspólny złożony z posłów wybranych według zasady jaka ustanowiona będzie. Na Sejmie zastrzeżona jest wolność używania języka ruskiego lub polskiego.

Uchwały i rozporządzenia sejmowe i rządowe wydawane będą w obu językach.

§. 5. Zrównanie wszystkich obrządków w kraju co do praw tudzież ich duchowieństwa tak co do godności iak i kongruy.

§. 6. Konstytucya orzec ma jak najwyraźniej zupełną między Polakami i Rusinami równość wszystkich uprawnień humanitarnych politycznych i wyznawczych jaką za sobą pociąga świętość i nietykalność każdej z narodowości w Galicyi reprezentowanych.

§. 7. Uznanie potrzeby i czasu podziału Galicyi na dwa osobne okręgi administracyjne, jest rzeczą sejmu ustawodawczego.

W Pradze dnia 7 czerwca 1848.

Leon Sapieha

Григорій Гинилевич

Jwan Borysikiewicz

Antoni Zygmunt Helcel

x. Szczęsny Buchwald

Jozef Midowicz

Karol Malisz

Zakliński Alexy

Zenon Pogłódowski

Ludwik Stecki

Maurycy Krainiski

Jerzy Lubomirski jako przewodniczący komisji.

6.

Żądania Słowaków i Rusi.

Sejm słowiański w Pradze żąda, aby naród słowiański (sic!) i rusinski w Węgrzech w niczem nie był uciskany, mianowicie oświadcza ten sejm współczucie swoje dla uciskanych od Madziarów współplemienników swoich słowiańskich i węgiersko-rusinski. mianowicie żąda, aby Słowacy i Rusini węgierscy stali się uczestnikami tego wszystkiego, co jako żądania swego szczepu niniejszem podają — mianowicie:

1) aby Słowacy wraz z węgierskimi Rusinami byli od Madziarów uznani za naród a w sejmie równe prawa z nimi mieli.

2) aby mieli swoje narodowe sejmy z osobną stałą słowiańską i rusińską komissją — mającą prawo i obowiązek czuwania nad narodowymi prawami słowiańsko-rusinskimi. Komissya ta uskuteczniałaby zebranie sejmu narodowego i miałaby prawo odrzucenia wszystkich takich rozkazów centralnego węgierskiego ministryum, któreby słowiańsko-rusinskiej narodowości niebezpieczeństwem groziły.

3) aby sobie mogli zakładać narodowe szkoły jak elementarne tak realne, miejskie, zakłady diecezjalne i zakłady kształcenia się nauczycieli — potem — zakłady naukowe wyższe — mianowicie — gimnazya, lycea, akademie, zakład politechniczny i jeden uniwersytet. Język naukowy ma być słowiańsko-rusinski i wolność uczenia i wychowania narodowego dozwoloną.

4) aby katedry języka słowiańsko-rusinskiego dla Madziarów i madziarskiego dla Słowaków i Rusinów zakładane były kosztami krajowemi.

5) aby żaden naród w Węgrzech nie był uważany za panujący — lecz wszyscy za równe prawa mający.

6) aby ci Słowacy, którzy z przyczyny stawania w obrobie narodowych praw słowackich po więzieniach są trzymani, natychmiast byli wypuszczeni, i aby na przyszłość nie było dozwolonem więzić nikogo za to, że praw narodu słowackiego lub rusinskiego broni — ani jako burzyciela uskarżać tego, któryby publicznie do ludu słowackiego lub rusinskiego o narodowości słowiańskiej lub rusinskiej rozprawiał.

7) aby prawo zakładania i utrzymywania towarzystw takich, któreby miały za cel wspomaganie rozkwitającego żywota narodu słowiańskiego i rusinskiego nie było odmawianem Słowakom i Rusinom — i aby równie jak Madziarom tak i im prawa stowarzyszeń używać mogli.

Za zgodność
Cybulski.

b.

Galiziens Forderungen für das Manifest des Slaven-Congresses an den Kaiser.

Galizien hat ebenfalls das Versprechen einer Constitution in den Märztagen mit ungeheucheltem Enthusiasmus empfangen — es hat darauf die Hoffnung eines neuen nationalen Lebens gebaut, hat aber bis jetzt keine der constitutionellen Wohlthaten erlangt außer der freieren Presse.

Von der Überzeugung geleitet, daß das Heil seiner Völker d. h. die foederative Umgestaltung der bisherigen österreichischen Provinzen, — gehörig gesichert sein werde; entsagt es allen separatistischen Tendenzen, und tritt zum festen Verbande mit seinen slavischen Brüdern zusammen in der Hoffnung einst vielleicht mit seinen nun noch getrennten

Stamm Brüdern vereint die Wohltaten dieser beanschlagten Federation theilen zu können.¹⁾

Deßhalb stellen wir jetzt nur das Verlangen mit unseren Stammverwandten den Böhmen gleicher Berechtigungen theilhaftig zu werden. Wir bitten daher vorerst um die Bewilligung verantwortlicher Central-Behörden für Galizien sowie den Böhmen versprochen sind — und um eine möglichst schnelle Zusammenberufung eines constituirenden Landtages zur Bewilligung und Beschließung über alle Landesangelegenheiten. — noch vor dem Zusammentritt des Reichstags in Wien.

Weil aber der bisherige postulative galizische Provinziallandtag sich in seiner neuesten Zusammensetzung als uncompetent erklärt hat, die Volksinteressen gehörig zu vertreten und sich deßhalb am 26 April d. J. aufgelöst hatte, so erwarten wir auch ein derartiges Wahlgesetz, welches den Landtag als eine wahre Vertretung des Volkes und der beiden in Galizien lebenden Nationalitäten erscheinen ließe.

Die Petitionen, die Galizien sowohl als Krakau bis jetzt an den Thron E. M. gelegt — haben bisher eine solche Erledigung gefunden, welche sogar den billigsten des Landes nicht entsprechen konnten; ja die freie Entwicklung der Nationalitäten sowohl der pohnischen als der ruthenischen in Amt und Schule, war durch die Ministerial-Erlässe vom 9-ten und 19-ten Mai — so wenig in Aussicht gestellt, daß die hier zum Slavencongresse vereinigten Galizianer beider Nationalitäten sich über die rechtmäßige Deutung der constitutionellen Sicherstellung ihrer Nationalitäten auszusprechen bewegen sahen; und diese ebenso rechtliche als erwünschte Deutung — und gegenseitige Übereinkunft in der Beilage E. M. zur gültigen Berücksichtigung vorlegen, und um Vorkehrungen bitten, diese Grundsätze baldigst ins Leben treten zu lassen.

Daher ersuchen wir auch die der beiden Landessprachen nicht gehörig mächtigen Beamten durch solche Eingebornen zu ersetzen, welche dieser Sprachen mächtig sind, und zugleich das Zutrauen aller Klassen besitzen; um die bisherigen unseligen Mißverständnisse zwischen der Regierung und der Landesbewohnern möglichst schnell zu beseitigen, und das erwünschte gegenseitige Zutrauen zu wecken. Sollten die zu entfernenden Beamten nicht anderswo verwendet werden können — so könnte ihnen die systematische Pensionirung auf Provinzialunkosten von den Landesständen zugesichert werden.

Indem wir diese äußerst billigen Forderungen unter Beipflichtung des versammelten Slaven-Congresses E. M. in re-

---

¹⁾ Від слів „Von der Überzeugung...“ до „theilen zu können“ в начерку перечеркнено.

dlicher Erwartung eines günstigen Erfolges darlegen — hatten wir uns verpflichtet E. M. die Zusicherung beizufügen, daß für die erste Pflicht halten werden nach unseren Kräften zur möglichsten Beruhigung des Galiziens beizutragen und die dankbaren Gefühle der Bewohner dem gerechten und gütigen Spender constitutionellen Wohlthaten zu zuwenden.

w Prazi na dny 16-tum Czerwena 1848

Иванъ Борисѣвичъ.

Г.

Uwidomlonyje.

W nedilu t. j. dnia 11-ho Czerweńca 1848 o hodyni 11. widprawyt Doktor S. Bohosłowya Hryhoryj Ginilewicz w starożytnoj Czeskoj Cerkwi: Teynském chrámě¹⁾ naboženstwo w sławianskim jazyci obr. rusko-kat. na kotroje sia zapraszajut wsi w Prazi sobrannyi Sławiany.

Praha dnia 9-ho Czerweńca 1848.

---

¹⁾ Первісно: „Tein-Kirche“, відтак перечеркнено і написано як вище.

IX.

Памятна книжка Вячеслава Ганки.

В Народнім чеськѣм музеї у відділі Шафарика під сит. IX. Н. 22 зберігаєть ся „Памятна книжка В. Ганки“ (Альбом), в яку вписували ся гості-Славяни, що відвідували музей і Прагу, переважно в переїзді до Карлових вод. Більшість записок походить від гостей з Росії, починаючи членами царського дому, а кінчаючи незнаними іменами. Між вписаними находимо теж А. Пушкина і його вірш, та Гоголя з датою 1845 $\frac{5}{17}$ Августа.

Подаю записки гостей Українців — переважно галицьких — задержуючи хронологічний порядок:

- 1) „На знакъ чести и памяти“
 $\frac{14}{26}$ Юн. 1830   Іванъ Могильнѣцкій.
- 2) „Зъ глубоковъ вдѣчностевъ к' Вамъ честни мужу приймаю тою славу жестѣ ми позволили на наметку до ваше книжки вписати.
Симеонъ Гаморакъ малорусинъ, родомъ зъ Тисьменицѣ въ Галѣцѣи. Дня 22-го Юлія року 1833.“
- 3) „Покіль жыти буду
Нигды не забуду
Дня ми так милого
Въ которомъ позналъ
Мужа так славного
кк Юліа 1833   Лука Ропицки Теологъ.“
- 4) 1833 Михайло Гарасевичъ.
- 5) „Знаменитому зъ малого лика Славянъ тутешнихъ, щирому, душею стародавнему Чеху, Вамъ Пане мій милый, приносить свое благоговѣніе и почитаніе Платонъ Лука-

шевичъ зъ Переяславля, що въ Малой Россіи. Прага
30. марта 1839.“

- 6) 1848. Григорій Яхимовичъ, епископъ Перемиській.
- 7) 1848. Гр. Шашкевичъ, Іоаннъ Лумницькій, Михаиць Куземській.
- 8) 10 листопада 1848 Іоанъ Борыськевичъ.
- 9) „Мукайтесь крѣпѣтеся Славянскій люде,
Велика Ваша будучи́сть буде.

Въ Празѣ $\frac{24}{12}$ Вересня 1849

Я. Головацкій.

Х.

З переписки Карла В. Запа.

Карло В. Зап, уроженець Праги (*1812 – †1871)¹⁾. Від 1836 р. до літа 1845 р.²⁾ пробував у Львові як урядник (Staatsbuchhaltungsakzessist). Одушевлений Чех-романтик, співробітник часописів, письменник і учений. Приятель Гавлічка і Шафарика. У Львові сходиться скоро із кружками письменників Українців і Поляків. Розчарований на Поляках ізза недостачі у них славянських симпатій, а зглядно ізза їх нещирости та вибуялого національного шовінізму ще тим тіснійше зійшов ся з Українцями. Знайомий із Головацьким, Вагилевичем, Ів. Бірецьким, Верещинським, Блонським, Малиновським, Щуровським, Кобринським, Й. Левицьким і иншими. Особливо приятельські відносини в'язали його з Я. Головацьким, Вагилевичем і Бірецьким. Український кружок приятелів і знайомих інформував Зап про літературний і науковий рух в Чехах, так само як дописами й письмами інформував Чехів про культурну працю Українців і Поляків. Він був посередником у навіязуванню переписки і знайомости між Українцями і Чехами, між Українцями і Великорусами. Через нього вела ся переписка Українців з Чехами і Росіянами (Українцями і Великорусами), при його помочі вів ся обмін книжками й науковими матеріялами. Перекладав на чеську мову праці Українців, які злову помагали йому в перекладах з польського, в-руського і українського. Завзятий славянофіл ширить ідею славянської взаємности словом і книжками, задержу-

¹⁾ У. д. Свенціцького, Матеріяли I, op. cit. ст. 158, хібно 1870.

²⁾ Ibidem, хібно 1844, порівн. лист до Я. Головацького з 19. III. 1845, висланий еще зі Львова, а лист 11. VI. 1845 вже з Праги. (Коресп. Я. Головацького, op. cit. I, ст. 147 і 149).

ючи при тім критичний і вірний погляд на українсько-польські відносини.

Подаємо виїмки з його непечатаної переписки, доторкаючи українського життя.

Переписка Запа з Як. Головацьким оголошена д-ром К. Студинським: Кореспонденція Я. Головацького, ор. сіт. т. I і II., переписка з К. Гавлічком: L. Quis: Korrespondence Karla Havlíčka, v Praze 1903., переписка із I. Срезневським: др. I. Свенціцький, Матеріялы по исторіи возрожденія Карпатской Руси I. Льв. 1905.

1. Лист К. Запа до П. Шафарика.

1837. 26. IX. Зап передал статтю Шафарика Вагилевичеви. Вагилевич і Я. Головацький знімають копії рукописів для Шафарика. Starožitnosti Slovanské мають покупи серед Українців. Замилювання до чеської мови росте. Історія Зубрицького.

Lvov, 26 Září 1837.

Obdřev Vašnostin připsis od předešlého měsíce, ne-meškal jsem, panu Vahilevičovi jemu přislaný vyjimek z Vašnostiných Starožitností o Konstantinu a Metudowi doručiti, a hned stranu odpisu dvou životopisů těch slovanských apoštolů co potřebné bylo, vyjednati. Vel. Otec. p. Kompaniewicz, Bazilian nám ty dva rukopisy k přepsání ochotně půjčil, a první delší odepsal sám p. Vahilevič, — druhý kratší pan Glovacký, tež Rusín a posluchač theologie mimo semináře, velmi rozsoudný, všestranně vzdělaný uslužný člověk. Tyto oba přepisy spolu s listem od p. Vahileviče pošílám. Pro Vašnostinné studia tam leckteré jadyrko se nalezne, škoda tolika, že druhý rukopis není celý, a že se w nich mnohé pozdějších interpolací nachází.

Pan prof. Maciejowski tu, as před 10 dněmi byl, a zdější archivy prohlídal, i přítomné dva rukopisy přečítal, i z nich sobě výtahy učinil. Našel tu vůbec mnoho důležitého pro své dílo, které ještě dvoma díly chce rozmnožiti. Mluvil mě tež, že ve zdejší cisarské bibliotece dva latinské velmi staré životopisy sv. Vojtěcha a sv. Václava v rukopise našel, které pro nás Čechy velmi důležitá dáta obsahovati mohou. Neopominu co nejdřív pomocí p. Koubka, až se ze Slezka vrátí, tyto rukopisy k odepsání dostati, nacež je pánu Palackemu pošlu.

Musím Vašnosti opět osvědčiti, že Starožitnosti Slovanské pro naši literaturu a jazyk zde nejvíce prospěšné skutky mají, mnohý si teď čestiny všima, kdož před tím s pohrdáním a jaksí jen milostivým okem na ni dolu po-

hlížel. Pan Zubrzycki sám několik exemplářů odbírá, a venkovským kněžům je posílá.

Jeho historie Červené Rusi již jest, jak doslýchám, v tisku. Vábec všichni jsou s tím velice spokojeni, že jste se odhodlal, obrátit sobě jedno nářečí slovanské, a sice české; že prostřednictvím jazykem německým již teď zbytečné, „kdo se teď Vašnostinných českých spisů nevšímne, (: jsou slova mých zdějších přátel:), ten obyčejně i v němčině by je sotva s prospěchem četl.

Literní noviny jsou zdě nepatrné, co nejduju všecko co jest ve Květach oznámím“.

Sám se teď trudním překládáním rozpravy o Huculech, kterouž p. Vahilevič pro našeho Musejníka po polsku napsal. Možná že ještě před zimou hotov bude, načež snad opět něco od něho dostanu. Vyjel nyní do své otčiny, a mluvil, že se na vyhledávání starožitností vydá... Za přislane nám 4 a 5 svazky starožitností uctivě děkujeme...

2. Лист Карла В. Запа до П. Шафарика.

1842. 10. VII. Зап посилає Шафарикови для *Národopis-u* поправки Головацького. Поляки невдоволені українськими назвами місцевостей. Уваги що до назв.

Vysoce Vážený Pane!

Dověděvše se z posledního čísla Květa, že zamýšlíte ¹⁾ vydati druhé vydání Slovánského národopisu, bude dobře, použití k tomu tyto opravy, jež pan Holovacký zde připsal. Myslím, že Vašnosti v nevhod neprijdou.

Národopis již jest v rukou všech předplatitelů, a velice se líbí, jen Poláci se mrzejí, že tam staropolské země v Rusích nejsou po polsku psaná. (!) Leč kdožby těm ve všem vyhověl, toho bych rád znal. Zdá se mi, že vytknutí hranic Rusův od Polákův v Haličích ve Zprávách

---

¹⁾ В листі з датою: В Празі 4 червence (с. е. липня) 1842 пише Шафарик Запови: „Poněvadž první vydání mého *Národopisu* ani samým předplatitelům nepostačilo, přinucen sem přikročiti ke druhému, jenž se již tiskne. Prosim Vás, račte mi poznamenatě o myly tisku a jiné značne chyby neprodleně oznámiti, abych to opraviti mohl. V oekonomii a obsahu spisu nic měněno byti nesmi a nemůže... S Bohem Váš upř. př. Šafařík. Žádejte poznamenání omylův též od p. Holovackého“.

Листи Шафарика і Запа розминули ся. З поправок зроблених Головацьким для карти „Slovánský zeměvid“ Шафарик не скористав, бо до другого видання не прийшло. Натомість із перекладаних Головацьким поправок для *Národopis-u* деякі Шафарик у слідуючій виданню узяв.

o hal. a uh. Rusi od Glovackého (v rkp.) jest určitější než na mapě. Škoda, že se na mapu řeka Podhorce vpletla která není, než na německých mapách. Má to býti řeka Zbruč (pohraniční na Podolí) — Jiřeno Podhorce jest diplomatický výmysl od r. 1773. Sreznievský po tu dobu nepřijel, jeho balík z pošty jest u mně.

Zůstávám s uctou
Karel Vladisl. Zapp.

Lvov 18 $\frac{10}{7}$ 42.

Opravy místních jmen halických na mapě

Поправки:

Podhirce	poprav.	Zbruč řeka.
Dněster	"	Dniester
Čeremoša	"	Čeremos
Styr	"	Stryj
Zloživ	"	Zoločiv
Sanok	"	Sjanik
Pryvorsk	"	Perewirsko
Mostyčka	—	Mostyska
Sambor	—	Sambir
Burščyn	—	Burštyn
Berezjane	—	Berežane
Hvizdja	—	Hvizdec
Ustyčko	—	Ustičko
Jasyňa	—	Jasyniw
Werecky	—	Verečke.

3. З листу Запа до дра Поснішля, редактора „Кvětů“ 13/4 1837 p. ...:

„Milikowski zapsal si z Prahy na moje dotírání české knihy, i dal je aby se o nich vědělo za sklo, ale tam ležej, žádný nic ne kupuje. Obecenstvo posud málo o naši literatuře ví, a ignoti nulla cupido; nejvíce se tu běře Šafaříkových starožitností, totiž 12 exx, jestliže i to zminky zasluhuje. ...Což pak, nechcete na výměnu za Květů Rozmaitosci bráti“...

4. З листу Запа до А. Маркова, священника 21/2 1842: ...

„Vy znáte, jak z celé duše lpím na naší Praze, a tedy nejlépe posoudíte, jak mi v té cizině teskno, která mne již srdečně omrzela. Nepotřebuji Vám zdejší život líčiti, bude Vám z pověsti dostatečně známý. Mně žádných radostí neposkytuje.

...Mezi jiným nejsem s tím srozuměn, že nazýváte epické písně ballády; vlastnější slovanský název toho druhu písní byl by dumy, od Rusinův yzatý, i od Polakův přijatý, též i nám již ne nový.

...Před 2 lety obrátil se Vahylevič stranu koled na Malého, leč nedostal ani koledy, ani odpovědi. ...Радить патувати перед загладою усю народню поезію. Хвалить народність польської літератури, поручає її читати, головно Wójcickiego...

Łozińskiego Ruskoie Vesile kòstuje 36 kr., tedy 2 exx. 1 f. 12 kr. Zaplatil jsem je sám“...

5. З листу Запа до Маркова з 19/6 1845 р.:...

„Na knihy se těšíme, obáváme se však (proč? to Vám již z Jachimova listu vědomo), že censura trpělivost naší příliš dlouho zkoušeti bude. Mají tu ve Lvově veliký strach před Rusismem, tak že i Jezuité¹⁾ s kazatelnicí o něm mluvíti, a jej káráti začínají“...

6. Крім цього подаємо дві дописи Запа про український умовий рух в Галичині, а саме допись в час. „Noviny, Příloha ku Květům“ 1842 р., ч. 9 і „Květy“, 1844 р., ч. 31....

a) „Literatura maloruská v Haliči leží potud v kolébce. Ona má dvě tiskárny, totiž ve Lvově při ústavu Stauro-pigianském, a v Přemyšlích tiskárnu biskupa řecko-katolického. Z tiskáren těchto nevycházejí ale skoro žádné jiné, než kostelní a modlitební knihy, a časem i jakas příležitostná báseň v tom jazyku. Ústav, jakýž jest Stauro-pigianský ve Lvově, mohl by se státi pro národ tento velice prospěšným, kdyby mezi oudy jeho bylo svornosti, a oni vůbec veskrze sestávali z mužů, příznivé položení své k působení na dobro národu pojímajících a o vzdělání jeho pečlivých. Takž ale ústav tento, určený ku vzdělání národu maloruského, a k tomu cíli i dosti nadaný, mimo výše zmíněné vydávání knížek náboženských a nejvýš ještě i slabikárů, žádného prospěchu národu nenese. To samé děje se i v biskupské tiskárně v Přemyšlích. Roznášela se tu pověst, že chce zdější ruské sjednocené duchovenstvo na vzor českého časopisu pro katolické duchovenstvo vydávati podobný časopis v řeči maloruské; zdaž to ale vskutek přijde, ještě velice pochybno. Nejlaskavější vláda rakouská, o vzdělání všech svých národů rovně pečlivá, ohlásila odměnu třech set zlatých ve stříbre na sepsání mluvnice německé v jazyku maloruském pro

¹⁾ Порівн. лист Запа до Срезневського 20/11 1843: „Jezuité zde vymohli na Metropolitě Levickým, že směji po osadách ruských missie zříditi, a rozumí se pod rukou latinský kostel rozšiřovati. Blížeji se zde časy zavádění unie. Jak se zdá, bude se s hůry na tom pracovati, aby v celé Haliči panoval jediný kostel latinský, aby ne propadlá schizmě, (sit venia verbo)“... (И. Свѣнцицкій, Матеріалы, оп. cit. I. ст. 160—61).

školy normální, na nižto, jak slyšíme, i vskutku někteří rusínští učení pracují. Podobně určena odměna i na sepsání čítanky maloruské¹⁾.

6) Ze Lvova (Z.). Вийшла книжочка: Album na ko-rzyśe pogorzalców. Vydal ji Jos. hrab. Dunin-Borkovský (1844). Хвалить. Članek: Rešov, a jako okolí, však z jiné příčiny pozornost budi. S podívením čítáme v něm, že Rusíni ve východním Haliči usedlí nejsou Rusínami nýbrž Poláky, a že polským nářečím mluví. Ti se asi podívali, když to četli! Psal-li tak spisovatel z vlastenectví, tedy se musíme diviti, jaká to jest podobnost tohoto druhu vlastenectví polského k dobývacému vlastenectví maďarskému! Národ malorusky počítá 12 millionův; jsou li to ale jen sami Poláci, jak o tom p. spisovatel nepochybuje, tedy přidejme je k těm 9 milionům Polákův, to bude dohromady činiti 21 milionův; jaký to veliký národ? Při tom se p. spisovatel neostýchá, činiti p. Šafaříkovi pobočné výčitky, že on take tak ne počítal, a Rusíny od Polákův rozděloval. Difficile est satyram non scribere.

---

¹⁾ Допись в перекладі В. Wohlmann-а поміщена теж в німецькїм журналї Ost und West, 1842, № 76.

XI.

З переписки Яна Православа Ковбка.

Ян Православ Ковбек (* 1805 — † 1854). Ученик Юнгмана. Занимався студіями славянських літератур, особливо великоруської і польської¹⁾ під проводом Юнгмана і Ганки. Поет, головню сатирик і автор незначних наукових розправ. В поезії і політичних поглядах Ковбка замітний сильний вплив Коляра і Челяковського. В 1831 р. виїхав в Галичину, де став приватним учителем гр. Юноши Ромера в Пусткові. Від 1833 до 1837 проживав у Львові яко суплент гімназії і домовий учитель у гр. Адама Борковського. Жив в приязни з А. Росцішевським і А. Бельовським. В тім часі зблизився до „тріїці“. Знайомий з Вагилевичем і Я. Головацьким. Приятель М. Шашкевича. Інтересувався українським культурним рухом і займався українською етнографією²⁾. Знайомив Українців з чеським відродженням, давав їм чеські книжки, впливав на розбудження романтичного славянофільства. До українського руху відносився дуже прихильно і задумував відвідати Україну. Шашкевич дякує йому у „Передслів-ю“ в „Русалці Днѣстров-ій“ 1837 р. Від 1839 р. був професором чеської мови і літератури на університеті в Празі. Срезневський підчас свого побуту в Празі говорив з Ганкою по великоруськи, а з Ковбком по українськи³⁾.

¹⁾ Перекладав поетів великоруських і польських.

²⁾ Збірка українських пісень, про яку згадує в примітці до статті „О Кралодворскѣм Рукориси“, оп. cit., Сав. С. М. 1838, ст. 368. Порівн. у Шафарика: Bibliographische Übersicht der Sammlungen slavischer Volkslieder, Jordan Jahrbücher, op. cit. 1843 під ч. 35: Sammlung kleinrussischer Volkslieder von J. P. Kaubek.

³⁾ Й. В. Ягичъ, Історія слав. філолог., оп. cit., ст. 331.

З його переписки подаю тільки те, що вказує на особисті погляди автора на український нарід і те, що доторкає українського умового руху, та того середовища, серед якого жили українські письменники й учені 30-х і 40-х років XIX ст. в Галичині.

1. З листу до Гапки з Оломуца 16/2 1831 р.:... „Února 20 jedu do Haliče, kdež ihned knihy pánum Polákum odešlu, jak mile se v Pustkowě u hrab. Romera uvidím.“ Чеські книжки від Гапки мав передати „Rościševskému, p. Alfonsovi Skorkovskému, p. Vandtkovi a p. Dutkiewičovi. Від молодого Юнгмана мав передати книжки Дуткевичеві і Грабському.

2. З листу до Гапки з Уржефовиц 25/5 1833 р.:... „Slova hraběte Platera: „Slované nejen druhým cizincům málo známi, ale i mezi sebou navet v hrubé jsou živi nevědomosti, neustále proníkaly mého zvědochtivého ducha, a ja nyní den odedne více a více mám příležitosti se o jich smutné pravdě přesvědčovati. Z polských i ruských pokrevníků více se jich posvětilo již takovému cíli, u nás Čechů, ale mně jich dosaváde málo známo. Před několika lety oddal se sice celou duší tomu záměru muj přítel Edward Rösler Počehradský jeden z nejsvětějších někdy mladiků cviku Jungmannova, ale našel svůj hrob na Červené Rusi. Já jeho příklad následoval... Z Jasielského od hraběte Romera zabral jsem se do Przemyslského kraje mezi Rusíny, abych i těch málo známých dobrých bratří znáti se naučil... Jazyk Rusínů jak domácí, tak církevní jest nyní předmětem mého hlavnějšího zaměstnání, které pro Čecha má velmi mnoho příjemného do sebe, nebo, ačkoliv nemohu nic namítnouti naproti nejnovější pf. Kucharského i našeho Šafařika slov. nářečí klassificací, přece jednak Rakověckému o blízkosti českého z maloruským mluvícímú odporovati nesmím, ano potvrzovat musím, že pro Čecha pravou to rozkoší jest z Rusínem se rozmlouvat, i ještě příjemnější by to bylo, kdyby někteří Rusíni k. p. na Volýni pořád svého „i“ neužívali k. p. Bih, kiň, kiňski. Panuje vábec ta hypothesis, že jazyk malorus. jest míšeninou polštiny s velkoruským, leč i Poláci od Rusínů mnoho přijali, jakožto jinák býti ne mohlo... — Leč nenašel jsem tú v Haliči mezi popami, ani řákami tak hluboké (ovšem velmi mělké) církevního jazyka známosti, jako doufáno. Dobrovského Institutiones ling. sl. etc. (svatá pro ně kniha), a Durichova Bibliot. Slov. jsou jim velmi zřídka známé. ...stav literat polské jest v Haliči jak WM. dobře víte dosti chatrným a protož vída já nechut ke kupování knih polsk... Zdejší (Iwów.) Musejník ma vše všude — infandum — 12 odbíratelů a báh ví kolik čtenářů! Výborný p. Slotwinski, kterého velmi dobře

znám... chtěl by velmi rád také jakou Matku haličskou s p. Rościszewskim ustanovit, ale nevím jestli ten vzor český zde naleznete následovníků!..“

3. З листу до Ганки зі Львова 16/5 1834 р.:... Поручає Ганці Адама Горчинського, порученого йому Яшовським, співредактором „Nowin lwowskych“, згадує про Залеського, як знайомого Ганки. Знайомий з Ковбком і приятель Челяковського „gubernialni rada Wasilewski veliky znatel literatury slovanske“...

4. В часописі: Kwěty české, Listy zábavné pro wseliký staw. Wedenjn a nákladem Jána Host. Pospjřila. Prvnj ročnj běh 1834“, поміщені на ст. 418—419 „Wygimky z listu z Haliče“. Допись не підписана. Особа автора для нас цікава, бо називає себе приятелем Маркіяна Шапкевича. Автор згадує в дописі про Яшовського як добре знайомого, се Stanisław Jaszowski, редактор і видавець збірника „Sławianin“, Lwów 1837, а крім цього вказує на свою статтю в Sławianin-i: „Zlomki heraldicko-genealogické“. Дуже близьким до Яшовського і автором статті був Ковбек, порівн. „Ułamki jenealogiczno-historyczne“, Przez Jana Prawosława Kaubka, ст. 53—62. Не улягає ніякому сумнівови, що автором цього незвичайно інтересного листу є приятель М. Шапкевича Ковбек.

„Posílám Vašnostem list starozitné biblí české, nalezené od meho přítele p. Markiana Ruslana Szaszkiewicza v obvodě Zloževském, ve vsi Boratyně, nedaleko Brodáv, dne 29-ho lipna r. 1834 u kněze probošta ritus graeci Štěpána Gawaňského (neb Kawaňského), kterýž ji, jakž pravil, zdědil juž po svém dědu Hrytonowi (sic!) Gawaňském. Listy počáteční scházejí této biblí, v sobě zavírající i starý i nový zákon, oba obrázky dřevopisnými (xilografovanými) ozdobené; než z obrázku, jenž se na počátku knihy: „Ekleziastes“ nachází, možná dokonale vycítí počet roku 1527. Pravá deska má tato slova polská: Ta się księga drukowała roku 1527. Jestit pak celá tato biblí zaplněna po stranach (in margine) přípisky v jazyku staroslovanském církevním, někde též i v jazyku polském. Jsout to nejvice porovnaní textu staroslovanského s textem českým, i jest viděti ze všeho, že první majitelové této biblí byli dobrými znately jazyka českého. Z toho možná souditi, že netoliko dávní Poláci, jakž praví Lelewel, než i Rusíni dosti pilně knihy české za těchto časů čítali, dokavád ještě málo polských a ruských bylo vytlačeno. Prosím Vašnosti poslaný tento lístek p. Hankovi laskavě doručiti chtíti, jsem zajisté přesvědčen, že jej zpráva tato dosti bude zajímati; přičemž prosím, jemu odemne hlubokou osvědčiti uklonu a oznámiti jemu, že nálezce této biblí můj přítel P. Markian Szaszkiewicz pilně a šťastně pracuje na přeložení našeho neocenitelného Ruko-

pisu královského v jazyku maloruském, a při nejbližší příležitosti osmělíme se krz ruce Vašnostinné nekolich košsku w. P. Hankovi odeslati. Pan Szaszkieicz ale prosí, aby list nadřečené bibli vytržený, v tomto psaní Vašnostem a panu Hankowi poslaný, laskavě mu nazpět se navrátil, nebot ja p. Szaszkieicz velikým milovníkem jazyka českého, neradby jej pohřešil“.

5. З листу до Ганки з Блятни 28/5 1838 р. Знайти з гр. Борковським. В „Ost und West“ 1838 р. має бути стаття: „Slovo o vzájemnosti srbského, rusinského i litevského národního básnictví“. Прихильно висказує ся про Бельовського і Семєнського.

ХІІ.

З переписки Франтішка Яхіма.

Франтішек Влястіміль Яхім *·1811. Студіював спершу теологію, відтак став приватним учителем, а при кінці 30-х років був урядником у Львові. Дописував до часописий „Krok“, „Květy“, „Včela“ і „Časopis českého Museum“. Написав студію про славянську мітологію. Я. Головацький назвав його коротко: „чиновникъ и чешскій писатель“¹⁾. Панславіст і великий противник польської політики. Яхім був приятелем К. В. Запа. Через нього і в його домі познайомився з визначнішими українськими діячами. Між його знайомими находимо Якова, Івана і Петра Головацьких, І. Вагилевича, І. Борисикевича, І. Бірецького, І. Гуркевича, Д. Зубрицького, І. Гушалевича. Борисикевич називає його: „честный Яхим“²⁾. Переписував ся від 1847 до 1848 з Як. Головацьким³⁾. Був помічний в обміні книжками, інформував Українців про чеське політичне й культурне життя. Живо інтересувався і був помічний в заснованню „Галицько-руської Матиці“ 1848 р., за що висказується йому подяку в „Историческ-ім очерку основанія галицко-русской матиці“, Львів 1850, ст. XV.

а) З переписки з К. В. Запом.

Переписка досі не видана. Зберігається в Народнім чеськім Музею. Виймаємо з неї тільки те, що доторкає культурної праці і політичних змагань галицьких Українців, та що кидає світло на відношення цих двох приятелів „Ру-

1) Др. К. Студинський: »Кореспонденція Якова Головацького« I, ст. 221.

2) Ibidem, ст. 243.

3) Ibidem, ст. 183, 229, 280.

ської трітці“ до українського народу. Листи Яхіма писані зі Львова, останній зі Стрия.

1. З листу 23/1 1839 p.:... „Jedině nectný zájezd Kopitárův na Šafaříka i Palackého mne ne malo zarmoutil a zvědavost ve mně zbudil, co a kde proti nim tento neslovanský Slovan byl napsal¹⁾. Glowacki byl pořáde na svátcích, nedávno teprv přišel, a od té doby jen jednou mne navštívil, já pak jej navštívití ne mohu, an byt svůj změnil“.

2. З листу 1/7 1840 p.:... „Odpoledne po odjezdu Vašem přišel i Glowacký, jenž se tu až do neděle zdržel. Litoval velmi, že Vás nezastal a zanechal Vám u mne 1 ex. Gramatiky jazyka staroslovanského v Přem. 1837. vyslé. Archiv biskupský mu málo kořísti poskytl.“

3. З листу 22/1 1841 p.:... „List Váš od 11 t. m. přisláný po Wahylewičovi obdržel jsem teprv 20-ho a protož i odpověď má asi Vám neočekávaně pozdě přijde“.

4. В листі з 16/6 1846 p. повідомлюю, що віддав Головацькому прислани книжки.

5. З листу 12/11 1846 p.:... „Jedinou novinu, kterou Vám zde psáti mohu, jest ta, že se Wahylewič oženil a vysvětil. Dostal děvče s penězi, vnučku jednoho pra—starého faráře a s ní nejen veškeré jeho jmění, nýbrž i celé hospodářství; sedí tam u něj někde v Zloczowsku jako Cooperator ad personam, požívaje v hojnosti a bez klopot pracně nabromaděného jmění dobrého starce. Tak i slepý nalézá — zlaté zrná“.

6. З листу 14/6 1847 p.:... „Knihy pro Glowackého od P. Hanky jsem teprv minulý týden od Stockmanna vyzvedl, neboť sem o nich prv něčeho ne vědel až mi Glowacký sám psal. Ten ubohý ztratil hned po nastoupení své nové štace v Chmilové v Zložovsku svého nejstaršího syna²⁾. Ostatně píše o brzkém vyjití druhého swazku „Winoku“ od jeho bratra ve Vídni jakož i ruského překladu „Služby vojenské“, která se bude tisknouti pravopisem česko-illirským. Mimo to povstala v hlavě našeho Hurkeviče myšlénka o zřízení Matice Ruské³⁾ na způsob naší, bojím se však ne bez příčiny, že to i v hlavě jeho zůstane a světla božího nikdy nespatri. Neboť on není člověk k vyvedení takových věcí a nesvornost Ru-

¹⁾ Порівн. лист Запа до Я. Головацького 4/6 1840 (Коресп. Я. Г-го, I, ст. 42).

²⁾ Порівн. лист Яхіма до Головацького з 24/3 1847 (Коресп. Я. Г-го, I, ст. 183).

³⁾ Порівн. лист Запа до Головацького з 28/4 1848 (Коресп. Я. Г-го, I, ст. 185).

sínů nepřipustí žádného úzkého spojení mezi sebou. Však Vám o tom netřeba slov šířiti, pomněte jen na Šemáše, Wahyleviče, Levického a t. d. Glowackého zde není a Zubřícký nebude mít důvěry aniž by to sám všechno na svá bedra převzítí mohl.“

7. З листу 1/4 1848 p.:... „buďte i laskav psáti mi, jakou cestou Vám zaslati několik exemplářů „Winka“¹⁾ od Glowackého, které mi sem pro Museum, pro P. Šafaříka, Havlíčka, Hanku, pro Vás a t. d. přisláné byly: obávaje se, že cestou knihkupeckou pozdě přijdou, míním, že snad bude lépe čekatí až tam někdo pojedě, což snad se dosti brzo stane, an jmenovitě Zeman letos domů jíti chce“.

8. З листу 28/4 1848 p.:... „P. Opelt doručí balíček s několika svazečky Winoku od Glowackého a sice pro museum 1 a 2 svazek, P. Hanku, Koubka, Havlíčka, Šafaříka, Vas samého teěž 2-hý svazek“.

9. З листу 21/5 1848 p.:

„Drahý příteli!

List tento posílám po P. Borisikévičovi vyslanci Rusínův k našemu Slovanskému sněmu, jež Vy bez toho již osobně znáte, pročež Vám netřeba více o něm psáti, nežli že jsouc místopraesidentem rusínského národního výboru byl po celý ten čas i duchem jeho. Společníci jeho jsou ze Lvova P. Zaklinský, ruský alumnus 4-ho roku, jenž poslán jest na zvláštní žádost celého alumnatu, aby i tento zastoupen byl. Jest to muž rozumem daleko nad svůj postavený a snad nejskvělejší naděje Rusínův. Jako spolu-úd národní rady vynikal mezi všemi. Třetí úd vyslanství má se připojiti v Přemyšle. Jest to Dr. bohosloví a kanovník Ginilevič. znamenitý nevšední učeností svou. Rusíni jsou, jak jsme jich již právě znali, vždy věrní spojenci naši, o čemž se bohdá Čechové brzo přesvědčejí. Ale Poláci, Poláci! těch to k nám netáhne, ani k druhým Slovanům, jejich nynější spojenci, dej Bože abychom se mylili!...

Ostatně buďte tak laskav a uveďte naše Pany vyslance u všech znamenitých Čechů a druhých bratří Slovanských, s kterými se již znáte. Ještě něco; oni zde vydávají teď ruský časopis, z počátku jen jednou na týden, a však více než arch silný, dale bude i častěji vycházeti. Nemohl by jste jim tam jakou záměnu s našimi časopisy, neb novinami vymoci? Snad by se dali všichni redaktorí k tomu pohnouti. Hleďte co můžete, ale brzo, necht jen to zašlou, od tud jistě zpět ode-

¹⁾ Порівн. лист Якіма до Я. Головацького з 9/4 1848 (Кор. Я. Г-го, I, ст. 230).

sláno bude, o to se já sám u P. Wysłobockého jejich redaktora postarám; vy pak o tom promluvte zvlášt s P. Borišikévičem.

V příloze Vám přisílám několik příležitostních provolání a různých spisů v jazyku ruském a polském...“

10. З листу 18/7 1848 p.:... „Zdejší ruská radda (sic!) navrhla vyslancům rusínským aby se tam drželi Čechů¹⁾, necht se tehdy našinci tam hlásejí u kněze Šaškeviče.“

11. З листу 28/10 1848 p.:... mírnější a rozsudnější počinání Rusínů vždy více pády nabývá. Těmto zvláště prospěl právě tyto dni držený sjezd učených národu jejich, o němžto krátké popsání do národních novin chystám a tyto dni postou odešlu. Vyznamenali se při něm zvlášt Glowacki, pojednáním o nářečích slovanských vůbec a Rusínském zvlášt, pak Ustyanovič a Mech drženými řečmi. Při té příležitosti podělili sepsání nejpotebnejších kněh školních mezi sebou, aby se co nejdříve školy v jazyku jejich zavésti mohly. Glowacki je navržen 1-mo loco za professora jazyka ruského na universitě a nepochybně to i obdrží. ...Pozdravení od Glowackeho, Vrby a t. d.“

12. З листу 28/10 1848 p.:...

„Drahy příteli!

Nemůžete si ani pomyslit, jak nemilé je naše položení zde, zvláště od toho času, co se naši deputovaní na říšském svěmu proti milým bratránkům Polákům opřeli; stará nenávisť proti Švábům ustoupila daleko v pozadí a nenávisť proti Čechům²⁾ a Slovanstvu vůbec vystoupila na nejvyšší stupeň. Zájiste kdyby měli volné ruce všecky Čechy by hned ze země vyhnali, ne-li na hák pověsili...“

13. З листу 21/1 1849 p.:... „Píšete Pichlerovi, abychom hleděli zde Polákům Rusíny sřímít? To je marná snaha. Poláci chtějí jen nad nimi panovati a jím se chce tak málo poslouchati jako se nám Čechům chce poslechnouti Frankfurtského parlamentu. Všeobecný hlas Poláků je, že Rusíni nemají národnosti, poněvadž nemají vzdělanosti, rovně jak Němci od nás tak i oni od nich požadají, aby uznavše převahu vzdělanosti jejich národnost svou mimo se pustili a k zvětšení říše jejich z nimi se spojili. Jak hanebné i marné jejich jednání jest vysvitá již z toho, že Polákům ani vlastní jich

¹⁾ Порівн. лист Кирила Блонського до Я. Головацького з 19/7 1848 (Кор. Я. Г-го I, ст. 269).

²⁾ З виднійших Чехів проживали тоді у Львові: Pichler, Vrba, Budějovický, Jachim.

lid v Mazovsku tak dalece nevěří, že se i polského jména odříká. Jejich zbratření se s Maďary ¹⁾ dokazuje zřejmě, že jim jde jen o nadvládu jako těmto, a nedá se upříti, že jim to více škodilo, než všechny předešlé lehkomyšlné kroky. Však Vám o nich může p. Głowacki sám více ústně pověditi, než se do tohoto listu směstná“.

14. З листу 27/7 1849 р.:... „Hołowacký odejel již před včirem do Vídně. On byl s vytisknutím obrázků k Marusi docela spokojen i hodlá Vás po ukončení porad ve Vídni do Prahy navštíviti...“

Pozdravení ode všech známých, zvlášt od Głowackých, Pichlera, Dundra, Zemana etc.“

15. Будучи в Перемишлі в роках 1850—1856 пізнав Яхім „два ученé Rusíny Pietrusiewiczze a Мо́ча“ (лист з 8/4 1857 р.).

16. З листу 12/10 1867 р.:... „O nepolitické politice Poláků naproti Rusinům budete již dosti vědět z novin. Nejtrpčeji to trefilo Głowackého. Jak doslýchám jel nyní do Vídně, aby tam svou zprávu sám osobně vedl. Ubozí Rusíni si pomáhají jak jen mohou, asi tak jak my před 30 lety. Zde se právě zdržuje rusínská kočující divadelní společnost P. Bačinského, dosti dobře vedená ²⁾...“

6) З листу Яхіма до Фр. Паляцького 16. V. 1848.

Яхім остерігає славянський конгрес перед Поляками: „Ne dejte se klamati od nich, abyste tím snad sami neb bratři Slováci ke škodě nepřišli. Vaše vznešené i svaté idey o vzájemnosti slovanské nemají u lidí těchto žádné ceny, leda by jich k dosažení jiných záměrů svých použití mohli. Mezi těmito pak první místo zaujímá „navrácení samostatné Polsky v давnych granicach“ t. j. spolu s národem rusínským, který podmanivše utiskovali a ještě dále utiskovati chtějí. Z té příčiny jim ani Vaše nebeská vzájemnost nemůže chutnati, neboť ona zamýšlí pravdivou rovnost mezi národy, kterou oni více ústy vychvalují, v srdci svém ale rovně tak nenávidějí jako přepjatá strana Čecho-Němců“...

---

¹⁾ Порівн. лист. К. Блонського до Я. Головацького з 16/11 1848 (Коресп. Я. Г-го I, ст. 310).

²⁾ Директор українського мандрівного театру Бачинський задумував дати кілька вистав у Празі, одначе на телеграму післану до Рігра прийшла в тій справі відмовна відповідь. Про це пише Яхім в тому самому листі.

Особовий показчик.

Бандтке Г. С. 71, 146.
Бантин-Каменський 116.
Бачинський Ем. 153.
Беринда Памва 117.
Берліч І. А. 110.
Бірецький І. 82, **92—95**, 139, 149.
Блонський К. 139, 152, 153.
Бодянський О. М. 19, 28, 72,
96—125, 127.
Боплин 130.
Борискевич І. 133, 136, 138, 149,
151, 152.
Борковський А. гр. 145.
Борковський Дунін Й. гр. 144,
148.
Боровиковський Л. 116, 119.
Будейовіцкі 152.
Буняк, хан 64.
Бухвальд Ф. 133.
Бельовський Ав. 18, 73, 145, 148.

Вагилевич І. **1—65**, 66, 70, 75,
92, 119, 120, 128, 139, 140,
141, 143, 145, 149, 150, 151.
Вагилевич М. 12.
Васілевський 147.
Вацлав, чеськ. кор. 64.
Верещинський М. 12, 139.
Вислобоцький Ю. 148.
Вішневський М. 71.
Владислав, серб. кор. 83.
Возняк М. 69, 86.
Володимир, кн. 10, 11, 65, 72,
128.
Вольман Б. 144.
Востоков А. 96.

Врба 152.
Вуйціцький 69, 71, 143.

Гаванський Ст. 147.
Гавлічек К. 75, 139, 140, 151.
Гаморак С. 137.
Ганка В. 13, 20, 89, 92, 95, 110,
128, 129, **137—138**, 145, 146,
147, 148, 150, 151.
Гарасевич М. др. 13, 137.
Гартенштайн Д. 126, 127, 128.
Гатцук М. 131.
Гельцель А. З. 133.
Годжа М. 66.
Гоголь М. 137.
Головацький І. 67, 149, 151.
Головацький П. 75, 149.
Головацький Я. 2, 10, 12, 18, 20,
32, 35—63, **66—91**, 92, 93,
138, 139, 140, 141, 142, 145,
149, 150, 151, 152, 153.
Гребінка Е. 116, 118, 119.
Гривнач 117.
Григорович В. І. 72.
Гулак-Артемівський П. 116.
Гуркевич І. 149, 150.
Гушалевиц І. 149.

Гваннін 20.
Гінлевич Гр. др. 133, 136, 151.
Глязер Р. 7.
Гольдшмід 4.
Голембйовський 5, 13, 24, 69, 71,
119.
Горчинський А. 71, 147.

Грабський 146.
Греч М. 79.

Данило кн. 64.
Данілов В. В. 34.
Дзятинський А гр. 31.
Длугош 12, 74, 75.
Дмитро з Зінкова 80.
Добошук 18.
Добровський Й. 3, 11, 110, 146.
Довгоносенко П. 118.
Драготін серб. 83.
Дундер 153.
Дуріх Ф. 146.
Дуткевич 146.
Душан серб. 83.

Забіла В. М. 116.
Забой 12.
Заклинський О. 133, 151.
Закржевський др. 68, 69.
Залеський В. (Вацлав з Олеска)
6, 70, 147.
Зап К. В. 5, 6, 10, 19, 26, 29,
32, 33, 64, 74, 75, 82, 85, 87,
89, 92, 93, 139—144, 149, 150.
Земан 151, 152.
Зіморевич 71.
Зубрицький Д. 12, 30, 31, 32, 71,
75, 140, 141, 149, 151.

Жуківський І. 68, 69.

Ігор кн. 6.
Ількевич Г. 12, 92, 116.
Ірчек Й. 15.

Йордан Й. 125, 145.

Казимир В., поль. кор. 25.
Калитовський 67.
Караджіч Вук Стефановіч 7, 21,
71.
Карамзин Н. М. 11, 74, 79.
Кашін 126.
Квіс Л. 75, 140.
Квітка Основяненко Г. 21, 116,
118.

Кеппен П. І. 3, 4, 5, 10, 14.
Кіліїнський 16, 18, 20, 25, 29.
Кіреєвський П. В. 29, 34, 96, 97,
126.

Климовський 116.
Кобринський Й. 139.
Ковбек Я. Пр. 7, 69, 70, 71, 140;
145—148, 151.

Коляр Я. 11, 12, 13, 15, 19, 66,
68, 69, 70, 71, 92, 95, 101;
126, 145.

Компаневич Варлаам 1, 2, 140,
Кониський архим. 116.
Константин Порфір. 17, 32.
Константин філософ. 65, 75, 77;
81, 82, 140.

Копітар В. 3, 150.
Костомарів Микола (Галка) 116,
118, 119.

Котляревський І. 10, 21, 116.
Коцовський В. др. 68.
Кочубинський А. А. 20, 25, 127,
129.

Країнський Мавр. 133.
Крамєріус 11.
Куземський М. 138.
Кузмані К. 66.
Курелац Фр. 67.
Кухарський А. 146.

Лавров П. А. 28, 98, 111, 118,
119, 120.

Лев кн. 25, 64.
Левицький І. Е. 13.
Левицький Й. 5, 8, 21, 25, 79,
139, 151.

Левицький М. митр. 78, 79, 143.
Лозинський Й. 143.
Ломницький І. 138.
Лукашевич Пл. 34, 127, 128,
129—131, 137.

Лучаківський Іл. др. 79.
Лучкай М. 5, 8, 9, 21.
Левезов 4.

Лелевель Йоах. 147.
Любомірський Юр. 133.
Людєк 12.
Лянґер І. 110.

Мазепа гетьм. 9, 116.
Максимович М. 21, 34, 116, 118,
120, 123, 126—129.
Малі 143.
Маліш К. 133.
Малиновський М. 13, 139.
Марков А. 142, 143.
Мацейовський В. А. 71, 126, 140.
Машковський 90, 91.
Метлинський А. (Могила) 116,
118, 119.
Мідович Й. 133.
Міліковський 142.
Міловук 67.
Могилянський І. 137.
Мох Р. (Метелля) 116, 152.
Мстислав Давидович кн. 6.
Мурко А. І. 110.
Нарбут 71.
Недім 15.
Неманя Симеон 83, 84.
Нестор 115.
Ніколіч 67.
Олег кн. 6.
Онишкевич Й. 68.
Опельт 151.
Оссолінський 13, 70.
Отто еп. Бамберга 4, 11.
Павлі Жегота 49.
Павлович Т. 67.
Павловський А. Б. 116.
Падура 71, 116.
Паляцький Фр. 75, 96, 110, 140,
150, 153.
Панов І. 111.
Пашковський 20.
Перемисль Отокар 64.
Петрович Г. 67, 68, 73.
Петрушевич А. С. 7, 78, 79, 153.
Півкоцький М. 71.
Піхлер К. 152, 153.
Плятер гр. 146.
Поглодовський З. 133.
Погодін М. 1—16, 18—22, 29, 33,
34, 44, 53, 70, 72, 81, 92, 96,
97, 98, 99, 105, 126, 127.

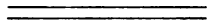
Пономарев С. І. 127.
Попов Н. 1, 13.
Попович П. 67.
Попович Дм. 33, 64.
Поспішіль Я. Г. др. 142, 147.
Преис П. І. 21, 72.
Прокопій Цезарійський 23.
Пфаф 69.
Пушкін А. С. 137.
Радослав сєб. кор. 83.
Раковецький І. Б. 6, 71, 72, 73,
146.
Реслер Едв. 146.
Рігер Фр. др. 153.
Ромер Юн. гр. 145, 146.
Ропіцький Л. 137.
Росцішевський А. 69, 73, 145, 146,
147.
Сапега Л. 133.
Сахаров І. П. 128.
Свенціцький І. С. др. 2, 7, 20, 31,
34, 139, 140, 143.
Синельників 116.
Сковорода 116.
Скорина Фр. др. 79, 80.
Скорковський Альф. 146.
Скоропадський 104.
Славої 12.
Слотвінський К. 146.
Снегірйов І.-М. 128.
Собіський поль. кор. 82.
Сошків В. С. 79.
Сомерсберг 20.
Софонович 115.
Сперанський М. Н. 28, 98, 111,
118, 119, 120.
Спурні Я. 18.
Срезневський І. 72, 116, 118, 140,
142, 143, 145.
Стефан серб. 84.
Стецький Л. 133.
Студинський К. др. 20, 69, 74,
75, 82, 89, 92, 140, 149.
Суровецький Л. 12, 69, 71.
Сухопан 30.

- Самаш С. 151.
Семенський А. 13, 73, 148.
- Тавновський Я. Зд. гр. 20, 21, 70, 72.
Тарновський Ф. гр. 2, 5, 10, 20.
Тополя К. 118.
Турівський К. 71.
- Урош серб. 83, 84.
Устиянович М. 12, 152.
- Фаякс 91.
Францев В. А. 89, 98, 99, 100, 101, 105, 106, 110, 111, 129.
Френ 3, 4, 14, 15.
- Хмельницький Б. гетьм. 115.
Ходаковський Зорян Дол. 12, 69, 71, 72, 73, 97, 118, 125, 127, 129.
- Цибульський 134.
- Челяковський Фр. 98, 110, 118, 129, 145, 147.
- Шафарик П. Й. 1—6, 9, 10, 12, 14—20, 22, 24—28, 31—34, 55, 56, 64, 65, 66, 73, 74, 75, 78, 81, 82, 85—87, 89, 91, 92, 95—99, 106, 110, 111, 112, 117—120, 123, 124, 126—131, 136, 139—142, 144, 145, 146, 150, 151.
- Шашкевич Г. 138, 152.
Шашкевич Маркіян (Руслан) 2, 7, 12, 66, 70, 119, 145, 147, 148.
Шембера А. В. 89.
Шинков А. 7.
Шмідінгер 26.
Шпигоцький А. 116, 118, 119.
Шпонгольц 18.
Штокман 150.
- Щуровський 139.
- Єзбера Фр. 90.
Єлена серб. 83, 84.
Єлінек Я. 126.
- Юнгман Й. 110, 145, 146.
- Ягіч І. В. 3, 15, 72, 90, 145.
Якубец Я. 11.
Ярослав кн. 6, 10, 11, 72.
Яхимович Г. др. 12, 13, 94, 138.
Яхім Фр. 26, 29, 143, 149—153.
Яшовський Ст. 69, 71, 73, 147.
-
-

Зміст.

	СТОР.
Передмова	I—VIII
I. Переписка Івана Вагилевича	1—65
1. Листи Івана Вагилевича до П. Й. Шафарика	1—5
а) Лист з 3. X. 1836 р.	5—14
б) Лист з 2. IV. 1837 р.	16—22
в) Лист з 7. X. 1838 р.	22—25
г) Лист з 19. II. 1839 р.	25—27
д) Лист з 22. II. 1839 р.	27—29
е) Лист з 16. IV. 1839 р.	29—31
з) Лист з 5. I. 1841 р.	31
2. Збірка пісень	33—65
3. Рукописні копії	65
II. Переписка Якова Головацького	66—91
1. Листи Я. Головацького до Г. Коляра	66—68
а) Лист з 15. IX. 1835 р.	68—70
б) Лист з 29. III. 1836 р.	70—72
в) Лист з 13. VIII. 1836 р.	72—73
2. Листи Я. Головацького до П. Шафарика	73—75
а) Лист з 20. IX. 1837 р.	75—77
б) Лист з 19 (31). XI. 1856 р.	78—81
3. Рукописні копії	81—85
4. Інформації зладжені Головацьким для Шафарика	85—89
5. Листи Я. Головацького до В. Ганки	89
6. Лист Я. Головацького до Шембери з д. 19 (31). I. 1865 р.	89—90
7. Лист Я. Головацького до Езбери з 29. IX. 1872 р.	90—91
III. Лист Івана Бірецького до К. В. Запа з 20. V. 1848 р.	92—95

IV. Переписка Осипа М. Бодяньського	96—125
1. Листи О. Бодяньського до П. Шафарика	96—98
а) Лист з 26. IV. 1836 р.	98—105
б) Лист з 23. VIII. 1836 р.	106—110
в) Лист з 9. IV. 1842 р.	110—119
2. Рукописні матеріали	119—125
V. Лист М. Максимовича до П. Шафарика з 23.	
IV. 1840 р.	126—129
VI. Записки Плятона Лукашевича	129—131
VII. Лист Миколи Гатцука	131
VIII. Матеріяли до історії славянського зїзду в Пра-	
зі 1848 р.	132—136
а) <i>Żądania Rusinów w Galicyi</i>	132—133
б) <i>Żądania Słowaków i Rusi</i>	133—134
в) <i>Galiziens Forderungen für das Manifest des Sla-</i>	
<i>ven-Congresses an den Kaiser</i>	134—136
г) <i>Uwidomlenuje</i>	136
IX. Памятна книжка Вячеслава Ганки	137—138
X. З переписки Карла В. Запа	139—144
XI. З переписки Яна Православа Ковбка	145—148
XII. З переписки Франтішка Яхіма	149—153
Особовий показчик	154—157
Зміст	158—159

PUBLIKATIONEN

der Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften in Lemberg

Čarneckyj-Gasse, 26.

(in ukrainischer Sprache).

Mitteilungen der Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften, bis jetzt erschienen
Bde I—CXXXI (Geschichte, Archäologie, Ethnographie, Sprache und Literaturgeschichte, besonders der Ukraine). B. I—XX vergriffen.

Publikationen der Sektionen und Kommissionen der Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften:

A. Die historisch-philosophische Sektion publizierte bis jetzt:

1. 15 Bände ihrer Beiträge (Zbirnyk istorično-filosofičnoj sekcii).

Bd. I: M. Hruševskij, Geschichte der Ukraine. T. I. (bis Anfang des XI Jahrh.).

Bd. II: M. Hruševskij, Geschichte der Ukraine. T. II. (bis Mitte des XIII Jahrh.).

Bd. III—IV: M. Hruševskij, Geschichte der Ukraine. T. III (bis zum J. 1340).

Bd. V: Materialien zur Kulturgeschichte Galiziens im XVIII—XIX Jahrh.

Bd. VI—VII: M. Hruševskij, Geschichte der Ukraine. T. IV (bis zum J. 1569).

Bd. VIII—XI: M. Hruševskij, Geschichte der Ukraine. T. V (Verfassung und soziale Verhältnisse in XIV—XVII Jahrh.).

Bd. X—XI: M. Hruševskij, Geschichte der Ukraine. T. VI (Oekonomische, kulturelle und nationale Verhältnisse in XIV—XVII Jahrh.).

Bd. XII—XIII: M. Hruševskij, Geschichte der Ukraine. T. VII (Ukrainische Kosaken bis zum J. 1625).

Bd. XIV: M. Hruševskij, Geschichte der Ukraine, Bd. VIII, I. Teil

Bd. XVI: Al. Novyčkyj, Taras Ševčenko als Maler.

2. Ukrainisch-ruthenisches Archiv:

Bd. I: H. Svjencičkyj, Die Handschriften des Museums des Narodnyj Dim in Lemberg.

Bd. II: Iv. Franko, Materialien zur Geschichte des Bauerntums und der Oekonomik Galiziens im XVIII—XIX Jahrh.

Bd. III: M. Teršakoveč, Materialien zur Geschichte der nation. Wiedergeburt der Ruthenen in Galizien 1830—1840.

Bd. IV: Materialien zur Geschichte des ruthenischen Schulwesens in Galizien im XVIII—XIX Jahrh.

Bd. V: M. Vosnjak, Philologische Schriften des Iv. Mohylnyckyj.

Bd. VI: H. Svjencičkyj, Die Handschriften des Museums des Narodnyj Dim. II Teil.

Bd. VII: H. Svjencičkyj, Die Handschriften des Museums des Narodnyj Dim. III Teil.

Bd. VIII. Dr. I. Franko, Der Kampf um Alphabet in Galizien im J. 1859.

Bd. IX u. Bd. X: M. Vosnjak, Beiträge zur Geschichte der ukr. Lieder und Versifikationen.

B Die philologische Sektion publizierte bis jetzt 18 Bde ihrer Beiträge
(Zbirnyk filologičnoj sekcii).

Ukrainische Bibliothek. Bd. I—VIII.

- C. Die mathematisch-naturwissenschaftlich-medizinische Sektion publizierte bis jetzt 19 Bände ihrer Beiträge (Zbirnyk).
- D. Die Archaeographische Kommission publizierte bis jetzt folgende Werke:
1. Quellen zur Geschichte der Ukraine.
    - Bd. I: M. Hruševskýj, Lustrationen der königlichen Domänen in den Bezirken von Halyč und Peremyšl vom J. 1565 - 66.
    - Bd. II: M. Hruševskýj, Lustrationen der königl. Domänen in den Bezirken von Peremyšl und Sanok im J. 1565.
    - Bd. III: M. Hruševskýj, Lustrationen der königl. Domänen in den Bezirken von Cholm, Bels und Lemberg im J. 1564—5.
    - Bd. IV V: St. Tomašivskýj, Galizische Akten und Annalen aus den J. 1648—1649.
    - Bd. VI: St. Tomašivskýj, Galizische Chroniken 1648—1657.
    - Bd. VII: M. Hruševskýj, Lustrationen vom J. 1570.
    - Bd. VIII: Iv. Krypjakevyč, Akten zur Geschichte der ukr. Kosaken 1513 - 1630.
    - Bd. XII: Dr. M. Korduba, Akten zur Geschichte der ukr. Kosaken 1648 - 1657.
    - Bd. XXII: Journal von J. Markovyč.
  2. Denkmäler der ukrainischen Sprache und Literatur. Bd. I—VII.
  3. Kotljarevskýj, Die travestierte Aencis, Abdruck der ersten Ausgabe vom J. 1798.
  4. Akten-Sammlung zur Geschichte der sozial-politischen und ökonomischen Verhältnisse der West-Ukraine.
  5. Ševčenko, Kobzarj, Facsimile der ersten Ausgabe vom 1840.
- E. Statistische Kommission publiziert:
1. Studien aus dem Gebiete der Sozialwissenschaften und der Statistik, bis jetzt 3 Bde.
- F. Juridische Kommission publizierte bis jetzt:
1. Juridische Zeitschrift, bis jetzt 10 Bde.
  2. Juridische und ökonomische Zeitschrift, bis jetzt 10 Bde.
  3. Juridische Bibliothek, bis jetzt 4 Bde.
- G. Die Ethnographische Kommission publizierte:
1. Ethnographische Sammlungen (Etnografičnyj Zbirnyk ; bis jetzt erschienen 38 Bände.
  2. Materialien zur ukrainischen Ethnologie; bis jetzt erschienen 16 Bände.
- H. Bibliographische Kommission publiziert:
- Beiträge zur ukrainischen Bibliographie, bis jetzt 4 Bde.
- Chronik der Gesellschaft, enthält Berichte über die Tätigkeit der Gesellschaft, Sektionen und Kommissionen derselben, erscheint 4 Mal im Jahre. Bis jetzt erschienen N. 1—64 ukrainisch und deutsch.
- Diese und andere Publikationen der Gesellschaft sind in der Buchhandlung der Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften in Lemberg, Ringplatz, Nr. 16 vorrätig.

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA

3 0112 081881473